

АНРИ ТРОАЯ

ГЛАДЪТ НА ЛЪВЧЕТАТА

Част 2 от „Ейглетиеви“

Превод от френски: Никола Шивачев, 1975

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

I

Преминаването от светлината в сянката стана така бързо, че Жан-Марк, учуден, се наведе към малкото прозорче. След като се беше борила със скоростта на самолета, дневната светлина, неудържимо задмината, оставаше назад. На запад още блестеше широк откъс от синьо небе, докато на изток нощта ставаше все по-тъмна. Жан-Марк погледна часовника си. Беше по нийоркско време. Три часът следобед там, осем часът вечерта във Франция. Той завъртя стрелките. Скоро ще свърши пътуването. Бледолилав здрач нахлуваше като дим в салона на самолета. Всички лампи светнаха едновременно. Съседът на Жан-Марк, един шкембест и посивял американец, беше свалил самото си и опрял глава на облегалката на фотьойла, дремеше с отпусната брада. До него жена му невъзмутимо пишеше писмо след писмо. Тя беше левичарка. Самолетът се разтресе. В буря ли попаднаха, приближавайки Европа? Безплътният глас на стюардесата съобщи по високоговорителя:

— Летим над Ламанш. След няколко минути ще можете да видите вдясно светлините на Сен-Мало, а вляво тия на Шербург...

Това съобщение, повторено на английски, заглъхна в общото безразличие. Жан-Марк смяташе, че и той е апатичен като другите, но изведнъж го обзе вълнение: бреговете на Франция? Седеше съвсем удобно, точно до прозорчето, за да ги види. Протегна врат. Долу всичко бе в мрак. Самолетът намаляваше височината. С върха на пръстите си той отвъртя над себе си капачката на вентилатора. Ледена струя обля челото му. Стюардесата мина с табла бонбони. След десетина минути приземяване. Той беше съобщил с писмо за пристигането си. Както беше пресметнал, щеше да си бъде вкъщи към единадесет часа.

Един завой с крилото. Светлините отдолу заместиха звездите в горната част на прозорчето. После самолетът възстанови равновесието си, колелата се опряха в твърдата почва. Обуздана в пълна скорост, машината протестираше, ръмжеше, спираше, разтреперана от ярост. От единия до другия край на кабината пътниците се надигнаха,

схванати и натоварени с дребен багаж. Никога Жан-Марк не би повярвал, че на борда можеше да се събере толкова народ.

Той изравни крачката си с колоната, която с клатушкане се отправяше към осветената сграда на аерогарата.

В огромната стъклена галерия внезапно го порази един спомен. Той се видя как дебне Карол, дошла да чака баща му от самолета. Колко беше страдал на същото това място! Имаше цял век оттогава.

Митничарят, добродушен черноок човек, не му поиска дори да отвори куфарите си. Той се качи в автобуса на „Ер Франс“. Пътници с лица на сомнамбули изпълниха колата. Величественият полет завършваше с едно безславно влачение. Под бялото осветление на електрическите лампи Южният аутобан беше само едно бледо копие на американските аутобани. Не е имало достатъчно плат, за да кроят широко. А и влизането в Париж, тия тесни улици, тия ниски къщи, тоя провинциален, пращен и плътен въздух! Какво връщане във времето! Автобусът се търкаляше в нощта, завиваше рязко, нахлуваше в електрическа зеленина.

На аерогара „Инвалидите“ Жан-Марк взе такси, за да се прибере вкъщи. Автомобилите дремеха от двете страни на улица „Бонапарт“ — две колела върху платното, две върху тротоара. Шофьорът кълнеше теснотията на пътя. Беше стар, мустакат. Когато бръкна за пари, Жан-Марк забеляза, че монети от десет цента са се размесили в джоба му с френски монети. Плати, грабна куфарите си, премина пълния с коли двор и се вмъкна в асансьора. Като натисна копчето за втория етаж, той не можа да задържи усмивката си. Нима тази мизерна дъсчена кабина, която бавно се издигаше нагоре, скърцайки с всичките си части, имаше нещо общо с асансьорите в Ню Йорк — просторни, херметически и с климатична инсталация, със скорост, която пресича дишането, докато един високоговорител шепне в ушите ви успокоителна музика?

Отвори баща му, разперил ръце с жест на толкова условно посрещане, че беше комичен.

— Здравей, драги! Добре ли пътува?

И веднага след това:

— Карол не е ли с тебе?

— Карол ли? Не! — каза Жан-Марк. — Защо?

— Тя искаше да мине да те вземе от „Орли“!

Замъгли се умът на Жан-Марк. Защо Карол е отишла да го посреща?

— Тръгнала е много късно, както обикновено! — добави Филип.

Той се засмя гръмко, доволен и спокоен. Жан-Марк го последва в салона. Развеселеният му поглед поздрави неизменното съчетание на старинните мебели с големия китайски килим на геометрични шарки, на бледорозовите стени с мрачните картини в позлатени дървени рамки... Ледени блокчета звъннаха, падайки в чашата му. Този лек шум го пренесе в един задимен нюйоркски бар. Неговият баща му предлагаше уиски. Те пиха, застанали един срещу друг, загледани очи в очи. „Дано Карол не се върне!“ — помисли си Жан-Марк бързо.

— Хайде, разказвай! — каза Филип. — Как ти се видя Америка?

— Страшна! — каза Жан-Марк.

— Нищо не значи това — страшна!

— За мене значи. Като живееш няколко седмици там, в главата ти се набиват други измерения!

— Дидие Копелен с тебе ли се върна?

— Не, напусна Ню Йорк преди петнайсет дни.

Жан-Марк се усмихна, погледна дъното на чашата си и добави:

— Беше останал съвсем без пари! Отначало се опита да дава уроци по френски, но учениците му се изпариха един след друг.

— А ти как я караше с Крауфорд?

— Много добре. Прекарвах времето си в събиране и класиране на френски юридически публикации...

Канторите на Хю Д. Крауфорд бяха кацнали на шестдесет и третия етаж в сградата на Чейз Манхатън Банк. Благоприятна атмосфера, интерфон и изумителен изглед към каньоните на Уолстрийт, мъглата в морето и Статуята на свободата. Сто двадесет и пет адвокатите работеха под заповедите на тази сърдечна и сурова личност с грубо лице и с бели като платно коси.

— Какъв тип е старият Крауфорд! — въздъхна Жан-Марк. — А пък канторите му!... Ако ги видиш само!

— Но аз съм ги виждал! — каза Филип.

Жан-Марк се спъна от тези думи и млъкна. Погълнат изцяло от личните си спомени, той беше забравил, че баща му е ходил повече от десет пъти в Ню Йорк. Изведнъж това му отне желанието да опише впечатленията си от пътуването. Но Филип настояваше:

— Това е една страна, която смазва с богатство, бруталност, сила и цинизъм, нали?

— Да...

— И с течение на времето европейецът загубва доверие...

— Така ли мислиш?

— Ако ти предложеха да останеш завинаги в Ню Йорк, би ли приел?

— Защо не?

Филип поклати глава.

— Е, добре, ти ме изненадваш! Още поведе, че Даниел ми съобщава, че предпочита Брега на слоновата кост пред Франция!

И двамата избухнаха в смях.

— Скоро ли се връща? — попита Жан-Марк.

— В края на месеца, мисля.

— А Франсоаз? Още ли е в Тюке?

— Да.

Входната врата се затвори с трясък. Филип остави чашата си върху ниската маса и каза:

— Аха! Карол е!

Двамата се изправиха с едно и също движение. Карол се появи задъхана, развълнувана, с очи, блестящи в малкото остро и загоряло лице.

— Жан-Марк! — каза тя. — Излезе много глупаво! Връщам се от „Орли“! Закъсняла съм пет минути!

Това появяване беше толкова в стила на Карол, че Жан-Марк не можа да не се възхити на верността на тази жена към самата себе си. Тя го целуна неспринудено. Той вдъхна лъхация от нея парфюм. Тя се отдръпваше вече от него.

— Я да те видя! — каза тя. — Ти си съвсем във форма, драги мой!

Не си спомняше да бе мислил за нея по време на раздялата им. И все пак сега я гледаше без изненада, сякаш винаги е била пред очите му. Тя беше поотслабнала и почерняла. Режим и слънчеви бани на кораба. Кехлибареният тен на нейната кожа ѝ придаваше повече блясък, като контрастираше с широките ѝ зеници и със зъбите ѝ, които една усмивка разкриваше.

— Гладен ли си? — попита тя. — Наредих Агнес да ти приготви ядене...

— Благодаря, вечерях в самолета.

Тя седна до съпруга си на дивана с многоцветните възглавници, Филип я притегли към себе си и с дясната си ръка обгърна раменете ѝ. Тя изглеждаше щастлива с тази мъжка ръка, обгърнала врата ѝ. Обаче погледът ѝ оставаше втренчен в Жан-Марк с иронично любопитство. Тя поиска да узнае всичко за живота, който бе водил в Съединените щати. Той трябваше да ѝ опише стаята, която наемаха с Дидие Копелен в апартамента на един от сътрудниците на Крауфорд, как е прекарвал времето, къде е ходил...

— Жените — каза Карол, — какво мислиш за американските жени?

Този въпрос, зададен от нея, го смути. Не беше имал никаква сериозна сантиментална авантюра в Ню Йорк.

— Те са като французойките — каза той. — Има грозни, има и хубави. — И за да смени темата, попита: — А вие? Това пътешествие из Гърция?

Тя вдигна очи към тавана: катастрофа! Било много горещо, корабът не бил устойчив в открито море и Колет Дюхурион успяла да скара всички семейства помежду им.

— По-добре щеше да бъде, ако бяхме отишли с тебе в Съединените щати! — каза Филип.

Той стана, разтворил уста в царствена прозявка.

— Умирам за сън!

— Чудно — каза Жан-Марк, — а пък аз с тази промяна на часа съвсем нямам намерение да спя.

— Ще нощуваш вкъщи — отсече Карол. — Нищо не е подредено у тебе на улица „Асас“. Агнес дори не е почистила...

Той прие нито с досада, нито със задоволство това удобно разрешение. Баща му и Карол се оттеглиха, след като му пожелаха лека нощ. Те имаха вид на щастливо семейство. Бяха ли се сблизили по време на пътешествието си из Гърция?

В стаята на Жан-Марк не беше се променило нищо. Мебелите в стил Карл Х от светло дърво, сивите литографии по стените, няколкото книги по етажерките на остъклената библиотека, разтвореното легло, чистите пешкири при умивалника — той едва ли не се разнежи. Но

очите му се спряха върху три червени рози, разцъфтели в една ваза, и мигновено мисълта му се вледени. Тези три червени рози бяха белегът на Карол, знакът на съгласие, повикът за спазване на установения ред. Не беше ги поставила случайно тук, а навярно за да възкреси в него едно чувство, което той бе пожелал да превърне в спомен. Е, добре, тя си губи времето, ако вярва, че ще го развълнува с тази маневра! Пътуването му го беше обновило, освежило и излекувало. Освободен от миналото си, той вече не се страхуваше от нищо и от никого.

Изведнъж почувствува, че се задушава между тези четири стени. Движението, което го беше пренесло от един континент в друг, продължаваше вътре в него. Нямаше никакво желание да си ляга. Увери се, че ключът от апартамента е в джоба му, и излезе.

Септемврийската нощ беше топла и мрачна. Площад „Сен Жермен де Пре“, кафенетата бяха препълнени с посетители. Жан-Марк седна на терасата на „Двете маймуни“, поръча си халба бира и съжали, че е сам. Би предпочел да сподели с някой приятел впечатленията си. Утре ще види Дидие Копелен. Но Дидие не разбираше Америка като него. Преминаха група младежи и девойки, които спореха. Стори му се, че се намира в Гринич Вилидж. „Всички млади си приличат — реши Жан-Марк. — С тази само разлика, че ония там принадлежат на една голяма, благоденстваща и оптимистична нация, на чийто език говори половината от цивилизования свят, а пък тия тук принадлежат на една слаба нация, цялата омотана в миналото й неспособна да разпростре влиянието си отвъд съседните страни“. Древността, слабостта на Франция никога не бяха му се представяли толкова ясно. Как може човек да бъде французин през XX век? Той се питаше и с поглед галеше машинално яворовите дървета по булевард „Сен Жермен“. В Ню Йорк беше загубил навика да вижда дървета. Тия тук бяха клонести, мощни, пълни с мъзга. Балони от листа, облаци от зеленина бяха бухнали пред мрачните фасади. Само като ги гледаш, в устата ти нахлува тъжна, горчива прохлада. Едно много сполучливо осветление очертаваше камбанарията отдолу, в ракурс. Ниски къщи, пълни със заспали рано буржоа, обкръжаваха площада. Автомобилите се движеха в непрекъснат поток сред искрящо блещукане. Сигнални светлини, светлини от светещи фирми, светлини от улични лампи — в това кръстосване на лъчи се плъзгаха човешки сенки, разменяха се обещания, зрееха драми. Постепенно Жан-Марк чувстваше как

безмълвно се сраства с всичко, което виждаше. Дали равновесието на тези стари камъни и на тази млада зеленина, на това минало и на това настояще не му създаваше едно такова чувство на спокойствие? Той пресметна, че в този момент здрачът едва обгръща небето над Манхатън. Умората и отчуждаването поддържаха у него едно приятно опиянение. Той стана, тръгна безцелно по улиците, като вдишваше миризмата на Париж и гледаше минувачите право в очите, така, както никога не бе посмял да направи в Ню Йорк. И изведнъж, съвсем необяснимо, се почувства щастлив, че отново се къпе в музиката на своя език. Нямаше никакво значение, че Франция не е толкова богата, толкова просторна, толкова многобройна, толкова могъща, толкова организирана като Съединените щати! Само тук и никъде другаде трябваше да води своята борба като мъж.

Той блъсна вратата на частния клуб „Фенерът“, чийто собственик познаваше, и бе облян от черна, топла и шумна вълна? Оглушен и заслепен, си проби път към бара, стисна ръката на две типчета, чиито имена не можеше да си спомни, и седна на края на една табуретка. Пред него в полумрака се кълчеха хора, сериозни като гимнастици при тренировка. Той никога не бе обичал танца заради самото танцуване. А тази вечер всички момичета бяха жалки. С глави, сгушени в раменете, с коси, паднали над очите, и с ръце, размахани като криле. Това беше клиентелата в съботните дни. Отчаян, той се измъкна навън. В „Северен ту“ същата блъсканица и пак такава долнопробна публика. Но подборът на плочите беше прекрасен. Жан-Марк слуша няколко тъжни, малко остарели мелодии, изпи едно дегири и излезе на чист въздух, за да възстанови дишането си след това гмуркане.

Два часът сутринта. Не знаеше вече къде да отиде. Тръгна към къщи. Стъпваше отново по старите следи. Внимание! Мина на другия тротоар. Това не означаваше нищо, но все пак имаше чувството, че прекъсва една връзка, че обърква конците на един навик, че предотвратява някаква смътна интрига. Главното е да се държи здраво. Да се откаже напълно от миналото. Да мрази и да унищожи онова, което е бил.

В момента, когато влизаше в апартамента, го обзе страх; този полъх и тази дълбока тишина бяха приятни като спомен от някакво много сладко лекарство, което е вземал през детството си. Той

предпазливо отвори вратата на стаята си и завъртя електрическия ключ. Трите червени рози във вазата. От тях бликаше живот. Помъчи се да не ги гледа, седна в края на леглото и развърза обувките си. „Утре сутринта ще телефонирам на Франсоаз“ — помисли си той.

II

Като прониза Пасторалната симфония, телефонът иззвъня. Мадлен се надигна на лакът и погледна към апарата: навярно беше колегата ѝ Балмора от Кайен, който телефонира за бюрото стил Луи XVI. Той трябваше да ѝ съобщи дали клиентът приема цената. Шест-седем метра я отделяха от нишата с дървената вратичка с резба, в която се криеше телефонът. Трябваше да премине тази пустиня със счупения си крак. Щеше ли да стигне навреме? Когато ставаше, звъненето престана. Разярена, тя си легна отново с възглавнички под гърба и с протегнат крак. Каква идиотка! Нормалните хора си чупят пищяла на крака, когато гонят рекорди със ски, а тя се подхлъзна по плочите на кухнята си. Една настилка, която бе комплектувала някога с толкова голяма любов — бледорозова, антична, изтъркана, блестяща, неправилна, дружелюбна! Добре че Франсоаз беше тук, за да я вдигне! От осем дни бе в гипс, доктор Жуат ѝ забраняваше да ходи. Този доктор прекаляваше! Беше се настанила на дивана в партера. Грамофонни плочи, книги, бродерия, вестници — всичко ѝ беше подръка. Всичко, освен телефона. Тя се отегчаваше. Вдругиден ще има гипсово стъпало и ще си вземе патерици! Тогава животът ще стане поносим. Франсоаз я заместваше в магазина на другата страна на улицата. Преминаващи оттук клиенти бяха дошли да я повикат. От няколко седмици тя бе започнала да харесва професията. Мадлен я беше посветила в тънкостите на антикварната търговия и я беше водила на търговете в околността. Франсоаз обичаше старите безстопанствени вещи, наранени по повърхността си, със загадъчно минало. Пък и това занимание я развличаше. Тя никога вече не говореше на Мадлен за своето отчаяние. Все пак, дори когато се усмихваше, погледът ѝ бе забулен в тъга. Телефонът пак звънна. Този път на всяка цена трябваше да влезе във връзка. Мадлен се завъртя на седалището си и постави десния си крак върху плочите. Горещи мравки полазиха по нейния изтръпнал крак. Тя се изправи върху здравия си крак, а левият увисна пет сантиметра над пода със своята гипсова обвивка. Хвана се за облегалото на един стол, за да не падне.

Като го тласкаше на пресекулки пред себе си, тя стигна до нишата на телефона. Когато вдигна слушалката, звъненето спря.

— Лайно! — каза тя.

Кракът ѝ тежеше много. Въпреки това тя не искаше да се върне на дивана: Балмора можеше отново да я потърси. Почака с опряно на стената рамо. Разбира се, нищо не ѝ пречеше да телефонира на своя колега, за да попита дали я беше търсил преди малко. Но той щеше да си направи извод, че тя с нетърпение очаква отговор. По-добре беше да го накара да мисли, че не бърза да продава бюрото си. Едно старо огледало в позлатена дървена рамка пред нея отразяваше образа на ниска и пълна жена с дебел ханш, със синя пола и бяла блуза, с един крак, обут в пантоф, а другият — поставен в ботуш от камък. В крайчеца на устата ѝ димеше цигара. А Бетовен се развихряше с всичките си цигулки в грамофонната кутия! „Ах, колко съм фина“ — помисли си тя. Пепел падна върху блузата ѝ. Тъй като телефонът мълчеше, тя тръгна, подскачайки с вдигнат крак. Беше по средата на пътя си, когато някой почука на вратата.

— Влезте! — каза тя.

Но никой не влезе. Може би беше чистачката. Глухата като пън стара Мели. Издула гърди, Мадлен извика силно:

— Влезте де!

И направи малък скок напред със стола си: Вратата се отвори. Един мъж се появи. Мадлен се закова намясто, сякаш беше на кокили.

— Господине? — каза тя.

В същия миг помисли: „Познавам го този!“ И се почувства необикновено смешна с въпросителния си поглед и с крака си в гипс.

— Не знам дали си спомняте за мене... — каза човекът.

— Как не! — отвърна Мадлен. — Господин Козлов, нали?

Той леко се поклони. Тя се мъчеше да бъде спокойна. Но мислите ѝ бушуваха:

— Ранена ли сте? — попита той.

— Нищо не е — измърмори Мадлен. — Глупаво, счупих си крака!

Той ѝ помогна да се дотърти до дивана. Тя би искала да откаже помощта му, но беше невъзможно. Една силна и топла ръка стискаше лакътя ѝ през ръкава на блузката.

— Благодаря ви — каза тя, като седна.

И изтегна вцепенения си крак върху една възглавница.

— Минавам из този край — заяви той. — В Париж ми казаха, че Франсоаз прекарва ваканцията си у вас...

— Да.

— Как е тя?

— Много добре.

— Съжалявам, че заряза учението си. Тя беше една от най-добрите ми студентки...

Мадлен смачка угарката си в една чинийка и нервно запали нова цигара. Франсоаз можеше да влезе всеки миг. В никакъв случай не трябваше да срещне този човек. Той обаче никак не се стесняваше. Като че нямаше за какво да се чувства виновен. Тя го изглежда крадешком. Беше по-млад, отколкото си го спомняше. Неправилни черти, мрачен поглед, арогантен и едновременно нежен.

— Щастлив съм, че виждам вашата къща — подзе той. — Франсоаз толкова много ми е говорила! Наистина много хубаво! Промени ли века, човек има желание да живее по-бавно. А, ето и прословутия автомат!...

Той се доближи до негъра-автомат, който се пъчеше върху една кръгла еднокрака масичка.

— Прекрасен! — каза той.

Мадлен чувстваше, че ако не се намеси веднага, той ще седне, ще се заседи така, че не ще може да го изпъди.

— От XVIII век ли е? — попита той.

— Да.

— В движение ли е?

— Да.

Той поклати глава.

— Много добре, много добре...

И двамата замълчаха. После Александър Козлов се наведе към нея и каза нежно:

— Франсоаз не е ли тук?

— Не.

— Бих желал да я видя.

— Съвсем не трябва да я виждате.

— Защо?

— И без това сте ѝ причинили голяма мъка!

Той се престори на учуден.

— Аз?

— Да — изръмжа Мадлен, — аз знам за... за...

Тя не знаеше как да продължи фразата си, измърмори нещо за миг в гнева си и накрая неволно произнесе: — вашата връзка!

Тя съжали веднага за тази демодирана, превзета, смешна дума. По лицето на Александър Козлов се появи усмивка:

— Връзка? О, госпожо! Уверявам ви, че между нас имаше по-скоро нежно приятелство, едно взаимно уважение...

— Приятелство и уважение, които щяха да струват живота на едно дете!

— Нека да не преувеличаваме!

Тя почувства някакво отвращение: какво искаше да каже той?

— Вие забравяте, че тя се опита да се самоубие заради вас!

Очите на Александър Козлов се втренчиха, изведнъж потъмняха, чертите на лицето му се изопнаха, сякаш с цялата си воля се противопоставяше на една неприятна мисъл.

— Как? — извика той. — Не, аз не знаех това...

Очевидно беше искрен. Тази констатация обърка Мадлен и необяснимо защо увеличи гнева ѝ. „По-добре щеше да бъде, ако бях мълчала!“ — помисли си тя с досада.

— Е, добре, сега, когато вече знаете — възрази тя, — ще се съгласите с мен, че вашето присъствие тук е съвсем неуместно. Вървете си веднага!

Той стоеше на мястото си поразен.

— Това е безразсъдно! — измърмори той. — Защо го е направила?

— Вие би трябвало да знаете защо!

Беше се попривдигнала. Погледът ѝ пламтеше, краката ѝ бяха сковани. Той въздъхна, като че ли излизаше от облак.

— Моля да ме извините — каза той. — Навярно по-добре е наистина Франсоаз да не знае за моето посещение.

Мадлен кимна одобрително с брадичка. Несъмнено този човек владееше изкуството да се показва лоялен в мръсните си постъпки. Можеха да го обвиняват във всичко, но не и в злонамереност. А освен това в очите му имаше такава топлина, такава настойчивост! Нищо чудно, че Франсоаз...

— Сбогом, госпожо...

Мадлен почувства романтична тръпка в сърдечната област. „Бедната ми“ — помисли тя. И очите ѝ широко се разтвориха. Това, от което най-много се страхуваше, щеше да стане. Вратата се отвори зад Александър Козлов. Нахлулият въздух надигна един лист от вестника на масата.

Радостен глас извика:

— Готово, Маду! Продадох двете севърски порцеланови вазички!

Франсоаз, изправена на прага, размахваше банкноти в ръката си. Краят на фразата ѝ беше произнесен със сподавен глас. Тя отпусна ръка. Болезнено смайване се изписа по лицето ѝ. Потисната, Мадлен не знаеше какво да предприеме, за да предотврати катастрофата. След дълго мълчание Франсоаз прошепна:

— О!... Вие сте...

— Добър ден, Франсоаз — каза Александър Козлов.

Тя стисна машинално ръката, която той ѝ подаде, направи няколко крачки, постави парите върху кръглата масичка. Мадлен, която сега я гледаше откъм гърба, беше изпълнена с догадки. Изведнъж Франсоаз се обърна и някаква необикновена веселост блесна в очите ѝ.

— Смешно е, че ви виждам тук! — каза тя с трептящ глас, като гледаше Александър Козлов в лицето.

— Щях да си тръгвам — измърмори той.

И хвърли боязлив поглед към Мадлен.

— Вече? — извика Франсоаз. — Поне още една минутка? Имам толкова неща да ви разказвам! Знаете ли, много ме е яд, че не се явих на изпита си! Но бях болна, много болна...

„Положително Козлов ще вярва на нея, а не на мене с моята история за самоубийството!“ — помисли Мадлен. Тя се разсърди, че толкова пресилено се беше убедила. Нима самата тя не бе мечтала за тази авантюра между племенницата си и преподавателя по руски?

— Седнете, моля! — каза Франсоаз.

Тя се въртеше на всички страни, усмихваше се, сочеше стол, вадеше чаши от един шкаф. Преди още да се съвземе, Мадлен видя пред себе си един мъж, свил се в най-хубавия фотьойл на къщата (широко кресло с високо облегалo от първите години на XIX век), хванал чаша порто в ръка и заговорил с дружелюбен тон:

— Моите приятели живеят в Онфлър... Малка вила от XVIII век, много прелестна... Впрочем така мисля... не съм специалист... А вие, струва ми се, отдавна сте в Тюке?

— Да! Обожавам този край — каза Франсоаз. — Пък и толкова добре се разбирам с леля си!

Мадлен горчиво се усмихна. Тази форма на учтивост я измъчваше.

— Но надявам се, че вие ще продължите курсовете в Института по източни езици през новата учебна година!

— Разбира се! — каза Франсоаз.

Отдавнашно ли беше това намерение или пък решението бе взето сега, когато видя Козлов? Скоростта, с която положението се променяше, плашеше Мадлен. Тя търсеше да привлече вниманието на племенницата си, но Франсоаз избягваше погледа ѝ.

— При всички случаи ще трябва да повторите първата година — каза Александър Козлов.

— Е, да! — отвърна Франсоаз. — Много е глупаво!

— Упражнявахте ли малко руския език това лято?

— Никак! Станала съм толкова мързелива!...

Тя леко се засмя и попита:

— За няколко дни ли сте тук?

— Не. Утре пътувам за Париж.

— А тази вечер какво ще правите?

Мадлен много се изплаши.

— Ще вечерям с приятелите си — каза той.

В същия миг телефонът звънна. Франсоаз изтича към апарата.

— Сигурно е Балмора! — каза Мадлен.

Но Франсоаз, притискайки слушалката към бузата си, изживяваше такава радост, каквато не можеше да предизвика старият антиквар.

— Жан-Марк! — извика тя. — Така значи!... Откъде се обаждаш?... От Париж?... Чудесно!... Аз, аз съм много добре!... Не, няма да се върна преди края на септември... Но ти, ти трябва да дойдеш тук!...

Седнала в края на дивана, Мадлен правеше знак, че иска да вземе слушалката.

— Чакай! — каза Франсоаз. — Маду иска да ти каже нещо... Не знаеш ли?... Тя претърпя злополука... Счупи си глезена, като се подхлъзна по плочите в кухнята си... Не, не е много сериозно, но тя е разярена... Едва може да мърда...

Мадлен мъчително стана и трябваше да приеме ръката на Александър Козлов. Франсоаз дотича, за да я придържа от другата страна.

Каза, че е звънял два пъти днес следобед и че никой не е отговорил! — поясни Франсоаз.

— А, значи той е бил! — въздъхна Мадлен, като подскачаше тежко.

Беше го забравила. Кой знае каква неприятност щеше пак да ѝ съобщи! Поставиха до нея стол. Тя седна, хвана слушалката и каза:

— Ало! Жан-Марк! Много съм доволна, че те чувам! Е, как ти се видяха тия Съединени щати?

— Сензационни! — каза той. — Ще ти разправа по-късно. Но кажи ми за крака си, идиотска работа!

— Напълно идиотска!

— Това ще те кара още повече да лъскаш плочите си!

Той се засмя.

— Не си духовит! — каза тя. — Съвсем не си духовит... Как сте вкъщи?

— Много добре.

Тонът на този глас я успокои. Жан-Марк навярно беше възвърнал равновесието си. За колко време? Тя се вгледа във Франсоаз, която се беше уединила до прозореца с Александър Козлов. Той се извисяваше с една глава над младото момиче и ѝ говореше съвсем тихо. Тя се усмихваше меланхолично. Невъзможно беше да чуе какво си говорят. Мадлен съжали, че Жан-Марк я задържа на телефона, когато вниманието ѝ трябваше да бъде заето със сериозни събития. На два-три пъти тя му отговори не както трябва, разсеяна от един жест на племенницата си и от една дума, доловена случайно и изтълкувана лошо. Когато постави слушалката, Франсоаз съобщи:

— Господин Козлов трябва да си тръгне.

— А! — възкликна Мадлен, успокоила се изведнъж.

— Да — каза той. — Моите приятели ме чакат. Вече е седем часът.

Изглежда го — непринуден, слаб, всяващ безпокойство. Носеше риза на квадрати и летен панталон от груб кафяв плат. Какво ли си мислеше той за нея? Една смахнаха жена, която съчинява бабини приказки, за да запази честта на племенницата си. Тя се върна при дивана, отново подпомогната от Франсоаз и Александър Козлов, седна и смаза възглавниците под тежестта на гърба си. Франсоаз изпрати Козлов до вратата.

— Разчитам много на вас в началото на новата учебна година — каза той.

Тя кимна като малко конче.

Когато той си отиде, тя прибра чашите и бутилките, без да каже нито дума, избута столовете на обичайните им места, взе парите, които беше поставила върху масичката, и ги подаде на Мадлен.

— Двеста и петдесет франка! Толкова ми бе казала, нали? Те се пазариха колкото можеха, но аз не отстъпих!

— Браво! — каза Мадлен.

Франсоаз седна до нея. Беше вече почти тъмно в стаята. Мадлен протегна ръка, за да запалят лампата. Задавен вик я спря:

— Не!

Миг след това на рамото ѝ се облегна главата на Франсоаз. В гънката на врата си почувства топлина от задъхано дишане. Тя положи нежно ръката си върху косите на младото момиче, плъзна я надолу по мократа от сълзи буза и с показалеца си докосна края на трескавите ѝ устни, полуотворени от стенание.

— Франсоаз, малката ми Франсоаз, още ли го обичаш? — каза тя.

— Не.

— Но си щастлива, че отново го видя!

— Не знам...

— Защо реши да подновиш следването си?

Мускулите и главата на Франсоаз се вцепениха. Тя се отдръпна леко. Вече не плачеше.

— А защо не? — попита тя.

— Струва ми се, че... че е опасно за тебе.

— Опасно е да се изолирам от света, както правя сега! Нали самата ти ми казваше често това!

— Да, разбира се... В известен смисъл...

— Знаеш ли кога разбрах това?

— Не.

— Преди няколко минути, когато го видях тук... За какво, мислиш, бе дошъл? От любопитство? От безделие? Защото се е намирал тук някъде и е имал един час за губене?... Не, Маду... Той дойде, защото не можеше да не дойде. Някаква сила го е тласкала в гърба...

Очите на Франсоаз блеснаха в полумрака. Тя стана, направи няколко крачки в кръг из стаята, после рязко се обърна и продължи с по-тих глас:

— Ако първия път нашата среща се е дължала може би на случайността, този път безспорно бог ми го е изпратил. За да ми даде възможност да се съвзема, да се изкупя... Аз съм толкова виновна...

— Виновна? Ти? — прошепна Мадлен.

— Да. Понеже този човек беше пълен с пороци, трябваше да пожертвувам всичките си сили, за да го понасям, за да го просветля, да се опитам да го направя по-добър.

— Ти вече опита.

— Едва!... И Карол, и баща ми, и майка ми, и Жан-Марк... Все същата пасмина... Аз можех само да ги порица!... Още при първото разочарование аз им обърнах гръб!... Мислех само за себе си!... За моя малък морален уют!... Не казвай не!... Аз два пъти измених на бога: като от малодушие отказах да подпомогна душите, върху които можех да имам, макар и малко влияние, и като поисках да се убия! Престъпление срещу любовта и престъпление срещу бога!... Преди се отвращавах от другите, сега се отвращавам от себе си! Защото се осмелих да съдя другите, вместо да ги подпомогна! Защото избягах от живота!

Тя млъкна. Силуетът ѝ се очертаваше като черно петно върху сивата прозрачност на прозореца. Мадлен се питаше какъв бе делът на искреността и на хитруването в това откровение на вярата. Не търсеше ли Франсоаз да оправдае с религиозни причини своето желание да поднови връзката си с Александър Козлов? В никакъв случай не трябваше да ѝ противоречи в това екзалтирано състояние, в което се намираше. Трябваше да се съгласи с нейното мнение, като се мъчи да я предпази от крайностите на въображението ѝ.

— Какъв ден сме, Маду? — попита Франсоаз.

— Седми септември. Защо?

— За нищо.

Настъпи пак мълчание. Франсоаз повтори замечтано:

— Седми септември!

И Мадлен вече не се съмняваше, че с появата си Александър Козлов бе възвърнал цялото си влияние върху племенницата ѝ. Тя ще се бори, тя ще се съпротивлява, тя ще му се изплъзне може би. При всички случаи тя ще бъде нещастна. Но не беше ли по-добре да страда от един мъж, вместо да вехне за него?

— Ще приготвя вечерята — каза Франсоаз.

Тя запали лампата.

* * *

В рамката на прозореца се очертаваше камбанарията, чиито плочи блестяха на лунната светлина. Тя беше стара, спокойна и изоставена. Франсоаз я гледаше от леглото си и се чувстваше тайнствено свързана с тази грохналост и изоставеност. Развалината и нейното страдание си приличаха. Трябваше изведнъж да се измъкне от нещастieto или пък и самата тя да стане също паметник, нещо тежко и вкаменено. Току-що пред Мадлен тя наистина бе повярвала, че ще има сили отново да застане с лице срещу всички, от които бе побягнала. А ето че пак я обземаше страхът, страхът от пътя, страхът от хората, страхът от жестовите... „Да приемам това, което ще идва при мене, нищо да не отбягвам, да изграждам...“ Най-трудното, разбира се, ще бъде създаването на другарски връзки и взаимно доверие с Александър Козлов. Тя ще има повече влияние над него, ако продължи да се среща приятелски от време на време, вместо да му става отново любовница. За нищо на света тя не искаше да преживява пак срама от определени докосвания. Изтегна се на гръб и веднага почувства едно мъжко тяло върху себе си. То изникна от миналото, топло и твърдо. Споменът бе така точен, че тя почти загуби съзнание. Всичко потъваше в мрака и в същото време тя знаеше, че извършва това, за което бе родена, че тази радост, която я обзема, бе скъпа и не можеше да се плати с нищо. Седна в леглото си, разтърси глава и лудостта ѝ изчезна. Не така! И най-вече не с него! По-късно, когато ще обича истински. Друг мъж.

Своят съпруг пред бога. Тя си повтаряше тези думи с някакво меланхолично опиянение. Ще дойде ден, наскоро може би, когато мислите, който я измъчваха сега, няма да ѝ тежат. В тази благоразумна перспектива неизвестното успокояваше повече, отколкото известното. Тя ще стане госпожа Еди-коя си. Нейните деца ще ѝ създават грижи. С часове ще говори по телефона с приятелки, които също ще имат деца. Тя ще влезе в крак. Ще потъне в тълпата. Изтръпна. Студ нахлуваше през отворения прозорец. Луната се беше скрила. От камбанарията бе останала само една смътна вертикална представа. Заспала ли е Мадлен? Не, тя навярно още чете. За миг Франсоаз беше поблазнена от мисълта да слезе, за да продължи разговора с нея. После се въздържа. За какво? Бяха си казали всичко. „Сега от мене зависи да действам. Само от мене“. Едно куче излая на улицата. Франсоаз облегна глава върху възглавницата. Прохладата на тъканта премина от бузата в мислите ѝ.

III

— Вика ви за ваша сметка от Шатодюн господин Даниел Ейглетьер — каза телефонистката. — Приемате ли да платите разговора?

— Да — каза Жан-Марк.

И като се обърна към баща си, извика:

— Даниел се обажда за наша сметка от Шатодюн!

— От Шатодюн? — повтори Филип изненадан. — Дай ми слушалката!

Той стана пъргаво от фотьойла си и прекоси салона с три разкрача. Жан-Марк му подаде телефонната слушалка, но задържа втората на ухото си. Дълго време той слуша как телефонистката казваше: „Поръчката приета“, а после гласа на Даниел, далечен, плуващ, прекъсван от бръмчения:

— Ало, татко? Тук Даниел... Прощавай, че не ви уведомих за моето пристигане, но телеграмите струват скъпо... Съвсем не трябва да се безпокоиш!... Всичко върви много добре!... Пътешествието беше зашеметяващо!...

— Какво търсиш в Шатодюн? — попита Филип.

— Лесно ти е на тебе! Не можах да стигна по-далече. Корабът ме стовари в Бордо. Там изтръсках джобовете си, за да събера пари за влака. И в резултат — Шатодюн! Завърших! Дотук ми бяха силите!

Жан-Марк и Филип избухнаха в смях.

— Напразно се опитах да продължа на автостоп — продължи Даниел, — никой не иска да ме вземе заради багажа ми!

— В кой хотел си отседнал? — попита Филип, който отново бе станал сериозен.

— Хотел? Не се подигравай! Настанил съм се на гарата, в чакалнята. Дори малко си дремнах.

Филип повдигна рамене.

— Всичко това е абсурдно! Ще си вземеш стая в някой приличен хотел и аз ще ти изпратя телеграфен запис, за да те измъкна от това затруднено положение.

— Но това е забранено от правилника, татко!

— Кой правилник?

— Този на фонда „Зелиджа“. Нали ти бях казал: ние сами трябва да се справяме и с работа да припечелваме парите, които са ни необходими през време на пътуването. Иначе работата би била много лесна!

— Тогава какво! Нима ще станеш хамалин в Шатодюн, за да събереш парите, които ти липсват? Смешно е!

— Не, татко! Аз ще успея да намеря някой камион, който ще ме стовари в Париж! Няма нищо страшно!... Аз просто ти телефонирам, за да ти кажа, че съм във Франция! И че всичко е окей!

— Почакай за миг! — каза Филип.

Той се наведе към Жан-Марк и му каза полугласно:

— Би ли отишъл да вземеш брат си с колата? Шатодюн не е далече!

Жан-Марк прие. Той се радваше, че ще посрещне Даниел, когото не беше виждал от два месеца и половина, а освен това щеше да кара новия ситроен, който баща му беше купил след завръщането си от Гърция.

Филип започна да нарежда в телефонната слушалка:

— Е, добре, ето че се нареди! Жан-Марк ще мине там да те вземе с колата.

— А, не! И това няма да е правилно! — каза Даниел.

— Тук вече прекаляваш! — извика Филип. — Предположи, че спираш една кола на пътя и че случайно брат ти се оказва на волана. Ще откажеш ли да се качиш?

— Не, разбира се! — измърмори Даниел. — Но случаят не е такъв. Жан-Марк ще дойде нарочно...

— Нищо подобно! Той има работа в този край!

— Тъй ли?

— Значи отказваш? Толкова приказки за някакви си сто километра!

— Сто тридесет и девет!

— Стига вече, Даниел. Жан-Марк е очарован, че ще дойде да те измъкне. Ще му дам новия ситроен.

— Аха, така ли?

Гласът на Даниел се размекна.

— Добре — каза той най-последно. — Значи ще го чакам пред гарата. В колко часа ще бъде тук?

— Зависи колко време ще пътува. Към пет часа, предполагам. Жалко, че няма да те видя, когато пристигнете. След един час заминавам за Лондон. Но няма да остана повече от три дни. До скоро виждане!

Филип със сияещо лице остави слушалката. Както винаги, той нямаше за какво да се съмнява и да се безпокои. Предварително беше решил всички проблеми.

— Какъв тип е този Даниел! — каза той весело.

— Питам се в какво състояние ще го намерим! — каза Карол.

Точно бяха завършили обед, Мерседес, все така величествена и противна, влезе в салона и постави подноса с кафеника и чашите върху малката маса пред дивана.

— Колко глупаво, че съм принуден да замина! — въздъхна Филип, като седна отново. — Щях да дойда с тебе!

— Аз ще отида! — каза Карол, като сипваше кафе в чашите. — Съгласен ли си, Жан-Марк?

— Защо мислиш, че няма да е съгласен? — попита Филип.

Тя сви очи в гримаса, която й бе свойствена.

— Не знам, може би предпочита да вземе някой приятел!

Жан-Марк настръхна, обзет от някакъв смътен страх.

— О, не! — каза той. — Очарован съм!

Надигна много бързо чашата с кафето към устните си и се опари.

— Деца — каза Филип, — след двадесет и пет минути ви напускам!

И докато стане време, той се разположи удобно във фотьойла и започна да пие кафето, гледайки жена си.

— Дръж, ето ти ключовете, драги — каза той. — Не карай много бързо, колата още не е разработена...

Жан-Марк наведе глава. В устата му, откъм лявата буза, парченце изгоряла слизеста ципа висеше като малко парцалче. Той я опипваше с наболелия си език. Перспективата за това пътуване с Карол все повече го разгневяваше.

* * *

Удоволствието да държи волана и една жена да седи до него го накара да забрави лошото си настроение. Пътят при излизането от Париж не беше задръстен. Макар че задържаше мотора, ситроенът летеше с нервна лекота. Вътрешността на колата лъхаше на пластмаса и лак. Времето беше хубаво. От двете страни на пътя се разстиляше едно спокойно поле, разделено, изравнено и почистено съвсем по френски. Малки ниви, прорязани от малки пътища, стопанисвани от малки села, пръснати тук-там. Жан-Марк си спомни за огромните американски пространства. Там щастieto се състоеше от безбрежна земя, а тук — от едно оградено местенце. Достатъчно беше да протегнеш ръка, за да пипнеш оградата. „В края на краищата у нас всичко отива към обща собственост“ — реши той и се усмихна.

— За какво мислиш? — попита Карол.

— За Съединените щати.

— Още ли! Сигурно не можеш да ги забравиш!

— Не искам да ги забравя — каза той.

— Толкова ли беше щастлив?

— Доста... да...

— Заради какво?

— За нищо... заради промяната може би.

— Да не би да си се влюбил там?

Тя го разпитваше, издала напред брадичката си, с жив поглед, толкова фин, самоуверен и дързък, че той започна да се пази.

— Не — прошепна той.

— Как? Нито една?

— Нито една.

— За мене това е много мило!

Той не отвърна, раздразнен, че тя тълкуваше в своя полза всичко, което казваше. Една кола се движеше пред него. Той ускори, изравни се с нея, почти я докосна и много бързо я изпревари. Съзнателна безразсъдност. Това изопваше нервите. Той въздъхна продължително. А и това парченце изгоряла кожа в устата му — каква глупост!

— Можеше да ми пишеш! — подзе Карол.

— Защо?

— Нямахте ли какво да ми кажеш?

— Не.

Задължението да следи пътя го освобождаваше от задължението да я гледа, но той чувстваше нейното присъствие, долавяше движенията, дишането и топлината ѝ. Целият трепет на кожата под роклята. В главата му нахлуваха спомени. Колкото повече се мъчеше да ги прогони, толкова по-ясни ставаха те. Тя докосна ръката му върху волана. Той я пожела, но си наложи да се въздържи. Взе тази лека, нежна и галювна ръка и с голямо усилие я отстрани.

— Какво ти е, Жан-Марк?

Той изръмжа:

— Свършено е, Карол. Не трябва никога вече. Това, което се случи между тебе и мене...

— Това, което се случи между тебе и мене — каза тя разпалено, — няма да можеш да го изтриеш, каквото и да правиш! Мислиш ли, че и аз не съм опитала? Това лято, далече от тебе, пътешествах в една прекрасна страна и нищо не видях... нищо не видях заради тебе, заради нас... О, Жан-Марк!...

Нейният тих кадифен глас беше вълнуващ. Тя взе чантата си, машинално извади пудриерата си, отвори, капачката с рязко щракане. Той вдъхна парфюма ѝ. Тя мълчеше. Навярно устата ѝ беше полуотворена, очите ѝ насълзени. Страхуваше се да я погледне. Беше си помислил, че е много силен, когато се завръщаше от Съединените щати. Неуязвим, неподкупен, защото бе прекарал ваканцията си далече от нея. А при първия случай той отново попадаше под нейния чар. Цялата мръсотия щеше да започне пак. Преглътна слюнката си. Устата му гореше.

— Не може ли да спреш за една минута? — каза тя. — Боли ме главата.

* * *

Шест часът и половина и Жан-Марк го няма! Даниел нищо не разбираше. Можеше отново да телефонира за тяхна сметка в Париж, за да узнае дали брат му е тръгнал отдавна, но не желаше да напусне наблюдателния си пост при входа на гарата в Шатодюн. Освен това съвсем не беше разтревожен. Оптимист по характер и по разум, той не допускаше катастрофи, преди сам да си завре носа. Без съмнение Жан-

Марк се е забавил поради някаква техническа трудност. Уморен от разхождане надлъж и шир, Даниел седна върху куфара си, претъпкан догоре и овързан с канапи. Беше мръсен, умираше за сън и не беше слагал нищо в стомаха си след чашата кафе, изгълтана тази сутрин в бюфета на гарата. Седем сантиметра в джоба. С тях ще пристигне в Париж. Това е истински подвиг! През платнената торба, поставена на земята, той погали с върха на пръстите си двата фенека, които носеше от пътешествието. Един бивш legioner му ги беше продал на кораба за десет франка: една двойка, мъжка и женска, сахарски лисици. Бяха съвсем опитомени, не хапеха, не се опитваха да бягат... Но и те бяха гладни, бедничките. Той отвори торбата. Две малки главички се показаха. Огромни уши, обезумели зеници, треперещи нослета. Поиска да ги почеше по муцуните: те се сгърчиха ужасени. Затвори торбата и помисли с отчаяние: „Никога не ще мога да си ги задържа въщи. Карол няма да се съгласи. Ще трябва да ги пробутам на леля Маду“. Хора нахлуха на площада. Един носач мина, влачейки куфари. Даниел се облегна на стената и сви рамене. Над главата му имаше афиш, който той знаеше наизуст: „Посетете замъците на Лоара“. Беше смешно. Пък и всички тези бели лица! Той наистина беше видял няколко такива на кораба, но тук на земята впечатлението бе много поразително. Какъв болнав и загрижен вид имаха всички. Не беше ли безгрижието монопол на черните? Дори в мизерията те изглеждаха спокойни и щастливи. Те се сливаха с природата! Даниел почувства, че сега се приближава до една голяма идея; но винаги когато беше пред прага да я улови в цялата ѝ същност, тя му убягваше, пъргава и блестяща като онази змия, която беше забелязал при входа на колибата си, там някъде, на север от Бондуку. Той се помъчи да си спомни името на селото. Напрасно усилие. Сънят разбъркваше мозъка му. Щом клепачите му се затваряха, той виждаше отново тропическата степ, удавените от дъжда пътища, гигантските пеперуди, кръжащи около ветроупорната лампа, хлебарките по олющените стени на една болница, един хирург с потно чело под бялата шапчица, надвесен върху маса, червена кръв върху абаносова кожа. Каква разлика между Африка, която бе мечтал, и тази, която бе опознал. По-малко живописна и повече загадъчна. Той беше оставил приятели там: доктор Поарие, доктор Лекошел, Тюгаду, един бивш жандарм, станал бакалин в Каламон, шофьора туземец Исиака, който се смееше от все сърце,

карайки джипа през тресавищата, гъмжащи от мухи цеце... Ще ги види ли пак някога? Тези два месеца натежаваха повече в главата му, отколкото целият ѝ останал живот. Сега той беше сигурен, че има право да говори като мъж. А след петнадесет дни щеше да се върне в лицей! Каква горчива подигравка! Един дрезгав високоговорител съобщаваше за пристигането и заминаването на малки незначителни влакове. Седем без пет! „Къде ли се мота?“ — изръмжа Даниел, като се изправи на крака. В същия момент той забеляза един тъмносин ситроен, който летеше към гарата. На кормилото Жан-Марк. Готов да закрепци от радост, Даниел се въздържа от достойнство и зае поза на мъжествено безразличие.

— Здравей, драги! — каза Жан-Марк, слизайки от колата.

Стиснаха си здраво ръцете.

— Това ли е новата кола? — попита Даниел. — Красавица!

— Не е лоша, да. Отдавна ли ме чакаш?

— Да, доста...

— Идиотска история! Бях тръгнал с Карол и по пътя тя се почувства неразположена... О, нищо сериозно!

— Не се съмнявам — каза Даниел; — Неразположенията на Карол никога не са сериозни, но тя досажда на всички с тях!

— Трябваше да я върна в Париж. После, когато тръгнах отново, попаднах в едно задръстване... Все неприятности, какво да се прави! Дано поне не си се безпокоил много.

— Какво ли не съм преживял в Брега на слоновата кост! — каза Даниел с груб смях като туземец.

И той сграбчи куфара си. Жан-Марк пък взе торбата и веднага я остави.

— Какво има вътре? Нещо мърда!

— Мърда, защото е живо! — каза Даниел. — Не отваряй, ще офейкат. Това са фенеци.

— Фенеци? — повтори Жан-Марк изумен.

— Да, подарък за леля Маду.

— Не знам дали тя ще го оцени много!

— Разбира се! — каза Даниел. — Много са предани тези малки зверчета! Хранят се с нищо...

Той настави торбата и куфара на задната седалка. Оставаше една голяма картонена кутия.

— Тази — каза той — е много тежка. Ще трябва да ми помогнеш.

— Какво съдържа?

— Един спомен за Карол. Пяна ми излизаше от устата, докато го домъкна дотук, моля те да ми повярваш. Двадесет пъти исках да го захвърля по време на пътуването. Но щеше да бъде жалко. Ще видиш!

Той имаше толкова неща да покаже, толкова неща да разкаже, че чувството за собственото богатство разпалваше главата му. Ако не започнеше да говори веднага за своето пътуване, щеше да експлодира. Празният му стомах обаче пресече този възторг. Наместил картонената кутия в задния багажник, той се тръшна до Жан-Марк в колата и каза:

— Нали няма да имаш нищо против, ако позакусим, преди да тръгнем?

* * *

Бирарията беше почти празна. Един отчаян келнер говореше с касиерката. Седнал в дъното на салона, Даниел унищожаваше огромна наденица с кисело зеле. Срещу него Жан-Марк чакаше да произстине в чинията му виенски шницел. Изморен, отвратен, той се възхищаваше на брат си, който ядеше, пиеше и говореше с еднакво увлечение. Безспорно Даниел беше възмъжал през това пътуване. Но какъв скитнически вид! Русите коси висяха на мръсни фитили по челото му, над ушите му; ризата, изтъркана и мръсна, зееше около врата му; той имаше черни нокти, опърлен от слънцето нос, одрана кожа в ъгъла на устната; и нито едно копче на сакото! Как да повярваш, че всичко, което разказваше — за посещение в болница за прокажени, за церемония на идолопоклонници в някакво загубено село, за опасни експедиции с джип през тропическа степ в компания с някакъв лекар...

— И изведнъж нашата таратайка затъва в една колония от месоядни мравки в поход. Те се разстилат на пластове, обкръжават стада, изяждат всичко, което попадне под челюстите им: хиена, бивол или пантера... Ние воювахме срещу тях повече от час... Трябваше да ги откъсваме една по една от кожата си... Кръв шуртеше, ах, драги мой! Каква сеч!...

Жан-Марк поклащаше глава, измърморваше от време на време по някоя любезна въпросителна думичка и опипваше с език края на мъртвата суха кожичка в кухнята на бузата си. Тези истории на бойскаутите го отегчаваха. Веселостта, наивността, апетитът на брат му, прибавени към неприветливостта на тази ресторантска зала, ставаха в края на краищата непоносими. Ледена тъга притискаше сърцето му така тежко, че от време на време пречеше на дишането му. А би трябвало да бъде щастлив, че бе скъсал с Карол. Никога не би повярвал, че ще намери смелост да ѝ говори така, както бе направил, след като беше спрял колата. Тя именно, без да съзнава, го беше подтикнала към жестокостта. Бледостта ѝ, погледът ѝ молеше: „Жан-Марк... Не е възможно да си забравил всичко!... Или пък има неща, които аз не знам... Ти ми дължиш едно обяснение... Отвърна ли те някой от мене? Направила ли съм нещо, каквото и да било, което да не ти е харесвало? Оскърбила ли съм те? Не те ли привлича вече нашата любов? Да не си пък болен?..." Като говореше, тя се бе обърнала към него и с устни бе дръпнала цигарата, която той се канеше да запуши: „Целуни ме, Жан-Марк“. Една ръка върху тила. Едно лице, което се приближава. И пак тази глупава рана в устата му. Невъзможно. Невъзможно заради баща му, заради Даниел, заради раната.

— Когато бяхме излезли от тресавището, Исиака ми каза: „Ти истински вожд на вождовете“. Исиака беше нашият шофьор. Прекрасен тип. Като магьосник в този край. Той ми приготвяваше местни ястия. Ядох печени гъсеници. Не беше лошо...

Беше се отдръпнал инстинктивно. И изведнъж гневът му го стисна за гърлото. Той я мразеше, че бе така желана. Какво ѝ беше казал? Безразсъдни думи: „Слушай, Карол, стига така!... Дотегнаха ми всички тия мръсотии!... Аз обърнах една страница, ти трябва да направиш същото!... В противен случай краката ми няма да стъпят вкъщи!...“ Келнерът дойде да смени чиниите. Но Даниел задържа остатъка от шницела и го зави в книжна салфетка. Това щеше да бъде вечерята на фенеците: ще им я даде довечера вкъщи. За себе си след зелето бе поръчал бифтек с чер пипер.

— Ще се пръснеш! — каза му Жан-Марк.

— Не се тревожи. Имам да наваксам сериозно закъснение. А ти нищо ли повече няма да вземеш?

— Едно кафе.

— Какво ли се гълташе там като кафе!... Студено, разбира се... Студено кафе и ром!...

И той отново се пренасяше в спомените си. Дори не беше попитал Жан-Марк как е минало неговото пътуване в Съединените щати. Егоизъм, глупащина, липса на възпитание? По-скоро изумителна неспособност да разбира, че близките му могат да имат други интереси и грижи, освен неговите.

— Бифтекът с чер пипер е знаменит! Искаш ли да го опиташ?

Жан-Марк отказа и запали цигара. Срещу него Даниел ядеше бързо. Скоро можеха да тръгнат за Париж. Карол беше способна да ги чака. С какъв вид тя щеше да посрещне Даниел? Тревогата на Жан-Марк се увеличи. Тя беше отправила към него такъв поглед на студена омраза, който той никога нямаше да забрави. След като я беше заплашил, че краката му няма да стъпят вкъщи, тя бе изкрещяла с преbledняло лице и безчувствени очи: „Върни ме веднага в Париж!“ Той беше възразил: „Трябва да отидем да вземем Даниел“. „Ще идеш после сам! Той ще чака!...“ През цялото време на връщане тя бе стискала зъби. Той кормуваше, а един манекен на гнева беше седнал до него. Красив и чудовищен. Напълно безчувствен. Потопен в безмълвни сметки. Като стигнаха в Париж, още на първата червена светлина тя слезе от колата и тресна вратата зад себе си. Видя я да се качва в едно такси.

— Ще те отегча ли, ако взема торта? — попита Даниел.

— Не, но не бих желал да тръгнем много късно.

— И аз също. Още от тази сутрин мечтая за моето си легло. Слушай, за фенеците не трябва нищо да се казва на Карол. Ще ги държа в стаята си тази нощ. И утре ще телефонирам на Маду.

Жан-Марк поръча тортата.

— Имаш ли поне с какво да платиш? — обезпокои се Даниел.

— Разбира се! — каза Жан-Марк.

Баща му беше дал пари.

— Защото аз имам всичко на всичко седем сантима — каза Даниел с гордост. — Какви ли номера не съм изпълнявал, за да печеля хляба си там, просто невероятно! Всичко ще разкажа в доклада си. Ще се вдигне шум! Може би ще получа награда или стипендия за второ пътешествие... Ти ще видиш снимките. Направил съм много! Най-вече в селата на тропическата степ, за да покажа лошите хигиенни условия,

в които живеят тия момчета там. Впрочем това е темата на моя доклад: „Санитарното дело в Брега на слоновата кост“. Знаеш ли, че присъствувах на едно раждане?

Той сияеше: „Аз... аз... аз...“ Жан-Марк изпи кафето си. Много горещо естествено. Раната в устата му се раздразни.

— Не е красиво раждането! — подзе Даниел, като сви устни с отвращение. — Ти виждал ли си?

— Не.

— Какво ли изпитват добрите женици!

Настъпи мълчание. Даниел се бе превърнал в мечтател. Вилицата му отчупи парче от тортата.

— А ти — каза той изведнъж, — твоето пътешествие в Съединените щати?

Жан-Марк го погледна с ирония. „Ах, все пак се сети!“ Но бърборенето на Даниел му беше отнело всяко желание да разказва собствените си впечатления. Беше претъпкан с думи, както Даниел с храна.

— Ще ти разкажа по-късно — измърмори той.

Даниел не настоя, много доволен да подхване нишките на разговора:

— Болниците там са позор!... Правят каквото могат наистина!... Аз помагах на доктор Поарие веднъж, когато оперираше един черен с костен израстък на коляното. Той беше уверен, че ще обърна очи. Нищо подобно...

— Тръгваме ли? — попита Жан-Марк, след като уреди сметката.

— Ще повторя с удоволствие тортата — каза Даниел.

Келнерът донесе втора порция, по-обемиста от първата. Кайсии, потопени в златистожълт сироп, закриваха тестения триъгълник. Вместо да яде седнал, Даниел стана, хвана парчето торта между палеца и показалеца си и се отправи към вратата, като дъвчеше големи хапки. Жан-Марк го последва, почувствувал се неудобно от неговото държане. Минавайки, той плати на касата допълнителната поръчка и отправи извинителна усмивка към келнера. Впрочем веднага се упрекна за тази малка подлост. Какво значение имаше за него мнението на един келнер в Шатодюн? Липсваше му вяра в себе си. И поради това се страхуваше от Карол. Дори след като я беше поставил на мястото ѝ, той не беше сигурен, че е спечелил. Без съмнение за него

няма да има никога пълен успех в живота. Въпрос на характер. Даниел дори и при неуспех парадираше като победител; той дори при успех изпитваше страх като победен.

Обаче, когато се качиха в колата, той се овладя отново. Мощността на мотора, покорен на неговата воля, му възвръщаше чувството за превъзходство.

— Върви хитро! — каза Даниел. — Това ми заменя обиколките с таратайка из степта. Не можеш ли да я засилиш още малко?

— Не — каза Жан-Марк. — Още не е разработена.

— Тъкмо затова, още мъничко, за да видим!

Жан-Марк усили. Пътят подскочи насреща му в светлината на фаровете. Черни дървета изсвистяха в ушите му като палки на барабан. Скоростта се вмъкна в стомаха му. Това беше хубаво.

— Знаеш ли — каза Даниел, — аз спях с една мила жена в Абиджан.

— А? — изненада се Жан-Марк.

— Да, една бяла. Вдовица на горски. Харесах ѝ се. О, това не продължи много! А ти?

— Какво аз?

— Америка?

Жан-Марк не отговори и намали.

— Ако правя второ пътешествие, ще избира Америка може би — подзе Даниел. — По-точно Южна Америка. Гватемала, Перу, трябва да са сензационни тия места там!...

Изведнъж той млъкна. Тъй като мълчанието продължаваше, Жан-Марк плъзна поглед вдясно. Брат му беше заспал дълбоко с клюмнала надолу глава, с ръце върху коленете. Остра миризма се разнесе в колата. „Какво е това?“ — помисли си Жан-Марк, като разтърка ноздри. После разбра: краката на Даниел миришеха лошо.

* * *

Карол бе седнала в салона: мека светлина, домашна бледосиня рокля и разтворена книга върху коленете. Като видя Даниел, тя се надигна със залитане и тръгна напред с усмивка на уста и с протегнати ръце. Пред тази фигура, изпълнена с нежност, скромност и радост,

Жан-Марк се помисли за жертва на грешка при регулиране на железопътна стрелка. Внезапно той се видя в един друг път, в един друг свят.

— Но ти си пораснал! — извика Карол.

— Така ли? Не съм и забелязал! — каза Даниел, като я целуна.

— И после, много си модерен с тези дълги коси!

Той се засмя:

— Подиграваш ли се с мене?... Да знаеш само!... Такъв живот съм водил!...

Тя го прекъсна:

— Ще ми разкажеш това утре — падам от умора!

— Вярно! Жан-Марк ми каза. Лошо ли ти беше в колата?

— Малко... както обикновено... тия отвратителни мигрени!...

Бързо иди да се окъпеш!...

— Имам нужда, нали? — каза той без ни най-малко стеснение и дори, както се стори на Жан-Марк, с известна гордост.

— О, да! — съгласи се Карол.

Гримасата, с която тя каза тези думи, беше така приветлива, че Жан-Марк се попита дали тя беше още разгневена срещу него. Една унижена жена не може, мислеше си той, толкова много да се владее, че да изглежда очарователна, когато умът ѝ изцяло е зает с отмъщението. Без съмнение той беше преувеличил значението на обидата, която ѝ беше нанесъл.

— Обещавам ти да се изстържа основно — каза Даниел. — Но най-напред бих искал да ти покажа нещо, което съм донесъл за тебе и за татко. За тебе най-вече. Защото ти най-добре ще го оцениш...

Той се втурна във вестибюла, завърна се, като носеше в ръце тежката картонена кутия, и с един замах на ножчето си разряза канاپите, с които беше вързан пакетът. Във вътрешността стари вестници образуваха защитна покривка. Той ги отстрани с жестове на магьосник, зарови ръцете си по-дълбоко в куп слама и извади една огромна маса с блестящи релефи. Издялана от дърво от един местен майстор, това беше глава на негър, два пъти по-голяма от естествената, със сплескана долна устна, с разцепена брада и с изпъкнали очи. Карол се отдръпна назад, а Жан-Марк избухна в смях.

— Какво е това? — попита той.

— Хубаво е, нали? — каза Даниел. — Каква работа е паднала! Желязно дърво! Опитай се да го вдигнеш. Стърчеше върху тезгяха на едно бистро в Абиджан. Отдавна му бях хвърлил око. В продължение на две седмици давах уроци по френски на сина на търговеца. В деня на заминаването, вместо да ми плати, той ми предложи това! Не казах не, нали разбираш!... Къде ще го поставиш?

Изненадана, Карол се колебаеше — да се присмее ли или да се трогне. Очевидно тя не искаше нито да обиди Даниел, нито да се затрудни с неговия подарък.

— В салона може би? — подсказа Даниел.

Карол извика тихо:

— В салона? Невъзможно е!

Тя огледа наоколо с уплашен вид, сякаш имаше опасност орда диваци да нахлуе в дома ѝ и да строши нейните мебели Луи XV.

— В твоята стая тогава?

— И там е невъзможно.

— Защо? Виж колко е внушителен!

— Именно! Ще ми пречи да спя!

— Да, доста е властен, като магьосник! — призна Даниел. — А в кабинета на татко?

— В кабинета на баща ти, ако искаш! — съгласи се Карол с усмивка. — И така, лека нощ, деца!

Тя размърда пръсти с вдигната ръка, за да се сбогува с тях, и влезе в стаята си. Главата, поставена върху един скрин с инкрустации, гледаше свирепо пред себе си. Даниел се върна във вестибюла, хвана куфара с една ръка, торбата с фенеците с другата и каза, обърнат към Жан-Марк:

— Мисля, че не ѝ хареса много.

— Кое?

— Главата. Но ще свикне. Все пак това е много хубава вещ. Всъщност нямам желание да се къпя тази вечер. Ще свърша тази работа утре сутринта. Умрял съм...

— Обаче е необходимо — каза Жан-Марк, като го блъсна по раменете.

— Тук ли спиш?

— Не, на улица „Асас“.

— Жалко! Имах още доста тайни да ти разказвам!

Потопил се в горещата вода, Даниел се унасяше в приятна дрямка. С отпуснати мускули, със замъглен ум, той съзерцаваше тъпо розовите палци на краката си, които мърдаха в мътната вода, кокалестото си коляно, което бе изплувало като малко плешиво островче, мъхестата туфа в слабините си. Парата бе замъглила огледалото. Капки вода се стичаха по стената. Би могъл да си представи, че е в Абиджан през сезона на дъждовете. Сапунът се изплъзна от пръстите му и потъна във водата, изчезна пъргаво като живо същество. Невъзможно беше да сложи ръката си върху него. Толкоз по-зле, нека се стопи, нека се разводни! После ще се измъкне през дупката за изтичане на водата от ваната. Пот течеше от челото му. Двата фенека, след като си бяха изяли парчето от шницела, тършуваха боязливо из банята, вирнали опашки и дращейки с лапи по плочите. Даниел свирна през зъби; те застанаха неподвижно с щръкнали уши и отпуснати задници.

— Забавни са — каза той полугласно.

И облегна тила си на ръба на ваната. Утре ще телефонира на Даниела. Беше ѝ донесъл една малка рамка от змийска кожа. В нея тя ще сложи неговата снимка. Тъкмо имаше една, която много му харесваше. Прав между двама черни пред затъналия джип. Панталони „Бермуда“, риза с външни джобове, широкопола шапка от мек плат. Вид уморен и мъжествен. Клепачите му се полузатваряха. Той се изплаши, да не би да заспи и изведнъж се изправи. Големи вълни запискаха около краката му. Ваната преля. Ужасени, фенеците се скриха под умивалника. Той се засмя, изду гърдите си, прибра корема си и се погледна в огледалото. През влажната мъгла смътно различи един слаб и гол човек с много дълги коси, който разиграва мускулите на ръцете си. „Имам колкото за една наденица!“ — реши той весело. Откачи една хавлиена кърпа, изтърка горната част на тялото си, като си тананикаше някаква негърска мелодия, която беше научил там.

IV

Франсоаз се спря задъхана и каза:

— Вървиш много бързо, Жан-Марк, не мога да те следвам.

Той се усмихна примирително и тръгна по-бавно, с ръце в джобовете, с големи, равномерни крачки. Тя вървеше след него. Плажът им принадлежеше — огромен, равен, еднообразен. Оттеглило се в далечината, морето изглеждаше като една блестяща линия на хоризонта. Този пейзаж без граници, без релеф, полутвърд-полутечен, син и бежов, облян от слънце, мъглив и безкраен, създаваше впечатление на необикновен покой.

— Прекрасно е да стъпваш върху този твърд пясък! — каза Жан-Марк. — Често ли идваш тук?

— Да — каза тя. — Това е любимото ни място с Маду, събираме раковини.

— Всъщност Довил е поносим едва в края на сезона... Няма жива душа!... Бих могъл да продължа така с километри... Губи се връзката с реалния свят... нищо не се вижда, напредваш само сред мислите си... — Той пое въздух дълбоко, с наслада.

Франсоаз беше щастлива, не двамата ѝ братя, след като се завърнаха от пътуванията си, бяха дошли при нея в Тюке, за да прекарат съботата и неделята. Отдавна не бяха се събирали тримата заедно около Маду! Даниел беше останал при нея тази сутрин заради фенеците. Тя беше разнежена от тия две животинчета и едновременно загрижена от мисълта, че не знае как ще ги гледа. Наистина Даниел нямаше никаква представа за трудностите! Той действуваше, без да размисля! Жан-Марк взе едно гладко камъче и го хвърли далече пред себе си, като силно обтегна ръка.

— Какво смяташ да правиш сега? — попита той.

Франсоаз погледна траекторията на камъка в небето, наведе очи замислена и прошепна:

— В какъв смисъл?

— Нямах намерение да се закопаваш тук все пак, ще се върнеш в Париж...

— Да — каза тя, — реших да продължа следването си в Института за източни езици.

— А! Ти ме тревожиш!

— Защо?

— Не знам... След всичко, което се случи...

Тя възрази поривисто:

— Точно затова, Жан-Марк! Случи ми се нещо необикновено! Щях да умра, дълго време бях като смазана от удара, а сега най-последно успях да разбера, че това, което направих, беше глупаво, подло, чудовищно...

— Но пак ще го видиш?

— Аз вече то видях! Той идва в Тюке!

Той застана неподвижен, объркан и изръмжа:

— Не му липсва дързост на тоя!

И веднага тръгна с бърза крачка. Тя го настигна.

— Това посещение ми направи най-голямото добро! — каза тя. — Дадох си сметка, че всичко това е вече изживяно, че отново съм си възвърнала равновесието!... Ако знаеш колко е хубаво да не си в конфликт със себе си, да се чувствуваш чист!...

— Всичко това са думи! Когато се намериш отново пред този тип...

Тя го прекъсна:

— Той вече не може да направи нищо против мене, а аз мога много за него!

— Тук вече нищо не разбирам!

— Жалко! Ти повече от всеки друг би трябвало да разбереш! — каза Франсоаз.

Тя направи кратка пауза и подзе с един тон по-ниско:

— Докъде стигна с Карол?

Жан-Марк се наведе, взе друго камъче и замери някакви останки от кораб, покрити с водорасли, на двадесет крачки от него.

— Свършено! — каза той в момента, когато ръката му силно се обтегна.

Франсоаз бе така малко подготвена за този отговор, че отначало не посмя да се зарадва.

— Как? — попита тя.

Камъкът удари останките с глух шум и отскочи.

— Да, какво чудно? — каза Жан-Марк. — Скъсах окончателно. Впрочем тя много добре понесе удара. Знаеш ли, Карол е много по-силна, отколкото я мислим!...

— А ти, Жан-Марк?...

— Аз също, силен съм. В края на краищата... станах такъв!

Обзе я голяма, лъчезарна радост. Тя погледай брат си, изправен срещу вятъра, в пуловер с висока яка и панталони, прилепнали към бедрата му. Лицето му, опръскано с воден прах, изразяваше решителност и жажда. Сигурно беше щастлив, че се е освободил. Но той трябваше да отдаде този успех на своята воля или на своето равнодушие, докато тя чувствуваше намесата на Провидението. Тя го съжали, че се мисли сам в най-тежките часове. Не беше ли удивително, че тя и брат ѝ си бяха възвърнали почти в едно и също време своята духовна сила? Всичко беше изтрито, изравнено, очистено пред тях, както върху този плаж след оттеглянето на морето. Те щяха да тръгнат отново в живота с ново сърце и пълна енергия. Дълго време те вървяха един до друг, мълчаливо, като вдишваха миризмата на солта и йода, заобикаляйки големи локви мъртва вода. От морето, което едва се забелязваше, долиташе глух грохот. Чайки кръжаха и кацаха там, близо до ивицата от пяна.

— Трябва да се приберем — каза Франсоаз.

— Веднага ли?

— Ами обядът? Маду сигурно ще вдига врява, че ни чака.

— Най-вече Даниел! Колко много нещо може да излапа той!...

Тръгнаха по обратния път, като се смееха. Отново Жан-Марк удължи крачка. Тя почти тичаше, за да върви редом с него. Силуети на търсачи на миди се очертаваха като черни петна върху блестящия сив фон на морето. И Жан-Марк събра няколко миди. Но те бяха празни. Франсоаз каза с колеблив глас:

— Знаеш ли новината за мама?

— Какво? Че отново е бременна? — изръмжа Жан-Марк. — Това е по-скоро безобразие, нали?

— Трябва да я разбираме, Жан-Марк.

— Прекалено изискване към мене!

— Даниел знае ли?

— Да, всъщност него никак не го интересува това. Чудак е тоя Даниел, не намираш ли? Има ужасно държане, говори все по-лошо и

по-лошо...

— От възрастта е — каза Франсоаз.

В далечината се забелязаха първите кабинни по Дървената алея. Ездаци препускаха край брега. Жан-Марк каза замечтано:

— Трябва да е чудесно да яздиш така по плажа... Но не с банда... а сам... Съвсем сам...

После, като смени тона, той попита:

— Кажи ми, твоят преподавател по руски... забравих му името...

— Александър Козлов.

— Ако се върнеш в курса по източни езици, пак в неговия клас ли ще бъдеш?...

— Да.

Той я изгледа с крайчеца на окото си, сякаш за да пресметне силата на нейната издръжливост. Тази братска загриженост я накара да се усмихне. Ездачите се приближаваха. Намело на групата, на голям черен кон, който живо подскачаше в тръс, беше едно русо момиче с нежно лице и тънка талия. Жан-Марк я проследи с поглед, извърна се, когато тя отмина с другите сред глухия тропот на копитата, и каза:

— Не е лоша! Видя ли?

— Да — каза тя със смях. — Много е красива!

— Забележи добре, че декорът е от голямо значение! — въздъхна той. — Свали я от коня ѝ, отнеми ѝ морето и плажа, накарай я да говори — какво ще остане от тази красота? Човек би трябвало да бъде влюбен само в определени мигове в дадено същество!

— Много е дълбоко това, което казваш сега!

— Не, идиотско е!

Той прескочи една черна греда, полузаровена в пясъка. Франсоаз заобиколи препятствието. Ситроенът ги чакаше зад кабините на Горските бани, на пътя, който се простираше успоредно с плажа.

* * *

Като се прибраха в Тюке, Жан-Марк и Франсоаз намериха Мадлен сама и разгневена. Един от фенеците беше избягал. Даниел тръгнал да го търси из селото.

— Какво ще правя с тия бедни животни?! — изстена тя. — Нормално те живеят в пустинята. Даниел дори не може да ми каже с какво трябва да ги храня. Утре ще телефонирам на ветеринарния в Трувил, за да ми обясни...

Тя се клатушкаташе с патериците от масата до кухнята, левият ѝ крак, стегнат в гипс, стържеше по плочите. Другият фенек, завързан с верижка за радиатора, свит на пода, с носле върху лапите, гледаше виновно нейните разходки.

— Ужасно е! — прошепна Франсоаз. — При това движение сигурно ще бъде смазан от някоя кола!

— Ела! — реши Жан-Марк. — Ще организираме хайка около къщата!

— С една дума значи обядът ми пропада! — каза Мадлен, като запали цигара.

В същия миг вратата се отвори и Даниел влезе, понесъл тържествено беглеца в ръцете си.

— Ах! — извика Мадлен сияеща. — Дано поне не е ранен!

— Защо искаш да е ранен? — каза Даниел със смях.

Тя вдигна рамене, взе фенека в обятията си, погали го и го завърза до другия.

— Както си мислех, беше точно зад църквата — подзе Даниел със смирен тон. — Виждаш ли, Маду, дори когато избягат, не отиват далече. Това е предимство!

Мадлен го стрелна с гневен поглед и не каза нито дума. Лошото ѝ настроение се разпръсна, когато седнаха около масата. Беше приготвила обяд от раковини и миди: по средата едно огромно блюдо с омари, наоколо, в по-малки чинии, цяло съзвездие от миди, морски охлюви. Радостта на племенниците ѝ пред тази изложба от ястия я изпълваше със задоволство. Разчиташе много на апетита на Даниел. Но той разказваше нашироко за своето пътешествие и ядеше малко. След една дузина миди и толкова стриди той капитулира.

— Какво става? Да не си болен? — попита Мадлен.

Върнат отново в строя, Даниел сложи още няколко миди в чинията си; трябваше да защити славата си, но не беше гладен. Тази липса на апетит учудваше и самия него. Навярно многото грижи му отнемаха вкуса към яденето. Брат му, сестра му, Маду нямаха сериозни проблеми. Животът за тях беше гладък като аутобан, бистър като чаша

вода. Той, напротив, от завчера имаше да разрешава сложни въпроси и да поема тежки отговорности. И най-напред за учението си. Баща му, завърнал се от Лондон, беше имал с него решителен разговор, за да го убеди да се запише в класа по математика, а не по философия, както отдавна си беше мечтал. Философията, така да се каже, не водела до нищо: лесни занятия, загубено време, никакви възможности... Само математиката водела, до каквато си искаш кариера. И Филип желаше блестящо бъдеще на своя син. В индустрията или в обществените институти, в търговията или в медицината — това нямало значение за него! Даниел напразно беше спорил, баща му се показва неотстъпчив. Ще учи значи математика, но като си знаеше колко е невъзприемчив към точните науки, той си представяше вече предстоящата учебна година като досаден тунел. На това отгоре се прибавяше и проблемът за Даниела. Като я видя отново, чувствата му се възобновиха с цялата си сила. Но колко млада и уязвима бе тя! Той страшно се бе променил през време на пътешествието си, а тя бе останала на същата точка. Тя го обичаше повече от всякога, разбира се, и затова той, със своя богат жизнен опит, трябваше да мисли за двама. След като бе опознал обятията на госпожа Лабал, вдовицата на горския, имаше чувството, че сега с Даниела се връща към детските игри. Каква жена беше тази Алиса! Силна, топла, решителна, с тъмен мъх над устната. Никоя друга не ще му създаде такова прекрасно удоволствие. Във всеки случай не и Даниела. Бедната! Той предварително я съжаляваше за цялата мъка, която щеше да ѝ причини не като я напусне, а като остане при нея. Тогава не е ли по-добре именно да я напусне? Да скъса от любов. Това понякога се случва. Дори е доста елегантно. Помечта така, като гълташе една мида, и някаква солена горчилка се вмъкна в него. Неизбежното отчаяние на Даниела му отнемаше цялата смелост. Положението беше безизходно. Той стана заедно с Франсоаз, за да сменят чиниите. Нападнаха омарите — свежи, напоени с ароматни подправки и залети с майонеза. Това, което ядеше, не му се струваше хубаво и все повече намираше, че е нещастен. Изпи голяма чаша бяло вино, за да си възвърне настроението. Около него се разискваше въпросът за негрите в Съединените щати. Той влезе в разговора така, както би се хвърлил в трънаците. Жан-Марк поддържаше, че човек би трябвало да е живял в Съединените американски щати, за да разбере тревогата на американците пред идеята — макар и неоспорима от

морална гледна точка — за равенство между белите и черните. Даниел му възрази буйно, като се обосноваваше на личните си констатации в Брега на слоновата кост. Поддал се на своя порив, за да защити възгледите си, той използваше формули, които сто пъти беше слушал.

— Движението на расовата еманципация не може да се спре, драги мой... Нима сегашната им изостаналост може да бъде причина, за да им се откаже да се присъединят към...? Изравняването на расите е форма на изравняване на класите... Ако беше видял само, както аз видях, мизерията, що цари в тези неразвити страни...

Жан-Марк го слушаше с присмехулно внимание. От няколко минути му се струваше, че брат му се измъква от своята рачешка черупка. „Говори за всичко, но не глупаво“ — мислеше си той. И се усмихна на Франсоаз. Тя разбра смисъла на мимиката му и също се усмихна. Мадлен ги наблюдаваше и потъваше в егоистично задоволство. Събрани на масата ѝ, в нейната къща, те потвърждаваха живота ѝ чрез самото си присъствие. Колко жалко, че Жан-Марк и Даниел бяха принудени да се върнат тази вечер: баща им имаше неотменима нужда от колата утре сутринта. Може би, ако му телефонира... Не, тя не желаше да иска нищо от Филип! Той щеше да изпита голямо удоволствие, като ѝ откаже!... Възторжено свиркане поздрави появата на лимонената торта. Франсоаз я беше приготвила. Даниел изброи в обратен ред: „Пет, четири, три, две, едно, нула!“, след което двамата с брат си нададоха войнствения вик на своето детство:

— Аха! Прекрасна е малката сестричка!

Негърският въпрос беше забравен, докато режеха тортата.

— Трябва да изпълниш този номер и вкъщи! — каза Даниел, като изпадна в захлас още при първата хапка.

— Агнес никога няма да ме остави да се доближа до готварските печки! — каза Франсоаз.

— А Мерседес уж случайно ще изтърве чинията, когато я поднася! — каза Жан-Марк.

Засмяха се и тримата от тази шега в традицията на семейството. Мадлен почувствува да се обтягат отново около нея живите връзки, които укрепваха здравината на рода. Франсоаз ѝ хвърли сияещ поглед, изпълнен със страст за приключения, и каза:

— Ако и ние тръгнем с тях за Париж тази вечер, Маду?...

Объркана, Мадлен прошепна:

— Но... невъзможно е, мила моя.

— Защо?

— Моят гипс! Доктор Жуат трябва да го свали едва след осем дни!

— Ще накараш в Париж да ти го махне доктор Мопел, който е много по-способен.

— А магазинът?...

— Не сме видели клиент от четири дни! Впрочем госпожа Гурмон с удоволствие ще те замества.

— А фенеците?

Последва унило мълчание. Погледите се обърнаха към радиатора, под който спяха двете животинчета, зиморничаво прилепнали едно към друго.

— Очевидно... въпросът е за фенеците! — каза Даниел. — Не би ли могла да ги повериш на някоя съседка, докато се върнеш?

— Ах, не! — каза Мадлен. — От дълго време тия бедни животни минават от ръка в ръка! Пък и никой няма да иска.

Чувство на виновност сви раменете на Даниел.

Пред отчаяния вид на Франсоаз Мадлен подсказа съвсем неочаквано:

— Ако искаш да заминеш с тях...

— Все пак не мога да те оставя сама! — каза Франсоаз.

— Сега, когато стъпалото ми е в гипс, аз нямам нужда от тебе, нали знаеш, мила. Пък и Мелания ще идва да ми помага...

Мадлен бе уверена, че племенницата ѝ ще се възпротиви, ще откаже. Но Франсоаз остана за миг озадачена, после върху лицето ѝ се появи израз на детска благодарност.

— Наистина ли няма да ти е неприятно? — попита тя.

— Не, разбира се — отговори Мадлен.

И тя се опълчи срещу тъгата, която отново нахлуваше в нея. Колко лесно Франсоаз се остави да бъде убедена! С каква егоистична радост се отрязват въжетата на котвата в тази възраст! У младежта има някаква смесица от несъзнателна жестокост и царствено лекомислие. „При всички случаи — помисли си Мадлен — тя щеше да тръгне в края на месеца. Тогава? Петнадесет дни повече или петнадесет дни по-малко...“

И тримата бяха седнали на предната седалка на ситроена — сестрата между двамата братя. Жан-Марк държеше волана. Той запали мотора. Мадлен се отдръпна от вратата, размахна ръка, без да изпуска патерицата, и се вгледа в отдалечаващата се кола, която отнасяше племенниците ѝ. После влезе в къщата, която изведнъж ѝ се видя много голяма и много тиха. От три месеца, откакто Франсоаз беше при нея, тя бе загубила вкус към самотата. Трябваше отново да привикне. Може би в началото щеше да бъде трудно. Тя обходи с поглед своите вечни съюзници — вещите. Не, те няма да я разочароват никога! Само хората можеха да изменят. Нощта падаше. Тя запали лампата: изтърканите плочи, калаените съдове, извитото дърво на мебелите, всичко блестеше... Изведнъж в краката на радиатора съгледа двата фенека. Беше ги забравила. Изтегнати един до друг, те наблюдаваха тъжно пазителката на този затворен свят. Техните големи щръкнали уши и малките им като гроздови зърна очички събудиха нейното състрадание. Тя облегна патериците си на стената, смъкна се на един стол близо до тях, протегна крак и погали козината им с цвят на пясък. По-страхливият се сви ужасен. Другият, напротив, се надигна на задните си крака и насочи муцунката си към нея, сякаш искаше още. Даниел не можа да ѝ каже имената им. Тя кръсти мъжкия Фредерик, а женската Жулия. Защо? И тя не знаеше защо. Хрумване като на малко момиченце, закъсняло с развитието си. Беше смешно! Тя взе фенеците върху коленете си. Мигновено те свиха глави под ръката ѝ. Две леки, треперещи горещи топки. Миришеха на диво. Остра, животинска миризма. Забавлявали са Даниел известно време. После, като не е знаел какво да ги прави, се е отървал от тях. Навярно и не мисли повече. Захвърлена стока. Двата фенека вече трепереха по-слабо. Не мечтаеха ли за своята загубена пустиня? Тя ги галеше машинално и гледаше тази стая с добре подредените мебели — нейната пустиня.

V

От подиума на катедрата Александър Козлов обходи с очи малката зала, изпълнена чак до дъното. Налице са тридесет и седем души от записалите се четиридесет и четири. Това беше рекорд през втората седмица на курса. Повечето момичета, както обикновено. Франсоаз беше седнала на третия ред. Той я поздрави с усмивка. Освен петте или шестте студентки, които бяха презаписали първата година, всички други му бяха непознати. Но между всички тия нови лица той не виждаше нито едно привлекателно. Присъственият списък минаваше от ръка в ръка между студентите, които го подписваха. Той започна лекцията с досада: склонение, спрежение, упражнения по фонетика за начинаещи. Този шаблон го отвращаваше. Да зареже училището? За това той мислеше все повече и повече, откакто издателството „Шевалие-Виняр“ го беше натоварило да подбира и да превежда руски текстове за неговата поредица „Восток“. Естествено то беше малко предприятие и можеше да се ликвидира в един прекрасен ден... Но и тук положението му не беше блестящо. Беше само преподавател. Получаването на по-високо звание изискваше дълга подготовка. Отправи се към черната дъска, за да напише склонението на думата лакей. После, като се обърна внезапно към залата, извика:

— Госпожице Ейглетьер!

Франсоаз вдигна глава. Той я помоли да състави едно изречение, в което думата лакей да бъде в родителен падеж. Тя отговори правилно. После — в дателен. Тук тя сбърка. Говореше руски със смешен френски акцент. Той я поправи и мина към друг студент от първия ред, дебело чернокосо момче, което някак си пресилено и смешно мърдаше устни, когато говореше.

— Руският не е хранителна материя, господине! — каза Александър Козлов.

Залата избухна в смях. Той плъзна поглед към Франсоаз. Тя беше останала сериозна. Смешно момиче! Едно от тия лица, които не са маска на душата, а огледало. Плътта ѝ беше толкова нежна, че зовеше да я нараняват. Със замах той изтри написаното върху черната дъска.

Тебеширът се размаза като сивкава кал. Над нея с големи печатни букви той написа думата чайка. Още едно склонение. Обясняваше много бързо. Имаше опасност учениците му да объркат всичко. Тридесет и седем глави, наведени пред него. Полукълба от руси, черни и кестеняви коси, а под тях нанизани дребни амбиции, дребни грижи, дребни желання. Колекция от посредствени мозъци. По средата едно момиче, което бе дръзнало да осъществи идеите си. Какво вярно имаше в тази история със самоубийството? Франсоаз може би беше погълнала само няколко таблетки от някакво безвредно лекарство. Колкото да си причини силна болка в стомаха. И лелята с голямото сърце беше драматизирала случката. Но ако не е било така, ако тя наистина е искала да умре? Тогава нейният случай ставаше интересен, много интересен дори...

До края на урока Александър Козлов жонглира с падежните форми. Когато учениците станаха и тръгнаха към изхода, той се попита дали да задържи Франсоаз и да ѝ предложи да пийнат по чашка. Небрежност или пресметливост — не беше ѝ заговарял от започването на учебната година. Остави я да мине напред. Като влизаше в хола, Хюгет Поарие, студентка трета година, го настигна. Беше спал с нея през юли и от безделие я беше потърсил през септември. Мощно създание като кобила, с черни коси и бяла кожа, с големи и празни зеници. Счита се за загадъчна, фатална, а всъщност беше само непоправимо глупава.

— Може ли за момент? — прошепна тя.

— Не, малката ми, бързам — каза той, като я отмина.

На улицата той хвана ръката на Франсоаз. Тя се извърна, без да изглежда учудена. Сякаш бяха се уговорили за тази среща.

— Отвеждам ви в „Двете маймуни“ — каза той.

Тя прие.

На терасата имаше малко хора поради студа, но салонът бе претъпкан. Все пак можаха да седнат на една пейка съвсем в дъното. Александър Козлов постави лакти върху масата.

— Пушите ли? — попита той, като бутна към нея пакетче американски цигари.

— Не, благодаря — отговори тя.

— Какво ще пиете? Уиски, мартини?

— Вие добре знаете, че не употребявам алкохол.

— Може да сте се променили.

— Промених се наистина, но не в това — каза тя.

Поръча халба бира за себе си, газирани сок за нея и запали цигара. Пушейки, той я наблюдаваше втренчено. Вълнуващо бе това лице пред него, открито, със свои очертания, с бенка на кожата, с бездънна дълбочина на очите. Тя имаше фини черти, правилен нос, малка уста, големи, нееднакви зеници — едната съвсем малко по-висока от другата. И тялото не беше лошо. Малко слабо, с крушовидни гърди. В любовта с него тя бе показала едновременно страст и неопитност, дързост и свенливост, споменът, за което още го вълнуваше приятно. Рядко бе чувствувал, че е обичан така пълно, така всеотдайно, така жадно. Защо, по дяволите, беше заминала така внезапно? Бащинска намеса, изблик на буржоазни скрупули? Тя не му бе дала никакво обяснение.

— Онзи ден в Тюке, преди да бяхте влезли, вашата леля ми каза нещо странно — прошепна той. — Истина ли е, че сте искали да се самоубиете?

Тя побледня и ръцете ѝ леко се свиха, палецът ѝ се виеше около чашата.

— Това няма никакво значение — каза тя кратко.

— Има, Франсоаз.

— ... никакво значение, щом като съм тук, пред вас! Всичко, което се случи преди, няма вече значение за мене. Сега мисля само за едно: да работя върху моя руски език, за да догоня загубеното време, да изкарам изпитите...

Тя набиваше тези думи, като вдигаше и сваляше десния си юмрук на ръба на масата. Той слушаше с тъга декламацията на добрата ученичка. Имала, мислеше си той, един миг на вдъхновение: онзи миг, когато е пожелала смъртта. И оттогава ѝ е останал някакъв ореол. Това, от което е искала да се откаже, свидетелствуваше в полза на нейната чудноватост в един мрачен и празен свят. Няма ли да закостенеет след това блестящо изпитание? Какъв похлупак вместо възвърнатата морална сила! Отново цялата ѝ среда прилепва плътно към нея. Една малка буржоазка, католичка от VI район, въпреки мрачните ѝ коси, мушамата и самохвалството ѝ. Тя упорствуваше, като се страхуваше, че той не я е разбрал напълно:

— Тези три месеца в Тюке с моята леля ми направиха голямо добро. Аз размислих. Овладях се отново. Нещо като усамотение, нали разбирате?

Той поклащаше брада. И каза изведнъж:

— Аз също исках да се самоубия.

Тя се учуди:

— Кога?

— Успокойте се, не през тези дни — отвърна той с подигравателна усмивка. — Преди около десетина години. Не знам точно за какво. Навярно за нищо определено, като вас...

Тя извърна глава.

— Бях намерил в едно чекмедже револвера на баща си — продължи той. — Револверът беше пълен. Какво изкушение! Всичко ме отвращаваше от живота. Виждате ли, че притежавам това, с което мога да ви разбера...

— Няма нищо общо...

— Винаги има нещо общо между две същества, които са направили опит да скъсат с живота. Каквито и да са подбудите! Всъщност какво сте искали да унищожите, като се убиете: себе си или другите?

— Не разбирам.

— Дали от желание всичко да забравите, всичко да изтриете, бяхте решили да умрете?

— Естествено.

Той се въздържа да не се засмее. Постепенно я принуждаваше да говори за това, което тя искаше да премълчи. Точно тук беше играта!

— Не сте ли имали смътната идея, че след изчезването ви ще ви остане достатъчно съзнание, за да наблюдавате от края на оня свят вълнението, предизвикано от вашата смърт?

— Не.

— Вие ме учудвате! Обикновено кандидатът за самоубийство, ако е поне малко верующ, има чувството, че ще смени ролята си и ще премине от трудното положение на актьор в онова почиващо състояние на зрителя. Той си въобразява, че удобно ще седне на сянка, пред оркестъра, сред една многобройна публика и ще гледа върху осветената сцена живите, възбудени от ония страсти, от които той благоразумно се е отказал. Преувеличавам, но горе-долу е така, нали?

— Съвсем не!

— Тогава за вас смъртта е била черна дупка?

— Да.

— Не вярвате значи в Бога?

— Вярвам.

— Дори в този момент?

— Да.

— Вие сте го предизвикали: „Идвам при тебе, защото ти не идваш при мене...“

Тя наведе, глава.

— Съвсем не си въобразявайте, че ви порицавам, че сте поискали да се самоубиете — подзе той. — Самоубийството е акт на гордост и на интелигентност. Героично решение на едно малодушно състояние. Освен това самоубийството е единственото деяние в света, което е окончателно. Човек може да млъкне и пак да заговори, да напусне къщата си и пак да се върне в нея, да изгони и да прибере жена си, да се раздели и отново да се събере с всичко, с изключение на смъртта!

Беше несъмнено, че тя е трогната от това, че заговори за нея, но едновременно и се ядосваше, че поводът е толкова отвратителен. Той поиска да покаже своето превъзходство и продължи с по-тих глас:

— Трябва смелост, много смелост, за да се направи това, което ти направи, мила моя.

Една чаша звънна, търкаляйки се по масата. Франсоаз рязко бе станала. Той я изгледа с изненада.

— Съкрушена съм, че леля ми ви е говорила за тази история — каза сухо тя. — Моля да ме извините: трябва да си отида...

И излезе, като го остави скован.

Навън тя се упрекна за това тръгване, което приличаше на бягство. Разстроена от възмущение, не можа да му отговори, както той заслужаваше. Козлов говореше много хубаво, гледаше я от много близо, парализираше я. Сега, когато не беше вече пред нея, всичките думи, които трябваше да му каже, нахлуваха в главата ѝ. „За мене, господин Козлов, самоубийството е едно болезнено състояние... Аз вярвам в бога с всичките сили на душата си... Без съмнение той не е бил с мене, когато извърших тази лудост!... Сега отново главата ми е бистра... Аз знам какво искам, знам къде отивам...“ Гневът прекъсваше красноречието ѝ. Тя ликуваше. А той не знаеше това.

Сърдеше се на Маду за нейната недискретност. Какво ли ѝ е казал, за да я омотае така? Той беше толкова ловък! Най-добре е да не го вижда вече. Да мине в групата на друг преподавател. Няма да бъде първата с такава постъпка. Изведнъж ѝ се стори, че някой върви след нея. Да не я е последвал? Изплаши се и се върна. Не, не беше той. Успокоена, тя продължи да се разхожда безцелно, като обикаляше из квартала. Улица след улица, сред врявата и движението на града тя се отърсваше от неприятния спомен.

Беше вече късно, когато се прибра вкъщи. Опита се да премине направо в стаята си, но Карол, излизайки от салона, я спря:

— Знаеш ли колко е часът, Франсоаз?

— Седем часът и половина.

— Седем часът и четиридесет. Шивачката те чака, за да поправи блузите ти, и си отиде.

— Съвсем бях забравила — прошепна Франсоаз. — Глупаво е!

— Къде беше?

Острият тон засегна Франсоаз. Но тя нямаше какво да крие. И отвърна бавно:

— Бях на чашка с моя преподавател.

— Кой преподавател?

— Александър Козлов.

— От леглото му идваш! — извика Карол.

— Какво говориш ти! — измънка Франсоаз, силно развълнувана.

За един миг тя се пребори с гнева. После изведнъж си възвърна хладнокръвието. На няколко пъти бе вече забелязала, че мащехата ѝ се сърди за нищо на баща ѝ, на Даниел, на самата нея, на прислужничките. Тази нервност не беше в маниера на Карол. Да не би фактът, че Жан-Марк я е напуснал, да я прави толкова зла? Изоставена, сега тя не знае какво прави. Не трябваше да се страхуват от нея, а да я съжаляват. Красивото ѝ лице се кривеше малко.

— Ще ме принудиш да кажа на баща ти! — закани се тя глухо.

— Не можеш да кажеш на баща ми нещо, което не е! — възрази Франсоаз, като издържа погледа ѝ.

Карол обърна гръб и се отдалечи с бързи крачки. Франсоаз не изпита никакво задоволство, че я бе обуздавала за миг. Днес тя имаше много по-сериозни грижи, отколкото отношенията ѝ с мащехата.

Когато се върна отново в салона, след като се бе вчесала, завари там баща си, Даниел и Карол, които очакваха момента да седнат около масата. Както всяка сряда, Жан-Марк трябваше да вечеря вкъщи, но се беше отказал в последната минута. Впрочем той се появяваше все по-рядко. Лицата бяха мрачни. Даниел се оплакваше, че му са трудни часовете по математика и физика в лицей. Баща му отвърщаше, че доникъде няма да стигне, ако не работи повече вкъщи.

— Аз работя толкова, колкото мога, татко!

— Като пускаш електрическия си грамофон.

— Това не ми пречи, а напротив. Само че учителят ни си въобразява, че всички сме звезди! Той преподава само за половин дузина хлапета от първия ред! А пък ние сме четиридесет и пет! Така че, ако това продължава, аз ще избягам!...

Франсоаз никога не беше виждала брат си с такова измъчено лице. За пръв път в живота си може би той изпитваше някакво съмнение, някакъв страх. Във всеки случай никой не се занимаваше с нея в този семеен спор. Тя намери покоя, от който се нуждаеше, за да мисли отново за това, което ѝ бе казал Козлов. Внезапно Мерседес, мъртвобледа, се появи на прага. Обаче не за да ги покани на вечеря. Искаше да говори на госпожата. И не пред всички! Карол, раздразнена, я последва във вестибюла. През вратата, оставена полуотворена, Франсоаз чу избухвания на гласове:

— Точно така, госпожо! Току-що минах през кабинета на господина и това нещо е още там! Въпреки че бях предупредила госпожата тази сутрин! Не мога повече да понасям тази страшна глава в къщата! Тя ме плаши, пречи ми да работя. Това е негърска магия. В моята страна казват...

— Не ме интересува какво казват във вашата страна! — отсече Карол.

— Във всеки случай, ако главата трябва да стои в кабинета на господина, нека госпожата не разчита на мене за почистването на тази стая. Така е, госпожо!...

— Добре — въздъхна Карол, — ще я наредим.

Тя влезе в салона със сгърчено лице и ръце, стегната в талията като малък сноп от кокали.

— Каква е тази разправия? — изръмжа Филип. — Нима ще отстъпиш на тази жена? Ако къщата не ѝ харесва, нека си прибере

багажа! Да не би да е незаменима?

— За мене да — възрази Карол. — Казала съм го сто пъти. Тя е опитна домашна прислужничка, каквато все по-рядко се намира!

— А това, което е особено рядко, е нейният свински характер! — подхвърли Даниел.

— Никой не е искал мнението ти — каза Филип раздразнено.

— Във всеки случай прощавай — подзе Карол, — но ако трябва да избираме между главата и Мерседес, аз предпочитам Мерседес.

— Благодаря! — измърмори Даниел.

Франсоаз му отправи нежно съчувствен поглед.

— Признай, че тази глава в твоя кабинет е ужасна! — каза Карол, като се обърна към съпруга си.

— Къде искаш да я поставиш? — попита той.

Франсоаз се намеси:

— Ще я взема в моята стая!

— Тогава Мерседес ще откаже да влиза в твоята стая!

— Голяма работа! Сама ще си я почиствам!

Филип вдигна очи към тавана.

— Безсмислено е! Мерседес пак ще ни разиграва.

— Има други, които ме разиграват в този момент! — каза Карол, без почти да разтвори устни.

В зениците ѝ имаше стоманен блясък. Сред тягостната тишина гласът на Мерседес съобщи:

— Госпожо, масата е сложена.

* * *

Библиотеката на института беше светла, тиха, тук-там някоя студентска глава беше надвесена над учебник. Седнала до прозореца, Франсоаз изучаваше един разказ от Пушкин, „Изстрел“, за който господин Надзорни, преподавател по руска литература, беше говорил тази сутрин. Тъй като наблизо нямаше съсед, тя от време на време препрочиташе с тих глас по някое изречение, за да свикне да го произнася правилно. И при най-малката грешка в произношението тя си спомняше подигравателната усмивка на Александър Козлов. Не беше го виждала от разговора им снощи и не държеше да го види. Но

не беше и поискала да я запишат в друга група по практическите упражнения. Разправяха, че госпожа Шуйска била отлична преподавателка, много активна, жизнерадостна и компетентна. Дори несъмнено превъзхождаща Козлов в педагогическо отношение... Франсоаз твърдо бе решила да успее. По-късно, когато се дипломира в Института по източни езици, тя ще се яви на конкурс, за да постъпи като преводачка в Министерството на външните работи или да стане секретарка в администрацията на отдела за висшето образование при Министерството на народната просвета. Тя виждаше своето бъдеще само в работата. Да печели хляба си, да не бъде в тежест на никого, да живее сама, ако е възможно. Върна се към „Изстрел“. Един портрет на Пушкин красеше корицата. Знаеше, че той е бил убит на дуел на тридесет и седем години. Съвпадение между смъртта на този човек и героя на неговото произведение. Положително има поличби, които променят съдбата на хората дори когато те се считат свободни да избират своя път. Може би за един свръхестествено прозорлив ум никога нищо не е случайно! Изведнъж тя почувствува нечие присъствие над себе си. Александър Козлов беше застанал пред нейната маса и се усмихваше, сякаш тя бе сбъркала, казвайки една руска дума вместо друга.

— Защо ме напуснахте така внезапно миналата вечер? — прошепна той.

Франсоаз се смути:

— Аз... аз бях закъсняла... не можех да остана по-дълго време...

И веднага се разкая за този лъжлив отговор.

— Това не е вярно, Франсоаз. Знам какво се е случило. Имам голям недостатък; аз съм непохватен, нетърпелив, любопитен с хората, които ме интересуват. Всъщност вие ме упрекувате, че искам да знам всичко за вас.

— О, не!

— Да! Да! Забравям понякога, че вие сте едно младо момиче на седемнайсет години... от добро семейство, с католическо възпитание и всичко останало... Аз искам да обсъждам с вас искрено някои проблеми, да ви изложа моите възгледи върху тия и тия въпроси, да предизвикам вашите отговори с надежда, че може би те ще ме убедят... Но това е една игра, за която вие не сте способна. Още щом

започва спорът, вие се вцепенявате. Считате противоречието като обида!

— Тръгнах си не защото не бях съгласна с вас.

— А за какво?

— Защото... защото чувствах, че вие искате да ме въвличете в спор, който беше мъчителен за мен.

— За доброволната смърт ли?

— Да, между другото...

— Трябваше да ми го кажете! Щях да престана, моя малка Франсоаз!

Погледът, който отправи към нея, беше изпълнен с голяма нежност. Всичко ставаше така просто, когато той го обясняваше! Изведнъж тя вече не знаеше за какво се бе разсърдила. Защото ѝ беше говорил за нейното самоубийство? А после? Той разглеждаше нещата философски. Тя трябваше да се научи да спори за всичко свободно и изискано, ако искаше да се издигне до равнището на истинските интелектуалци като него.

— Сега много искам да ви призная — подзе той, — че тази тема е един от въпросите, които най-много ме вълнуват. Дори някога имах намерение да напиша едно есе. Но, обещавам ви, никога вече няма да я започваме. Имам толкова други неща да ви казвам, ако искате да си останем приятели!

— Да — каза тя съвсем тихо.

Няколко студенти го наблюдаваха, като се преструваха, че четат.

— Елате — каза Александър Козлов.

И властно затвори книгата пред нея.

Тя стана и го последва с чувство, че вече не знае какво иска. Но дори и тази безразсъдност беше успокояваща след душевното напрежение, в което я беше държало озлоблението ѝ.

Навън блестеше студено, розово и мътно слънце. Улица „Сен Пер“ беше задръстена от три големи автобуса, заклещени в потока на колите. Александър Козлов поведе Франсоаз към кея. Слязоха чак до брега. Мястото на обичайната им разходка. Те не чувствуваха времето. И все пак сега не беше съвсем като преди. Александър Козлов мълчеше замечтано.

— Какво ви е? — попита тя. — Престанахте да говорите...

— Защото ме е страх.

— От какво?

— За да не ви засегна с някоя бунтарска дума! Седем пъти въртя езика в устата си и на седмия път се отказвам.

Тя се засмя.

— Глупаво е! Всичко мога да слушам!

Но той не изглеждаше убеден. Тогава, набирайки сили, сякаш за да преодолее някакво препятствие дълбоко в себе си, тя бавно каза:

— Исках да ви кажа, че за мене самоубийството е болест, която хваща неочаквано... Направила съм тази глупост, защото сигурно в този именно момент бог се е бил отвърнал от мене...

Тя се спря, задъхана и щастлива, че се бе изказала докрай.

— И дали също така, защото бог се е бил отвърнал от вас, вие дойдохте при мене, Франсоаз, преди няколко месеца с толкова голямо доверие?

— Не — прошепна тя. — Не ми се вярва.

— Но вие не сте уверена?

— Беше толкова отдавна!

— Не и за мене.

— Не искам повече да си спомням.

Направиха четири крачки в мълчание. Жителите на квартала разхождаха кучетата си покрай ивица земя, обрасла в трева. Някакъв клошар закусваше на една пейка.

— Какво смятате да правите по-нататък? — попита Александър Козлов. — Да се оттеглите от света, да избягате?

Тонът му отново беше хаплив, а погледът му остър — нещо, което тя не харесваше.

— Защо говорите така?

— Защото, след като намерихте отново бога, вие се отказхте от радостите на живота! Интересно е наистина, не за някои набожни души вярата е синоним на парализа или на липса на апетит. Те се страхуват от земното щастие, сякаш то осквернява Оня, който всъщност е създал земята.

— Аз не се страхувам от земното щастие — каза тя. — Но искам то да бъде трайно и чисто.

— Вие искате невъзможното!

— Не мисля, че е невъзможно за мене да се омъжа, да си създам семейно огнище, да имам деца...

Едно разлудувало се куче, което гонеше топка, се завря в краката им. Александър Козлов го отстрани и каза:

— Вие ме успокоявате, моя малка Франсоаз. Страхувах се, да не би да се стремите много нависоко! И как го виждате този човек, вашия съпруг?

— Не знам.

— Какво трябва да бъде главното му качество?

— Да бъде обичан от мене.

Той се закова намясто.

— А аз, Франсоаз, бях ли обичан от вас?

Тя счете за своя чест да бъде искрена.

— Да — каза тя. — Иначе вярвате ли, че щях да действам така, както постъпих?

— А сега обичате ли ме още?

— Не.

— Защото ви разочаровах?

— Може би...

— Или защото се страхувате от мене?

— Страхувам ли се?... Защо да се страхувам?

— Ще ви кажа: вие имате впечатлението, че аз съм човек, на когото не може да се разчита, който не желае да се установи, да се обвърже, да изгради...

— Доста много сте ми повтаряли това вие самият!

— И ако днес ви уверя в противното?

— Не разбирам.

— Ако поискам да се омъжите за мене?

Удар разтърси Франсоаз. Тя се почувствува едновременно напрегната и разнежена, учудена, изплашена и изпълнена с щастие. Той каза каквото му е дошло на устата, луд е, трябва да бяга от него.

Тъй като тя мълчеше, той разтърси глава и избухна в лек смях:

— Защо не? Обичам от време на време да поставям отново в ред моите идеи, за които става дума! Достойнството на човека е да залага от време на време живота си на една карта! Да допуснем, че аз залагам всичко върху картата женитба. Въпросът е да се види какво ще излезе!

— Вие се подигравате с мене! — каза тя с едва доловим глас.

— Той отново бе станал сериозен.

— На себе си се подигравам, Франсоаз — изръмжа той. — На себе си и на теориите си. Не мога да си призная, че ви обичам. Въртя се около този очевиден факт и ръмжа от гняв. И вместо да ви направя щастлива, аз ви оскърбявам, причинявам ви болка... Не мислете повече за това! Ние няма да се оженим, защото вие не ме искате. Впрочем така ще бъде сигурно по-добре за вас. Аз нямам пукната пара, службата ми е малка, характерът непоносим... Ах, вие се изскубнахте хубаво от неприятностите! И аз също от противоудара! Елате!... Ще изпием една бутилка, за да отпразнуваме това!

Той я хвана за ръка и я завлече към каменното стълбище, което водеше до кея. Тя не можеше да разбере какво бе станало. Каква рязка промяна! Жонгльор ли, клоун ли! Обаче имаше толкова нещастен вид. Ръкавът на пардесюто му беше протъркан. Излязоха на улицата.

— Бистрото отсреща подхожда ли ви? — попита той.

На кръстовището блесна червена светлина, която спря изведнъж потока от коли. Те прекосиха тичешком кея Малаке.

Пред кафенето тя се спря, повдигна се на пръсти и каза:

— Не.

— Не искате ли?

— Не.

По лицето му се появи тъжна усмивка, която прикова погледа ѝ.

— Толкоз по-зле.

— Ще се прибера къщи — прошепна тя.

Остави я да си тръгне. Тя направи три крачки, извърна се и го видя, че блъска вратата на бистрото.

VI

— Не ти ли омръзна? — попита Жан-Марк, като затвори тетрадката си по административно право.

— Да — каза Дидие Копелен. — Не познавам нищо по-гадно от това! Минаваме ли към гражданското?

Жан-Марк погледна часовника си: четири часът. Очакваше Валери дьо Шарнерай след половин час. Точно време, за да се подготви, да постави малко ред в стаята... Той не бе очаквал, че тя ще се съгласи да дойде в квартирата му още при първия разговор по телефона. Навярно не беше заета.

— Не — отвърна той. — Имам среща. Ще ме извиниш...

— Да, разбрах и трябва да се измъкна!

— Не чак толкова бързо!

— Някое момиче от факултета?

— Не.

— Спиш ли с нея?

— Не още!

— Във всеки случай не забравяй да дойдеш вкъщи тази вечер!

— Да, но късно — каза Жан-Марк. — Има някаква вечеря у баща ми. Обещах да присъствувам.

— Домъкни се, когато искаш, но знай, разчитам на тебе. Бих желал все пак да се запознаеш с Жаклин.

Камъчето бе изплюто: Жаклин! Откакто се бе уловил на въдицата на тази студентка по медицина, Дидие не беше същият: замислен, неспокоен, небрежен. Навярно имаше „сериозни намерения“ тоя глупак! Жан-Марк го тупна по рамото.

— Закълни ми се, че няма да извършиш глупостта да се ожениш за нея!

Дидие се размърда на стола, засмя се и вдигна ръка.

— Заклевам ти се!

— Дори ако е много хубава (а не се съмнявам, че е такава!), като се ожениш, ще провалиш всичко. Можеш ли да си представиш да следваш и да имаш жена вкъщи, а може би и деца? Не, драги мой, на

нашата възраст човек не трябва да се обвързва с момиче. Имай куража да бъдеш малко мръсник в любовта! Иначе си загубен!

Струваше му се, че чува баща си. Този втори образ, твърд и решителен, който се надигаше в него, го затрудняваше.

— Ще говорим отново, след като я видиш — измърмори Дидие и стана, за да си тръгне.

Той взе сакото си от облегалото на стола и го наметна. Отвореното му лице с големите рогови очила блестеше от увереност. „Какво добро момче!“ — помисли си Жан-Марк. И изведнъж свъси вежди. Приближаващи се стъпки се чува в коридора. Някой почука на вратата. Валери беше подранила. По земята имаше книги, чифт подпетени обувки под кревата, мръсно бельо под умивалника... Това безредие дразнеше Жан-Марк, но пред Дидие той не искаше да подрежда нещата си.

— Влез! — каза той.

Валери се появи — руса, фина и бяла. Тя бе облечена в много хубав жълтеникав костюм, гарниран с черно. Жан-Марк се почувствува горд от тази елегантност. Но способен ли беше Дидие да оцени изтънчеността на един дамски тоалет? Той поздрави Валери, каза на Жан-Марк: „Значи тази вечер, непременно, нали, драги?“, и излезе много бързо.

Валери обходи с поглед стаята.

— Бомба е! Лесно ли я намери?

— Да, чрез един приятел.

— И сега сам ли живееш?

— Както виждаш...

— Нищо не виждам! Може би зад тоя параван има цял харем!

— Не, само един душ!

Тя започна да се смее звънко, седна в края на леглото диван, наведе назад тялото си, като опря двата си лакътя на дюшека. Свила глава между раменете си и изпъчила гърди, тя втренчено гледаше Жан-Марк. Той не виждаше нищо друго, освен смачканите обувки на пода. Жълтата кожа беше деформирана, изтъняла, протъркана и потъмняла от употреба. Вехтории, които той обичаше, защото му бяха удобни, и не искаше да се раздели с тях, но които внезапно го ужасиха.

— И така, впечатлението ти от Съединените щати?

Този въпрос, задаван му вече сто пъти, го накара да настръхне. Принуден да повтаря едни и същи думи, за да изрази ентусиазма си, в края на краищата той започваше да се съмнява в него. Приличаше на актьор, изморен от най-хубавата си роля.

— Прекрасно! — каза той просто. — А ти беше в Шотландия, струва ми се?

— Да.

— Хубаво ли беше?

— Страшно! Яздех всеки ден.

— И това ли е всичко?

— Не, мога да ти съобщя, че не съм вече девствена.

Изрече го непринудено, вирнала нагоре носле и присвити искрящи очи.

— А? — каза той. — Моите поздравления.

Не беше изненадан. Но тази новина, която би трябвало да го радва, защото изравняваше терена пред него, по-скоро го смущаваше. Сякаш Валери му беше отнела причината да я уважава, сякаш сега не бе вече така свободен в избора си! Той извади от един шкаф бутилка уиски, която бе взел снощи от мазето на баща си, газирана вода, чаши и постави всичко на земята, пред леглото. В същото време с бърз жест той блъсна старите обувки. Но те се опряха в краката на пружината и останаха на открито.

— Няма ли да ме попиташ как се случи това? — каза Валери.

— О, знаеш, то винаги става почти по един и същ начин...

— Един приятел на баща ми...

Уточняването на деянието не развълнува Жан-Марк. Той седна със скръстени крака на китеното килимче и наля уиски.

— Страшен тип — подзе Валери. — Старец. На четиридесет и пет години! Но красив, спортист, интелигент. Един Греко, който бе чел Верлен — разбираш ли какъв тип? Той беше като мене на гости в семейство Донагю. Една нощ влезе в стаята ми...

— Сега си му любовница? — попита Жан-Марк.

— Мислиш ли? Има жена — драка, деца — пиявици... Бързо се откачих!...

— Имала ли си други след това?

Тя изпи голяма глътка уиски и като изви назад глава, каза:

— Не.

— Съжаляваш ли?

— Ще ти отговоря след малко.

Тя го разглеждаше упорито. Той се престори, че не разбира значението на погледа ѝ, за да спечели време, докато я пожелае. Но колкото повече си повтаряше, че тя е хубава и достъпна, толкова по-малко се вълнуваше.

— Ела до мене — каза Валери, като размаха пръсти към него.

Седна до нея на дивана. Тя хвана ръката му. Той си спомни една друга ръка, съвсем леко докосваща неговата върху волана на колата. Колко много беше развълнуван тогава, колко е студен сега! Какво му липсваше! Плътта на Карол, парфюмът на Карол, малко дрезгавият тон на гласа ѝ... Прогони рязко от главата си спомените, които потискаха, и с цялата си воля се насочи към младото лице, което малко по малко се приближаваше към неговото. Това лице беше една неизвестна планета. Бледа, необятна, заледена. Устните им се срещнаха. Жан-Марк удължаваше целувката, но не се чувстваше възбуден. В съзнанието му винаги изпъкваше Карол, част от нея или цялата; голият ѝ силует в полумрака, гърдите ѝ, начинът, по който тя събуваше чорапите си. Той отметна глава назад. За миг двамата се гледаха мълчаливо. Валери протегна ръка към Жан-Марк, развърза връзката му, разкопча яката, ризата и го погали по кожата. Карол правеше същото. По-хубаво! Тази малка детска ръка със суха длан, това порочно бебешко лице, което животът още не бе дамгосал! Пълна и глупава като яйце! Дори не иска от мъжа да спусне пердетата, за да създаде по-интимна обстановка. Не би се срамувала при нужда да се покаже съвсем гола на светло, защото бе уверена в своите ханшове, гърди, линия на врата! Нямаше какво да крие! Значи нямаше и какво да даде! „Не, тя е чудесна! Който и да е на мое място!...“ Той бе разтреперан и безпомощен, готов да заплаче пред нея, която с полуотворени очи и с усмивка на уста тупаше по гърдите му с крайчеца на пръстите си като слепец, който търси път. Той стана изведнъж, дръпна двойните пердета и се върна при нея. В полумрака всичко ще тръгне по-добре. Започна да я разсъблича. Тя не се съпротивляваше, подпомагаше го от време на време, като шепнеше:

— Обичам те, обичам те.

Когато остана гола, той я просна върху леглото. Един лъч светлина, проникващ между лошо спуснатите пердета, я осветяваше

точно толкова, колкото да я направи желана. Наведен над нея, той я наблюдаваше, душеше я. Тя имаше дълги крака, плосък корем, малки кръгли гърди. И всичко това, младо, гъвкаво, нямаше мирис. Той я галеше. Тя пъшкеше нежно. И не се решаваше. Разсъблече се на свой ред, без да престава да я наблюдава. Бяла, руса! О, колко бе руса!

— Не върви ли, Жан-Марк? — прошепна тя.

Като казваше тия думи, тя се бе полупривдигнала, поставила разперените си като морска звезда длани върху гърдите си; Карол често заемаше тази поза в леглото. Тя се срамуваше от гърдите си, считаше ги малко меки. Но то бе само прекалено кокетство. Като в проблясък от светкавица Валери заприлича на Карол. Една Карол, обагрена в златисто. Смешно! Странно! Той се хвърли върху ѝ, повали я, облада я бързо, лошо, брутално и се отдръпна отвортен. Тя го задържа, обвила с ръце врата му и притиснала се към него. Разочарована навярно; но за нея, както и за него, честта бе спасена; сега можеха да се преструват на нежни.

— Беше хубаво, знаеш ли — говореше тя. — Ти си силен!... Ти си хубав!...

Той мълчеше, разтворил ноздри. Това тяло, което преди малко не миришеше на нищо, сега имаше съвсем определен мирис: един приятен мирис, сладникав и остър едновременно, наподобяващ на смирна, не — на тамян... Водата от крана се стичаше в умивалника на капки с тих, кристален шум. „Карол, прощавай!“ Ако поне беше мъртва! Да не я вижда никога вече! А тази вечер на масата с Дюхурионови, Шолузови...

— Знаеш ли — каза Валери, — онзи тип, в Шотландия, онзи приятел на баща ми, ме държеше с часове гола на коленете си. Истинска свиня. Най-после му го казах. Отиде си разгневен. Ти, ти ми харесваш... Ще ми бъдеш ли верен?... Аз нищо не мога да ти обещаю! Ако не си много мил с мене...

Тя се засмя, притисна се още повече, лепна устните си в устата на Жан-Марк. После запушиха. В седем часа той я изпрати. Тя си тръгна сияеща. За нея това бе победа! Бедната идиотка! Той отвори прозореца и задиша с пълни гърди. Най-после въздух, студен, суров, нов въздух, който не миришеше на жена! Пригответи се за вечерята. И вече мислено беше избрал вратовръзката си — тъмносинята, с нежните зелени райета.

Беше като в театър: целият персонаж се държеше фалшиво; като се започне от Карол и Филип, играещи ролята на щастлива брачна двойка, и се свърши с Даниел, който ядеше с маниери на англичанин; Мерседес, преобразена като извънредно предана прислужница, се въртеше внимателна и нежна около масата, блеснала в сребро и кристали. Дори Франсоаз имаше необикновено изражение. Жан-Марк я намираше весела, потайна и напрегната. Той ѝ се усмихна през фруктиерата от китайски порцелан в синьо и бяло и вдигна чашата си.

Какво хрумване на Карол да покани Шолузови и Дюхурионови, след като се бе скарала с тях по време на пътешествието! Едно светско помиряване! Истина е, че Пол Дюхурион беше голям клиент на бюро то „Ейглетиер“! Разговорът беше строго географски: Гърция, Съединените щати, Брегът на слоновата кост. Когато имаше опасност интересът да спадне, Карол оживяваше разговора с някой умел въпрос или остроумна забележка. Жан-Марк се възхищаваше на нейното непринудено държане. Той намираше, че никой не може да се сравни с нея по чар и елегантност. Колкото повече се показваше развълнувана и престомена, толкова повече я харесваше. След като не бе изпитал желание днес следобед пред бялата и руса Валери, поднесла му се съвсем гола на леглото, сега му стигаше да погледне ръката на Карол, поставена нежно върху покривката на масата, за да почувствува, че желанието го обзема до болка. Потиснат от това, той говореше малко и всеки път мислеше какво впечатление ще направи. Облечена в черна рокля с остро деколте, с диамантен клипс на рамото, тя властвуваше недостъпна и забранена, като зад защитена от куршуми витрина. Той имаше желание да хвърли салфетката си и да побегне. Вечерята се удължаваше. Даниел бе поискал още една порция сладолед с малини. Какъв мръсник! А господин Шолуз, който беше познавач на вината, непрекъснато дегустираше бялото вино, поднесено с десерта. Истинско щастие, че бе поканен тази вечер у Дидие Копелен. Жан-Марк беше предупредил Карол, че ще си тръгне веднага след вечерята. Всъщност самият той беше далеч от тази къща.

Най-сетне станаха от масата. Докато Мерседес сервираше кафето в салона, Жан-Марк привлече Франсоаз в един ъгъл и ѝ пошепна:

— Би ли дошла с мене?

— У Дидие? Не съм поканена — каза тя.

— Как не, автоматически! Ще бъде много мило. Той ще ни представи едно момиче. Прави сондажи, за да се ожени за нея...

— Дидие иска да се жени? — извика Франсоаз.

И по лицето ѝ се изписа такъв жив интерес, че Жан-Марк я изгледа с изненада: тя едва познаваше Дидие.

— Да — каза той. — Доста глупаво!

— Защо? Ако момичето е хубаво...

— Дори и да е хубаво! Бракът, нали знаеш...

— Невинаги!

— О, ако... Както и да е, но за нас... Когато човек има да учи...

— Да, разбира се...

— Значи ще те заведе?

— Много ми се иска, но може би не е много учтиво...

Бяха прекъснати от шум на разместване на мебели:

Дюхурионові бяха донесли диапозитивите, направени по време на пътешествието, и всичко необходимо за прожектирането. Поставиха прожекторния апарат върху един скрин, опънаха екрана върху огледалото над камината, наредиха столове за публиката. Господин Дюхурион регулираше височината на обектива. Госпожа Дюхурион, запазила си правото за артистичните обяснения, беше нервна, въодушевена, извънредно заета над класьорите със снимки. Жан-Марк се приближи до Карол и с тих глас ѝ каза:

— Ще се измъкна.

— Веднага ли? — попита тя, като го стрелна с недоволен поглед.

— Да, обещах на Дидие да не закъснявам много. Пък ще заведе и Франсоаз...

— Но... но не е възможно! Не трябва да излизате и двамата!...

— Нямайте нужда от нас, за да гледате снимките!

Беше казал тези думи бързо, за да преодолее страха, който изпитваше, когато се изправяше пред Карола. Веднага щом излезе от зоната на нейния поглед, на парфюма ѝ, той си възвърна самоувереността. Дюхурионові и Шолузові, на които изказа съжалението си, че той и сестра му не ще могат да присъствуват на прожекцията, извикаха, че те двамата нищо няма да загубят, че на техните години могло да се правят много по-хубави неща.

— Тръгвайте бързо, мили мои! — каза им Карола със снизходителен тон.

— И Франсоаза ли излиза? — попита Филип.

— Да, така беше уговорено — отвърна сухо Карола.

И Даниел използва момента, за да се изпари: не бил преговорил материала за класното си по физика.

— Може ли да загасите? — попита госпожа Дюхурион.

Примирена, Карола седна до Моника Шолуз. През време на цялото пътешествие тя се бе измъчвала, като гледаше Пол Дюхурион да тича сред развалините с фотографическия апарат в ръка и като с картелница да стреля от упор по антични храмове и модерни селяни. И сега трябваше пак да понася шествието на същите тези изгледи, обяснявани от Колет. Лично тя мразеше фотографиите. Първо, защото намираще, че не е фотогенична. Второ, защото тези отражения на едно минало време предизвикваха в нея мисли за старостта и смъртта. „Ще дойде ден, когато от нас ще останат тези демодирани и смешни изображения“. Филип завъртя един ключ. Стана тъмно, блесна само белият правоъгълник на екрана. Карола чу как входната врата се затвори с глух шум: Жан-Марк и Франсоаза излязоха: „Прекаляват и двамата!“ — помисли си тя. И ги проследи с гняв в тяхното радостно бягство, далеч от възрастните, далеч от досадни занимания...

В дъното на салона изведнъж се издигнаха колоните на Партенона, а на преден план се появи синята рокля с бели точки на госпожа Дюхурион.

— Сензационно! — изписука Моника Шолуз. — Мраморът, бледорозовият цвят на мрамора! Няма нищо по-красиво от природата!

После се появи господин Шолуз с къси гащета и платнена шапка пред храма на Нептун в Пестум. И Карола се възхити. Струваше ѝ се, че гласът ѝ звънти като под стъклен похлупак. Това споразумение между брата и сестрата, това весело съучастничество. Жан-Марк сигурно е съобщил на Франсоаза, че е скъсал. Съвсем горд с успеха си. Неговият пръв успех като мъж. А тя, малката уличница, как ли тържествува под своята лицемерна маска!

— А това не е ли удивително? Спомняте ли си Карола?

— Това... Това е Олимп.

— О, не, това е Делфи, моля ви!

— Във всеки случай, Пол, вие сте необикновен артист! Тия кадри, това чувство на мярка!

В същия този момент Жан-Марк и сестра му може би говореха за нея. За да я унижат очевидно. В това отношение можеше да се има вяра във Франсоаза. Карола стискаше ръцете си една в друга при колана на полата си. Неочаквано на екрана под камината се появи в голям кадър едно женско лице, загоряло, засмяно, с ясно очертани бръчки от слънцето. „Господи? Та това не съм аз? Да, аз съм! Какъв ужас!“

— Аха! Ето я нашата очарователна Карола! — съобщи Колет Дюхурион.

Игла, забодена право в сърцето. Карола изтръпна. Тя никога не се бе виждала в този фалшив младежки вид. И по кожата на лицето нито капка пот. Тридесет и три години! „Най-хубавата възраст на жената“ — тръбяха глупавите модни списания. Навярно мнението на Жан-Марк не беше такова. Тя никога не ще му прости, че я беше оскърбил, унизил точно в момента, когато за пръв път се съмняваше в своята власт.

— Умолявам ви да унищожите тази снимка — каза тя.

— А, не! В никакъв случай! — извика Пол Дюхурион. — Тя е най-хубавата в моята колекция! Вие тук сте така жива, така очарователна.

Шолузови преувеличаваха. Тя наведе глава. Всички лъжеха. Истина бе само измъкването на Жан-Марк. „Какво ли прави в този момент? С коя ли танцува? Към коя ли се притиска?“

— Карола, спомняте ли си?... Фиакърът в Атина... Закуската в Пирея... Стария моряк, който... Къпането ни в...

Тя почувствува, че очите я сърбят. Внимание за грима! Едно дълбоко вдишване, за да облекчи гърдите си. Така, сега е по-добре. Наистина снимката е много увеличена. Но младите имат точно такива очи, които се разширяват, очи, които пронизват, които съдят, които убиват. Проекцията продължи повече от час. Истинско пресищане от тия колони, пейки на амфитеатри, барелефи, осакатени статуи. Когато светлината блесна, Карола вече едва издържаше. Обаче все още трябваше да говори, да се усмихва, да поднася последните разхладителни напитки, които тласкаха към удължаване на гостуването.

Най-после шумното раздвижване при тръгването.

Прибрала се в стаята си заедно с Филип, Карола се тръшна в един фотьойл и постави отпадналата си ръка върху челото:

— Наистина Колет е станала непоносима. Колкото повече застарява, толкова по-голяма бърбрица става. Само нея слушахме!

— Във всеки случай приемът ти беше блестящ!

— Ти никак не си придиричлив! Ами Жан-Марк и Франсоаза, които напуснаха компанията ни още със ставането от масата!

— Ти ми каза, че така сте се уговорили!

— Трябваше да спася положението пред гостите ни!

— Къде отидоха?

— Казаха, че уж у Дидие Копелен.

— Защо уж?

— Защото нямам доверие във Франсоаза! Тя е такава комедиантка!

— Франсоаза?

Той я гледаше учуден, с разкопчана яка на ризата на малко затлъстелия си врат. Бащината му заслепеност я изненада и раздразни.

— Да, Франсоаза — каза тя. — Ах, тая...

— Какво?

— Нищо... нищо...

Тя стана и влезе в банята, за да се разсъблече. Един поглед в огледалото я успокои: изглеждаше по-млада, отколкото на снимката.

VII

— Франсоаз!

Гласът на баща и я настигна в момента, когато влизаше в коридора. Тя се извърна назад и влезе в салона. Той беше сам, седеше в един фотьойл и държеше отворен вестник пред очите си.

— Ах! Ти си тук! Добър вечер — каза тя, като се спусна да го целуне.

С бавен жест той свали вестника върху коленете си. Погледът му й се стори толкова строг, че се спря учудена.

— От Института ли се връщаш? — попита той.

— Да, татко.

— Ти по колко лекции имаш седмично?

— Не знам точно. Искаш ли да видиш програмата ми?

— Да. Искам да знам точно какво правиш.

— Но защо, татко?

— Защото узнах, че ти излизаш често с един от твоите преподаватели.

— Карол ти е казала — прошепна Франсоаз с усмивка на тъжна ирония.

— Няма значение откъде черпя сведенията си! Едно нещо е положително: това не може повече да продължава!

— Кое?

— Отношенията ти с този човек!

Франсоаз почувствува внезапна слабост в краката си и седна.

— Те са толкова нормални, тези отношения! — каза тя.

— Аха! Така ли считааш! И все пак трябвало да се самоубиваш заради него! Да, сега и това вече знам! Трябвало е да се самоубиеш, спасили са те и ето че пак попадаш в лапите му!

Франсоаз си пое дъх и каза:

— Има някакво недоразумение между нас, татко. Преди всичко господин Козлов е един почтен човек...

— Един много почтен човек, който те е сложил в леглото си! — каза Филип с тежест.

Струя кръв нахлу в лицето на Франсоаз. Срамът я зашемети до сълзи.

— Свършено е с това, татко!

— За глупак ли ме вземаш?

— Заклевам ти се...

— Свършено е за днес може би, но утре това ще започне отново.

И докъде ще те заведе, можеш ли ми каза?

Тя не отговори. Една врата се отвори зад нея. Карол, излязла от стаята си, се вмъкна, без да каже нито дума, под светлината на лампата и седна на края на дивана, встрани от своя съпруг и заварената си дъщеря. Привидно тя не искаше да се намесва в техния разговор. Беше дошла, за да присъствува като зрителка на унижението на Франсоаз. По лицето ѝ се четеше спокойствието, което дава жизненият опит. Филип ѝ хвърли бегъл поглед, сякаш за да почерпи от очите ѝ нов прилив на енергия, и продължи:

— Този тип няма никакво сериозно намерение, ти добре, знаеш това, Франсоаз! Той те използва, защото си много млада и много наивна. И когато ти се насити, ще те зареже!

Присъствието на Карол придаваше на всяка негова дума особено ужасно значение. Това, което Франсоаз би понесла, ако беше сама с баща си, сега не искаше и да чуе пред тази жена, чиято невъзмутима маска криеше злорадството ѝ. Чувство на неправда нахлуваше в нея като буря. Трябваше да възрази, по какъвто и да е начин, но бързо. Изпаднала в някакво свръхестествено състояние, тя се чу да казва:

— Александър Козлов съвсем няма намерение да ме зарязва, както ти казваш, татко, защото поиска да се ожени за мене.

— Какво? — изръмжа Филип, като вдигна глава. — Ти луда ли си?

— Все пак това е вярно.

— На колко е години?

— На тридесет и три.

— А ти на деветнадесет! Добре ли си направила сметката?

— Но същото както ти и Карол!

— Неопровержимо! — каза Карол, като повдигна бюста си грациозно.

— Във всеки случай ти си още малолетна — каза Филип. — Аз имам думата. И думата ми е не! Ти няма да се омъжиш за един бедняк

без бъдеще!

— Той не е без бъдеще... Ще се яви на конкурс, за да получи звание... А пък аз, ако постъпя като преводачка в някое министерство...

— Ако, ако, ако!... Повтарям ти, че този брак е невъзможен...

Чаровният глас на Карол го прекъсна:

— Защо невъзможен, Филип? Франсоаз има право. Щом като този човек желае да се ожени за нея, ние би трябвало да говорим за всичко това по-спокойно...

Франсоаз погледна мащехата си с изненада.

— Сериозно ли е наистина това желание? — подзе Карол.

— Ами да — каза Франсоаз.

И я обзе панически страх. Никога не бе предвиждала възможността да се омъжи за Александър Козлов. Той ѝ бе предложил брак лекомислено, почти на шега; тя много благоразумно бе отказала да го слуша; и ето че пред баща си и пред Карол сега защитава това абсурдно предложение, сякаш се касаеше за някакво жизнено решение за нейното щастие. Колебанията ѝ, поведението ѝ я тревожеха; не беше вече господарка на действията си; сновеше в мъгла.

— Предполагам, че си размисляла за бъдещето, което те очаква с него — каза Карол.

— Тя не размишлява за нищо! — извика Филип. — Навикнала в семейството на удобства и безгрижие, тя не си представя какви са трудностите на едно домакинство! Ти няма да можеш да живееш с това, което печели твойт преподавател!

— Казах ти, че и аз ще работя, татко. И после, парите не са всичко...

— Франсоаз има право — отсече Карол. — В нашата епоха момичето не се омъжва за богатството на мъжа, а за неговите способности. Александър Козлов ми изглежда човек с много големи възможности. Аз имах случай да го видя, да говоря с него. Той е интелигентен, културен, със здрав разум...

Колкото аргументите на Карол ставаха по-настойчиви, толкова Франсоаз се чувствуваше по-затруднена. „Защо тази неочаквана любезност към мене? — мислеше си тя. — Да не би да съм била несправедлива към нея? Дали искрено желае да ми се притече на помощ? Не съм била права, че винаги съм се отнасяла с недоверие към

нея. Ако Александър Козлов можеше да предположи, че водим такъв разговор!...“ Тя се опълчи с всички сили срещу това, което необмислено бе извършила. По лицето на баща ѝ се забелязваха вече белезите на едно мълчаливо съгласие. Той се бе отпуснал във фотьойла и огънят в очите му угасваше между уморените клепачи. Бурните сцени бързо го изморяваха. Както винаги, той имаше доверие в жена си относно уреждането на семейните въпроси.

— Във всеки случай — каза той — считам, че с нищо не трябва да се избързва. След като се запозная с този човек, ще ти кажа откровено какво мисля по вашата работа...

Обърна се към жена си и тя го удостои с една усмивка на лъчезарна доброта. Благодареше му за неговата благосклонност. С гъвкаво движение отиде и седна върху облегалото на неговия фотьойл. Ръцете им се докоснаха. Тя въздъхна и неговият поглед угасна.

— Ето така! — каза тя. — Щастлива ли си?

— Много — каза Франсоаз.

И някакъв възел се образува в гърдите ѝ, толкова тежък, толкова твърд, че дишането ѝ се затрудни. Карол я привлече към себе си, като ѝ поднесе бузата си, за да я целуне. После Франсоаз прегърна баща си. Но чувството, че се разиграва една страшна комедия не я напускаше. Беше удовлетворена и едновременно измамена. Лицето и пламтеше. Прибра се бързо в стаята си.

Голямата негърска глава, поставена върху масата, я посрещна с празен поглед. Тя се хвърли напреко върху леглото си. Най-просто бе да изчака да минат няколко дни и след това да съобщи на баща си и на Карол, че след като е размислила, е решила да не се омъжва. Тази мисъл я разведри. Скоро ще я повикат за вечеря. Стана, оправи косата си и влезе в стаята на Даниел. Той преписваше на пишеща машина доклада си до фондацията „Зелиджа“. Грижлив труд с параграфи, с подзаглавия, със снимки, залепени на цяла страница, с диаграми, начертани с цветни моливи.

— Бомба е, нали?

Тя прочете през рамото му: „Местните ритуали изискват мъртвецът, седнал пред колибата си, да присъствува на приготовленията за своето погребение... Жената на умрелия белосватлото си с каолин и стои настрана...“

— Истина ли е това, което разказваш? — запита тя.

— Разбира се!

В дъното на апартамента иззвъня телефонът. Тя продължи да чете, развеселена от компетентността и от суховато-парливия стил на брат си. Мерседес почука на вратата.

— Викат ви по телефона, госпожице.

Франсоаз веднага си помисли за Александър Козлов. Защо ли? Не знаеше защо. Той никога не телефонираше вкъщи. И все пак можеше да бъде само той. Тя чувствуваше това. Той беше способен на такива дързости!

Изтича до салона, където баща ѝ и Карол четяха седнали един срещу друг, и взе слушалката от малката масичка. Един мъжки глас:

— Ало! Франсоаз? Тук е Ив...

В миг тя позна гласа на втория си баща и каза машинално:

— Ив? А, да... Добър вечер!... Как е мама?

— Не е много добре. Телефонирам ти от клиниката. Току-що я пренесохме тук. Тя много се измъчва. Иска да дойдеш при нея!

— Какво каза лекарят?

— Е... нищо определено... Трябва да се изчака... Ето ти адреса... Клиника „Фюзелие“, улица „Брюйер“, Севър. Смяташ ли, че ще можеш да дойдеш?

— Разбира се — каза Франсоаз. — Има ли нужда от нещо?

— Не. Иска само да дойдеш!

Франсоаз постави слушалката и се обърна към баща си и Карол, които си даваха вид, че нищо не са чули.

— Не ще мога да вечерям с вас тази вечер — каза тя. — Майка ми е в клиниката...

— А...? — каза Карол с далечен глас. — Какво ѝ се е случило?

Франсоаз, силно зачервена, прошепна:

— Чака бебе... Искала да бъде близо до нея...

— Е, добре, отивай! — изръмжа Филип.

Карол се усмихна.

— Да, тръгвай бързо! Надявам се всичко да мине добре.

Излизайки от салона, Франсоаз се сблъска с Даниел.

— Къде си се затичала? — попита той.

— Мама ще ражда!

— Сигурна ли си?

— Да.

— В коя клиника?
— В същата, където и Анжелик, в Севър.
— И аз ще дойда с тебе!...
— Не, Даниел! Съвсем е излишно!
Навлече мушамата си, като слизаше по стълбите.

* * *

В чакалнята тя намери Ив Мерсие, седнал и опрял лакти на коленете си. Като я забеляза, той вдигна глава. По неговото лице със светли очи и с къс сплескан нос се четеше тревога.

— Не върви нормално — каза той. — Ще трябва да й направят кесарево сечение!

— Боже мой! — прошепна Франсоаз.

— Лекарят не изглежда загрижен. Така поне ще бъде упоена и няма да страда.

— Мога ли да я видя?

— Не. Тя е вече в операционната зала. Можем само да чакаме. Седни.

Посочи й стол близо до себе си.

— Тя много се измъчи — подзе той. — Крещеше. Викаше те. Аз се уплаших. И затова те повиках.

— Добре направи.

— Ние смятахме, че ще бъде към края на декември. А ето че три седмици по-рано... Дори не знаей колко време може да продължи едно кесарево сечение...

— И аз — каза Франсоаз. — Кой пази Анжелик?

— Майка ми. О, в това отношение всичко е наред...

Той се изкашля, въздъхна дълбоко и млъкна. Франсоаз прикова поглед в отсрещната стена, боядисана в бледосиньо. Тя сравняваше със същата тревога своята собствена авантюра с тази на майка си, преминавайки от едната в другата със светкавични мисли като в трескаво състояние. Влажната топлина в родилния дом, бялото плъзгане на милосърдните сестри върху реките от линолеум, острите врякания, които преминаваха през тънките врати, целият този свят на кървяща плът, на някакво начало, на раждане предизвикваше в нея

дълбоко одобрение. Рано или късно повечето от жените стигат до тази животинска мъка, до тази неземна радост. И тя самата, ако бог пожелае... Отново споменът за Козлов покри мисълта ѝ като вълни. Тя се окъпа в тази вълна със затворени очи. После почувствува, че усмивка заиграва по устните ѝ. „А мама, която сега страда... Аз нямам право!... Но всичко ще мине добре!...“ За щастие бяха сами в чакалнята. Ив Мерсие погледна часовника си.

— Много продължи!

Изведнъж той се изправи. Вратата се отваряше. Появи се мъж в бяла престилка. Лицето му бе грубо, месесто, погледът му спокоен и сериозен.

— Опечален съм, господине — каза той. — Детето се роди мъртво. Но операцията премина нормално. Няма опасност за живота на жена ви.

Сразена от новината, Франсоаз погледна Ив Мерсие. Изправен пред лекаря, с безжизнено лице, отпуснал долната си устна, той мълчеше. Най-после измърмори:

— Ех, добре!... Така, значи... Какъв удар за нея! Беше... беше момче, нали, докторе?

— Не, момиче.

— Ще ѝ кажа... Тя ще съжалява по-малко. Мога ли да я видя?

— Не веднага. Едва сега я отнесоха в стаята и.

— Е, добре!... Значи малко по-късно?

— Утре, господине, утре...

След като лекарят си отиде, Ив Мерсие реши да прекара нощта в клиниката, за да бъде при жена си, когато тя се съвземе.

— И аз ще остана — каза Франсоаз.

— Не — каза той. — Предпочитам да бъда сам, за да ѝ съобща станалото. Прибери се вкъщи. Ще ѝ кажа, че си била тука. А утре сутринта ще те повикам.

Една разбрана милосърдна сестра се съгласи да полуотвори вратата на стаята, в която лежеше родилката. В слабата светлина на нощната лампа Франсоаз видя майка си, бледа; със затворени очи върху леглото. Тя дишаше неравномерно. Ръцете ѝ бяха слаби и сухи.

— Състоянието ѝ все повече се подобрява — прошепна сестрата. — Идете си спокойна, госпожице. А пък вас, господине, веднага щом жена ви се събуди, ще дойда да ви повикам.

Тя затвори вратата тихо и поведе Ив Мерсие и Франсоаз в коридора.

* * *

Беше единадесет часът вечерта, когато Франсоаз пристигна на улица „Бонапарт“. Колата на баща ѝ не беше в двора: навярно беше излязъл с Карол. Като разрови чантата си, тя откри, че е забравила да вземе ключа от апартамента. Но Даниел си беше вкъщи — той ще ѝ отвори.

Тя звънна три пъти на входния звънец. Продължителна тишина. После вратата се отлепи от рамката. Не беше Даниел, а Агнес.

— Даниел не е ли тук? — попита Франсоаз.

— Тук е, госпожице. Трябва да е в стаята си. А господарят и госпожата отидоха на кино.

— Какво има, че вие още не сте си легнали?

— Пиша на семейството си — каза Агнес с важен тон. Веднъж в месеца, след като измиеше съдовете, тя се настаняваше в кухнята и с писалка в ръка, с очила на върха на носа си, свиля устни, съчиняваше писма в четири страници на един многоброен британски род, който впрочем никога не ѝ отговаряше.

Франсоаз премина на пръсти коридора, отвори вратата на стаята на брат си и видя малкия, че спи, свил се в леглото с лице към стената. Беше оставил лампата запалена. Един учебник по математика беше захвърлен на пода. Франсоаз не посмя да го събуди, угаси осветлението и внимателно затвори вратата. Ще му каже утре... Главата ѝ тежеше. Потискаше я някаква особена, немного голяма, неопределена мъка. А освен това чувствуваше жажда. Дори много голяма жажда. Поиска ѝ се да изпие чаша студено мляко и отиде в кухнята.

Агнес пишеше с голямо старание. Тя вдигна глава и погледна Франсоаз, която отваряше хладилника и си сипваше чаша мляко.

— Не искате ли нещо друго, госпожице?

— Не, благодаря.

— Много сте бледа... Трябва да сте уморена?

Франсоаз изпи млякото на бавни глътки. Беше ледено, плътно, мазно, навяваше мисли за вятър и пасбище. Тя остави чашата си. Не ѝ се спеше. Не знаеше какво да прави. Агнес продължи да пише. Кухнята беше чиста, блестяща. Слаба миризма на лук се носеше във въздуха. Франсоаз каза:

— Връщам се от клиниката. Майка ми чакаше бебе. Направили ѝ кесарево сечение. Детето е мъртво.

Агнес остави писалката си.

— Много тъжно, госпожице. Но знаете ли, когато жената не е съвсем млада... На моята сестра — тази, която е на работа в Руан — ѝ се случи същото нещо. А тя все пак е яка жена. Осемдесет и два килограма, какво ще кажете?

— В момента — прошепна Франсоаз — майка ми още нищо не знае; тя е още упоена; но когато узнае...

— Е, това е по принуда!... Разчиташ на нещо, а после — нищо... И знаете ли, че това по-лесно се понася, отколкото да загубиш дете, което вече е живяло, да кажем, шест години, както моята друга сестра, която си остана в Морга.

— А, вие, вашето дете, Агнес?

— Добре е. То е при голямата ми сестра, в Шартър. Тя го гледа. Аз не бих могла при тая моя работа!

— Какво е станало с вашия мъж?

— Аз нямам мъж, аз съм самотна майка — каза тя сериозно, сякаш признаваше, че страда от неизлечима болест.

— Все пак вашето дете има баща!

— Бащата, когато научи, избяга.

— Бедната ми Агнес!

— Много по-щастлива съм така. Като навикнеш без мъже, е по-добре!

Тя се засмя и се отпусна на облегалото на стола. Големите ѝ червени ръце, разтворени широко, държаха по един бял лист хартия.

— Утре ще отида да видя майка си — каза Франсоаз.

— Много я обичате, нали? — каза Агнес.

— Да.

— Аз не съм виждала вашата майка. Постъпих при вас на работа точно след това. Има вече пет години оттогава, да! Как минава времето! Наистина ли не искате да хапнете нещо?

— Не, Агнес.

Настъпи мълчание. Агнес отново се наведе над писмото.
Франсоаз излезе от кухнята.

VIII

Дъждът ги изненада на улица „Жакоб“. Кос, яростен, пронизващ дъжд. Да влязат в някое кафене? Даниел нямаше пари.

— Отиваме у нас! — каза той.

Бяха съвсем близо. Затичаха се. Даниел забавяше ход от време на време, за да може Даниела да го следва. Тя тичаше неумело като всички момичета, размахала отпуснатото краката си встрани като метлички. Мокрите ѝ коси подскачаха на пресекулки върху лицето ѝ. Тя беше мушнала тетрадките и учебниците си под мантото и ги придържаше с две ръце през джобовете. От това коремът ѝ изглеждаше издут. Беше смешна. Когато преминаха външния вход, тя едва дишаше. В асансьора той я попита:

— Добре ли си?

— Да — каза тя задъхано.

Той почувствува някакво безпокойство. За пръв път водеше момиче вкъщи. Е, що от това! Нямаше да правят нищо лошо! Не живеят в Средновековието! Щяха да си говорят, да пушат, да гледат снимки от неговото пътешествие, да слушат плочи. И най-приятното беше, че между четири и пет часа обикновено в апартамента нямаше никого, освен прислужничките.

Той завъртя ключа в бравата. Тишината, която идваше от празните стаи, му възвърна смелостта. Впрочем Даниела се чувствуваше много добре; и на него му се искаше да бъде като нея.

— Оттук — каза той, като мина властно пред нея в коридора.

Преминаха край редица долапи в стената. Зад тия еднообразни врати дремеха летни дрехи. В стаята Даниела изпадна в екстаз: големият афиш с негърка с поднос, талисманите, рибата луна, превърнатата в лампа, червените стени и черният таван — всичко ѝ харесваше! Тя свали мокрото си манто, просна го върху облегалото на един стол и се изправи пред огледалото, за да се срещне. Русата ѝ коса, намокрена от дъжда, бе придобила бакърен цвят. Около сините ѝ очи с бляскави кафяви петънца имаше лунички. Когато повдигаше ръце, гърдите ѝ се очертаваха под розовата вълнена блуза. Даниел беше

смаян, като я гледаше сега цяла-целеничка в тази обстановка, в която той толкова често бе мечтал за нея. Изведнъж това място, запазено още от детинството му за работа, за сън и за съкровени мисли, започваше да губи своето значение като напълно мъжки кът. Той пусна грамофона. Първата плоча беше някакъв блус.

— Това Литъл Леди ли е? — запита Даниела.

— Да.

— Обичам я много.

— Аз не толкова.

Даниела наведе глава и започна да танцува сама из стаята. Тя се въртеше бързо, повдигаше първо едното, а после другото рамо, променяше стъпката, полюшваше ханшовете си, докосваше Даниел, като минаваше край него. Той отсъди, че е много трудно за един мъж да се държи почтено или просто интелигентно с едно момиче, което се кълчи под ритъма на музиката. С разтворени ръце и с набръчкано чело, той се усмихваше любезно и чакаше да свърши представлението. После ще ѝ покаже своя доклад за здравното състояние в Брега на слоновата кост. Неочаквано Даниела се хвърли на врата му и му поднесе устните си. Прегърна я и я притисна към гърдите си, изплашен от мъжката сила, която забушува в него. Тя проявяваше лудост, като го предизвикваше така. Още малко и не би издържал повече! Но нямаше право. Тя бе толкова млада и чиста, тя бе сестра на неговия приятел Совело... Уста в уста, съсредоточен към формите на тялото, които се притискаха към него, той се отчайваше от себе си, че имаше толкова силно желание и толкова благородна душа. Виждаше живота си като наниз от трагични положения: беше двадесет и седми по физика, предпоследен по математика (това баща му не знаеше още), учението го отегчаваше, сигурно ще се провали на матурата и на всичко отгоре обичаше едно момиче, с което не биваше да спи. Тя шепнеше:

— Даниел! Даниел!

Той не казваше нищо и се бореше срещу изкушението да я съблече и обладае. Блъсна я върху леглото. Тя падна. Той се просна върху нея. Но тя се изви като змиорка, изплъзна се и се изправи на крака.

— Не — каза тя. — Това не!

И той стана, разгневен срещу нея и недоволен от себе си.

— Вие, момичетата, сте смешни! — каза той.

Устата му бе суха. Запали цигара и започна нервно да крачи напред-назад като величествен и самотен звяр пред Даниела, която го следеше с тревожен поглед.

— Сърдит ли си? — попита тя.

Той се разнежи: тя бе още дете.

— О, не — каза той. — Само че... виждаш ли... аз те обичам... Така че не трябва така да играеш... Иначе ще ме подлудиш... И няма да отговарям повече за нищо... Разбра ли?...

И той си помисли за своя опит като мъж, за вдовицата на горския, която имаше големи гърди, за Катрин Хош, приятелката на Дебюке, която му бе давала аванси и която се отдаваше на когото и да било (но която той не бе пожелал от вяност към Даниела), за онова раждане в походната болница сред степта. Негърката крещеше разчекната. Лекарят се потеше и изтриваше потта от челото си с ръкава на престилката. Един помощник пъдеше лениво мухите. После си спомни за майка си, легнала мъртвобледа и тъжна, с тъмни кръгове около очите. Видя я вчера, в клиниката. Бяха заедно с Франсоаз. За стотен път Ив Мерсие повтаряше: „Какво да се прави, сладката ми? Така му било писано!...“ Цветя в една смешна ваза, дадена от милосърдната сестра, емайлирана чиния с овнешка яхния в един ъгъл. Писъците на новородените зад параваните. Илюстрирани списания върху един стол. Въздишаха, времето бавно минаваше, а нямаше какво да си кажат...

— За какво мислиш? — попита Даниела.

— За нищо определено — каза той.

— Косата ми е ужасна!

Той се приближи до нея, хвана я през талията и я целуна в крайчеца на устата.

— Виждаш ли, ти започваш отново — каза тя, като се обърна.

Беше равнодушна и нежна, искаше му се да заплаче, да я изпъди, да я набие.

— Хайде да си тръгваме! — каза той.

— Защо?

— По-добре ще бъде. Спря да вали...

Тя се нацупи весело и сърдито. Той я гледаше как облича мантото си, как прибира тетрадките и учебниците си — също като

неговите миналата година: „Естествознание“, „Кратък курс по алгебра“. Като преминаваше през антрето, тя хвърли поглед към салона през полуотворената врата.

— Колко е хубаво у вас! — каза тя.

В двора те попаднаха пред Карол, която паркираше колата. Тъй като маневрата бе трудна, Даниел не можеше да не ѝ се притече на помощ.

— Дай вдясно... Вляво сега... Право. Сега си добре, добре...

После той ѝ представи Даниела. Карол удостои младото момиче с една благосклонна усмивка и се отдалечи, стройна и фина в леопардовото си манто, чиито петна танцуваха около нея.

— Тя е стра-а-шна! — заяви Даниела.

— Може би да! — изръмжа Даниел. — Но откакто я познавам, не ми се вижда вече такава.

— Много мило и за мене е това, което каза сега! Значи и мене след известно време ще опознаеш така, че повече няма да ме харесваш!

— Много го усукваш наистина — каза той.

И изведнъж се раздразни от мисълта, че тя си въобразява, че има права над него. Тръгнаха по тясната и мокра улица. Размаханите им ръце се докосваха. Тя живееше на авеню „Бурдоне“, близо до Военното училище. Навлязоха в булевард „Сен Жермен“. Нито листо вече по дърветата. Беше студено, влажно. Автомобилите се движеха бавно. Даниел си мислеше, че си губи времето с Даниела. Не беше ѝ показал дори доклада си, снимките си... Тя не беше момиче от този тип, каквото му трябваше. Ако преди можеше да се задоволява с едно девствено момиче, което само да го възбужда и после да му се изплъзва от ръцете, сега трябваше да търси по-пълно удоволствие. Съвсем очевидно е, че Катрин Хош, приятелката на Дебюке, с това нейно лукаво лице и слаби ръце, беше по-интересна от Даниела, защото поне играеше честно. Ще се постарее да я види отново и да си уреди среща с нея. Или пък без каквито и да е заобикалки ще си намери някое леко момиче. Но така не можеше повече да продължава. Нищо чудно, че не успява в учението при това натрапчиво желание, което го дърпа все надолу. Имаше да довършва домашното по алгебра, да подготви класното по геометрия, а пък се влачи по улицата с това момиче, което не му е нищо и което нищо не му дава. Като стигнаха до

кръстовището на булевард „Сен Жермен“ и булевард „Распай“, той се спря и каза:

— Дотук, оставям те!

— Какво те прихваща? Няма ли да ме придружиш до вкъщи?

— Не, имам много работа.

— Много си суров!

— Оттук не си много далече!

Тя му отправи злобен поглед.

— Не е въпрос за разстоянието!

— А за какво тогава?

— За нищо. Ти си много глупав, Даниел!

Той се засмя.

— Не ръмжи де! Хайде, довиждане!

Той се завъртя на токовете си и с ръце в джобовете тръгна обратно с големи крачки.

Като се прибра вкъщи, той се затвори в стаята си, за да работи. „Делото Даниела“ — приключено и той се почувствува свободен. Но все пак не напълно, за да се отдаде на измененията на функцията $y = f(x)$. Никога не ще има толкова сили, за да погълне всичките тия математически формули. Всъщност дори не знаеше на каква професия да се посвети. Миналата година мечтаеше да стане инженер или ветеринарен лекар. И едното, и другото желание се бяха изпарили. В замяна на това му беше много забавно, когато съчиняваше доклада за пътешествието си из Брега на слоновата кост. Значи журналист? Защо не? Не изпитваше особено уважение към кабинетните писатели — романисти или други, — които разказват въображаеми истории, без да се мръднат от дома си, но се възхищаваше и завиждаше на „репортерите“, неуморимите търсачи на приключения. Навсякъде, където имаше някакво произшествие, те изникваха с камера и бележник. За какво му е в такъв случай елементарната математика? Трябваше му филология. А след това — Школата по журналистика. Обаче нямаше хубав стил, пък и правописът му не бе съвършен. И така да е: той ще носи новините, друг ще ги украсява. Внимание! Както винаги, той забравяше препятствието и виждаше само старта на пристигането. Най-напред зрелостният изпит, на който ще трябва да се яви с претъпкана глава. „Всичко това ме отвращава!... До гуша ми дойде!...“ Той пышкаше полугласно пред формулите, които могат да се

заменят една с друга. След едно равенство мимоходом си спомни пак за Даниела, за изваяния бюст под розовата блуза, за мократа коса, за пленителната усмивка. Не беше ли много груб с нея? За малко щеше да се разплаче, когато я изостави на тротоара. Но това беше неизбежно. Трябваше на всяка цена да скъса. Дори ако самият той трябваше да изпадне в лека меланхолия. Запали цигара. Дим пред него и дим в него, лековатост, сивота, изпаряване. „Тя си въобразява, че съм от камък! Бедното хлапе! Само ако знаеше!... Един тричлен от втора степен винаги има знака на коефициента на едночлена от втора степен, с изключение ако на променливата се даде стойност, включена в корените му, когато има такива корени... Мене ми се иска!... Тричленът значи, има знак, обратен на този коефициент!... А и любовта, и животът не влизат в сметката?... Две обратни функции са симетрични по отношение на...“ Мерседес почука на вратата: вечерята била сложена. Още една такава! И какво означава това? До какво води всичко това? Той стана мрачен и отчаян и се отправи към салона, като влачеше краката си. Баща му, Карол и Франсоаз бяха вече там с обичайния си вид. Когато се отправяха към масата, Карол каза:

— Апропо, очарователно е това момиче, което ти ми представи...

— Намираш ли? — измърмори Даниел намусено.

И се почувствува толкова щастлив, че се запита какво ли му се бе случило.

IX

За да разнообрази последната лекция на семестъра, Александър Козлов прочете на висок глас на руски един много забавен разказ от Чехов и помогна на учениците си да го преведат. Франсоаз го намери особено блестящ този ден. Обясненията му бяха изчерпателни, шегите му предизвикаха бурен смях. След завършване на урока една малка група студенти го придружи чак до изхода. Франсоаз се нервираше, че не може да се приближи до него. Неочаквано той се обърна към нея и каза:

— Трябва да отида до моя издател. На две крачки е оттук, на улица „Еперон“. Искате ли да ме придружите?

— Да — прошепна тя.

Те отминаха няколко смутени момичета и тръгнаха по улицата. Александър Козлов носеше под мишница черна чанта. По целия път той говореше на Франсоаз за ръкописа, който щеше да даде за печат: кратки разкази от Толстой, някои от които не бяха още издавани на френски. Тя го слушаше с увлечение, горда, че той ѝ се доверява.

— Почакайте ме тук — каза той. — Ще се забавя пет минути.

Видя го как влиза в сива ниска къща, притисната между две големи сгради. Над вратата имаше фирма: „Издателство Шевалие-Виняр“. На витрината към улицата бяха подредени последните издания на фирмата: философски трудове, мемоари на политически дейци, преводи на руски автори. Кой ли купува тези сериозни трудове? Борови клони, сребърни орнаменти и пъстроцветни стъклени топки обкръжаваха тия томове; гирлянди от памук бяха залепени на огледалото във витрината, за да наподобяват сняг. „Направете подарък една книга!“ — зовеше от плаката червендалест Дядо Коледа. Ваканцията започваше след три дни. Семейството отново щеше да се пръсне: Даниел ще замине за Ла Глюаз с група приятели, Жан-Марк — за Шантии, където родителите на Валери дьо Шарнерай имаха имение, Карол — за Капри с Олимпия и Бриджит, а Франсоаз — за Тюке, където Маду я викаше. Отскоро тя имаше чувството, че живее изолирано от другите, в един свят, в който нищо не беше здраво и

определено, в който всичко можеше да се промени при най-малкия полъх на вятъра. Плановете ѝ бяха прости и неинтересни, а бъдещето ѝ — безцветно целомъдрие. Направи няколко крачки из улицата. Суров студ щипеше краката ѝ. Преминаха деца, които се блъскаха с юмруци и се смееха. За десети път тя препрочете заглавията на изложените книги. Александър Козлов излезе от къщата.

— Бързо свършихте! — каза тя.

Той поясни:

— Отчаян съм, Шевалие-Виняр не е още тук. Секретарката му твърди, че няма да се забави. Не смея да ви предложа да почакате с мене...

— О, знаете ли — каза тя, — с нищо не съм заета...

— Тогава елате! Ще бъдем по-добре вътре.

Преминаха през едно помещение, затрупано с книги, където три машинописки чукаха на машините, и влязоха в коридор с гладки, боядисани в светлозелено стени. Четири стола, наредени един до друг. Това бе чакалнята. Празна, за щастие. Седнаха. Точно срещу тях стърчеше грамаден радиатор, боядисан и той в светлозелено, чиито десет ребра изпускаха суха топлина. Този радиатор беше явно много голям за коридора. От тавана висеше гола електрическа крушка. Нямаше прозорци. Александър Козлов беше поставил чантата върху коленете си. Франсоаз гледаше неговите мъжки ръце, които се очертаваха мършави и бледи върху черната и протъркана кожа. Ноктите бяха чисти, но ръкавите на ризата, които се подаваха с един сантиметър, бяха протъркани в краищата. Тя наведе очи. Обувките на Александър Козлов бяха лошо боядисани. Той измърмори:

— Какво мрачно помещение.

Тя намери забележката за несправедлива. Тук се намираха затворени като във вагон; и ще предприемат пътешествие; тя си представяше, че чувства вече люлеенето на влака по гръбначния си стълб. Буйна радост я обзе. Подтикната от неудържима нужда да говори, тя каза:

— Представете ли си, че ми се случи нещо много странно заради вас!

— Заради мене?

— Да. Баща ми е научил, че няколко пъти съм била с вас на чашка след лекциите. Той, който абсолютно не се интересува от това,

което правя, изведнъж се е сетил за отговорностите, които носи като глава на семейството. Разгневи се, руга ме като малко момиче, а вас нарече с какви ли не имена!...

— Само защото сте излизали с мене?

— Защото съм продължавала да излизам с вас след всичко, което се случи!

— Аха! Осведомили са го...

— Да.

— По дяволите! — извика Александър Козлов с вдигнати вежди и загрижен комичен вид. — Надявам се, че вие сте ме защитили.

— Разбира се.

— Какво му отвърнахте?

Тя се смути, учудена, че бе разкрила толкова неща само с три реплики. Сега ѝ беше вече невъзможно да отрича, да се отдръпва. Всичките ѝ мисли се объркаха. Потъна в мълчание.

— Е, хайде! — каза той. — Поставих ви един въпрос. Какво отговорихте на баща си?

— Това няма значение — прошепна тя.

— За вас може би, но за мене има. Трябва да узная какво мислите за мене, Франсоаз.

Тя разтърси глава.

— Казах му това... това, което трябваше да му кажа...

— И не го ли убедихте?

— Не съвсем.

— Нали все пак не ви е забранил да продължавате курсовете по руски?

— Не... накратко казано, конкретно не...

— Но вие трябваше да му обещаете, че няма повече да излизате с мене!...

Тя се подвоуми.

— Постарах се да не му обещавам нищо!

— Как впрочем успяхте да се измъкнете?

Погледът и зашари по всички страни, той го преследваше от единия до другия край. Невъзможно бе да му убегне. Но не бе ли искала точно това — да бъде уловена, гонена отблизо и принудена да признае? Извиняваше се, че желанието ѝ беше обосновано! Тя потъна

в пространството с опулени очи. Боядисаният в светлозелено радиатор изпълни главата ѝ.

— Казах на баща си, че вие искате да се ожените за мене — измънка тя.

Александър Козлов разтвори широко очи. После глух смях изкриви лицето му.

— Не! — изръмжа той. — Така ли му казахте?

Продължаваше да се смее със свити клепачи с разтегната уста и изпъкнала брадичка. И тя се засмя с мъка.

— След всичко станало — подзе той — вие сте имали право да му го кажете, защото аз ви го предложих!

Тя престана да се смее. Как да разбере какво мисли? Пък знаеше ли и самият той? Непроницаем пред собствените ѝ очи. Тя би дала всичко, ако можеше да стане така, че да не му е казала нищо, да не бе тръгнала с него.

— Моя малка Франсоаз... — започна той.

Една врата се отвори в дъното на коридора.

— Господин Шевалие-Виняр току-що дойде — каза една секретарка.

Александър Козлов стана.

— Почакайте ме, Франсоаз. Ще се забавя пет минути.

Той последва секретарката. Вратата се затвори. Франсоаз се видя сама в зелената кутия с огромния радиатор срещу нея. Първата ѝ мисъл бе да си отиде. Но я обзе приятна инертност. Мускулите ѝ се отпуснаха, а мисълта ѝ заработи бързо. Няма да избяга като миналия път! В края на краищата той ще я намрази, ако така се спасява с бягство при всяко обяснение. Впрочем тя държеше да запази доброто си име. Този радиатор беше отвратителен. Тръби, боядисани в зелено. И каква топлина. Задушаваше се. Нямаше прозорци. Навън навярно се свечеряваше. Премина голям фургон, който разтресе стените. Тя си спомни за един товарен камион, който задръстваше пътя за Бромей веднъж, когато баща ѝ караше колата. Гигантски камион с двойни колела, с червени фарове отляво и отдясно и с табелка с името на предприятието: „Жобуз (Лоаре)“. Защо ли си спомняше? Камионът се клатушкаше, намаляваше скоростта при завоите, не ѝ даваше път. Най-сетне при едно лудо избързване го изпревариха. Каква радост, когато намериха свободно пространство пред себе си! Тя скоро ще изпита

същото освобождение! Но минутите минаваха. Александър Козлов не се появяваше. Тя постепенно започна да губи своята увереност и дори желанието да го чака. Острата светлина на електрическата крушка изморяваше очите ѝ. Внезапно той отново застана пред нея с грубото си държане, с присмехулните зеници, с развятата мушама и черната си връзка. Чантата беше намалила обема си. Той въздъхна.

— Ах! Много дълго ли се бавих? Дядо Шевалие-Виняр се увлече да ми разказва за плановете си. Всъщност аз нищо не чух!

— Защо?

— Защото си мислех за това, което вие току-що ми казахте!

Той я поведе по улицата. Междувременно бе настъпил здрач, непрозрачен и студен. Около запалените улични лампи трептеше фосфоресцираща мъгла. Витрините на магазините изливаха светлина в краката на минувачите. Франсоаз гледаше вляво от себе си това сурово лице в движение.

— Предполагам, че баща ви е избухнал мигновено, когато вие сте му казали за брака — подзе той. — Разликата във възрастта, бъдещето без перспектива — всичко е трябвало да се каже!

Тя излъга:

— Не. Той просто беше скептичен.

— За какво?

— За възможността да бъде щастлива с вас.

— Той не ме познава!

— Има представа.

— Лоша, сигурен съм! И вие ли сте скептично настроена, Франсоаз?

Тя не отговори. Той спря да върви и хвана двете ѝ ръце, за да я принуди да го погледне в очите. Вдигнала чело, тя посрещна прямия му поглед. Беше смел и радостен поглед на картоиграч.

— Защо да не опитаме? — каза той.

— Да опитаме? — повтори плахо тя.

— Да. Може би ние двамата — ще бъде прекрасно!

— Вие не мислите...

— О, не, мисля!... Или по-точно, премислям!... Колко пъти ще трябва да ви искам ръката, за да ми повярвате?

Той изгърби високото си тяло. Витрината на един магазин за хладилници рязко освети три четвърти от ръста му. Бузата и крайчето

на окото му блеснаха. Тя чувствуваше по един напълно неопровержим начин, че всичко, което бе направила, че всичко, което бе казала до тази минута, целеше да принуди Козлов да каже думите, които бе чула вече. Собствената ѝ хитрост я изненада като изява на някаква втора природа. След толкова много колебания тя се разкриваше ликуваща и благодарна така, както когато една паралитична вижда, че краката ѝ отново се движат. Щастието, което я обземаше, беше голямо, почти невероятно.

— Значи да? Не? — попита той.

— Да — каза тя.

Притиснал чантата под мишница, той вдигна една след друга двете ръце на Франсоаз чак до устните си. Тя помисли, че ще я разцелува сред улицата, но той прошепна:

— Сега се приберете бързо у вас! Вече е седем часът и половина! Бих искал да ви придружа, но ми е невъзможно. Имам работа тук!...

С брадичката си той посочи едно осветено бистро на другата страна на улицата. Тя се смути и го погледна като чужд човек. Още веднъж ли се подиграваше с нея? Би желала да го попита кога ще го види пак, на коя дата възнамерява да сключат брак! Но гордостта, която ѝ бе останала, я отклони от тези въпроси. Едва бе повярвала, че го държи, и той ѝ се изплъзна от ръцете. Той не беше човек, а едно хибридно същество, гъвкаво, многолико, противоречиво...

— Моя малка Франсоаз, аз съм много щастлив — каза той. — Обичам ви.

И без дори да ѝ каже довиждане, той прекоси булевард „Сен Жермен“ тичешком, с големи крачки и развени от вятъра коси сред автомобилите. Миг след това тя го видя да изчезва в тълпата. Нищо не беше се случило между нея и него. Тази радост, която тя още изпитваше смътно, беше само сън.

Като се прибра вкъщи, намери Карол и баща си в салона. Навярно щяха отново да я упрекнат, че закъснява. Тя се подготви за избухването. Но лицето на баща ѝ беше спокойно. Той каза:

— Току-що господин Козлов ми се обади по телефона. Ще ни посети утре в шест часа.

Х

Още след първите разменени думи Александър Козлов разбра, ме срещата ще бъде много по-забавна, отколкото беше предвидил. Само фактът, че се намираше в този елегантен салон, лице срещу лице с истински родители, загрижени за бъдещето на своята дъщеря, го преизпълваше с радост. Седнала недалече от него, Франсоаз следеше тази важна среща с тревога, която не можеше да прогони. Той я съжали и я удостои с поглед, който тя улови с благодарност. Зад нея имаше една розова стена, някаква мрачна картина, лампа с абажур в бананов цвят — и всичко това плуваше в мека, академична, официална и отвратителна светлина, подбрана с мярка и вкус. Бяха поднесли уиски. Разбира се! Шампанското е оставено за по-късно, когато ще се почувствуват наистина роднини с него, когато ще могат да го поздравят и взаимно да си честитят. Засега бракът бе приет по принцип, но още не бяха уговорили подробностите — Филип Ейглетиер го усукваше. Неговият ум се напрягаше да си състави щогоде мнение за бъдещия си зет. Александър Козлов се възхищаваше на маневрата.

— Още малко уиски? — попита Карол, като взе чашата от ръцете му.

Той прие. Уискито бе хубаво. А малките ледени кубчета имаха блестящо геометрично съвършенство.

— За мене не! — каза Филип, като спря жена си, която се готвеше да налее и на него.

И като се обърна към Александър Козлов, той добави:

— Франсоаз ни е говорила за вашата работа в Института за източни езици. Службата ви наистина ли е интересна?

„Стигнахме до въпроса!“ — помисли си Александър Козлов. И си позволи удоволствието да се престори на наивен.

— От интелектуална гледна точка — много интересна! Този непрекъснат контакт с младежта, тази непосредствена близост с руски класически произведения...

— Искях да кажа от финансова гледна точка — измърмори Филип.

— Не — призна Александър Козлов. — Но в края на краищата аз не се оплаквам. С тази служба и с преводите си винаги ще се справям.

— Дори когато не ще бъдете сам?

— Разбира се.

— Между моите клиенти има двама, които са големи акционери в издателство „Шевалие-Виняр“. Ако искате да получите там постоянно и добре платено място, аз мога...

Александър Козлов го спря с разтворена ръка, сякаш искаше да се предпази от фронтален удар на бик.

— Съвсем не! Аз държа да бъда самостоятелен. Трябва да се живее с постоянната възможност да разполагаш с времето си, да съсредоточаваш вниманието си към незначителни неща, да се подиграваш на правила и принципи. Пари винаги ще си имаме достатъчно, нали, Франсоаз?

Франсоаз се развесели, а чертите на баща ѝ се сгърчиха. „Той се страхува — каза си Александър Козлов. — Пита се още дали трябва да ми даде дъщеря си. Това е трогателно!“ Карол се намеси дипломатично:

— Аз мисля, че Франсоаз съвсем не се интересува от всички тези материални въпроси!

Александър Козлов ѝ се усмихна: „Тази е наш съюзник. Тя дори тика колата. Защо ли?“ Привикнал с откритите младежки лица, чиито мисли лесно се отгатват, той не можеше да определи характера на тази жена, прикрит зад някаква условна загадка. Всичко в нея беше умерено, пресметнато, грациозно и все пак тя предизвикваше съмнение за жестокост и властолюбие. Съпругът беше по-открит. Човек на деловите сделки и плътските удоволствия. Това се набиваше в очи. Той беше посрещнал недружелюбно бунтарските възгледи на своя бъдещ зет, който отдава малко значение на парите. Сега преминаваше в атака:

— Къде смятате да живеете след сватбата?

— У дома. Имам много удобен апартамент.

— В кой край?

— На улица „Бак“.

— О! Че то е на две крачки! — извика Карол сияеща.

После, като се обърна към Франсоаз, прошепна:

— А за датата какво сте решили, мила?

— За датата? — каза Александър Козлов, като повдигна вежди.

— Да, кога смятате да се ожените?

Александър Козлов отправи поглед към Франсоаз. Тя трепереше.

— Колкото по-скоро, толкова по-добре, предполагам — каза той.

И си помисли: „Това, което нравя, е просто безумие!“ Свят му се зави пред тази мисъл. Възкръсване или самоубийство? И двете без съмнение. Каква дяволска мелница! Какво силно сърдечно вълнение. Той имаше нужда от това, иначе би заспал. А тя, нежна, лъчезарна, с невинен поглед. Седнала, с нейните деветнадесет години, с нейните петнадесет, с нейните осем години, пред трима възрастни, които разговарят за нейното бъдеще.

— Необходимо е време, за да се приготви всичко, да се публикува съобщението, така че разумно е не по-рано от февруари! — каза Филип.

— Февруари — отлично! — каза Александър Козлов. Филип потъна във фотьойла си и с лекота преметна крак върз крак. Но раменете му бяха все още прави. Александър Козлов предчувствуваше, че той ще направи завой.

— И още един деликатен въпрос, който аз искам да засегна пред вас — каза Филип. — Смятам, че вие няма да имате нищо против, ако аз чрез моя нотариус подготвя договор за разграничаване на имуществата, който ще гарантира както вашите интереси, така и тия на моята дъщеря. В наше време е необходимо всеки един от съпрузите да има пълна свобода да се разпорежда с личното си имущество. Във всеки случай аз считам...

Той изброяваше съвсем готови формули и Александър Козлов се съгласяваше с него, като енергично клатеше глава. И нотариус на всичко отгоре! Моментът беше сублимен. Франсоаз изглеждаше като подложена на изтезание. Тя доста добре познаваше Александър Козлов, за да може да отгатне мислите му. Внезапно тя се изчерви и измънка:

— Моля те да не правиш нищо с нотариуса, татко. Нито Александър, нито аз имаме лично богатство и...

— Това е принципен въпрос! — каза Филип с рязък тон.

— Вашият баща има пълно право! — преувеличи Александър Козлов.

Той се въздържа да не се засмее. Филип му отправи за благодарност един мъжки поглед. После, след като бе регистрирал този първи успех, продължи със сериозен и плътен глас, сякаш намазан с масло:

— Навярно Франсоаз ви е казала, че желае — а това е съвсем естествено — религиозен брак?...

— Тя не ми е казала, но това се разбира от само себе си! — отвърна Александър Козлов с голяма радост.

След нотариуса кюрето! Тази последователност беше неизбежна. Имаше нещо величествено в тази буржоазна гадост.

— Вие сте православен, предполагам? — каза Филип.

— Няма значение! Ще стана католик, ако трябва!

— Не мисля, че ще бъде необходимо — прошепна плахо Франсоаз.

— Ще се осведомиш от кюрето на „Сен Жермен де Пре“, мила моя — каза Карол.

— Но да, ще отидем заедно! — каза Александър Козлов.

Той ликуваше, готов на всякакво лицемерие. А казват, че имало хора, които скучаели в живота си! Достатъчно било човек да излезе от своя коловоз, за да открие един нов свят. „Аз съм сред папуасите“ — реши той със злорадство. И любовта му към Франсоаз стана по-голяма, засъска като пламък, разгорян от вятъра. Карол му предложи още уиски. Той не бе забелязал дори, че беше изпразнил втората си чаша. „Ако приема трета, ще си кажат, че имам слабост към алкохола“.

— С удоволствие — отвърна той.

Тя наля уиски, газирана вода, взе ледени блокчета с една щипка. Филип се отпускате щастлив, че бе водил разговора от край до край прямо и резултатно. И той остави да му налят само два пръста уиски, но се отказа от водата. Изведнъж нямаше вече какво да си кажат. Усмихнаха се един на друг така, както се усмихват продавачът и купувачът след пазарлъка. Само Франсоаз вярваше на ангелите. Александър Козлов вдигна чашата си, като я погледна. Преди малко тя за пръв път го бе нарекла „Александър“. Една врата хлопна, после друга. Отпуснато русо момче с голяма коса влезе в салона.

— Ето и Даниел, нашия изследовател!

Стиснаха си ръцете. После говориха за Жан-Марк, за леля Маду... Изреди се целият Ейглетиевски род. Александър Козлов намери, че от няколко минути не му е така забавно. Схруска един солен бадем, изпи чашата си и стана, за да се сбогува. Карол каза:

— Ще бъдете ли свободен да вечеряте утре с нас?

* * *

Тласкан от любопитство, Жан-Марк вървеше с големи крачки по улица „Бонапарт“. Какво означаваше тази бележка на Франсоаз, която бе намерил под вратата, когато се прибра от юридическия факултет? „Непременно трябва да дойдеш днес на вечеря вкъщи. Ще ти съобща една голяма, една много голяма новина!“ Мислеше си, че като пристигне в седем часа, ще има време да говори насаме с нея. Но вкъщи? Мерседес му съобщи, че госпожицата още не се е прибрала. В същия момент вратата на кабинета се отвори.

— Ти ли си, Жан-Марк? Ела!

В стаята бяха баща му и Карол, усмихнати на фона на стари книги.

— Знаеш ли новината? — подзе Филип. — Франсоаз се омъжва. Отначало зашеметен от удара, Жан-Марк прошепна:

— За кого?

— За преподавателя си по руски: Александър Козлов.

Изненадата на Жан-Марк преля в такъв силен гняв, че почувствува как ръцете му отмаляват и устните му треперят.

— Това не е възможно! — извика той. — Нима ще й позволите?

— А защо не? — каза баща му раздразнено.

— Защото този тип е много стар за нея!... Защото той няма пари!... Защото не знаем какъв човек е!...

Филип подхвърли с насмешка:

— Нима ще го упрекваш, че е от руски произход? Не съм мислил, че си с толкова ограничени възгледи!

— Аз го упреквам, че е точно противоположният тип на съпруг, какъвто подхожда на Франсоаз! Тя ще бъде само нещастна с него! Той се занимава с парадокси, той се подиграва с всичко, което тя уважава, той е загнил от пороци...

— Какво точно знаеш?

— Трябва само да го видиш!

— Често ли си го виждал?

— Само веднъж, но ми стига!

Филип се отпусна в кожата си фотьойл и отправи към сина си лъчите на студените си зеници.

— Мой скъпи Жан-Марк, аз мога да се похваля с уменията да разкривам бързо и вярно качествата и недостатъците на един човек още с първия разговор. Това е част от моята професия! Този Козлов наистина не е блестяща партия, но той е интелигентен, способен и обича сестра ти...

Жан-Марк слушаше баща си, но гледаше Карол. Седнала равнодушно до ъгъла на масата, тя изглеждаше съгласна във всяко отношение със съпруга си. Навярно бе очарована, че се отърваваше от Франсоаз и още повече че я обричаше да страда. Защото невъзможно бе да вярва искрено в благополучието на този брак. Тя бе много фина, много хитра. Макар и да владееше изражението на лицето си, в очите ѝ прозираше необикновено задоволство. Изведнъж Жан-Марк почувствува, че дори самият му баща не вярва на нито една дума от това, което казваше. Отвратителна комедия играеха и единият, и другият, за да се оправдаят. Приличаха на двама съучастници след престъпление. Отвратен, Жан-Марк измърмори:

— Кога решихте всичко това?

— Вчера — каза Филип. — И тази вечер Александър Козлов ще дойде на вечеря у нас.

— Не разчитайте, че аз ще бъда на трапезата! — изрече Жан-Марк на пресекулки.

— Кажы защо, ако обичаш? — попита Карол, вирнала кос и с презрителна усмивчица на устни.

— Защото не искам да имам вид, че одобрявам тази тъмна афера! Допускам, че Франсоаз си е загубила главата: тя е влюбена! Но че вие двамата, които би трябвало да я възпрете, я тикате към тази авантюра — това, простете ми, вече ми е непонятно!

Той се задушаваше. Сълзи от гняв раздвояваха погледа му.

— Това е безобразие! — добави той. — Безобразие! Ако ѝ се случи нещо, вината ще бъде ваша!

— Най-многого, което може да ѝ се случи, е да роди дете! — каза Карол през смях.

Жан-Марк ѝ отправи язвителен поглед. Мразеше я. Тя се беше облякла за вечерята. С тази тъмносиня рокля, която той толкова обичаше, с кръгло деколте, което стигаше до браздата между гърдите ѝ.

— Стига толкова! — каза Филип сурово. — Гневиш се за нищо. Ако си нервиран, иди се успокой в квартирата си. Нямаме нужда от обвинител на масата!

— Така! Довиждане! — каза Жан-Марк.

Той излезе необуздан от кабинета, нахлу в коридора и се спря вцепенен, когато видя входната врата да се отваря пред него. Появи се Франсоаз, а зад нея един висок и слаб мъж с топъл поглед.

— Ах! Ти си вече тук! — извика тя, като прегръщаше Жан-Марк. — Толкова се страхувах, да не би да не намериш моята бележка или пък да си зает тази вечер!... Брат ми... Александър Козлов... Всъщност мисля, че вие се познавате!

— Да — измърмори Жан-Марк.

— Знаеш ли защо те повиках да дойдеш?

— Да.

— Кой ти го каза?

— Татко.

— Жалко! Бих желала лично да ти го съобщя.

Гласът ѝ бе толкова радостен и в очите ѝ имаше такъв блясък, че Жан-Марк почувствува със свито сърце, че не трябва да си отива.

* * *

Мадлен затвори телефона и седна с отмалели крака. Звънът му я беше разбудил в един часа сутринта. Все още разгневен, Жан-Марк дори не беше се извинил, че я вика толкова късно. Той се задъхваше: „Да, да, уверявам те... Току-що вечерях с тях вкъщи... Франсоаз е напълно раздвоена!... Нищо не може да ѝ се каже... Ти какво мислиш?...“ Какво ли мислеше? Самата тя не знаеше. Естествено за Александър Козлов на първо място... От него се излъчваше сила и неуравновесеност, самостоятелност и чудатост. Човек, всяващ

безпокойство като съпруг! Тя запали цигара и духна дима пред себе си. Беше студено, тя бе намалила отоплението за през нощта. Но дори и не мислеше да си ляга отново. Как да спи след подобна новина? Машинално праметна краищата на пеньоара върху коленете си. Свила се върху стола близо до телефона, тя гледаше като хипнотизирана правилните форми на плочите. Бедният Жан-Марк! Колко беше съкрушен! Би трябвало да телефонира Франсоаз, а не той. Защо тя не ѝ се е обадила досега? Много е заета с новото си щастие. Тази мисъл натъжи Мадлен. Нямаше вече нужда от нея, забравяше я. Тя се противопостави. „Съвсем не, тя ще телефонира утре. А тогава какво ще ѝ кажа? Е, добре, нищо друго, освен да я поздравя, да ѝ пожелаем много радост...“ Франсоаз смяташе да отиде в Тюке за коледната ваканция. Навярно ще поиска да доведе Александър Козлов. Мадлен нямаше да може да откаже да ги приеме, защото бяха годеници. Нали някога беше приела Патрик. Но Патрик беше безопасен. Докато този!... Не, те няма да дойдат! Какво щяха да правят с една стара леля, досадна като дъжда? Ще си останат в Париж. Не ще види Франсоаз. Освен ако самата тя не отиде. Но кого ще намери там? Франсоаз ще бъде много заета и не ще може да излиза с нея; Даниел се подготвяше да отиде с компания на ски в планината; Жан-Марк трябваше да прекара петнадесет дни в Шантии у семейство Шарнерай... Имаше нещо ново там. „Станал е малко сноб моят Жан-Марк. Шарнерай, изглежда, са предоставили вилата си на разположение на дъщеря си. Там ще се настани цяла компания младежи! А после се учудват, че ставали нещастия... Ех, изоставам, на сто години съм! Провинцията ме дърпа назад... Ако Франсоаз не ми се обади утре по телефона, аз ще я повикам. Но няма да отида в Париж. Дори ако тя поиска!“ Цигарата гореше пръстите ѝ. Тя я изгаси в една чинийка и запали втора. Животът на другите отново започна да прониква в нея от всички страни, изтласкваше я от собствения ѝ живот. Тя закричи пред камината, в която под пепелта тлееше малко огън. Съвсем слаб шум я накара да се спре. Очите на едно от лисичетата блестяха в полумрака. Чакала напразно господарката си да се върне в стаята, Жулия слизаше по стъпалата на стълбата. Фредерик бе умрял миналата седмица. Една сутрин Мадлен го бе намерила съвсем вдървен, с разтворена уста и с изцъклени очи върху възглавницата, на която спеше. Изплашена, женската се бе свила в един ъгъл, най-отдалечения от малкия труп.

Ветеринарният не можа да обясни какво се бе случило. Жулия се приближи до Мадлен, размахала малката си пухеста опашка над плочите по пода. Мадлен я вдигна на ръце и продължи да се движи. Кракът не я болеше вече. От злополуката бе останало едно леко, едва забележимо накуцване. Обаче бе напълняла с още три килограма. „Ще трябва да разширя полите си! Дяволска работа!“ Топлото дихание до шията ѝ намаляваше малко по малко безпокойството ѝ. Франсоаз ще бъде щастлива. Бог няма да позволи да бъде другояче. А всъщност не само това бе в нейния живот! Съществуваше и тя — Мадлен! Нейната къща, нейните вещи, нейният фенек! Тя си пожела да бъде егоистка, удовлетворена, сви се в себе си, но не откри нищо друго, освен тишината и студа на една есенна нощ. Всичко това по вина на Жан-Марк. Той я беше разбудил внезапно и сега тя не можеше вече да се върне в нормалното си състояние. Седна отново с фенека на колене и с поглед, зареян в празното пространство. Госпожа Александър Козлова!... „Ако аз бях на мястото на Франсоаз, щях да постъпя като нея“ — помисли си тя изведнъж.

XI

Трима души, един след друг, бяха изчезнали зад малката вратичка с матово стъкло на прозореца.

— След това е наш ред — прошепна Франсоаз, като се наведе към Александър.

— Да — каза той.

— Много бавно!

— Не намирам.

Седнал до нея с гръб, опрян на стената, той се усмихваше неопределено. Тя се чувствуваше притеснена от този овехтял декор, от липсата на организация. Един сив и гол коридор. Дървени пейки, върху които посетителите стърчаха като вцепенени, мълчаливи, измъчени като в чакалня на някой селски зъболекар. Тя не познаваше абата Ришо, новия викарий на „Сен Жермен де Пре“. Дано да е свещеник с широки разбирания и любезно да ги приеме. С цялата си душа тя желаше Александър Козлов да си състави добро мнение за католическата църква още при първия контакт с нея. Той имаше толкова странни възгледи за религията! Не беше ли чудно, че той прие да я придружи тук? Бръмченето на гласовете се приближаваше. Краят на разговора навярно. Още няколко секунди. Франсоаз отправи молитва към матовото стъкло. Вратата се отвори. Една стара жена със зачервени очи излезе от канцеларията. Тя подсмърчаше и се секнеше. Франсоаз и Александър влязоха след нея.

Абат Ришо ги покани да седнат на два сламени стола. Той беше човек на около четиридесет години, слаб, висок, плешив, с много младежки поглед и твърде изморено лице. Франсоаз, която го бе зърнала само когато изпращаше посетителите си, изведнъж изпита чувство на доверие към него. Стаята, в която той приемаше, беше малка, прашна, лошо обзаведена, с купчини книжа по земята, по стените афиши със съобщения за нравоучителни енорийски събрания. Със свито сърце Франсоаз обясни своя случай. Тя говореше толкова тихо, че на два пъти абат Ришо я помоли да повиши глас.

— Не разбирам защо сте загрижена, чадо мое — каза той най-после. — Вие сте от тази енория, родителите ви са съгласни...

— Да — намеси се Александър, — фактът, че съм православен, предполагам, усложнява нещата. Ако трябва, аз съм готов да стана католик...

Франсоаз го погледна косо. Навярно мисълта за това покатоличване го забавляваше извънредно много. Той се усмихваше, като наблюдаваше свещеника.

— Не считам, че е необходимо второ кръщаване — каза абат Ришо. — Нашите две религии са много близки!

— Но в такъв случай вие ще ни венчаете в олтара, а не в църквата! — каза Александър.

— Всичко това се промени, господине! Ще ви венчая в църквата. И дори ще ви препоръчам, в духа на последния църковен събор, да продължите да посещавате службите във вашата църква и да водите там жена си, колкото пъти тя пожелае, както и тя да ви води тук, когато вие изразите желание. Съединяването на вашите два живота предопределя и съединяването на двете вероизповедания, на които вие принадлежите. Ще се отнеса с по-голяма строгост към един малко вярващ православен, който ще се съгласи да стане католик от опортюнизм, отколкото към един искрено привързан към своя култ православен, който ще откаже да се прекръсти. Така че, струва ми се, вие трябва да се чувствувате съвсем свободен.

— Да, дишам! — каза Александър с ирония, която само Франсоаз можа да долови.

И добави с небрежен тон:

— Въобще няма ли ограничения за един брак като нашия?

— Не, освен че вие трябва да поискате от епископа разрешение за този смесен брак и да се задължите в този случай да кръстите и възпитате вашите деца в лоното на католицизма.

Очите на Александър блеснаха с хитра усмивка, сякаш бе засегнал слабото място на противника.

— Това е най-малкото, което се иска! — подзе абат Ришо. — Ето формуляра, който трябва да попълните.

Подаде му един печатан формуляр с бланката на парижкия архиепископ. Франсоаз се наведе към Александър и хвърли поглед върху листа. От едната страна бе отпечатана молбата на викария до

епископа, а от другата — задължението на „католика“ и на „некатолика“.

„Съгласен съм всички деца, момчета и момичета, които ще се родят от нашия предстоящ брак, да бъдат кръстени и възпитани по законите на католическата, папската и римската религия — прочете Александър полугласно. — Съгласен съм да приема пред католическия свещеник бракът да бъде неразривен и се отказвам категорично от какъвто и да било развод. (За мюсюлманите да се прибави: и от многоженството.) Име и адрес на първия свидетел... Име и адрес на втория свидетел...“

— Епископът винаги дава това разрешение — каза абат Ришо. — Касае се за една обикновена формалност.

Франсоаз предсещаше възбудата на Александър пред тази проверка (най-последна!) на католическата непримиримост. Подигравките, които таеше срещу нея, придаваха на лицето му някакво лукаво изражение. Защо ли той не искаше да се отдаде без колебание на добротата на този свещеник, който го гледаше дружелюбно?

— Естествено е, отче — каза той с фалшива сериозност, — католическата църква да се стреми да привлече в своето лоно ако не един от съпрузите некатолик, поне потомството му. Забележете добре, че православната църква, която е много по-демократична, дава пълна свобода на родителите да кръщават децата си по католически, православно или по протестантски. Навярно тази търпимост се обяснява с факта, че нашата църква се намира в положението на емигрант и нейната преходна мощ е намалена. Значи съгласни сме нашите деца да бъдат католици!

Като го слушаше да говори за техните деца, тя изпита голяма тревога. Той не трябваше да се шегува с този въпрос. Тя го хулеше, като смяташе, че винаги е разположен да се подиграва и да опетнява.

— Елате пак да се видим, когато определите датата на вашия брак — каза абат Ришо.

— Ние смятаме да се венчаем през февруари — каза бързо Франсоаз.

— Няма ли някаква забрана през февруари? — попита Александър.

— Не — каза абат Ришо, като се усмихна. — От вас, господине, ще искам само, ако е възможно, едно кръщелно свидетелство, а от вас, госпожице, свидетелство за кръщение, за първо причастие, за конфирмация и бележка, че сте се изповядали.

И отново по време на това изброяване Франсоаз откри иронична нотка в погледа на Александър.

— А за музикалната програма? — попита той.

— Ще я определим заедно, когато му дойде времето — каза абат Ришо. — Или по-добре вие говорете с нашия органист...

— Във всеки случай ще бъде много скромна — измънка Франсоаз.

— Успокойте се, тук няма тридесет и шест вида категории венчавки. Бракосъчетанието е еднакво за всички. Церемониите се различават една от друга само по избора на цветята и програмата. Ще направим така, както желаете...

Абат Ришо стана. Разговорът беше свършен. Други случаи, може би по-интересни, го чакаха в коридора. Вместо да мине през вратата, която водеше направо на улица „Абе“, Франсоаз пожела да излязат, като минат през църквата. Тя имаше физическа нужда да почувствува върху раменете си сянката и хладината на храма. Нощта бе настъпила. Няколко светли точки осветяваха огромния мълчалив кораб. Тук-там човешки силуети, загубени в тази необятност, се молеха с наведени глави. Франсоаз се вмъкна между пейките, коленичи и се съсредоточи. Александър остана прав до нея със скръстени ръце. Тя се помъчи да се издигне до бога, за да поиска закрилата му по пътя, който си бе избрала. Но присъствието на Александър ѝ пречеше да се откъсне от света.

Тя стана и се отправи към изхода. Той я последва, като разглеждаше изпод вежди сводовете, стъклописите и картините като турист. Събраха се в тъмното преддверие. Насреща блестяха нечестивите огньове на бистрата.

— Ето — каза тя, — нали не беше много мъчително за вас?

— Напротив! Чудесен е този абат Ришо! Модерен, разбран, прям...

— Хубаво е това, което каза за съюза между църквите!

— Той следва предписанията отгоре!

— О, не! Той наистина говори така, както сърцето му диктува!
Като го слушахте, вие нямате ли чувството, че...

— Докога ще ми говориш на вие?

Тя се усмихна и се поправи с усилие:

— Като го слушаше, нямаше ли впечатление, че той бе щастлив от възможността да сключи брак между православен и католичка?

— Съвсем не! След всичко това аз съм уверен, че когато моментът настъпи, той просто ще си изпълни задължението! Ще пийнем ли по чашка в „Двете маймуни?“

— Ще се чувствуваме по-добре вкъщи — каза тя.

Навлязоха в улица „Бонапарт“.

— Ще трябва да ме заведеш в православната църква — подзе тя.

— Защото той така препоръча в своята вселенска снизходителност ли?

— Не, а защото единствения път, когато ходих, бях развълнувана от богослужението, от песните.

— Ето кое е сериозното: махни песните, махни богослужението и какво ще остане от властта на християнството върху душите? Именно тази театрална и административна страна на религията ме кара да настръхвам. За много хора да се живее съгласно църквата, значи да се презастраховат за всеки случай!

Той се засмя.

— Не казвам това за тебе!

— Не съм по-интелигентна от другите!

— Ти имаш по-открита душа. Това точно ми харесва в тебе. Всъщност ти знаеш, че и аз не желая да се мамя. Не съм инат. Дай ми твоя бог и нека той ме приласкае!

— Ах! Моят бог, моят бог!... Няма нищо необикновено!... Той е тук, това е всичко!

— Браво! От него не искаме нищо друго, освен да бъде тук: едно понятие в сърцето, също като чувството за притегателната сила или за посоката. Но свещениците са пожелали всичко да обяснят, всичко да узаконят. Те са разчистили един прекрасен терен от тръни. И са поставили плакати: забранени поляни, не хвърляй боклуци, движи се едноточено, моля, водете кучетата само с верижки. И девствената гора е превърната в оградена квартална градинка, където рентниерите се

събират, за да грееят на слънце старите си кости, а децата — за да играят на топка...

Тази пламенна реч не беше неприятна за Франсоаз. Предпочиташе я пред студената ирония, която той понякога използваше срещу религията. Освен това в моменти на голямо увлечение гласът на Александър трептеше така, че проникваше дълбоко в нея.

Вкъщи тя го настани в салона и му поднесе уиски. Той не скриваше предпочитанието си към това питие. Тя се усмихваше със задоволство, като го гледаше как върти чашата в ръката си. След като Карол замина за Капри, а Даниел за Клюаз, беше останала само с баща си. И тази вечер щеше да вечеря насаме с него. Имаше чувството, че сега, когато бе сгодена, той се отнася към нея с по-голямо уважение. Дори с повече нежност. Бе удържала на изпитанието въпреки всички очаквания. Минаваше седем часът, той нямаше да закъснее. Александър и баща ѝ ще си разменят по няколко думи, пушейки цигарите си. Тя обичаше да ги гледа, седнали един срещу друг, това бяха двамата мъже в нейния живот. Утре трябваше да представи Александър на майка си и на втория си баща. Няма да бъде много приятно. Александър имаше толкова развит критичен ум!... „Дано мама не спомене за мъртвороденото си дете и не се разплаче, като ни пожелава много щастие. Още на телефона, когато ѝ съобщавах за годежа си, тя избухна в плач. Станала е толкова нервна след това раждане!“ Александър си наля втора чаша уиски, повдигна я до очите си и се вгледа през нея.

— Ще продължиш ли курса по руски, когато станеш госпожа Козлова? — попита той.

— Разбира се! Искам на всяка цена да си взема дипломата и да си намеря служба...

— Страхуваш се, както баща ти, че не печеля достатъчно за двама?

— Не, но държа да участвувам в разходите, да се чувствавам полезна...

— Ще изглежда много смешно, че жена ми е моя ученичка!

— Ще се запиша в групата на някой друг преподавател.

— Ще ревнувам тогава!

— Ти ли?

Тя се засмя.

— Разбира се, че аз! Мислиш, че съм неспособен!

Той хвана ръката ѝ и поднесе дланта ѝ към устните си. Филип влезе в салона. Франсоаз подскочи: не беше чула вратата да се отваря. Малко сконфузена, тя се отдръпна от Александър и покани баща си да изпие една чашка с тях. Но той отказа. Бързал много. Впрочем нямало и да вечеря вкъщи. Тя бе съкрушена от всички тези непредвидености. След като отпрати разсеяно няколко любезни думи, сякаш за да изплати някакво задължение, Филип мина в стаята си, за да се преоблече. Двадесет минути по-късно той се появи отново в тъмен костюм е фини сини райета, който дъщеря му виждаше за пръв път. Очевидно — и то много очевидно за Франсоаз — той отиваше на среща с някоя жена. Карол също не си губеше времето на Капри! Филип целуна дъщеря си по челото, стисна ръката на Александър и загадъчен и жизнерадостен, се измъкна с лекота, която възрастта му правеше жалка. Мерседес веднага нахлу в салона като вихър и изсъска през стиснатите си зъби:

— Масата за госпожицата е сложена.

Объркана от тази дързост, Франсоаз погледна Александър, подвоуми се, после каза:

— Би ли останал на вечеря?

— С удоволствие! — каза той.

— Значи, Мерседес, ще прибавите един прибор.

— Не... Не е възможно! — запъна се Мерседес.

— Защо?

— Няма какво!

— Нали баща ми трябваше да вечеря вкъщи!

— Баща ви вечер яде само парче шунка.

— Аз ще се задоволя също с парче шунка! — каза Александър.

— Ах, не! — извика Франсоаз. — Тя прекалява!...

С право се разгневи като стопанка на къщата. Изтича в кухнята, следвана от Мерседес. Агнес, разпитана така неочаквано, заяви, че хладилникът е претъпкан с хранителни продукти и с удоволствие ще приготи за госпожицата и нейния годеник една вечеря, за която ще ѝ благодарят.

И наистина след половин час Франсоаз и Александър ядяха котлети, гарнирани със зелен фасул. Сервира им Агнес. Мерседес си

беше отишла, считайки, че работното ѝ време е свършило.

Седнала срещу Александър на семейната маса, Франсоаз изпитваше вълнуващо чувство, че е омъжена от години вече и че все пак се радва на брачния си живот. Тя гледаше как яде и пие този човек, чието име ще носи, и му беше признателна, че има апетит, тъмни и нежни очи, големи чувствени ръце и че бе избрал именно нея, която беше толкова незначителна.

Пиха кафе в салона. После Агнес изчезна. Къщата бе празна. Радост, примесена със страх, обземаше Франсоаз все по-силно след всяка измината минута. Александър остави чашата си, на чието дъно изстиваше утайка от черно кафе. Ръката му обви раменете на Франсоаз. Тя очакваше този жест, без да си признава. Когато устните им се докоснаха, тя остро почувствува неизбежното. Той ѝ каза, че не обича този толкова тържествен салон. Тя го заведе в стаята си.

XII

— Сигурно мащеха ти е предизвикала всички тези трудности! — извика Люси, като изведнъж се намръщи над чашата си.

— Не, мамо! — каза Франсоаз. — Напротив, Карол беше склонна ти да дойдеш!

— Значи баща ти се е противопоставил?...

— Да.

— Той няма право да ми забранява.

— Той нищо не ти забранява. Моли те да си избереш. Ако предпочиташ да присъствуваш на религиозния брак, той ще присъствува на гражданския, а пък ако ти предпочиташ да присъствуваш на гражданския, той ще присъствува на религиозния.

— А защо да не присъствувам и на двата?

— Защото не иска да те срещне!

— Няма да се хвърля на шията му! Ние сме се разделили при много добри отношения!...

— Може би, мамо. Но все пак...

— Винаги стават някакви истории при брака на децата, чиито родители са разведени — каза Ив Мерсие с нравоучителен тон.

— Въпреки това! Трябва да се намери начин за споразумяване! Не сме кучета! — каза Люси.

Франсоаз извърна глава. Тези спорове за предимство я дразнеха. Безсмислено беше да избухват отново старите вражди между родителите по повод на едно събитие, което интересуваше само нея. С техните горчиви спомени, с тяхната фалшива гордост, с техния остарял егоизъм нямаше ли да ѝ попречат да бъде напълно щастлива в деня на сватбата си? Макар и да изпитваше съжаление към майка си, тя ѝ се сърдеше, че не е отстъпчива. „Ах, по-скоро да се измъкна от това семейно тресавище, да си създам мое собствено огнище и повече да не разчитам на нищо друго, освен на моята воля и тази на Александър!“ Щастие бе за нея, че той не я придружи тази неделя следобед! Стига му посещениято през миналата седмица! Той не бе казал нищо обидно на Франсоаз по адрес на майка ѝ, нито за втория ѝ баща, но тя беше

убедена, че ги е осъдил строго. Щеше да го види тази вечер, в седем часа. Това бе единствената светла точка през този ден. Даниел и Жан-Марк имаха вид, че също се отегчават около масата. Зад гърбовете им телевизорът беше пуснат, но без тон. От време на време Даниел, все още бронзов от зимното спортуване, се обръщаше, за да види бегло някоя картина. Яхнали коне с плъстени копита, жестикулиращи и неми каубои стреляха безшумно срещу индианците, които падаха, без да издадат никакъв вик. Люси избърса носа си с кърпа, погледна съпруга си с влажни очи и каза:

— И така, Ивон, ти какво мислиш?

— А-а — отвърна Ив Мерене, — аз съм деветата дупка на кавала...

— Знам — изхленчи Люси, — но това не е никакво решение!

Жан-Марк се усмихна саркастично и запали цигара с една позлатена запалка, чието щракане, изглежда, му доставяше голямо удоволствие. Беше подарък от тази Валери дьо Шарнерай, която Франсоаз случайно бе срещнала само веднъж на улицата и която ѝ бе направила впечатление на ужасно предвзета снобка. „Ще трябва да му говоря за това момиче! Да узная докъде е стигнал с нея. Надявам се, че няма да...“

— Добре — каза Ив Мерсие, — ето моето мнение. Щом трябва да се избира, сладката ми, аз смятам, че ние, ти и аз, трябва да присъствуваме на гражданския брак, а след това ще направим един голям гуляй тук, вкъщи, семейно, само със свидетелите.

— Значи не ще видя дъщеричката си в булчинска рокля? — изстена Люси.

— Аз няма да се венчавам в бяла рокля, мамо — каза Франсоаз решително.

— Не в бяла? Защо?

Франсоаз се почувствува като попарена. Погледите на братята ѝ бяха отправени към нея.

— Защото се ужасявам от този маскарад — отвърна тя.

Настъпи мълчание. Тя дишаше тежко. „Да мислят каквото си щат! Малко ме интересува!“

— Но как ще бъдеш облечена тогава, мила моя? — попита Люси с нескрито безпокойство.

Тя бе изостанала с един век.

— С бледосин костюм — каза Франсоаз. — Избрах си вече модел. Ще ти го покажа. Ние смятаме да сключим гражданския брак в събота, църковния брак в понеделник...

— В събота ще бъде прекрасно! — извика Ив Мерене. — Точно тогава съм свободен. И, значи, за гуляя — разчитай на мене! Твоят бъдещ съпруг има хубав апетит, надявам се...

— Как може да знае това още отсега, бедната ми? — попита Люси, като се усмихна.

— О! Тия неща жените отгатват веднага. Във всеки случай много мил изглежда твоят Александър!

„Мил не е подходяща дума“ — помисли си Франсоаз. И веднага си даде сметка, че трябва на всяка цена да отвърне нещо на този комплимент.

— И той ви намира за много мили — прошепна тя.

— Значи разбрахме се — заключи Ив Мерене. — Граждански брак в събота, а след това се събираме у нас... Кой ще бъдат свидетелите в общината?

— Дидие Копелен от моя страна и един колега от Института по източни езици от страна на Александър.

— Това е много мило!

Всичко беше много „мило“! Със свито сърце Франсоаз си представи тази трапеза, която без съмнение щеше да бъде много шумна, много обилна, с много, и то различни вина; Ив Мерсие пийнал и в настроение, Люси нервна, а Александър, ироничен и студен, ще наблюдава всичко и безмълвно ще критикува всичко. Но нямаше начин да се направи друго.

Изобщо направеният компромис беше самото благоразумие. Франсоаз благодари на майка си и ѝ се закле, че ще мине да я види в „булчинския“ тоалет заедно със съпруга си веднага след церемонията в църквата, преди приема със студен бюфет, който ще се даде у тях, на улица „Бонапарт“.

— Ще има ли много свят на този прием? — въздъхна Люси.

— Не, мамо. Не повече от тридесет души. Само най-близките.

— Най-близките! А без мене!

Тя започваше отново. Франсоаз потисна един жест на нетърпение.

— Но, мамо!...

— Знам, знам, остави...

Появата на Анжелик, завърнала се от разходка с прислужничката, създаде неизбежното оживление. Докато Франсоаз и майка ѝ се занимаваха с детето, Жан-Марк каза:

— Пет часът и половина! Веднага трябва да тръгна.

— И аз — каза Даниел.

Той се приближи до брат си, лепна се до него така пъргаво и радостно, сякаш бе скочил във влак по време на движение. Очевидно двете момчета понасяха тежко тези седмични посещения у майка си. От година на година тя ставаше за тях все по-далечна, по-отегчителна. Франсоаз съжаляваше за този факт, но не можеше да ги обвини в непризнателност. Изглежда ги със завист, когато тръгнаха.

На улицата Даниел и Жан-Марк, без да се уговарят, се отправиха към моста на Севър. Вървяха бързо, размахали ръце, много щастливи, че могат да раздвижат краката си след тази семейна среща.

— Какво мислиш за брака на Франсоаз? — попита Даниел.

— Нищо — отвърна Жан-Марк.

— Много си предпазлив! Аз намирам, че е много глупава идеята да се омъжиш за даскала си! При това положение вкъщи, на масата и в леглото тя ще бъде винаги в клас!

Жан-Марк повдигна рамене: несъмнено шегите на Даниел, бяха много солени. Забелязал пренебрежителното изражение на брат си, Даниел уточни стрелбата:

— Забележи добре, че в леглото никога не знаеш какво ще ти се случи!

Той се опита да си представи сестра си в ръцете на така наречения Александър, загуби се в мъглата и бързо се съвзе. В края на краищата това не го засягаше. Имаше си доста грижи с Даниела.

— С метрото ли ще пътуваш? — попита той.

— Да — отвърна Жан-Марк.

— И аз.

Отново мълчание. Жан-Марк отгатна, че брат му искаше да води с него сериозен разговор като мъж с мъж, но че не знае откъде да започне. При всеки друг случай той би насърчил Даниел да говори, но сега нямаше нито време, нито желание да го слуша. Както винаги, когато имаше среща с Валери, той изпитваше нужда да се уедини в себе си, за да се подготви. Всъщност трябваше да склони душата си и

да убеди тялото си, за да може да изпита пълна радост, че ще я види. С Карол не бе изпитвал никога такова чувство. Тази вътрешна борба, на която се подлагаше преди всяка тяхна среща, малко го тревожеше. За щастие тази вечер нямаше да я води в квартирата си. Трябваше да отидат на една частна прожекция на италиански филм в някаква малка зала на „Шанз-Елизе“. След това ще я заведе в един китайски ресторант, евтин, но много забавен. Може би там ще намерят компания от приятели. Тези излизания бяха приятна част на отношенията му с Валери. Изпитваше гордост, че го виждат с нея, защото тя бе хубава, добре облечена, духовита, дръзка, момиче от висшето общество, винаги готово да злослови по адрес на някога, да хапе, да парадирва. Двете седмици, които прекара в Шантии, бяха успех в това отношение. Имаше само младежи. Разходки на коне в гората, импровизирани ловни излети, турнири по бридж... Но след това следваха нощите. Той не обичаше да си спомня за тях. Понякога му се струваше, че което и да е друго момиче би му действало повече, отколкото тя. Сега погледна две, които вървяха пред него. Те се спуснаха по стълбите на метрото, преминаха коридора и излязоха през една врата. Срещна ги отново на перона. Момичетата се обърнаха: една брюнетка и една блондинка; отвратителни. Влакът пристигаше с бучене. Жан-Марк и Даниел се качиха след двете момичета в първа класа. Момичетата седнаха. Те останаха прави. Влакът тръгна със силен монотонен шум. Даниел бутна ръката на брат си и каза:

— Къде слизаш?

— Ще се прехвърля на „Трокадеро“ и после ще пътувам до Звездата.

— Добре, тогава и аз така.

— Работа ли имаш натам?

— Не, не точно там.

— Тогава защо?

— Ей тъй, за да бъда с тебе.

Бийанкур. Пътниците, които се качваха, ги изблъскваха. Долепил се до Жан-Марк, Даниел се подвоуми за миг, после подхвана разговора, като заговори по-тихо:

— Какво ще правиш тази вечер, Жан-Марк?

— Зает съм.

— В квартирата или навън?

— Навън.

— Тогава може би ще можеш да ми дадеш ключа си?

Жан-Марк се сепна и учудено изгледа брат си.

— Няма да разтурям нищо — подзе бързо Даниел.

— Какво ще правиш?

— Ще заведа едно момиче.

— Момиче?

— Разбира се, не момче!

— Е, добре, драги! Кое?

— Даниела Совело.

Даниел каза името с нежелание. Едно раздрусване на вагона го отдели от брат му. Прозорците звънтяха. Отново се приближиха един до друг.

— Любовница ли ти е? — попита Жан-Марк.

— Не още. Но ми се струва, че това може да стане днес!... Всъщност, ако ти ни дадеш стаята си!... Тя разбра, че вече не е възможно да стоим ей така и само да се натискаме. Пък и аз вече не мога да издържам. Станал съм много нервен. Не е човешко!

Жан-Марк извади ключа от джоба си, подаде го на Даниел и си помисли с отвращение: „Всичко ще разбишкат, всичко ще омърсят. Ще трябва да проветрявам, да сменям бельото след това“.

— Ще поставиш ключа под изтривалката, като излезеш — каза той.

— До колко часа?

— Няма да се прибера преди полунощ. А дотогава вие ще сте офейкали, надявам се!

— Какво говориш! Даниела трябва да си е вкъщи точно в осем часа!

— Не ви остава много време!

— Ех! Не...

— Бедничкият ми!... Надявам се, че всичко ще мине добре!

— Няма причина...

— С момичетата, нали знаеш...

— Знам, знам — въздъхна Даниел, сякаш бе смазан от дълъг развратен живот.

И той се обърна към прозореца, където лицето му се отрази като в траурна рамка.

— Я слушай — измърмори той след миг, — щом като работата се нареди така, няма да те придружа до „Трокадеро“!

— Така си и мислех! — отвърна Жан-Марк, като се усмихна.

— Трябва да я взема от тях. Живеят близо до Военното училище. Ще се прехвърля на следващата спирка. Довиждане, драги!

— Довиждане!

Даниел се отправи към изхода. С две ръце върху дръжката на вратата, с изпъчени гърди и с безстрашен поглед, той изглеждаше готов да разбие с обтегнатите си мускули автомата за затваряне на вратите. Но вратите сами се отвориха бавно и примамливо, когато влакът спря. Даниел скочи на перона, размаха ръце и се спусна към прохода за другата линия. Едно място се бе освободило пред Жан-Марк. Той седна, когато влакът отново потегли. Всичко мърдаше — и полираните плоскости, и изнурените лица. Бялата светлина, която се отразяваше в емайла, изморяваше очите му. С ръце върху коленете, с вдигната глава, той се мъчеше да пожелае Валери в този железопътен декор.

XIII

Един букет анемонии за Франсоаз, една бутилка уиски за Александър. Но работата се усложняваше, защото освен това тя носеше фенека, увит в мантията и стиснат под лявата мишница, една много тежка ръчна чанта, чиято дръжка прерязваше дясната ѝ ръка, и чадър, който вятърът накланяше над главата ѝ. Тя не си бе представяла, че те живеят толкова далече от нейния хотел. Тази улица „Бак“ беше безкрайна. Би могла да вземе такси. Във всеки случай беше много мило, че я бяха поканили на вечеря три дни след сватбата. В църквата Франсоаз ѝ се видя, общо взето, сериозна и щастлива в своя светлосив костюм. От време на време тя хвърляше загрижен поглед към Александър, сякаш да се убеди, че церемонията не го отегчава. Мадлен я гледаше в неясен профил, но не можеше да види лицето на другия дори когато се навеждаше. Суров като съдия, с късо подстригани коси. Кой ли дявол я беше накарал да се омъжи именно за него? Краткото слово на абат Ришо, преди да си дадат съгласието, беше прекрасно. Беше говорил за двете религии, католическата и православната, с изключително благородство. Но кой, освен Франсоаз слушаше думите му? Карол, завърнала се от Капри, беше извънредно елегантна в своето черно манти с яка от визон. Филип изглеждаше развълнуван, но всъщност сигурно мислеше за възела на вратовръзката си. Жан-Марк и Даниел, изумени от събитието, не знаеха какво поведение да държат. И от всичко това лъхаше, мислеше си Мадлен, някакво чувство на безпокойство, което тя мъчно можеше да си обясни, но от което от време на време се измъчваше с досада, както се измъчваше и сега, че бе толкова натоварена и не можеше да държи право чадъра си под напора на вятъра. Влажно подухване щипеше лицето ѝ. Или бутилката, или фенекът се изплъзваше. Тя ги наместваше последователно с движение на ръката си. Франсоаз я бе помолила да отиде в шест и половина, „за да имат време тримата да си поговорят, преди да седнат на масата“. Ех, да! Сега вече винаги този човек щеше да бъде между нея и племенницата ѝ. Къщата беше на отсрещната страна, при четните номера.

Като пресичаше улицата, тя стъпи в една локва и изръмжа някакво проклятие. Изкаля се до глезените. Вървеше трудно, краката ѝ бяха тежки. Трябваше да изкачи два етажа. Два етажа, но „след партера“. А стъпалата бяха стръмни и високи. Като стигна до третия етаж, Мадлен се спря, за да си поеме дъх. Две стъкла от прозореца, който осветяваше стълбището, бяха заменени с картон. На тясната площадка имаше четири врати, боядисани в кафеникав цвят. Изтривалките бяха напълно протъркани. Миризма на праз лъхаше на вълни откъм стаичката на портиерката. Все пак Филип би могъл да даде малко пари на дъщеря си, за да си наеме квартира в някоя по-подходяща къща. Когато Мадлен му бе заговорила за това, той се разгневи. Беше на мнение, че ако твърде много се подпомагат в началото, това се отразява зле за бъдещето на младите. На Франсоаз той бе дал само една малка сума, колкото да навлезе в живота. Нямаше да получи нито едно су повече. „Всъщност тя много добре разбра — каза той. — Благодарна ми е заради доверието, което ѝ оказах, като не я глезя!“ Да, разбира се, това бе само теория! Мадлен бе започнала да диша спокойно. Фенекът мърдаше под свитата ѝ ръка. Тя позвъни. Вратата ѝ отвори госпожа Козлова.

Те се прегърнаха.

— Ах, тия анемонии, Маду! Прекрасни са. Пък и бутилка уиски! Александър ще бъде възхитен! Той се прибира към седем часа... Както виждаш, помещението е съвсем малко, съвсем обикновено... Точно такова, каквото ни трябва... Имам намерение да пребоядисам всичко сама. Кажи ми какво мислиш за цветовете: кафяво в антрето, светложълто в дневната стая? Трябва да светне, да се развесели, нали разбираш...

Следвайки племенничката си, Мадлен влезе в едно доста просторно помещение, облицовано с жълтеникави книжни тапети. До стената в дъното стърчеше бюрото в стил Луи XVI с инкрустации от цветя (оригинал от Соние), което тя бе дала на Франсоаз като сватбен подарък. То имаше надут и смешен вид сред останалата мебелировка: байцвано бюро от бяло дърво, сламени столове, продънен диван, покрит със зелено шотландско одеяло. Навсякъде купища книги и книжа. Масата бе вече поставена по средата за вечерята. Една трикрака масичка от бамбук служеше за поставка на грамадната негърска глава с изпъкнали очи. На отсрещната стена висеше голяма, много грозна

картина, представляваща дървени къщурки, няколко брези и една нива с жито под тихо и лазурно небе. Мадлен напразно търсеше да почувствува Франсоаз в тази тъжна обстановка. Тук нищо не беше по нейния вкус. Нищо в тази мебелировка не ѝ подходдаше. Тя беше на гости у Александър Козлов.

— Това тук е стенен долап, а ето и кухнята баня... Не обръщай внимание, всичко е в безредие!

След като огледът свърши, Франсоаз поиска да отвори бутилката с уиски.

— Не! — каза Мадлен. — Да чакаме Александър.

Като забеляза, че Франсоаз е с превързан палец, тя добави:

— Какво ти е?

— Порязах се с една консервена кутия — каза Франсоаз.

Тя седна на дивана, а Мадлен срещу нея в един фотьойл. Тъй като нямаха да си кажат нещо важно, заеха се с фенека. Франсоаз го взе на коленете си.

— Колко е миличък! А как умря другият? Разкажи...

Трябваше нещо да говорят, за да избягнат мълчанието. Като разговаряше, Франсоаз свеждаше от време на време очи над своята гривна часовник. Мадлен предполагаше, че тя се безпокои заради закъснението на Александър, но беше твърде горда, за да се оплаче. В осем часа него все още го нямаше.

— Нали не бързаш много? — попита Франсоаз.

— Не, разбира се!

— Александър навярно е задържан от издателя си!

Тя зле прикриваше нервността си. При най-малкия шум по стълбите погледът ѝ се изостряше, тя повдигаше рамене. Отново поиска да налее уиски и Мадлен отново отказа. Дадоха на фенека да яде.

— Знаеш ли — каза Франсоаз, — вечерята ще бъде съвсем обикновена. Говеждо филе, салатата — ще бъде готова за пет минути.

Осем часът и половина. Никой. Изведнъж между тях настъпи продължително мълчание, от което толкова се страхуваха. Те се гледаха, усмихваха се една на друга, мълчаха. Франсоаз отиде до кухнята и се върна, като не знаеше какво да прави.

— Успя ли да направиш интересни продажби напоследък? — попита тя.

— Не много — каза Мадлен. — Пробутах масичката за игра на карти с махагонов фурнир... Снабдих се с една прелестна масичка от златно дърво стил Директория...

— Ах! Така ли?

Пак мълчание. „Девет часът без десет! Той пет пари не дава! — помисли си Мадлен. — Ако бях на мястото на Франсоаз, нямаше да се примирявам!...“ Ключ щракна в бравата и Франсоаз скочи на крака преобразена. Александър влезе пъргаво, хвърли пардесюто си върху един стол, целуна Франсоаз, стисна ръката на Мадлен и каза, че бил съкрушен, че не могъл да се прибере по-рано, но без да даде някакво обяснение. Беше купил бутилка водка, която постави в средата на масата. После, като научи, че Мадлен бе донесла уиски, той ѝ благодари сърдечно и се скара и на двете, че са го чакали, за да пият. Откакто бе влязъл, на Мадлен ѝ се струваше, че мебелите започнаха да се оживяват и да оправдават своето съществуване. Тя вече нямаше желание да ги критикува. Някаква загадъчна връзка свързваше тези стари книги, тия книжа, тази чамова етажерка, тази отвратителна лампа с голяма стойка от усукано дърво, тази невъзможна картина с бледосиньо небе и стопанина на къщата. Той поднесе уиски и попита Мадлен:

— С газирана вода ли го пиете?

— Ах, нямам! — извика Франсоаз. — Колко глупаво! Пък и много е късно, за да отида да купя!

Беше отчаяна, объркана. Мадлен намери, че тя преувеличава значението на тази липса. Александър отправи към жена си весел поглед и каза:

— Колко истории за нищо! Мадлен ще пие уиски с обикновена вода — това е то!

Изведнъж на Мадлен ѝ се стори, че го познава от години и че винаги се е обръщала към него със собственото му име.

— Ще го пия чисто, Александър! — каза тя.

— Браво! — извика той. — Но ви предупреждавам — ние и лед нямаме!

Той наля уиски на Франсоаз, която го спря.

— На мене малко, Александър.

„Трябваше да им подаря хладилник вместо това бюро стил Луи XVI“ — помисли си Мадлен.

— Уиски шамбре — няма нищо по-хубаво от това! — заключи Александър, като вдигна чашата си.

Мадлен последва примера му. Франсоаз само потопи устните си в алкохола, стана и изчезна зад завесата, която полузакриваше кухнята. Чу се прашене и в стаята започна да нахлува миризма на запържено масло и запечено месо. Александър пушеше с чашата уиски в ръка и не изпускаше Мадлен от очи.

— Как намирате вашата Франсоаз като омъжена жена? — попита той.

— Немного добре — каза Мадлен.

— Искам да я направя щастлива.

— Това не е толкова трудно!

— Винаги е мъчно за един мъж да създаде щастие на една жена, без да разруши своето. Жената, когато живее само заради един мъж, има чувството, че е стигнала до съвършенството, а пък мъжът, когато живее само заради една жена, има чувството, че се е отказал от самия себе си! Как да се запази равновесието?

Той разпери ръце, цигарата в една, чашата в друга, като някакъв панаирджийски вѐжеиграч върху тел, обтегнат във въздуха. Франсоаз се появи, носейки предястия: картофена салата, сардини и ангинари със сос. Седнаха на масата. Мадлен позна чиниите и другите сервизи, които бяха дошли от дома на улица „Бонапарт“. Александър ядеше бързо и несъзнателно. От време на време той гълташе по пълна чаша водка, като отмяташе глава назад и след това лицето му се свиваше в гримаса на задоволство. И Мадлен пиеше водка, но умерено, на малки глътки, и то повече от учтивост, отколкото за удоволствие. Той напълни чашата на Франсоаз. Тя не я пипна и се върна в кухнята. Александър запали цигара и се извърна настрани с кръстосани крака и с един лакът на масата, в поза на човек, който е дошъл, за да говори, а не за да се нахрани. Той не промени положението си и когато Франсоаз донесе останалото ядене. Филетата бяха неоспоримо много препържени. Франсоаз се укори и се оплака от печката. Но Александър намираше, че всичко е превъзходно. Той излапа месото си на три залька. След това още няколко малки чашки с водка, обърнати една след друга... Винаги ли пиеше толкова? Той отново запуши, докато двете жени бяха още надвесени над чиниите си. Наистина той имаше вид, че е някакво излишно същество — дошло набързо да хапне парче и ще си отиде,

като ги остави сами. Сядаше ли понякога удобно във фотьойл, за да чете, за да пише? Мъчно можеше да се повярва. Той навярно търсеше повече или по-малко съзнателно нестабилните положения, от които лесно можеше да се измъкне.

Франсоаз събра нечистите чинии. Тя отиваше и се връщаше, беше все заета, а Александър клатеше глава.

— Жените са гениални в усилията си да се занимават много с дребните неща и да пренебрегват големите!

— Така разсъждават мързеливците! — извика му Франсоаз от кухнята.

Нарязаните плодове, които тя поднесе в една компотиера, бяха обилно полети с вишновка.

— Чудо на чудесата! — каза Александър.

Той си взе три пъти. Когато Франсоаз му сервираше, той я погали с ръка по врата. Този жест на спокойно господство Мадлен разтълкува като доказателство за сексуалната хармония между двойката. И все пак тя не се чувствуваше добре в това неподредено жилище, в което масата се допираше до леглото. Дали заради картината, водката и лекия руски акцент на Козлов имаше чувството, че не се намира във Франция? Франсоаз отново бе станала.

— Къде отиваш? — попита Александър.

— Разчиствам и подреждам съдовете, работа за две минути!

Той я задържа с ръка и я привлече към себе си. Тя седна на коленете му. Мадлен се почувствува излишна. Безсрамието на племенничката ѝ я учудваше. „Защо трябва брачното щастие на младите да се изявява нагло? Те са убедени, че демонстрирането на тяхното щастие може да създаде само удоволствие на другите“. Притиснала се до рамото на Александър, Франсоаз показваше успеха си като актриса. Мадлен ѝ се усмихна със стеснение. От няколко минути тя имаше желание да си тръгне. Беше сбъркала адреса. Не беше на гости на племенницата си. Намираше се тук по погрешка, сред една фалшива обстановка. Франсоаз скочи изведнъж, за да спре фенека, който търсеше начин да се вмъкне в кухнята. Александър взе животинчето от ръцете ѝ.

— Ти си хубава, Жулия — каза той. — Коженото ти манто е луксозно...

Пръстите му се плъзгаха по козината. Усмихваше се с тъмен поглед, съсредоточен и блестящ, както когато говореше на Франсоаз. После наля една чаша уиски за себе си и друга за Мадлен.

— Последната! Уискито много добре замества коняка след ядене!

Пиха. Александър млясна. Мадлен, чиято уста бе пламнала, реши да остане още десет минути. Но не повече!

Когато съобщи, че ще си тръгва, нито Франсоаз, нито Александър я задържаха.

* * *

След като вратата се затвори, Франсоаз остана за миг замислена. Александър се беше отпуснал в един фотьойл и беше разкопчал яката си.

— Видя ми се странна леля Маду — каза тя. — Не толкова весела, както обикновено...

— Защо искаш да бъде весела?

— Не зная... Само като знае, че съм щастлива, тя би трябвало...

— Твоята леля Маду е една очарователна провинциална маниачка. Излязла извън своята среда, от своите стари вещи, от своите навици, тя не знае вече как да живее. Такава, каквато я видя, тя копнее само за едно: да се върне в Тюке!

— Ако я познаваше преди...

— Кога преди?

— Не знам... Преди... Преди две години, дори по-малко!... Ние сме се смели като луди с нея!...

Тя седна върху облегалото на фотьойла.

— Виждаш ли, човек не трябва да изпуска нито един случай да се забавлява! — прошепна Александър. — Това, което изпуснеш, никога няма да го хванеш!

— Защо казваш това?

— Заради нашето бъдеще.

— Тревожи ли те?

— Ни най-малко! Знаеш ли кого срещнах на излизане от института? Креспен, оня тип, с когото исках да издавам списание.

Отидохме да се почерпим.

— И затова ли се прибра в девет часа?

— Да.

— Би трябвало да го кажеш, да се извиниш... Ние, Мадлен и аз, те чакахме...

Той повдигна вежди. Челото му се набръчка. Тя обичаше да прави изказвания, които го състаряваха.

— Права си! — измънка той. — Не помислих дори. Да, но защо ще правиш драми! Ти беше тук с леля си. Имали сте толкова неща да си казвате. Дали ще вечеряме в осем или в девет — какво значение има?

Франсоаз поиска да отвърне, но не намираше аргументи. Той имаше право; той винаги щеше да има право.

— Креспен отново ми говори за своята идея да издава списание — подзе Александър. — Имал хора, които били готови да хвърлят много пари в началото. Аз още веднъж го разубедих да не се впуска в тази авантюра.

— Защо?

— Сега списанията са отживели времето си.

— И ако въпреки това започне списанието, ще те вземе ли за сътрудник?

— Той много иска, но аз не съм съгласен. Съвсем нямам желание да се товоря с нова работа! Искам да имам време да живея!...

Той вдигна глава към нея. Седнала върху облегалката на фотьойла, тя стърчеше над него. Положението беше необичайно, забавно: ролите им се бяха разменили. Тя прочете в очите му необикновено, силно желание за безделие. Тревожеше я малко със своето безгрижие. Все пак и тук той имаше право. От три дни, откакто беше негова жена, тя не можеше да се познае. Абат Ришо, когато я изповядваше (дали се бе страхувала много от това изпитание?), ѝ беше припомнил, че няма по-голям грях в света от греха срещу надеждата. След опрощението тя се бе почувствувала съвсем нов човек, изпълнена със сила, помирена със света и с бога. Но сега не мислеше вече за бога. Или по-точно — за нея бог се сливаше с живота. Нейните стремежи, нейните убеждения, нейната вяра я тласкаха с неудържима сила към мъжа, когото си бе избрала. Той беше нейната религия, в него се съдържаха всички мистерии. Да вярва в бога, значи да казва да, на

Александър. Наведе се над това извънредно реално лице и затвори очи. Две ръце я обвиха. Тя беше вече само някаква материя да създава и да иска наслада. Той я повдигна и отнесе в леглото. Тя угаси нощната лампа. Той я запали отново. Тя прие тази светлина. И всичко, което той искаше.

ВТОРА ЧАСТ

I

Шест часът. Дясната ръка на Франсоаз тръпнеше от умора. Тя поставяше валяка върху кофата боя. Оставаше да се боядисат цокълът, вграденият в стената шкаф, вратата... Много ѝ се искаше да завърши всичко тази вечер. Това беше възможно само ако Александър не се върнеше много рано. Но той беше толкова непостоянен!... Два месеца, откакто бяха женени, а тя още не бе успяла да му втълпи, че трябва да бъде точен. Той излизаше, връщаше се и пак излизаше, както му хрумнеше. Колкото повече тя настояваше да бъде точен, толкова повече той закъсняваше. Когато се сърдеше, той, смеейки се, я наричаше малка еснафка. Всъщност тя трябваше да признае, че нямаше право да отдава значение на толкова смешните си изисквания за обeda и вечерята. Преди всичко не трябваше да се стреми да наложи в своя нов дом реда, на който бе свикнала при родителите си. Нейният баща бе делови човек, точен, категоричен, солиден, докато съпругът ѝ беше мечтател, поет, бохем. „Никога не трябва да забравям това! Не трябва да се боря срещу това! Той е толкова себичен! Ако някой трябва да се промени, това съм аз, а не той!“ За да свързва двата края на домакинството, тя отскоро вземаше да преписва на машина вкъщи. Фирмата „Топ-Копи“ ѝ плащаше малко, но за сметка на това ѝ обещаваха постоянна работа. Програмата в Института за източни езици ѝ даваше възможност да върши тази допълнителна работа. Както се бяха споразумели, беше се прехвърлила в групата на госпожа Шуйска. Съжаляваше, че не е вече в класа на Александър. Той беше толкова добър преподавател! Всички момичета бяха пленени от неговия чар. Въпреки това не ревнуваше. Толкова много му се възхищаваше. Изблик на любов я разнежи. „Когато се върне, ще бъде възхитен!“ Тя направи три крачки назад, за да прецени извършеното. Хванати по някакъв вълшебен начин, слънчевите лъчи се отразяваха като старо злато върху стените. Ефектът ще бъде още по-голям, когато стаята бъде подредена. Сега стари вестници, изпоцапани с боя, покриваха пода. Събрани в средата, мебелите приличаха на стръмна подводна скала. Едно огледало беше поставено полегато към един

стол. То отпрати към Франсоаз образа на слугиня. С кърпа на глава и с жълта боя по бузата. Тя се изсмя на работническия си вид, объркан, див и неспокоен, реши да се нахвърли върху вградения в стената шкаф. Беше извадила от него почти всичко, оставаше само голям куп хартия върху най-горния рафт, до който мъчно можеше да достигне. Покачи се на табуретката, протегна ръка, издърпа пакет прашни листове и ги хвърли върху масата. Те се разпиляха пред нея. Погледът ѝ разсеяно проследи разпръснатите страници и се спря на едно писмо, върху което бе заиглена снимка на дете. „Но това е Александър!“ Същите очи, трапчинка на брадичката, усмивката му. Беше на около десет години или малко повече. Разнежена, тя се приближи до лампона с вит крак, за да види по-добре. Между пръстите ѝ писмото увисна под гланцираната снимка. Линиран бял лист, нежен почерк. Думите привлякоха вниманието ѝ, без тя да съзнава, че ги чете:

... Все още не съм получила издръжката си за февруари... Наистина, Александър, ти прекаляваш... Мислиш ли, че мога да се справя, ако ти не ми помагаш?... Изпращам ти последната снимка на твоя син... Той е втори по правопис и трети по смятане... Тук приложено ти изпращам неговите бележки за срока... Все пак трябва да си дадеш сметка... Ако не на мене, то направи го заради него... Нашият малък Никола има право на...

Сломена, Франсоаз се видя седнала с писмото на колене. Лампата хвърляше остра светлина в стаята, разтурена като от стихия. Мебелите нагоре с краката, жълта бъркотия, миризма на боя, стари книжа, четки — край на света. Александър имаше син и не беше ѝ казал. Прочете датата на писмото: шест години вече! Коя бе тази жена? Тя стана, направи няколко крачки, като заобикаляше кофите с боя, седна отново съкрушена. Кога ли ще се върне? Щеше ли нейната роля да бъде винаги да го чака? Една разлудяла се муха се завъртя около лампата, отдалечи се и се лепна на стената. Крачетата ѝ се изцапаха с жълта боя. Франсоаз я гледаше как се мъчи да се изкубне. После я освободи с върха на нокътя си. Мухата литна тежко и се върна върху лампата, за да изгори. Върху боята остана бледо петно. Какво да се

прави? Как да му заговори? Времето минаваше, а тя не се помръдваше. Чувахе шума на къщата и под себе си, и над себе си, и отдясно, и отляво. Деца слизаха тичешком по стълбите и стените трепереха от това препускане. Сведе очи и машинално зачете заглавията на старите вестници, постлани в краката ѝ: „Утре многоочакваната декларация на министър-председателя...“ Изведнъж изтръпна. Стъпки във вестибюла! Той е! Толкова рано? Вратата се отвори и Александър се спря на прага смаян.

— Каква бъркотия! — провикна се той. — Но ти си работила зверски!... Колко е прекрасно!...

Тя не се помръдваше, онемяла и вцепенена. Тогава той промени изражението си и се приближи до нея. Без да каже нито дума, тя му подаде писмото и снимката. Той хвърли поглед върху тях и се усмихна:

— Ах, намерила си ги! Това е стара история!

— Защо не си ми казал досега? — промълви тя, като мъчно скриваше вълнението си.

— Защото няма никакво значение.

— Как така никакво значение?... Ти имаш син и аз не знаех това!

— Е, добре, сега знаеш! Променя ли се нещо с това?

Тя го изгледа изумена. Той сияеше от лекомислие.

— Най-после, Александър, обясни ми — каза тя. — Ти си имал задължение към него и майка му.

— Какво трябваше да правя според тебе?

— Да се ожениш за нея.

— Аз бях на седемнайсет години, а тя на тридесет!

— Тридесетгодишна!

— Да! Правиш ли сметка на колко години е сега?

— А детето в цялата тази история?

Александър беше отишъл в кухнята, за да си измие ръцете.

— Какво? Детето ли? — каза той, сякаш говореше на вятъра.

— Твоето име ли носи?

— И още какво имаш да питаш?

— Не си ли го признал?

— Да не съм луд! Кое е доказателството, че е мой син?

— Снимката, приличате си... очебиенно е!

Спокойният му глас заглуши шума от водата.

— Не намирам!

Тя го видя да се появява със запретнати ръкави на ризата и с разкопчана яка. Бършеше врата и лицето си в хавлиена кърпа.

— В края на краищата, Александър... невъзможно е да не си почувствувал нищо, когато си го виждал!

— Винаги съм отказвал да го видя!

Той хвърли кърпата върху облегалото на стола. Мокрите му коси висяха върху челото.

— Това е безумие! — каза тя. — Не те разбирам! Ти имаш дете! Би трябвало да бъдеш горд, щастлив! А ти не се интересуваеш за него, отнасяш се като чужд към него!

— Не се отнасям като чужд, защото дълго време плащам издръжка на майка му.

— И сега не плащаш вече тази издръжка?

— Не.

— Защо?

— Тя се е омъжила преди две години за един южноамериканец, който я е отвел в Сантяго заедно с хлапето й. Къде е четката за коса?

— В чекмеджето на малката масичка.

Той отвори чекмеджето, взе четката и клекна, за да се срещне пред огледалото, облеганото на стола. Франсоаз се въртеше наоколо. Какво можеше да направи тя срещу това лошо отношение, което бе установено много преди нея и към което Александър проявяваше такова безгрижие?

— Никола ли се казва? — попита тя.

— Да.

— На колко години е сега?

— На петнадесет или шестнадесет години, не знам точно...

— И не съжаляваш ли, че никога не си го срещал?

Той се изправи, облече сако си, издърпа ръкавелите си.

— Защо да съжалявам? Бащинското чувство е женска измишльотина. Жените именно ни убеждават въпреки нашето желание, че ние желаем поколение. За тях майчинството е едно необходимо физиологично състояние, с него са намерили начина да задържат мъжа в семейното огнище. Когато виждам глупаци да тикат детска количка с важен вид по алеите на някой парк, аз мислено отправям похвала към оная, която така хубаво ги е излъгала за тяхното призвание!

— Чудовищно е това, което казваш! — прошепна тя.

— Хайде де! Ето че пак си огорчена! Отново правиш точно същата физиономия, както когато ти говорех за твоето самоубийство.

— Не виждам връзката!

— Има все пак. Ти живееш, обкръжена от религиозен фанатизъм: женитба, деца, религия, смърт, дълг, чест, данъци, знаме... Обаче трябва да знаеш как да се отърсиш понякога от предразсъдъците!

Той отиде отново в кухнята, върна се с чаша червено вино, изпи я на един дъх, въздъхна и взе снимката, която Франсоаз беше поставила в един край на дивана заедно с писмото.

— Съвсем прилича на теб — каза тя отново.

— Може би... Не съм съвсем сигурен... Но има ли мъж, който няма извънбрачно дете някъде по света? Това е законът за сляпото продължение на рода. Ако освободеното семе никнеше само в брака, докъде щяхме да стигнем? Уверявам те, че младият Никола съвсем не се интересува сега от това какво можем да мислим и да казваме ти и аз. Той е роден с известен капитал от щастие и нещастие. С това ще изгради живота си. Останалото е литература! Защо се мъчиш да усложняваш най-простите положения, моя малка Франсоаз?

Като каза тези думи, той скъса снимката. Франсоаз почувствува това раздиране като рана дълбоко в себе си. Наведе глава. Струваше ѝ се, че кръвта ѝ е станала по-тежка и тече по-бавно във вените. Александър разтвори пръсти. Блестящите черни и бели парченца картон паднаха.

— Франсоаз!

Гласът беше сериозен и внушителен. Тя вдигна очи. Александър ѝ се усмихваше дружелюбно върху фона на жълтата стена. Как успяваше да я подчинява винаги на своите мисли?

— Ако излезем да вечеряме навън? — предложи той. — Тук мирише на боя!

Тя се провикна, че било безразсъдно: имали пари едва да приключат месеца! Ами шунката, салатата от картофи, които били приготвени в шкафа за хранителни продукти? С жест на ръката си той помете тия основателни аргументи.

— Не ме интересуват твоята шунка и картофена салатата! — каза той, смеейки се. — Ще те заведа у Пауло!

Тя щеше още да протестира, но погледът ѝ пак се спря върху огледалото, облеганото на стола. Тази лошо завързана забрадка, това

лице без грим, тази стара пола, тия петна от боя и страхът да не би съпругът ѝ да се отвори от нея я накараха да се изправи, цялата разтреперана. Изпълнена с добро желание, тя се втурна в банята, за да се измие, среще и облече.

* * *

Малкият ресторант на Пауло, където цените бяха точно определени, както никъде другаде, беше препълнен. Александър познаваше собственика, жена му, сервитьорките и повечето от клиентите. Като влизаше, той размени поздравии навред. Франсоаз сега също беше постоянна посетителка на заведението. Тук хората се хранеха един до друг в душната атмосфера, лъхаща на говеждо варено и шницел. Една маса се освободи. Александър настани жена си да седне и отиде в кухнята, за да поговори с Пауло. Франсоаз ги виждаше отдалече през отворената врата. Пауло, шкембест и зачервен, сновеше около печките. Александър го следваше крачка по крачка, говореше му, тупаше го по рамото. Навярно му обясняваше финансовите си затруднения и искаше пак да му отпусне кредит.

— Здравей, Жоржет — каза Франсоаз на сервитьорката, която дотича на масата. Покривката от пъстра хартия с валчести теменужки изхвърча и веднага бе заменена с чиста. Бурканчето с горчица, шишето със зехтин, панерчето за хляб, солницата и пиперницата сякаш паднаха от небето върху тази бяла поляна. В кухнята Пауло и Александър продължаваха да преговарят. Пауло мъчно развързваше кесията си. Франсоаз извърна глава: не искаше да се издаде, че ги наблюдава. Всъщност тя на драго сърце би се отказала от вечерята. Не беше гладна. Това, което току-що бе научила, променяше всички перспективи в живота ѝ. Зад себе си Александър имаше едно тежко минало, за което тя с примирение трябваше постепенно да научава. Между тях никога нямаше да има пълно разбирателство. Пътищата им се разделяха точно в момента, когато тя смяташе, че се сливат. Отново отправи бегъл поглед към кухнята. Пауло, поставил двете си ръце върху корема, се смееше. Александър го тупна дружелюбно и се върна в салона, успокоен и тържествуващ. Въпросът бе уреден. Той седна срещу Франсоаз, тя не го попита какво бе казал на Пауло. За да не го

затруднява, предпочиташе да се преструва, че не знае нищо за паричните му затруднения. Те избраха заедно менюто: ангинари, шницел по милански, сирене, сироп с лимонов сок и шише червено вино.

— Червеното донеси веднага, Жоржет! — каза Александър. — Ще го прием за аперитив.

Той пи жадно това силно тъмно вино. Очите му блестяха от радост. Какво всъщност го развеселяваше толкова? Това, че бе излязъл с жена си или че беше я убедил лесно, или че вечеряше на кредит? Тя не можеше да забрави детето. Смуцението ѝ се превръщаше в угризение на съвестта. Сякаш бе подтикнала Александър да зареже сина си; сякаш бе виновна колкото него. Той забеляза, че е тъжна и я принуди да пие. Тя вдигна чашата, поднесе я към устните си. Пръстите ѝ миришеха още на терпентин. Не можа да разбере вкуса на виното. Защо се беше наела да пребоядисва тази стая? Между жълти стени нямаше да се чувства по-щастлива, отколкото между сини или зелени стени. Жоржет донесе ангинарите. Листата бяха твърди и почернели по края. Още като започнаха да ядат, Александър запали цигара. Ноздрите ѝ се разшириха при острата миризма на дима.

Утре бяха поканени на вечеря у баща ѝ. Вдругиден — у майка ѝ. Тия малки икономии не бяха за пренебрегване в края на месеца. Между масите мина едно момиче: красиво, високо, с бяла кожа и с черни коси. Отиваше в тоалетната. Александър го проследи с поглед.

II

Слабо движение по аутострадата. Карол караше бързо, вперила поглед в светлината на фаровете, която се разпръскваше в здрача. До нея с притворени клепачи пушеше Олимпия. Радиото на колата свиреше тихо.

— Очарователна е тази малка Валери — каза Олимпия.

— Наистина очарователна — каза Карол.

— Най-много ми харесва нослето ѝ. Пленително като в картините на Фрагонар!

— Да.

— Отдавна ли я познава Жан-Марк?

— От една година, струва ми се...

— Странен е този Жан-Марк! Показва се съвсем безразличен, но уверена съм, че е много увлечен!

— Може би — прошепна Карол. — Него никога не можеш да го разбереш!

Усилието, което полагаше, за да изглежда естествена, изопваше силно нервите ѝ. Нарочно ли Олимпия ѝ говореше за Жан-Марк? Не, на тази мила идиотка не трябваше да се приписва хитрост, на каквато тя не беше способна. Карол намали, спря се пред стъклената кабинка за плащане на таксата, подаде два франка, взе билетчето и подкара, като смени лошо скоростта, при което лостът изскърца. Какво чудесно хрумване да заведе приятелката си Олимпия в Бромей! Разчиташе да прекара спокойно този следобед. Но като пристигна във вилата Феродиер към четири часа, тя попадна на Жан-Марк и Валери, седнали в градината под една цъфнала круша. Как се изненадаха те, като я видяха. Навярно, преди да седнат на тревата, се бяха любили. Мигновено тя подуши около тях атмосферата на плътско удоволствие. Заради Олимпия трябваше да се преструва на любезна. Четиримата пиха чай. Жан-Марк беше дразнец, мълчалив, но Валери, непринудена и безсрамна, сияеше. Очевидно тя беше много горда, че я бяха изненадали с Жан-Марк и че нямаше вече никакво съмнение за характера на техните отношения. Те бяха дошли с нейната собствена

кола, един малък светлосин остин-купър, и щяха да се върнат заедно в Париж. Карол беше избързала напред. От няколко минути тя чувстваше, че те я следват. Светлините на един автомобил, който я настигаше, се отразяваха в нейното огледало. Един сигнал с фаровете, втори сигнал с фаровете. Тя свали надолу огледалото, за да избегне заслепяването. В първия миг ѝ се стори, че вижда остин-купъра. Навярно караше Жан-Марк. Настигаше я. Скоро двете коли летяха една до друга. Да, той беше. Тя виждаше от лявата си страна два млади профила, лепнати един до друг като върху медал. Валери се усмихна, махна с ръка. Карол ѝ отвърна. Жан-Марк увеличи скоростта. Тя също ускори, като се засмя и се изравни с него. Двата мотора поведоха борба за скорост. Раздраният въздух свистеше между успоредните им траектории. Най-малкото отклонение щеше да предизвика сблъскване. Карол почувства бясно желание. Олимпия ѝ отправи тревожен поглед.

— Хубаво вървят тия малки коли — каза Карол.

И намали, остави да я надминат. Остин-купърът отскочи лудо, мина напред и скоро се превърна в червена светлинна, обгърната в пара. „Малък подлец — помисли си Карол. — Навярно се перчи на волана пред тази хлапачка!“ Чувствуваше се унижена най-вече от това, че за любовните си похождения с Валери Жан-Марк бе избрал местата, където е бил щастлив с нея. Той можеше да прави каквото си иска с това момиче в квартирата на улица „Асас“, но не и във вилата Феродиер, не в тази къща, пълна със спомени! Всичко това според нея беше нетактично, беше кощунство. По своя вина се чувстваше двойно измамена и в плътта, и в паметта. Мразеше го, защото той не уважаваше дори миналото им. С впити във волана ръце, със суров поглед, тя си представяше целувки, цигара след любовта, отворен прозорец към градината!... И всичко това бе откраднато от нея! Докато не познаваше тази, която я беше заместила, гневът ѝ нямаше прицел. Сега беше в състояние да определи точно причината! Това момиче беше отвратително със своята самонадеяност, със своята глупост, със своята младост! Една малка светска курва! Как можа той да направи това?... Гърдите ѝ туптяха. Струваше ѝ се, че дори ако Жан-Марк се върнеше при нея по някакво чудо, тя по-скоро би предпочела да му отмъсти, отколкото да го задържи. Нощта беше станала вече съвсем тъмна. Радиото свиреше Шопен или Лист, нещо много романтично. Франсоаз и Александър бяха на вечеря у дома ѝ. Тя ще пристигне

късно. Няма значение! Остин-купърът беше изчезнал, погълнат от десетки други малки червени светлинни. Кървави светулки. Движението се затрудняваше.

— Колко е хубаво! — каза Олимпия.

— Кое?

— Тази музика! Наистина модернистите са далече от това!...

Ако трябваше да срещне тази вечер Жан-Марк на масата, нямаше да може да го понесе. За щастие той беше зает. Всеки изминат час, без да го види, беше една почивка за нея. Това наистина показваше, че не го обича вече. На Капри тя почти напълно го беше забравила в компанията на Мануел Селвоза. Странен тип, злоещо изискан. Възхитителен на тенискорта, досаден в салона, прелъстителен в леглото. Петнадесет дни — това беше достатъчно. Сега пък това задръстване пред Орлеанската врата! Всичко бе против нея.

— Ще ме заведеш ли до вкъщи? — попита Олимпия.

Карол каза „Разбира се!“ и стисна зъби. Олимпия живееше на противоположния край, на авеню „Ниел“. „Ще ме забави още най-малко с половин час. Толкова по-добре. Те ще ме чакат!“ Тъй като беше в много лошо настроение, трябваше да развали настроението и на другите!

Когато навлезе в улица „Бонапарт“, беше девет часът без двадесет и пет минути. Портиерът ѝ помогна да паркира колата в двора.

Филип, Франсоаз, Александър и Даниел бяха в салона.

— Най-после! Много се безпокоихме! — извика Филип.

След като набързо се извини, каза една ласкава дума, усмихна се, преоблече се и се вчеса. Карол се втурна в кухнята, за да даде нарежданията си. Мерседес се готвеше да облече мантото си.

— Какво правите? — попита Карол.

— Тръгвам си — отвърна Мерседес с язвителен тон. — Бях предупредила госпожата, че днес трябва да си отида четвърт час по-рано.

— Каква е тази история?

— Госпожата може би е забравила, но...

Задушавайки се от гняв, Карол рязко я прекъсна:

— Ще ми направите удоволствието да сервирате преди това вечерята!

Със съсухрено лице, с широко отворени очи, със свити устни Мерседес отсече:

— Не, госпожо.

— Какво?

— Казах не, госпожо. И аз имам право на личен живот. Ние не сме кучета!

— Тогава махнете ми се веднага от очите! От тази минута вие не сте вече на работа при мене! — изкряска Карол.

Тя се учуди на удоволствието, което изпитваше от изпъждането на тази прислужница, след като дълго време бе отказвала да се раздели с нея. Ужасена от бурята, Агнес влезе, свила глава между раменете си.

— Добре, госпожо — каза Мерседес. — Ако обичате да ми уредите сметката...

— Няма време. Елате утре сутринта.

— Неделя е!

— Точно затова. Господинът ще си бъде вкъщи. Той ще ви плати.

— Госпожата наистина ли предпочита господинът да ми плати?

— А, да! В такъв случай...!

— Добре, добре...

Агнес въртеше дървена лъжица в една тенджера само за да се намира на работа.

— Вие ще ни сервирате, Агнес — каза ѝ Карол.

И излезе с бързо движение. Дори и след това рязко решение гневът ѝ не стихваше. Пулсирането на сърцето се забелязваше във вдлъбнатината на гърдите ѝ.

Като влезе в салона, тя съобщи:

— Изгоних Мерседес!

Даниел поиска да се пошегува, но черните очи на мащехата му го накараха да се откаже от това желание. Филип заключи:

— Отдавна трябваше да го направиш!

— Ще дойде утре сутринта при тебе, за да ѝ уредиш сметката — каза Карол.

И като се обърна към Александър, въздъхна:

— Тия хора са непоносими!

Александър поклати глава в знак на съгласие между две глътки уиски. Той си даваше вид, че съчувства на домакинските грижи на Карол. Но Франсоаз знаеше с какъв подигравателен тон той съдеше

тия истории на господарките, изоставени от слугините си. Откакто се беше омъжила за него, тя живееше в друг свят, в скромна обстановка и с малко пари, свят, в който радостите и мъките бяха съвсем различни от тия, които се изживяваха тук. И тя, необяснимо защо, се чувстваше горда, че бе избягала от луксозния декор, където бе преминало детството ѝ.

На масата Франсоаз се чувстваше под игото на Карол. Лошото настроение, което би загрозило всяка друга жена, не отнемаше нищо от чара на тази. Към Александър, госта, тя естествено насочваше блясъка на очите си, белотата на зъбите си. Скоро разговорът стана забавна престрелка между тях двамата. Франсоаз следеше тази размяна на думи със смесица от възторг и досада. Тази страст у Александър да разпитва и да напада жените, да предизвиква възраженията им, за да може да проучва по-добре характерите им! Любопитството му не отиваше по-далече, тя беше уверена. Тогава защо страдаше? В никакъв случай не трябваше да изпада в дребнавата буржоазна ревност. Да живее на по-високо равнище. Да гледа далеч пред себе си.

Агнес поднасяше. Александър взе повторно две парчета от печеното. Карол прикриваше раздразнението си зад лека усмивка. Тоя пак щеше да забави сервирането!

Тя бързаше да стане от масата и да отпрати всички! Естествено Франсоаз и нейният странен съпруг не трябваше да ядат винаги до насита. Бедното момиче беше затънало до гуша в интелектуалната мизерия. Впримчена, потисната, загубена. Тя дори не си даваше сметка. Един ден ще повика за помощ. Много късно! Ако можеха само да осигурят подобна участ и на Жан-Марк! Александър престана да яде. Карол протегна крак под масата и натисна звънеца. За десерт имаше крем с шоколад. Даниел си сипа цяла камара. Карол отправи блестящ хитър поглед към него.

— Накарах да го приготвят заради тебе!

И почувства, че злобата я прави гениална. Даниел ядеше бързо. Хлапак с груби маниери. Филип пък не посягаше към нищо. Беше много горд, че бе намалил от теглото си пет килограма за три седмици! Увлече се веднага след великденската ваканция. Един лекар, негов приятел, му беше препоръчал режим за отслабване. Сега той едва хапваше по нещо, гълташе розови и сини хапчета преди ядене, теглеше

се всяка сутрин. Мания към грамовете. На тази възраст! Беше смешно! Обаче изглеждаше по-зле, откакто бе отслабнал. Дълъг нос, тъмни кръгове около очите, изпъкнали челюсти. Тя не можеше да го погледне, без да пожелае да му каже, че това увлечение е глупаво. Но с това би му направила услуга. А не трябваше. Тръпки я побиха, както преди малко по пътя. Имаше треска. Не, това бе вълнение от мислите, които я разтърсваха. Никой около нея не подозираше. Достатъчно бе да говори, да се усмихва, за да излъже хората. Рядко удоволствие от двойната роля. Най-сетне столовете се отместиха. Пиха кафе в салона и брътвежите се приключиха след четвърт час.

Останала сама в стаята си заедно с Филип, тя намери, че той изглежда още по-повехнал и по-уморен, отколкото на масата. Той се оглеждаше в огледалото над камината и прокарваше ръка под брадата си. После повдигна твърде широките си панталони. Сигурно не за нейно удоволствие искаше да стане строен! Коя ли млада гъска, угоена с модни журнари, му е натикала тази идея в главата! Той прибираше корема си, дърпаше сакото си напред... Навярно щеше да каже: „Трябва да намина при шивача си...“ Тя започна да атакува решително:

— Ходих в Бромей днес следобед. Жан-Марк беше там с едно момиче.

— А? — каза Филип, без да се обърне.

Карол се възмути от тази апатична реакция. И повиши тон:

— Надявам се, че ще поговориш с него както трябва! Искам да мога да ходя във вилата Феродиер, когато ми се ще, без да рискувам да попадна на сина ти в момент, когато прави любов с някаква мишка!

— Имаш право — каза Филип. — Не трябва да ходи, без да предупреди.

— Дори и да предупреди! Феродиер не е публичен дом!

— Не преувеличавай! Естествено е на неговата възраст...

— Не, Филип!

— Колко прекалено сурова стана изведнъж! — каза той.

Тя отправи към него остър поглед.

— Кое е това момиче? — попита той.

— Валери дьо Шарнерай.

Той се засмя.

— Бях уверен...

И като се завъртя на петите си, той добави:

— Тя се е лепнала за него! Няма да се изненадам, ако в близки дни поиска ръката ѝ.

Карол почувства голяма празнота в душата си. Всичко стана безцветно. Обзе я непреодолим страх. Не можеше вече да удържи въображението си. Едва промълви:

— Не е възможно!

— Защо?

— Той... той не я обича!

— Откъде знаеш?

— Във всички случаи това ще бъде глупост... една, една подлост...

Тя изсъска тази дума със сила, сякаш си дереше гърлото.

— Не намирам! — измърмори Филип замислено.

— Как можеш да говориш така?... Значи си противоречиш по този въпрос!

— Не, разбира се!

— Ти сто пъти си му повтарял, че мъжът проваля кариерата си, като се ожени много млад!

— Това зависи от жената, за която се жени!

— Какво толкова изключително има тази малка пуйка?

— Тя е дъщеря на Шарнерай; фармацевтичните лаборатории „Шарнерай-Дюпуй“, а това е нещо!

— А следването му?

— Ще го продължи заради красотата на жеста. Но ако влезе в семейство Шарнерай, съмнявам се дали ще има нужда да стане лисансие по правни науки, за да преживява!

— Отвращаваш ме — прошепна тя.

— А ти ме учудваш. Ти не възрази нищо на жалката сватба на Франсоаз, а пък когато се заговори за една прекрасна партия за Жан-Марк...

Тя се заинати.

— Жан-Марк е мъж... Един младеж с качества... Ще бъде жалко да се ожени заради едно хрумване... Дори ако родителите на тази хлапачка са богати... Най-вече ако са богати! Вместо да извоюва успеха си със своите качества, той ще дължи всичко на връзките си... И тъй като е със слаб характер, ще стане несретник, един светски

несретник, един несретник, доволен от себе си, което е най-отвратителното! Ти не можеш да искаш това, ако обичаш сина си!...

Той вдигна рамене.

— Да не мислиш, че имам някакво влияние над него!...

— Разбира се, че имаш! Трябва да прекратиш тази история, докато още е време! Видях ги аз двамата! Игрят си на малка законна двойка! Най-вече тя!... Една опасна мръсница. Претенциозна, високомерна. Отдава се по сметка като всички проститутки на нейна възраст. Прочее не може да се каже, че е красива. Много къс нос, едри колене...

Тя млъкна, съзнала, че прекалява. Задушаваше се. Свали колието от перли и го постави върху камината. После започна да крачи из стаята, в която само една запалена лампа разпръскваше мека светлина.

— Не навлизай в такива подробности! — каза Филип. — Може би Жан-Марк съвсем няма намерение да се жени.

— Да! Но тя?...

— Това не е достатъчно!

— Но ако това момиче наистина го желае!...

— Добре! Ще говоря с Жан-Марк.

Той спря Карол и поиска да я прегърне. Тя видя да се доближава към нея едно много слабо лице с необикновени слепоочия. Той имаше бръчки по хлътналите си бузи. Колосаната яка зееше на шията му. Обзе я ужас.

— Не — каза тя.

Филип я изглежда учудено. Върху тази маска на застарял млад мъж тя прочете обидата на отблъснатия самец. Защо я желаете? Защото му описа любовното приключение на Жан-Марк? Защото бе видял на масата дъщеря си с мъжа, с когото споделя леглото? Този лъх на млада любов изведнъж го бе възбудил.

Той поиска да опита отново.

— Остави ме! — каза Карол. — Уморена съм...

Тя седна в един фотьойл и вдигна отмаляла ръка към челото си. Зла усмивка нагърчи лицето на Филип. Той влезе в банята. Тя чу как се разсъблича. После се разнесе дрезгаво тракане: беше се качил на теглилката.

III

Филип постави парите върху масата и подаде разписката на Мерседес.

— Подпишете тук — каза той.

Тя сложи на носа си очила с черни рамки (при работа не ги носеше) и започна да проверява сметката с недоверчив вид. „Каква гадна мутра!“ — помисли си Филип. Никога не беше се вглеждал в нея с такова внимание. Навярно се беше надявала да разбуди всички, като се яви този неделен ден в осем и половина часа сутринта. Но Филип беше вече станал. Трябваше само да облече домашен халат и да я приеме в кабинета си. Тя стоеше права пред него в своя тъмносин като патладжан шушляк, стегнат в кръста, и четеше, четеше...

— Е, какво? — подзе той нетърпеливо.

— Господинът е забравил, че имам право на два дни отпуск месечно, плюс добавките за квартира и храна! — каза тя най-послед със злъчен тон.

— Всичко е вписано на третия ред, в параграфа различни добавки — каза Филип.

— Това не са различни добавки...

— Не си играйте с думите.

— Ако някой си играе тук, това не съм аз, господине, тъй като се касае за моята прехрана. Помирителната комисия ще уважи искането ми. Сметката трябва да бъде подробна...

Той взе разписката разярено, допълни я в полето, после ѝ я върна. Тя извади от чантата си един лист хартия и сравни своята сметка с тази на Филип. Устните ѝ мърдаха бързо. Повтаряше си цифрите на испански. След малко каза:

— А добавките за превоза? Вие сте ги забравили!

— Вярно — каза той. — Колко?

— Трийсет и седем франка и седемдесет и пет сантима.

Той поправи сбора и изръмжа:

— Това ли е всичко?

— Да, господине.

— Тогава подпишете.

— Защо?

— Защото искам да имам документ, че днес съм ви платил както трябва.

— Но вие още не сте ми платили!

— Ами това? — каза той, като показва парите върху масата.

— Липсва за превоза.

Той прибави трийсет и седем франка и седемдесет и пет сантима. Тя дълго брои парите, преброи ги повторно, подреди ги в ръчната си чанта, надраска нечетливо подписа си върху копието на сметката. После, като се изправи, попита:

— А удостоверението ми, господине?

Той беше забравил тази последна формалност. Като откъсна един лист от тефтера си, написа на един дъх върху него, че госпожица Мерседес Марета е работила при него от тази до тази дата като камериерка и че го напуска, свободна от всякакви задължения. След като прочете този лаконичен текст, Мерседес леко се усмихна.

— Това ли е всичко, което господинът намери за нужно да напише в моето удостоверение? — попита тя.

С края на пръстите си тя размахваше листа пред себе си като ветрило.

— Да, наистина! — изръмжа Филип. — И считам дори, че съм много снизходителен! Ако бях поискал да кажа всичко, каквото мисля, трябваше да добавя, че вие сте най-отвратителната личност, която съм познавал!

Лицето на Мерседес не трепна нито веднъж.

— Има ли господинът какво да се оплаче от мене? — попита тя със сладникав глас.

— А, да, разбира се! — извика той. — Ако зависеше само от мене, вие нямаше да останете и два дни в дома ми!

— Госпожата ли искаше да ме задържи?

— За нещастие, да!

— Толкова е добра госпожата. Всъщност тя има интерес да ме търпи. Знам толкова неща за нея!

Филип стана зад бюрото си и показва вратата.

— Идете си!

— Не желае ли господинът да научи, че е рогоносец?

Беше произнесла думата „рогоносец“ на испански.

Дяволско злорадство блестеше в очите ѝ.

— Видиотявате се от злоба, бедно момиче — каза Филип, като сдържаше гнева си. — Излезте, ако не искате да ви изхвърля навън!

— Вие може би си въобразявате, че измислям? — измънка тя. — Трябват ви доказателства? Ами ако ви кажа, че госпожата спи с вашия син?

Това беше прекалено! Филип стисна юмруци, обиколи бюрото и се насочи към Мерседес.

— Не ме докосвайте! — изсъска тя. — Или ще крещя. Ще вдигна на крак цялата къща. Ще извикам полицията!...

Той я хвана за лакътя и я повлече навън от кабинета.

— Вие сте измет! — каза той през зъби.

Гримаса от злоба и от страх разкриви лицето на Мерседес. Тя се мъчеше да се освободи, дърпаше се и следваше Филип, като крещеше:

— Измет е госпожата! Виждала съм я с господин Жан-Марк! А не беше красиво, кълна ви се! Тя спа тук с него, после в квартирата му на улица „Асас“! Ако не ми вярвате, попитайте Агнес, която ходи да чисти там! Тя е намерила там нещата на госпожата! Чорапи, кърпи, бельо...

Тя се задъхваше и се оплиташе в тия гнусни подробности. Стигнал във вестибюла с тая фурия, Филип я изхвърли на площадката, тресна вратата и остана зашеметен. Учудваше се, че брътвежите на една слугиня могат да му причинят такава болка.

— Мръсница! — прошепна той, за да се успокои. — Мръсница!...

После влезе в стаята. Карол не беше вече в леглото си. От банята долиташе шум от вода. Вратата беше оставена отворена. Но Филип не прекрачи прага. Страхуваше ли се да изненада Карол гола във ваната ѝ? Парализиран изведнъж, той се отпусна в един фотьойл до неоправеното легло.

— Ти ли си, Филип? — попита гласът на Карол. — Добре ли мина всичко с Мерседес?

— Да, да...

— Ще бъда готова след две минути! Ще поръчаш ли да донесат закуската?

Той стана, дръпна два пъти шнура на звънеца, който висеше в алкова, и пак седна. Шокът отмина, яростта стихна, той се чувстваше отслабнал, наранен, отровен. Сякаш беше дишал отровни миризми в тази стая. Колкото повече разсъждаваше, толкова повече му прилошаваше. Хвърленото от Мерседес обвинение беше съвсем невероятно. И все пак как да се обясни гневът на Карол снощи срещу Жан-Марк? Като говореше за Валери, гласът ѝ не беше ли глас на ревнуваща жена? „Но не, смешен съм! Карол и Жан-Марк! Съвсем не подхожда!“ Той огледа измачканите чаршафи, двете еднакви възглавници, огледалото със златната рамка, покривката от вигон, картините в сладникавия стил от XVIII век и този женски декор, който изведнъж го ужаси. На вратата се почука. Беше Агнес със закуската на поднос. Той я погледна, сякаш я виждаше за първи път. Едра, непроницаема, всяваща безпокойство.

— Къде трябва да поставя подноса, господине? — попита тя.

— На леглото. Благодаря, Агнес.

Тя излезе. Той си спомни, че за режима, който прилагаше, трябва да вземе сутрин на гладно едно диуретично лекарство. Флакончето беше на нощната му масичка. Две хапчета. Глътна ги.

Карол се появи с хавлиен пенъоар, прилепнал по тялото, и с розова кърпа, увита като тюрбан около косите. От нея лъхаше мирис на окосена трева. Лицето ѝ без грим изразяваше бодростта на ума, свежестта на кожата, признаци на удоволствието, което изпитваше от тоалета си.

Тя се плъзна в леглото, постави подноса на коленете си, наля си кафе и мляко, захапа една препечена филия с масло, като повдигна лакомо горната си устна.

Филип пиеше сутрин само чай.

— Наистина ли нищо няма да хапнеш? — попита тя.

Той поклати отрицателно глава: режим! Държеше чашата в ръка и гледаше мрачно как в златистата течност се разтапя една таблетка захарин. Съвзе се от първата глътка силен и парещ чай. Достатъчни ли бяха някои всекидневни навици, за да се прогонят кошмарите? Когато тялото се върне към привычките си, духът лесно намира своя покой. Той се вгледа в Карол. Тя пиеше кафето с мляко, стиснала чашата с двете си ръце като дете. Над белия порцелан се виждаха само

тъмносивите ѝ очи. Пеньоарът бе разтворен над гърдите ѝ. Беше спокойна, естествена, невинна. Телефонът иззвъня.

— Обади се — каза той.

— Не — каза Карол. — Ти.

Той стана и вдигна слушалката.

— Ало, татко? Как си?

Беше Жан-Марк. Филип почувства лека спазма в гърдите и прошепна:

— Добре... А ти?

— Много добре. Искам да те помоля: ще можеш ли да ми дадеш колата за днес?

— Къде ще ходиш?

— Вчера закъсах нещо с остин-купъра на Валери. Мисля, че делкото се е повредило. Днес е неделя, гаражите са затворени. Много глупаво! С приятели се бяхме уговорили да излезем на разходка. Така че ако може...

— Почакай — каза той, — ще говоря с Карол.

Затисна с ръка микрофона на слушалката и като се обърна към жена си, каза:

— Жан-Марк иска колата.

— А, не! — извика тя.

— Защо? Ще я използваш ли?

— Да.

Филип вдигна слушалката към бузата си.

— Невъзможно, драги. Карол има нужда от нея. Съжалявам...

След като затвори телефона, той седна отново, праметна крак върз крак и помълча известно време. Карол изпи кафето си с мляко и постави подноса до себе си, на леглото.

— Какво смяташ да правиш днес? — попита той.

— Нищо.

— Тогава защо не пожела да дам колата на Жан-Марк?

— Не намираш ли, ме вече трябва да престанат тия разходки до Бромей за вдигане на крака? — каза тя с глух глас.

В нейния поглед имаше такава злоба, ме впечатлението на Филип беше, сякаш се намираше пред друга личност. Преобразяването бе станало като в театър. Но Карол бързо се върна в първата си роля.

Усмихната, тя взе едно модно списание от нощната масичка, отвори го и заяви:

— Лятната мода ще бъде страшна тази година.

Филип влезе в банята. Докато се бърснеше, той чу Агнес да влиза, за да вземе подноса от закуската. Собственото му лице в огледалото го изненада. Той ли беше този мършав, похабен човек, чийто поглед молеше обяснение? Бързо се изми, навлече стария сив фланелен костюм, който обичаше да носи в неделя, и се върна в стаята, където Карол продължаваше да чете. Тя дори не вдигна очи към него. Той излезе, премина през салона и се запъти към кухнята.

Кухненските съдове бяха измити и подредени. Нищо не беше разхвърляно. Агнес бе излязла. Той отвори вратата и се заизкачва бързо по задната вътрешна стълба. Спирала от тесни стъпала се издигаше между мръсните стени. Сигнал до петия етаж, Филип се спря, за да отдъхне, после тръгна по коридор с нисък таван, осветяван тук-таме от капандури. Таванският етаж на тази къща беше лабиринт от резки завои, от необикновени чупки. Един лошо затворен кран ронеше сълзи над ръждясал леген. От общия клозет лъхаше силна миризма на зеле. Зад тънките врати спореха хора, радиоапарати свиреха с все сила. Между съкооператорите на много пъти бе повдиган въпросът да се почисти и боядиса този етаж на прислугата. Но никога не беше се стигнало до мнозинство, за да се извърши ремонтът.

Филип не знаеше дори къде точно живее Агнес. Вляво или вдясно беше стая № 27? Той тръгна вляво и попадна точно на нея. Изведнъж му се видя странно неговото присъствие пред тази врата. Подвоуми се за секунда, после почука.

— Кой е? — попита гласът на Агнес.

— Господин Ейглетьер — каза Филип.

— Ах! За минутка...

Вратата се отвори и разкри малка мансардна стаичка с розови хартиени тапети на райета. Между железното легло и тоалетната масичка се беше изправила Агнес, облечена цялата в черно и с виолетова сламена шапка на глава. Зад нея, на стената, имаше едно разпятие, клонче чемшир и религиозни картинки, забодени в шахматен ред.

— Излизате ли? — прошепна Филип.

— Отивах на литургия, господине.

Той никога не бе помислял, че Агнес е религиозна, нито изобщо, че слугините имат някакъв личен живот извън къщата.

— Няма да ви задържам дълго — каза той. — Вие ходите да чистите два пъти седмично квартирата на моя син на улица „Асас“...

— Да, господине — измърмори тя.

— Какво сте видели там?

— Ами... нищо...

Той опря показалеца си в нея и я прониза с инквизиторски поглед.

— Видели сте, Агнес!... Вие сте го казали на Мерседес! Трябва да го кажете и на мене!... Какво сте видели там?

Тя не отговори. Долната ѝ устна трепереше като листо. Всички бръчки по лицето ѝ се раздвижиха. Той се наведе над нея и настойчиво каза:

— Дрехи на госпожата? Бельо на госпожата?

Сълзи бликнаха от очите на Агнес. И навела глава, тя изсумтя:

— Да, господине... Но това беше отдавна... Миналата година... О, господине... Не трябваше!...

Тя хленчеше сега.

— Благодаря, Агнес — каза той.

И си тръгна стремително. Отново в лабиринта. Полукафяви-полубежови стени, ниши и завои. Къде беше изходът? Филип дълго се въртя в този лошо осветен тунел, в който номерата по вратите не бяха последователни. Сега дори не се чуваха нито гласове, нито музика. Никой не живееше тук. Имаше натрупани мебели, шкафове с парцали, дупки на плъхове, свърталище на паяци. Навярно бе сбъркал посоката. Загубен в етажа на слугините! Върна се назад и мина покрай стаята на Агнес. Стълбата. Добре. Стъпалата се огъваха под тежестта му. Същото чувство на прилошаване беше изпитал някога, по време на буря, когато прекосяваше Атлантическия океан с кораба „Куин Мери“.

Площадката на втория етаж. Той блъсна вратата, прекоси целия апартамент като сомнамбул и се спря пред леглото, на което Карол прелистваше илюстрирани списания. За пръв път я гледаше не вече като жена за любов, като жена, на която можеше да изневерява, а като неприятелка, която трябваше да убие.

— Съмнявах се и щях да те пратя по дяволите, ако ми беше изневерила с когото и да било — каза той. — Но това, което научих,

надминава всичко, което си въобразявах. Как можеш да бъдеш толкова... Толкова мръсна, че да се нахвърлиш на Жан-Марк, на сина ми?

Последните думи заседнаха в гърлото му. Горчивина изпълни устата му. Беше загубен, ако мъката се смесеше с гнева му. С усилие той напрегна мускули, стисна челюстите си. Карол повдигна красивата си, забрадена глава и каза с лек презрителен тон:

— Какво те прихваща? Откачаш ли?

Тази нечестност окончателно го обърка.

— Може би не е вярно? — извика той.

Тя издържа погледа му. За миг се гледаха мълчаливо. После той почувства, че от лъжа на лъжа те бяха стигнали до точката на разрива, че и тя бе стигнала до крайност, че не можеше да отрича повече. Изведнъж тя отхвърли завивките, стана и се изправи пред него. Безумен блясък се появи в зениците ѝ. Заговори с някакво зловещо спокойствие, с гневна кротост, като движеше бавно устните си.

— Да, истина е, Филип! И аз не съжалявам! Ти си такъв мръсник, че нямаш право да упрекваш никого за нищо. Най-вече мен! Виждаш ли, ти си ми причинил толкова зло, като ме мамеше в продължение на години с всевъзможни проститутки! Но аз нищо не казвах! Аз търпях! Сега е твой ред да търпиш! Мразя те! И твой син те мрази! Ние добре се подиграхме с тебе!...

С изправена глава в белия си пенюар, тя говореше, говореше, преповтаряше жалбите си, мъчеше се да разлютява раната. И той я оставяше да говори, сразен от откровението. Сега вече нямаше дори надежда в съмнението. Да смаже ли с юмрук това лице на малко злосторно женско животно? Каква полза? Той я презираше, за да няма за какво всъщност да ѝ се сърди. Но другият, но Жан-Марк? Този син, с когото толкова много се гордееше! Как е могъл?... Филип смътно съзнаваше, че стои прав в една тъмнорозова стая, в която бръмчи глас, чиято злоба го кара да скърца със зъби. Сърцето му тежеше, биеше силно. Чувстваше болка от желязно копие между ребрата си. Да избяга бързо оттука, да не вижда повече Карол, да отиде да диша чистия въздух навън. Той излезе, без да каже нито дума.

Шумът и движението на улица „Бонапарт“ го пое и понесоха. Вървеше без цел и мислеше как Жан-Марк се люби с Карол. Точността на картините го смразяваше. Един негов двойник проникваше в тялото

на жена му. Беше ужасно, непоносимо! Тя бе достатъчно порочна, за да сравни двамата мъже. Навярно дори предпочиташе младежките похвати на своя заварен син пред тия на съпруга си. Положително е признала това на Жан-Марк, който се е възгордял. Помислил се е за герой от гръцките трагедии. А всъщност е един малък мръсник, предпазлив и малодушен. Подлец, който действа тихо и мълком. Как се е преструвал като маймуна в продължение на месеци пред баща си! А самият той, Филип, беше плащал наема на квартирата. Бе давал пари, за да може синът му удобно да целува неговата жена. Считали са го за глупак! Това е може би най-тежкото! Отвращението пропъждаше болката. Гневът потискаше мъката. Измамен, подигран, осмян жестоко, той си възвръщаше духовната сила. Повика едно минаващо такси, хвърли се вътре и се сгромоляса на седалката.

— Къде да ви откарам? — попита шофьорът.

* * *

Жан-Марк навлече един стар сив пуловер, нави тъмнозеления шал около врата, погледна часовника си и установи, че пак е закъснял. Трябваше да мине да вземе Валери от дома ѝ в десет часа, а беше вече десет и двадесет минути. Толкова по-зле, тя беше свикнала! Впрочем какво ли щяха да правят днес без кола... Той излезе от стаята си и затвори вратата. Като стигна в края на коридора, неочаквано трепна. Срещу него баща му изкачваше стълбите тежко, стъпало по стъпало, плъзгайки ръка по парапета.

— Какво има, татко? — попита загрижено Жан-Марк.

Филип стигна площадката и се изправи. Дишаше неравномерно. Лицето му бе сериозно.

— Върни се — каза той. — Имам да говоря с теб.

Жан-Марк се върна в стаята си, следван по петите от баща си. Затворил веднъж вратата, той почувства как нараства тревожният му страх. Смразяващ поглед прониза главата му. Филип извика внезапно със сгърчено лице:

— Хубаво сте се подиграли с мене ти и Карол!

В същия миг той вдигна ръка. Плесница отекна чак в черепа на Жан-Марк. Той залитна от удара. Вкус на желязо изпълни устата му.

Лявата му буза гореше. Той отстъпи назад, към стената, с вдървени крака. Пред него баща му, с набръчкано лице, дишаше тежко. Щеше ли да удрия още? Не, той се владееше, мъртвешки блед, тежък, неподвижен. В очите му не блестеше вече този смъртоносен лъч, погледът му изразяваше огромно отвращение.

— Да не си посмял да стъпиш вкъщи — каза той със задъхан глас. — Не искам да те виждам вече... Не искам вече и да чуя за тебе... Никога, никога!... Между нас двамата всичко е свършено, чуваш ли?... Свършено е...

Миг след това вратата се тресна. Жан-Марк остана сам, безсилен, ушите му бучаха като след тропически ураган. Бързината и грубостта, с които се разигра сцената, създаваха в него някаква нереална представа. И все пак не можеше да се съмнява, че целият му живот бе разбит за две секунди. Имаше нещо злокобно в тази истина, която избухна със закъснение. Защо катастрофата, от която се страхуваше през цялото време на връзката си с Карол, трябваше да стане, след като бе скъсал с нея? Плащаше сега, когато не беше виновен. И дори не можеше да се извини с времето, което бе изтекло. Не съществуваше никаква давност за престъпление от този род. Падна по корем на леглото си и заби лице във възглавницата. Сълзи обгаряха очите му. Кой ли беше уведомил баща му? „Все едно! Колко много страда! Как ме презира! Как ме мрази!“ Съзнавайки позора си, той нямаше желание да се оправдава, да се бори, да живее. Обърна се на гръб, запали цигара. Димът имаше слабо солен вкус. Какво щеше да стане с него? Изгонен от семейството си, окалян, прокълнат!... Една драскотина на тавана. Отвратително спокойствие на мебелите. Нищо друго, освен дърво, желязо и тъкан, бездушни вещи. „Аз съм мръсник“. Беше мръсник, както другите бяха синеоки или чернооки, педераста или страдащи от артрит. Искаше му се да изгаси цигарата върху ръката си, за да изпита смелостта си! Бавно приближи до дланта си горящи я край. Още два сантиметра до кожата. Настръхна от страх. После смачка фаса в пепелника. И в същото време си помисли, че всъщност никога не е имал намерение да се изгаря с тази цигара, че се е пошегувал да се изплаши, че както в дребните неща, така и в големите е страхливец. Сега вече не плачеше. Мъката му беше много голяма, за да се изрази със сълзи. Минутите минаваха и той не се изкушаваше да погледне часовника си. Слабо тиктакане дълбаеше

вената на китката му. Какво го интересуваеше сега времето!... Направеше ли опит да се отърси от този отвратителен гнет, той виждаше отново бледата маска със зачервени очи, чувстваше пак пламъка на плесницата върху бузата си. Няма да имат край плесниците на баща му! През целия му живот, ден след ден... Потънал в размишленията си, той едва чу, че на вратата се чука. Един глас каза през пролуката:

— Жан-Марк! Тук ли си?

Позна Валери, стана с досада и отиде да отвори.

— Чаках те повече от един час — каза тя, като влезе. — Какво се е случило? Знаеш ли какъв вид имаш?

— Страшно съм окалян — каза той.

— Защо?

— О, няма нищо!...

— Има, кажи ми какво!

Подвоуми се, после изръмжа против волята си:

— Скарах се с баща си.

— По какъв повод?

— Много гадна история!

Тя се усмихна. Беше ли се досетила? Способна беше на това! Момичетата имат такава интуиция! Не, тя не знаеше. Преструваше се, че знае. За да го дразни. Тя продължаваше да се усмихва. „Ами ако ѝ кажа за състоянието, в което се намирам?...“ Това намерение го ужаси, възбуди го. Мръсното желание винаги да се плъзга все по-ниско, за да вижда докъде можеше да затъне.

— Каква е тази гадна история? — каза тя. — Обясни...

Той се чу да шепне:

— По повод на Карол.

— Твоята мащеха?

— Да, спях с нея. Баща ми научил. Голям мръсник съм, нали?

Той дебнеше да види как ще реагира. Тя мълча един миг. После усмивката ѝ се засили, очите ѝ се свиха и тя каза:

— Нима си въобразяваш, че не съм се досещала! Тя направи такава физиономия, когато ни завари в Бромей! Като крава е влюбена в тебе тази добра женица!

Извила встрани глава, тя го гледаше хитро, с възбуда. „Ето целия ефект, който предизвика това в нея!“ — помисли си той разочарован.

— Разбира се — подзе тя, — баща ти не е могъл да прецени добре! На неговата възраст това не е смешно!

— Не, както казваш, не е смешно!

— Каква каша! Хайде не мисли повече! Всичко ще се уреди!...

Беше се приближила толкова до него, че го докосваше с върха на гърдите си. Той я прегърна. Невъзможно! Баща му беше още в стаята, баща му виждаше всичко... Е, добре, една причина повече! Той притисна устата си върху кадифените устни, които му се отдаваха. Натезала изведнъж, тя го притегли към леглото. Не беше предвидил това. Но не беше ли то единственият начин да забрави всичко? Поваляне, мрак, потъване... Облада я, сякаш утоляваше жаждата си за отмъщение. После се почувства пак празен и смазан, още по-отвратен. Валери се миеше и поправяше прическата си зад паравана.

— Изпитвах такова силно желание! — каза тя.

IV

Развален ли беше звънецът? На Даниел му се струваше, че урокът по алгебра на Меринас продължава повече от един час. За нещастие беше си забравил часовника вкъщи. А Лоран Совело, съседът му, който можеше да го осведоми, отсъстваше от два дни: чернодробна криза, мислеше си Даниел. Как лакомо ядеше това момче!

Даниел се обърна назад и прошепна през рамо:

— Имаш ли часовник?

Дебюке, който седеше зад него, отвърна:

— Още десет минути!

Страшният Меринас рязко спря да пише на черната дъска, отпусна ръката си и какъвто беше висок, сух и облечен в сиво, заприлича на телеграфен стълб. Той отсече с остър глас:

— Какво казахте, Ейглетиер?

— Попитах за часа, господине.

— Бързате ли?

Неочаквано желание да се пошегува и да се покаже храбър обзе Даниел. Той се разпали и отвърна:

— Да, господине, имам среща.

Това беше истина: Даниела го чакаше в „Люксембург“. Класът избухна в смях. Даниел се опери. Уважението от този успех, който пожъна сред другарите си, го утешаваше за лошите бележки на класното. Сега, един месец до матурата, той беше напълно уверен, че ще бъде скъсан.

— В четвъртък ще ви бъде отнет свободният ден — отсече Меринас — заедно с вашия другар Дебюке, който благоволи да ви отговори.

Без да бъде ни най-малко огорчен, Даниел обаче спази традицията да се престори на жертва и започна да хленчи:

— О, недейте, господине!... Не е справедливо, господине! Имаме класно по геометрия в петък, господине!...

И си помисли, че все пак най-лесното бе да се „направи на болен“ още от утре. Какво щеше да научи в лицей! Вкъщи ще може да

преговори най-важните въпроси от конспекта, като си акомпанира с някои хубави джазови плочи. Баща му, който бе зает с друго, ще подпише каквито извинителни бележки му поднесе.

— Да продължим — каза Меринас. — Видяхме, че за да имаме асимптота, трябва да има асимптотична посока. Ако асимптотичната посока е към Оу, равенството е...

Даниел се наведе над тетрадката си, но вместо да пише цифри, писалката му чертаеше женски профили в долния край на листа. Наподобяваха негърки. Мислеше си, че изобщо е прекарал една тъжна година. Не беше му останало време, за да изпира доклада си до фондацията „Зелиджа“; възможно е също да не бъде награден; не трябваше дори да разчита на стипендия за едно второ пътуване! Впрочем какво би могло да се направи, ако човек е в неговото положение? Даниела го беше молила да се устрои така, че да може да отиде това лято на Лазурния бряг, където тя ще прекара ваканцията с родителите си. Не можеше да ѝ отказва нищо сега, когато тя му беше любовница. Имаше и друг бодлив въпрос: отношенията му с Лоран Совело. На съвестта му тежеше, че спи със сестрата на своя приятел. Ако научи истината, Лоран ще побеснее от гняв, ще поиска да счупи главата на Даниел, но тъй като Даниел беше по-силен, пердаха ще изяде съвсем несправедливо Лоран. Значи по-добре беше да не му казва нищо. Но да не му казва нищо, значи да го лъже. А да се лъже приятел е по-страшно, отколкото да се лъже жена! В подобни моменти човек разбира, че драмите на Корней не са празна работа!

Звънецът на освобождението изправи Даниел зад чина му. Ако избърза, имаше шанс да срещне брат си на излизане от стария факултет, където се четяха лекциите за трета година. Беше на две крачки от лицето „Сен Луи“. В сряда Жан-Марк имаше „гражданско“ от петнадесет часа и петнадесет минути до шестнадесет часа и петнадесет. Даниел се хвърли напред, прилепил лакти към тялото си, изпревари другарите си по стълбата, излезе на булевард „Сен Мишел“, зави по улица „Куйас“ и се изправи като кол под смесения поток студенти, който изтичаше от юридическия факултет. Повечето имаха важен и уморен вид. Около момичетата се образуваха групи. Даниел забеляза брат си и Дидие Копелен, които слизаха по стълбите. Приблужи се към тях с широка усмивка. Но Жан-Марк не прояви любезност.

— Какво искаш? — попита го той кратко.

Даниел разбра, че е попаднал в лош момент. Попита неуверено:

— Не може ли да ми бутнеш ключа на стаята си?

— Не — каза Жан-Марк. — Необходима ми е за следобед.

— А за утре?

— Утре също.

— Знаеш, ще я използвам един-два часа.

Жан-Марк решително поклати глава отляво надясно. Даниел направи гримаса. Очевидно бе, че ако брат му има работа с някое момиче, стаята никога не ще бъде свободна. Каква лепка е тази Валери!

— Добре — каза той. — В такъв случай довиждане...

Тръгна с мъжествени крачки към парка „Люксембург“. Даниела го чакаше, седнала на уговореното място, близо до големия басейн.

— Нищо не стана! — каза той, като я видя.

— Какво?

— За стаята. Брат ми ще си я ползва.

Като жена, и следователно свенлива, тя не можеше да изрази голямо разочарование. Все пак тъжно облаче засенчи погледа ѝ. Усмихна се меланхолично:

— И тук сме добре!

Той ѝ показа сивото небе и предрече:

— След десет минути ще завали.

— Можем да отидем в някое кафене — каза тя.

— Нямам пукната пара.

— Тогава у вас.

— О, не! Невъзможно е!

— Защо?

— Карол е много кибритлия сега! Чудя се какво се е случило между баща ми и нея. Но уверявам те, че те двамата вече не си гугукат. Спят в отделни стаи и мутрите им са като на погребение. Ако те заведе и тя си е вкъщи, ще вдигне пара!

Той седна до Даниела и въздъхна, потиснат от чувството, че е бездомен в любовта. Каква ужасна съдба за един мъж, навлязъл в осемнадесетата си година, който е намерил жената на своите мечти и не може да ѝ предложи една обстановка, достойна за чувствата, които изпитва към нея! Изведнъж всички световни проблеми се свеждаха до

това: един покрив и четири стени, за да бъде сам с нея! А имаше толкова места в Париж! Апартаменти от петнадесет стаи, в които живуркат треперещи старци, празни слугински стаи, незаети кантори... Главата му се замайваше при мисълта за това прахосване на жилища. Страстта на Даниел се бореше с камъните на града, с егоизма на родителите, със законите на благоприличието, които старите са изобретили, за да пречат на младите да се наслаждават на живота. Сред зеления листак пред него белите статуи се чувстваха много добре голи под открито небе. Той завидя на тяхното митологическо безсрамие. После, като обгърна със силна ръка раменете на Даниела, той я привлече към себе си, целуна я по бузата, по устните. Тя леко се бранеше, смутена от движението на хората, които се разхождаха. Но никой не ги гледаше. Притисна я още повече, като ѝ прошепна:

— Дани, моя Дани!

Често я наричаше така, откакто я бе обладал. Тя се възпротиви:

— Не, не Дани. Ужасявам се от това!

— Не си права! По-прелестно е, отколкото Даниела. Дани! Това повече ти отива! Малка моя Дани!

Закапа дъжд. Той изръмжа:

— Ето, заваля!

— Имам една идея — каза Даниела. — Ще се прибера вкъщи. А ти ще дойдеш десет минути по-късно, уж че идваш да видиш Лоран. Той ще бъде очарован, родителите ми няма да разберат нищо...

Даниел смръщи вежди. Съвестно му беше да си помисли, че болният Лоран ще счете посещението му за проява на другарска любов, докато той отива заради Даниела.

— Не е много честен твоят номер към Лоран.

— Защо?

— Той ще си въобрази...

— Чудесно! Нека... Ще бъде щастлив!... А и аз също от тази измама!...

Радостта в очите ѝ беше невинна и едновременно порочна. Даниел чувстваше, че силите му го напускат. Женските хитрини бяха страшни. Те превиват морала по свое желание, така както кошничарят върбовите клонки.

— Отиваме — каза Даниел с мрачен вид.

И помисли за брат си, който в този момент навярно посреща Валери в квартирата си; той поне нямаше нужда да лъже някого, за да бъде щастлив!

* * *

— Аз казвам, че шансът да издържа е едно на петдесет! — измърмори Даниел.

— А пък аз — едно на сто — преувеличи Лоран.

— Не сте интересни! — каза Даниела.

Брат й я изгледа строго.

— Нима мислиш, че тая работа е за смях?

Той беше седнал посред леглото си с разкопчана на слабите си гърди пижама, с пожълтяло лице и тъжни очи.

— Като си помисля само, че ако бяхме в класа по философия, щяхме да лапнем матурата като локум! — въздъхна Даниел. — Обяснявах това на баща си. Но той не искаше и да чуе. За него само математиката е достойна за уважение.

— И моят е такъв! — каза Лоран.

— За твоя разбирам все пак. Инженер е. Но моят защо? Той не е в състояние да различи един синус от един косинус, а иска да ме тикне в математическите науки. Това няма да стане! Във всеки случай, ако трябва да повтарям, ще мина в класа по философия!

— И аз също.

— Бонбон е това философията!

Стояха мълчаливо, с поглед, зареян в метафизичен блян. Една плоча се въртеше, издавайки отбивисто стенанията на един тромпет със сурдинка.

— А отгоре на това — подзе Даниел, — изучава се и логика в класа по математика. Това е най-гадното!

— Все пак има интересни неща в логиката — каза Лоран. — Различните форми на разсъждения...

— Да... Но бъркотията в хипотетичните силогизми, разделителните, съединителните... Тук никак ме няма!

Седнала на пода до леглото, Даниела изглеждаше изумена от познанията на двамата приятели. На Даниел му се виждаше странно,

като я гледаше в стаята на брат ѝ, потънала в семейната си среда и сякаш възвърнала девствеността си. Възможно ли бе Лоран да не подозира нищо? Колко време ще трае тази криеница? Изведнъж Даниел съжали, че беше дошъл. Чувствуваше да се пробужда в него атавистичното съмнение на момъка, поканен у родителите на любовницата му. Всички къщи, в които живее хубаво момиче, приличат на капан. Предпочиташе да се среща с Дани на неутрален терен.

— Все още ли искаш да станеш журналист? — попита той.

— Да — каза Лоран.

— Е, да, аз също искам да се отдам на журналистиката! Но на активна журналистическа дейност, разбираш ли?

Даниела отправи към него загрижен поглед. Навярно си го представяше вече впуснал се по пътищата на света и се връща при нея само в интервала между два репортажа.

— Журналистиката не е професия — каза тя.

Двамата приятели се провикнаха от възмущение.

— Какви глупости говориш, драга! — каза ѝ Лоран.

Тези думи засегнаха Даниел. Той не искаше да допусне, че Дани не е така интересна за брата си, както Франсоаз за него. Наистина някои момичета бяха само сестри, както Франсоаз, други, като Дани, бяха жени преди всичко. Тя огряваше тази момчешка стая с усмивката си. Възпрепятствуван да ѝ изрази с думи любовта си, той ѝ отправи пламенен поглед. В същия миг Лоран обърна очи към него. Доловил ли беше излиянието? Той смръщи вежди. Даниел почувствува внезапна горещина по бузите си.

— Ако има начин да се купят темите на матурата, ще ги вземеш ли? — попита Лоран.

Даниел се разведри: „Нищо не е забелязал“. Необходимостта да се преструва го изтощаваше. Чувствуваше се виновен, гузен и малко коварен.

— Не — каза той. — Подло е!

— Моралът ти е като на първобитните! — каза Лоран. — Трябва да си прагматик.

— Това не е прагматизъм!

— Ах, прощавай!...

Те се нахвърлиха страстно един върху друг, използвайки философските изрази като шпаги. Сред спора Даниела стана, извини се и се измъкна навън. Когато тя изчезна, дебатите стихнаха. Лишени от публика, двамата противници загубиха войнствения си жар.

— Не знам какво ядох онзи ден — каза Лоран, — но чувствавам някакво желание да повърна!

— Още сега ли? — попита Даниел.

— Да, или пък това чувство е, защото съм гладен.

Той се прозя и с върха на пръстите почеса голите си крака с плоски палци. Даниел запали цигара. Стаята на Лоран миришеше на застояло.

— Да, трябва да е от глад — каза Даниел. — Кога смяташ да тръгнеш на училище?

— Вдругиден. Какво ново има там?

— О, нищо!... Дебюке излезе пръв по физика, пръв по естествена история...

— Било е интересно!

Настъпи пак мълчание. Даниел си каза, че никога не му е било скучно с Лоран, преди да опознае Дани. Естествена последица ли е любовта да засенчва приятелството? Останал сам с приятеля си, той намираще, че времето тече бавно, ставаше нетърпелив като човек, който дълго чака да му поднесат следващото ястие. Освен това смущаваше се от чувството на двуличие, на измяна, което не го напускаше. Мечтаеше за някакво добро дело, което да го ободри. За някой слепец, когото да преведе през улицата, за някоя стара жена, на която да отстъпи мястото си в метрото... Спомени от скаутството замайваха главата му. Глупости! Прехвърлил беше възрастта на тия любезности. „Ако не трябва да се любят момичета, които имат братя, колко много момчета ще останат девствени!“ — мислеше си той сърдито.

Дани се върна много усмихната.

— Мама пита дали искаш да останеш на вечеря у нас! — каза тя на Даниел, като се спря на прага.

Смутен, той измънка:

— Много мило от нейна страна... Не знам... Да, може би... Трябва да телефонирам...

— Тогава ела!

— Помъчи се да се изскубнеш, драги! — каза Лоран.

— Ще бъде чудесно!

Даниел остави да го заведат до телефона, който се намираше в антрето върху една масичка. Изправена до него, Дани го гъделичкаше по ухото с пръстчето си.

— Недей — каза той, — че не мога да се въздържам повече!

Обади му се Карол. Даниел се опасяваше, да не би да му се противопостави. Но тя му каза сухо „Може“ и затвори телефона.

Едва оставил слушалката, когато Дани му лепна една бърза целувка в устата. Той се изплаши и се обърна.

Двете врати към антрето бяха затворени. Несъмнено смелостта на момичетата беше по-голяма в бащината къща, където различаваха и най-малкия шум.

— Аз съм страшно доволна, че можа да уредиш! — каза тя.

Той се престори, че също се радва, но скрупулите му се увеличаваха: след като бе измамил брата, сега щеше да измами родителите.

Върна се с Дани в стаята, където Лоран ги чакаше, и чак до часа на вечерята съвестта му го измъчваше и не изпитваше удоволствие от това вечерно гостуване у семейство Совело.

Госпожа Совело, чиито деца я наричаха Мариан, дойде да види как се чувства синът ѝ. Лоран заяви, че е добре и че е гладен. Но тя беше неумолима: щяла да му даде само един бульон от зеленчуци и сухар. Тя беше висока, едра, мургава, със светли очи, малко полегати като на дъщеря ѝ. Даниел, който не бе проявил интерес към нея, когато я видя за пръв път миналата година, я наблюдаваше напрегнато сега, когато виждаше в нея майката на своята любовница. Тя го разпита за учението му, посъветва Лоран да облече домашен халат и да се срещне, ако иска да не разсърди баща си, помилва леко с пръст бузата на Дани и поведе всички в салона.

Господин Совело, седнал в един фотьойл в ъгъла до камината, четеше криминален роман. Беше пушач на лула и мечтател. Инженер по професия, той често биваше разсеян. Според Дани всички важни въпроси в дома им се решаваха от Мариан. „Мама е локомотив“ — казваше тя. И наистина, изваяна в черна рокля, със закръглен бюст и пъргави движения, тази жена създаваше представа за парна машина, за мощ и за движеща сила. В противоположност на нея господин Совело,

рус, слаб, бледен, усмихнат и изискан, винаги изглеждаше безгрижен и ироничен. Даниел го намираше симпатичен, но всяващ страх. Не поднесоха уиски, както в дома на Ейглетиерови. Салонът, по-малък и не толкова пищен, както този на улица „Бонапарт“, беше отрупан с хубави, тежки и удобни мебели, английски стил, от блестящ махагон и с потъмнели кожени възглавници. Върху светлозелената стена бе подредена серия от ловни гравюри със силуети на конници с червени рубашки и препускащи коне. През отворената врата към трапезарията Даниел забеляза една кръгла маса под меден абажур с топки и вериги. Прислужничката, съвсем млада, улисана в работа жена, повика госпожата, за да я уведоми за някакво кулинарно затруднение.

Изведнъж Даниел се намери седнал сред семейство Совело пред чиния със супа от зеленчуци. В дома на Ейглетиерови никога не ядяха такава супа; това ядене на Совелови лъхаше прекрасно на киселец и на кисел крем. И какво оживление около масата! Родителите сякаш бяха тук само за да задават въпроси, да се учудват, да се забавляват. Говореха за учението. На Лоран се противопоставиха заради нападките му срещу положителните науки. Баща му се смееше.

— Какво те прихваща! Ако не харесваш нещо, не отвращавай другите! Уверявам те, че има поезия, дори тайнственост зад най-трудните задачи!...

— А вие, Даниел, и вие ли сте литератор като Лоран? — попита госпожа Совело.

Под тоя син поглед, отправен към него, той се смути.

— Литератор — това е голяма дума! — каза той.

— Докладът, който е написал за пътешествието си из Брега на слоновата кост, беше стра-шен! — заяви Дани.

Даниел се защити от скромност: той бил само описал подробно приключенията си за всеки ден. Госпожа Совело поиска да разкаже някои от тях. Той се поколеба, после, окуражен от блестящите очи на майката и на дъщерята, се впусна гордо в спомените за африканската експедиция. Станал център на вниманието, той не знаеше точно какво яде. Прислужничката сменяше чиниите, господин Совело наливаше вино в чашите, а той говореше, без да подбира думите си. Никога не беше чувствувал така ясно, че е мъж и дори силна личност. Това скромно и единно семейство го предразполагаше. Сякаш Дани му бе станала по-близка и по-скъпа, откакто познаваше родителите й.

— Разкажи и случката с хирургическата операция сред степта!
— каза тя.

— Моментът не е удобен може би — каза той. — Ще ви разваля апетита!

Господин и госпожа Совело възразиха — те не се гнусели от такива работи. „Тия хора са най-малко на четиридесет години, а с тях не се чувствуващ скован“ — реши Даниел с ентузиазъм. И като остави тюрлюгювеча да изстива в чинията си, той започна:

— Беше в околността на Бондуку. Нашият джип беше затънал в едно тресавище...

Като разказваше, той наблюдаваше обкръжаващите го. Имаше смътно, необяснимо чувство, че бащата вижда в него приятеля на Лоран, а майката — приятеля на Дани. Жените наистина имат повече интуиция от мъжете. Погледът на госпожа Совело не го изпускаше. И в този поглед имаше топла и разумна симпатия. Сякаш мислено заместваше дъщеря си и одобряваше избора ѝ. Това беше приятно и едновременно малко смуцаващо, защото бе така разголен, оценен, осиновен от една личност с приятна физика и зрял ум. На няколко пъти той долови нежен поглед между двете жени. Те се разбираха без помощта на думи. Пообърка се в своя разказ. Дани му бе поверила, че майка ѝ я обича повече от Лоран. Нищо чудно в това: Лоран беше недодялан, не се задълбочаваше, не проявяваше зрелост, докато Дани!... „Аз вечерям с нея в семейството ѝ“ — повтаряше си той с наслада. И му се струваше, че вече е свой човек в този дом, където супата има вкус на градина и където мебелите са направени да служат, а не да им се възхищават. За десерт — охладени плодове. Точно това, което обичаше.

— И вие смятате да направите и други пътешествия? — попита господин Совело с интерес, който Даниел прецени като много ласкателен.

Веднага отгатна голямото безпокойство на Дани, което почувствува да се излъчва към него през масата. Бунтуваше се тази слаба жена срещу повика за приключения. Това беше вечната борба на жриците на семейното огнище срещу покорителите на далечните хоризонти.

— Може би! — каза Даниел. — Ще зависи от следването ми, от професията, която ще си избира...

— Да — забеляза госпожа Совело, — на вашата възраст проектите се променят всяка година...

Би казал човек, че тя искаше да успокои детето си. Този съюз между майката и дъщерята развълнува Даниел: мислеше си, че е обичан от една жена, а бе прелъстил две!

Кафето бе сервирано в салона от Дани, тази малка богиня с невинен профил... Невъзможно бе да се усъмни някой, че тя не е вече девствена. А всъщност той бе виновникът, той, когото тия злочести родители отрупваха с внимание. Въртеше лъжицата в течността, черна като душата му. Една усмивка на Дани разпръсна угризенията на съвестта му. Беше се сгушила в коженото канапе, точно срещу майка си; Лоран беше праметнал краката си на облегалото и си почиваше така с вирнати нагоре колене; господин Совело, потънал в широк фотьойл и поставил крака върху една ниска масичка, пушеше лулата си, като от време на време пуфтеше пърлено. Даниел запали цигара и се отпусна непринудено.

— Знаеш ли, татко — каза Лоран, — преди малко разговаряхме с Даниел: и двамата ще бъдем скъсани на матурата!

— Е, добре! Ще се явите пак през октомври! — каза господин Совело.

— Няма да има сесия през октомври! Отменили са я тия мръсници! Не знаят вече какво правят. Променят всяка година!

— Тогава ще повторите.

— Елементарна математика? О, не! Трябва да ни хлопа дъската! Мене само философията ме интересува!

Господин Совело не възрази. Той беше фин и податлив характер. „Образец на баща“ — помисли си Даниел, като изгърси цигарата си в един кристален пепелник.

— А ти, Даниела? — прошепна господин Совело, като се обърна към дъщеря си. — Как си представяш своята матура?

— Но, татко, няма вече матура първа част!

— Наистина, забравих. Впрочем... вярваш ли, че ще преминеш... в последния клас...

— Не — отговори тя. — Няма да имам сили.

— За едно момиче това няма същото значение! — каза госпожа Совело живо.

Беше се намесила, сякаш за да защити Дани от евентуална критика. Даниел забеляза по лицето на майката изражение на плаха войнственост, горделив възторг от детето й. Господин Совело се засмя тихичко.

— Далече съм от мисълта да нападам Даниела — каза той.

Лек облак дим изскочи от лулата му. Той свиваше очи и гледаше надалече. Даниел потъваше в някакво замайващо блаженство. Около него английски коне преодоляваха препятствия. Блазнеше го не това, което виждаше около себе си, а нещо неопределено, някаква хармония между живите същества и вещите, някакъв хаос, в който всеки си имаше място, някаква нежна и братска анархия... Разговорът продължи — понякога съвсем близък, понякога далечен, разкъсан... Даниел участвуваше в него колкото му бе възможно, пронизван от топло вълнение, когато очите им с Дани се срещаха. Ако зависеше от него, той би стоял до зори. Обаче господин Совело прояви признаци на умора и накрая каза:

— Много сте мили, но утре аз трябва непременно да бъда в осем и половина на работа!

Даниел се сбогува с нежелание с това образцово семейство. На вратата Лоран му стисна ръката до болка, а Дани го възпламени с поглед на нежна всеотдайност.

Като се прибра вкъщи тридесет минути след полунощ, той се изуми от тишината в апартамента и от студената подредба на мебелите.

V

Най-досадното беше фуражката. Тя стягаше слепоочията на Жан-Марк и му напомняше, че е шофьор на разположение. Някои клиенти не изискваха тази формалност, но други считаха за унижение да бъдат возени от гологлав човек. Откакто се беше наел в „Универсалтранспорт“ като шофьор на разположение, беше направил пет курса. Плащаха му петнадесет франка за полуден. Беше малко, но баща му прекрати издръжката и той беше доволен, че намери тази непостоянна работа, която го спасяваше да не умре от глад. Всеки ден в осемнадесет часа телефонираше в бюрото, за да разбере дали ще имат нужда от него на другия ден. Вчера бе карал между Париж и Витри льо Франсоа камионетката на един книжар, претоварена с книги и хартии. Тази вечер, зад кормилото на едно пежо, той возеше някакъв френски индустриалец, господин Йортие, който развеждаше из Париж мексиканска двойка, господин и госпожа Алварес. Тримата пътници се бяха натъпкали на задната седалка. Жан-Марк ги слушаше как разговарят на една смесица от френско-испански език, изпъстрена с английски думи. Жената — петдесетгодишна, отрупана с бижута и прекалено напарфюмирана — се провикваше от време на време: „А това какво е?“ Обясняваха ѝ. Лувърът, статуята на Жана д'Арк, градината „Тюйлери“, обелискът на площад „Конкорд“ бяха поднесени твърде сърдечно от господин Йортие на гостите му. Първата спирка трябваше да бъде един голям ресторант на „Шанз-Елизе“. Стигнаха, без много да бързат, към осем часа и двадесет минути. Жан-Марк слезе, за да отвори вратата на клиентите, както му бяха наредили в „Универсалтранспорт“. Един великан, голоблад, червендалест и с лампази, се изпречи пред него при тази маневра и с фуражка в ръка посрещна новодошлите.

— Бъдете тук след час и половина — каза господин Йортие на Жан-Марк.

Жан-Марк се поклони. Неговият господар за тази вечер и мексиканските съпрузи потънаха в силно осветената врата.

— Ако искаш да паркираш, място ще намериш на улица „Цирк“ — каза му портиерът.

Жан-Марк му благодари и седна отново зад волана. Улица „Цирк“ беше спалня за автомобили. Група шофьори бърбеха пред един ролс-ройс. Той запали вътрешната лампа на пежото и извади от джоба си няколко циклостилни листа от учебника по гражданско право. След петнадесет дни изпит. Беше зле подготвен. Цели две глави от конспекта (именно по търговско и международно право) си оставаха за него тера инкогнита. Впрочем не можеше да учи, както преди. Разривът с баща му го бе смутил: цялото скеле, което го крепеше в равновесие, беше рухнало изведнъж. Той, който твърде добре се приспособяваше да живее извън семейството си, когато бе уверен, че може да се върне там, не знаеше как да се справи сега, когато бе изпъден оттам, без каквато и да е надежда, че може да се върне. Свали фуражката си и я постави до себе си на седалката. Марката на един голям магазин беше изписана със златни букви на вътрешната страна. Кожената лента, беше почерняла от употреба. Колко ли типа бяха носили тази синя фуражка преди него? Сега тя бе тук, обърната с вътрешността нагоре. Като шапка на просяк. Ако Валери го видеше!... Той, разбира се, беше й казал, че работи като шофьор на разположение. Отначало тя бе намерила това за забавно. После положението му я беше трогнало, раздразнило. По взаимно съгласие те пътуваха във втора класа на метрото, предпочитаха да се разхождат пеша, вместо да ходят на кино, избягваха да си купуват вестник, а когато бяха жадни, избираха някое бистро, където цените бяха ниски. За Валери това бе игра. За него също, но до известна степен. Нуждата да се ограничава го правеше по-съзнателен. Настроението му се повишаваше от малките лишения. Мечтаеше за калкан с масло, за заешко задушено, за бифтек с пържени картофи. Устата му се пълнеше със слюнка. Колко ли време щеше да понася полубедността, полумръсотията, полуглада, полуvinата, която беше сега негова участ на земята? На която и страна да се обърнеше, той не намираше изход. „При липса на публичност деянията не могат да бъдат противоположни на трети лица, освен в следните случаи...“ Беше преговорил цялата тази глава с Дидие миналата седмица, но вече нищо не си спомняше. Освен това Дидие беше в още по-лоша форма от него тази година. Жаклин, „обожаваната Жаклин“, за която той искаше да се ожени, го беше зарязала заради

един студент от Института по пътно строителство. Мръсница като другите жени! Краят можеше да се предвиди предварително. Дидие нямаше тежест пред това хитро и амбициозно момиче. Сега той беше отчаян. Колко смешна изглеждаше тази сантиментална тъга на Жан-Марк пред опетнената чест, с която се бореше самият той. А и тия три прасета, които си тъпчеха търбусите в ресторанта! Светлини, раболепни поклони, фини сосове. Реши да изяде едно варено яйце и да изпие чаша бира.

Бистрото, в което влезе, беше продълговат тунел с розови огледала и никелови тръби. Той яде и пи на тезгяха срещу собственото си отражение. Жълтъкът на яйцето беше зеленикав и твърд, а белтъкът сивееше. Или пък беше зрителна измама. Той смачка черупката върху чинийката. Сол блестеше по кожата на пръстите му. Накрая — чаша с много горещо, много сладко кафе. Главата му тежеше. Каква задуха в тази зала, където от един бокс се разнасяше оглушителна музика за четирима консуматори, които се клатушкаха. Твърдо свареното яйце тежеше като камък в стомаха му. Беше го изял много бързо. Желанието да прати всичко по дяволите замря върху устните му. Ами клиентите му!

Той плати, излезе тичешком, влезе в колата и пристигна пред ресторанта в момента, когато господин Йортие и съпрузите Алварес преминаваха през отворената врата.

Сити, доволни, сияещи, те се приближаваха бавно, сякаш благоговееха пред прелестите, които носеха в стомасите си. Следващият пункт — „Лидо“. Там няма да стоят дълго. Само колкото да изпразнят една бутилка шампанско и да се възхитят на тридесет и шест бели кълки, разтварящи се и затварящи се като ножици пред зачервената публика. Скоро тръгнаха към Монмартър. Този път интимността между господин Йортие и съпрузите Алварес беше подсилена от ястията и зрелищата и затова се плъзнаха към по-голяма волност. Едно нощно заведение за стриптийз ги погълна много развеселени.

Жан-Марк паркира в двойната редица коли на съседната улица и се унесе върху седалката. От време на време някое женско лице се навеждаше към вратата със спуснато стъкло. В просъницата си той виждаше очи, обградени с черно, и едри лакирани устни, които шепнеха покана. Тогава, като извъръщаше глава, се мъчеше да потъне

по-дълбоко в забрава. Събуди се изведнъж, защото господин Йортие раздрусваше рамото му. Ненаситните съпрузи Алварес искаха да видят още по-пикантно зрелище. Тръгнаха отново. Към други две заведения за стриптийз, едно, от които тайно и „в апартамент“. След това, преситени от разголването на напудрени тела и на бикини с фалшиви диаманти, цялата компания заседна в един ресторант при халите и яде супа с лук.

Жан-Марк се прибра в квартирата си в четири часа сутринта. Умираще за сън. Йортие му бе бутнал десет франка бакшиш. Той изпра найлоновата си риза в умивалника и със закачалка я остави да съхне на тръбата на душа. За да бъде в ред, трябваше да изпере и чорапите, и гащетата: нямаше чисти дрехи за утре. Толкова по-зле: този извънреден труд изтощаваше силите му. Изобщо хубав ден. През нощта тарифата на заплащането беше двойна. Тридесет плюс десет — четиридесет. Можеше да не ходи в студентския стол три дни. Да избегне шумната блъсканица и миризмата на евтина гостилница, да си въобрази, че живее охолно. Отвори прозореца, плъзна се в леглото си, угаси нощната лампа. Чувствуваше още вкуса на твърдо свареното яйце в устата си. Зад затворените му клепащи святкаха светлинни знаци. Проститутки с гипсови лица и с кървави устни се навеждаха над него. Една от тях приличаше на Карол. Събуди се с подскочане, потънал в пот. Глад и желание да повърне измъчваха стомаха му. През отворения прозорец нахлуваше глухата врява, на града. Там вътре, в дъното на стаята, се люшкеше мършавият силует на един обесен. Той позна найлоновата риза, разлюляна в полумрака от слабото течение. Защо се инатеше да живее, щом като нищо вече не го интересуваше? Всичко, което бе успял да направи за една година, беше да замени една Карол с една Валери и родната си къща с една слугинска стая. Стискаше зъби, спря мислите си и си пожела да бъде мумия, една ладия с кости и пергамент, понесена от реката на живота.

* * *

Някой чукаше с юмрук на вратата на колата. Разярен глас крещеше:

— Жан-Марк! Жан-Марк!

Той с мъка разтвори клепачи. Около него бе съвсем светло. Колата беше паркирана сред стаята. Одеятото обвиваше краката му. Воланът се беше стопил между ръцете му. Ризата му висеше в кабинката с душа.

— Жан-Марк! Тук ли си?

Той скочи от леглото. Оправи пижамата си, отвори вратата на Даниел и изръмжа:

— За какво си се домъкнал?

После седна на края на дюшека, прозя се и с нокти се почеса по косматата си кожа. Ако не беше това кретенче, щеше да спи още два часа: точно тази сутрин нямаше лекции.

Даниел стоеше пред него мъртвешки блед.

— Какво? — подзе Жан-Марк.

— Добре, ето какво — каза Даниел, — случи ми се мръсен номер: Даниела е бременна!

— Ех, че гадно! — изсумтя Жан-Марк.

— Точно така! — въздъхна Даниел.

И изнемощял от тази изповед, той се отпусна на един стол. Жан-Марк си имаше доста лични грижи, за да не го вълнува нещастиято на другите. Първите му думи не изразиха съчувствие към брата му, а гняв срещу глупостта му.

— Не можеш ли да внимаващ!

— Внимавал съм! Само че Дани е виновна.

— Сигурен ли си?

— Сигурен. Отначало се съмнявахме. После проверихме, нали знаеш... Тя е бременна, уверявам те, напълно бременна...

— Тогава какво? Адрес ли искаш?

— Адрес имам... Дебюке ми го даде... Дани дори видя акушерката...

— Сериозен човек ли е? Не трябва да се оставиш да те измамат!

— Не, не, няма никакво съмнение по този въпрос! Сестрата на Дебюке е останала много доволна!

— Е, добре, иначе аз бих могъл...

— Благодаря ти, драги.

Двамата замълчаха. Даниел се изкашля. Най-после каза:

— Искан най-вече да ти поискам... Много е алчна тази мръсница, акушерката... Седемстотин и петдесет франка!... Нали

знаеш, че нямам толкова пари подръка!...

— Аз също — каза Жан-Марк.

— Предполагах! Но може би все пак ще можеш да ми дадеш малко.

Жан-Марк му показва отворения си портфейл върху нощната масичка.

— Шестдесет франка до края на месеца — каза той. — Ако искаш, да ги разделим!

— Не мислех, че си толкова зле — каза Даниел. — Може би Франсоаз?...

— Тя също не разполага с много средства.

— Ами Карол, ако ѝ кажа?

— Не те съветвам — каза Жан-Марк. Тя с удоволствие ще уведоми татко!

— Имаш право. Сега е лошо настроена. Всеки път, когато си отваря устата, все ме ругае! Между нас казано, ти имаш голям късмет; че не живееш вече вкъщи. Ако можех и аз да се измъкна...

— А за Маду помислил ли си?

— Разбира се! Но и за там също се притеснявам... Тя си има принципи... Ще ръмжи... В края на краищата ще видя... Нали каза, че можеш да ми заемеш тридесет франка?

— Да.

— Това е повече от нищо. Тридесет оттук, тридесет оттам...

Жан-Марк взе портфейла си, извади тридесет франка и ги подаде на брат си.

Даниел пхна парите в джоба си, благодари и каза неясно:

— А ти как я караш?

— Добре — отвърна Жан-Марк.

После, застанали един срещу друг, те не знаеха какво повече да си кажат. Даниел си повтаряше, че трябва от любезност да не си тръгва веднага, но не беше в състояние да разговаря за празни неща. Докато не намереше парите, нямаше да може да си отдъхне. Раздели се с брат си с грубо ръкостискане и с чувство на неблагодарност. Междувременно му бе хрумнала една идея: да продаде старите си книги, бибелата си талисманите си, китарата си... По дяволите, ако с всичко това не събере тия седемстотин и петдесет франка!

Вкъщи той се блъсна в Карол, която излизаше, после в Агнес, която точно по това време оправяше стаята му. Той я изпъди, като нежно я хвана за раменете и я изтласка, намери един куфар и най-напред напъха в него старите учебници, които задръстваха стаята му, после книгите за пътешествия. При поемането на всеки том спомените от детството му причинявала мъка. Но колкото повече страдаше от това оголване, толкова повече се възхищаваше от любовта си, която го подтикваше към тази постъпка. Любовта към Дани се увеличаваше с всичко, което жертвуваше за нея. Подвоуми се, когато стигна до рибата луна. И това ли? Ами да, тя заслужава! Валчестото, полупрозрачно и бодливо морско чудовище бе откачено бързо от куката и на негово място остана само една гола електрическа крушка. Талисмани, желязно копие, дървени статуетки отидоха при рибата луна в кошницата. Лишена от украсата си, колибата на пътешественика се превърна в монашеска килия. Даниел праметна през рамо китарата си, хвана с една ръка кошницата, а с другата куфара и побърза да излезе, преди да се е разколебал. Ако стане нужда, ще спазари и грамофона си. Той ще бъде последна резерва, кавалерията на отчаянието.

Добре бе предвидил, че за учебниците и другите книги ще му предложат нищожна цена, но се учуди от малкия интерес, който вехтошарите от квартала проявиха към произведенията на африканското изкуство и към рибата луна. Търговецът на музикални инструменти, към когото се отнесе след това, направи гримаса пред китарата и му предложи „последно“ сто франка. Възмутен, Даниел изкрещя, че тя струвала четири пъти повече. Тогава човекът, като се извърна, му показва в дъното на магазина шест китари okazjiон, много по-хубави от неговата, и му се закле, че от две години за тях нямало купувач. Отчаян, Даниел наведе глава и протегна ръка. Той никога не бе вярвал, че това, което бе толкова ценно за него, е така евтино за другите. Така ли е в любовта? Може би към Дани, която му се струва незаменима, останалият свят гледа с безразличие? Може би само той я намира красива?

За всичко — сто четиридесет и седем франка и петдесет сантима. Дори да се предположи, че ще продаде грамофона, сумата ще бъде далеч по-малка от седемстотин и петдесетте франка, които искаше акушерката. Вариантът Маду беше за предпочитане. Реши да отиде в Тюке следващата неделя, не искаше да пътува с влака, обаче моторното

му велосипедче не го биваше за тази работа. Едва му служеше за из града, а за по-далече можеше да го остави наред пътя. Дебюке имаше по-здрав мотопед, почти мотоциклет. Той ще му го даде. И вече се виждаше как лети в бялото и зелено пространство, как вятърът брули носа и ушите му и издува ризата му, цял поток от вятър и от шум, които свистят срещу него. Скоростта трепти в китките, в челюстите му. При всяко наклоняване на тялото му полето също се наклонява. Удоволствието, за което мечтаеше, беше толкова силно в някои моменти, че забравяше тъжната причина за тая дълга разходка. Прибра се вкъщи в повишено настроение, макар че още нищо не бе решил за Дани и срещу нищожна цена се бе лишил от предмети, на които много държеше.

През цялото време на обета, който бе мрачен, седнал между един предвзет и мълчалив Филип и една цвърчаща Карол, той не престана да мисли за авантюрата си. Не се съмняваше, че Маду, след като вдигне врява, ще му заеме парите, от които имаше нужда. А после? Ще може ли Дани да отиде при акушерката тайно от родителите си? Ще има ли тя смелостта да отиде докрай?... Ами ако работата се разкрие — какъв скандал! Кръвта му се смразяваше предварително. О, не, всичко ще мине добре. „Нищо не са двата месеца след това. Само да не отпадне духом!“ После веднага ще я въввлече в такъв водовъртеж от радост, че тя бързо ще забрави. Защо да не я заведе в Тюке с мотоциклета? „Невъзможно! Трябва да бъда сам, за да говоря с Маду! Впрочем ако Дани е с мене, няма да мога да карам толкова бързо! Човек лесно може да направи катастрофа с един подобен товар! Не, внимание! Да возиш бременна жена с мотоциклет — това е най-добрият начин да предизвикаш аборт! Та ето го мечтаното разрешение! О, не! Пътят е много хубав! Истинска тепсия. Ще отида без нея. С пълна газ!“ Отново го обзе мотоциклетното опиянение. Яденето завършваше. Филип погледна часовника си.

— Три часът! Няма ли да закъснееш за лица?

— Не, татко. Днес е четвъртък.

Филип смръщи вежди и стана от масата. Минута след това и Карол изчезна. Страхуваха ли се да останат насаме? Даниел телефонира на Дани. Определиха си среща в „Люксембург“.

* * *

— Сигурен съм, че Маду ще склони! — каза Даниел. — В неделя сутринта ще се върна със седемстотин и петдесет франка. А в понеделник... В понеделник нали загряваш какво ще стане!

Той очакваше горещо съгласие и се учуди, като видя как лицето на Дани се гърчи и обезформява, докато нейните зелени присвити очи се изпълваха със сълзи.

— Какво ти е? — прошепна той.

— Нищо.

Хвана ръката ѝ, притегли я и несръчно я повдигна към устните си. Тя изсумтя и извърна глава.

— Какво ти е? — повтори той. — Хайде, раждай!

Осъзнал веднага грубата си грешка, той се поправи:

— Да не би нещо да не е в ред, малка моя Дани?

— Искам... Искам да запазя това дете — измърмори тя.

Той допускаше всичко, но не и това! Да запази детето! И за какво? Разбира се, не трябваше да се показва учуден. Като паднал от небето, той се помъчи да запази умно и приятно изражението на лицето си.

— Не е лесно при нашето положение — каза той.

Очите на Дани се разшириха.

— Напротив, лесно е!... Това е най-лесното!

— Не разбирам! Вчера беше съгласна. Сама ми каза.

— Нищо не съм ти казала! Оставих те ти да казваш! И много ми беше тежко, като те слушах! И после, тази нощ почувствувах, че това е невъзможно... Не-въз-мож-но, Даниел! Ти не трябва да искаш това от мене! Обичам те!... Нося дете от тебе! Това дете трябва да се роди!

Пред това майчинско упорство всички аргументи на Даниел се изпариха. Времето спря. Настъпи мълчание, толкова тежко, толкова вяло, че приличаше на смърт. На две крачки от тях една Венера излагаше на слънце мраморните си гърди. Деца се гонеха с викове. Обляна в слънце, градината лъхаше на суха трева, на прах и на вафли... В миг на инстинктивна отбрана Даниел измънка:

— Разбирам, че искаш да го запазиш. Но тогава какво ще стане с нас двамата?

— С нас двамата? Няма никаква трудност. Ще се венчаем, Даниел!

Миг преди това той се досещаше за решението, което тя таеше в главата си. И все пак, когато го изрече с тих и равен глас, се смая. Обзе го панически страх. Беше като захапан от трансмисионен ремък. Как ще реагира баща му? За миг си представи, че е застанал лице срещу лице с него. Стоманени очи, пронизващ глас. „Как ще издържа!“ — помисли си той, като тържествено потрепери. И прошепна:

— Твоите родители никога няма да се съгласят!

— Нищо няма да кажат моите родители! Щом като Бог ни е изпратил дете, техен дълг е да го приемат!

Последните думи развълнуваха Даниел. „Ще ги повторя на баща си по време на генералното обяснение!“

— Каза ли вече на майка си? — попита той.

— Не. Но всъщност уверена съм, че тя ще бъде очарована!

— Очарована, очарована... Това би ме учудило! Аз съм на осемнадесет години, нямам никакво положение...

— Как така нямаш положение? Ти следваш! Това е почти някакво положение! После ще работиш като всички хора!

Той помисли за бъдещето, което тя очертаваше. Затворен за цял живот с нея. Това не беше неприятно. Но неговата независимост, журналистическата му кариера, пътешествията?... Хайде де, навярно има начин да се съгласуват брачните задължения с авантюристичния дух! Иначе хората никога няма да се женят. А пък въпросът за възрастта е съвсем второстепенен. За да се убеди в това, дой си припомни имената на познатите му типчета, които се бяха оженили, преди да вземат изпитите си. Многобройни и щастливи бяха студентските семейства. Наистина самият той още не беше студент. Но след една година!...

— А какво ще правим за квартира? — каза той.

— С квартирата винаги ще я наредим. Отначало ще живеем с родителите ми. Имам много хубава стая, нали знаеш...

Той клатеше глава с вид на полуубеден. В същото време се питаше дали не беше по-добре да уведоми баща си чрез Карол. Не, защото по всичко личи, че при сегашното много особено състояние той не може да разчита на нейната подкрепа. Жан-Марк? „Той няма да направи нищо за мене“. Франсоаз? „Тя няма никакво влияние върху“.

Маду? Подскочи при тази идея. Да ѝ телефонира. По-добре да отиде да я види!... Още веднъж той яхна мотоциклета на Дебюке. После се спря. Погрешна насока: достатъчно бе Маду да каже бяло, за да каже баща му черно. От която и страна да потърсеше съюзници, все се виждаше сам. Той, и никой друг, трябваше да застане лице срещу лице с върховната власт. Предварителният му страх се увеличаваше при всеки удар на сърцето му. Едно нещо беше положително: не можеше да откаже да се ожени за Дани, след като той беше виновникът. Въпрос на чест. Гледаше я с по-голямо уважение. Как да повярваш, че в този плосък и нежен корем е заченат живот? Един живот, който всъщност беше негов живот. „Аз се удължавам. Аз се раздвоявам. Появявам се в света под друг образ!“ Прониза го гордостта на твореца. Изведнъж се почувствува равен с автора на своя живот. Трябваше ли да се страхува от баща си, щом като и самият той беше баща? „Днес, след вечерята, ще му поискам десет минути за разговор. Като мъж с мъж. За предпочитане в кабинета му. И там, без да се двоумя, ще му кажа: работата е така и така, няма какво да разискваме...“ Разгорещаваше се предварително. Всичко изглеждаше лесно, възбудително, почти весело. Той пак взе ръката на Дани и силно я стисна, сякаш за да запечати съюза им.

— Ще се справим! — каза той.

Тя му отправи безумен поглед на признателност. Мълчаливо го провъзгласи глава на семейство. Той важно прие тази висока чест. Колко щастливо семейство щяха да бъдат! Няма да има нужда да се крият. Господин и госпожа Даниел Ейглетер. А тоя син, който щеше да се роди! Този син или тази дъщеря! Не, този син, този син! Той скочи на крака. Щастие го караше да се раздвижи.

— Предлагам ти да пийнем по чашка — каза той. — Аз съм богат. Колко е смешно — продадох старите си книги, китарата си, за да платя за една мръсотия, но ще употребя тия пари, за да отпразнуваме нашата сватба! Кога мислиш, че ще се роди?

Без да се двоуми, тя отвърна:

— Края на януари.

— Толкова късно?

— Пресметни сам! — каза тя. — Май, юни, юли...

Месец след месец работата ставаше по-сигурна. Даниел израстваше в собствените си очи едновременно с детето в утробата на

майката. През септември той се почувствува необикновено солиден, мъжествен, благороден и опитен.

— Да — каза той. — Така трябва да бъде... Как ще го наречем?

— Още не съм мислила!

— Има време наистина!

Изненада се на собствената си непоследователност: преди четвърт час смяташе да унищожи това дете, а сега му търсеше име. Колко е зависима съдбата на едно същество! Отправиха се към железната врата. Даниел я бе прегърнал през раменете.

— Как ще се справиш с баща си? — попита тя неочаквано.

Стреснат от действителността, той се вдърви. Тръпки ползиха по гърба му.

— Не се тревожи — каза той. — Тази вечер всичко ще, се уреди. Имам план.

* * *

Карол беше предупредила, че няма да вечеря вкъщи. Нейното отсъствие ли така помрачаваше Филип? Даниел никога не бе виждал баща си с толкова сурово лице. Те седяха един срещу друг на семейната трапеза, между тях имаше само един бял десерт. Агнес им прислужваше мълчаливо като в параклис. Понякога се чуваше хлопане на автомобилна врата в двора на къщата. Даниел реши да дочака плодовете, за да мине в атака. Филип взе една круша в чинията си, разряза я на четири и бавно обели едно парче. Движенията му бяха точни, а погледът мътен.

— Какво прави днес следобед? — попита той, без да вдигне очи към сина си.

— Нищо — измънка Даниел.

— Как нищо? Напреднал ли си в преговора?

— Разбира се.

— Имам впечатление, че гледаш през пръсти на матурата си!

— О, не, татко.

— Във всеки случай не пускай грамофона, докато зубриш уроците си! Как може да запомниш нещо при тази врява в ушите ти?

— Защото чувствавам нужда, татко. Аз съм привърженик на аудио-визуалната система.

Филип повдигна рамене. Даниел остана доволен от мъдрите си отговори. Изведнъж се почувствува с къси панталони. Въпреки това уводът бе не добре подготвен в главата му: „Татко трябва да те поставя в течение на твърде сложно положение. Обичам едно младо момиче: Даниела Совело. Тя чака дете от мене. При тези условия мисля, че ти ще се съгласиш...“ На това място думите му се объркаха. Дори наум не можеше да каже повече. Ножът на баща му се плъзгаше върху четвъртинката круша и я белеше изцяло. Невъзможно бе да прекъсне тази изкусна работа. „По-късно, когато бъдем в салона...“

— Чудно! Вече не пушиш с лула, татко!

— Не — каза Филип.

— Бащата на Даниела Совело пък пуши с лула.

— А!

— Даниела Совело е сестра на моя приятел Лоран. Много са мили и двамата. Ти си го виждал у дома...

— Възможно е, но не си спомням.

Разговорът започна лошо. Смутен, Даниел даде заден ход. Сърцето му туптеше силно. Той се опита смело да направи втора атака.

— У семейство Совело вечерях миналата вечер, когато ви телефонирах... нали знаеш!

— Да.

— Господин Совело е инженер... във ФИСАК, знаеш ли?

— Изглежда, че е много голямо предприятие.

Мълчание. И по тази линия нищо, баща му не се улови. Агнес донесе кафето. Пиха го на малки глътки. Лъжичката на Даниел падна върху килима. „Ще я вдигна и ще кажа всичко!“ — реши той изведнъж. Наведе се, взе лъжичката с палеца и показалеца си, повдигна се бавно, срещна погледа на баща си и продължи да мълчи със свито гърло.

— Ще работиш ли? — попита Филип.

— Да, веднага.

— Тогава лека нощ. Аз излизам.

Филип стана, като остави сина си объркан. Какво? Нима всичко се свърши? Объркал се в плановите си за атака, Даниел помисли отначало да го задържи. Но не можеше да намери причина. Или по-точно не търсеше причина, много доволен, че опитът се отлага.

Той изглежда с облекчение, примесено с ярост, как баща му излиза. Страхливостта му тежеше на сърцето. Все пак трябваше да признае, че моментът беше лошо избран. По-добре беше да изчака по-благоприятни условия, отколкото да атакува, където и да било и както и да е — това е ключът на стратегията. Утре вечер ще се заеме с тази задача. Ако ще да гърми и да треши! Само един ден още все пак! Схруска бучка захар. В меката светлина на лампата салонът спеше. Между две възглавнички пъстрееше една копринена носна кърпичка на Карол. Падналата лъжичка бе оставила малко петно върху килима. Очевидно Дани ще бъде разочарована. Ще ѝ каже, че баща му не е вечерял вкъщи. Първата съпругеска лъжа. Други ще последват. Не, той искаше да образува с нея идеална брачна двойка. Щастieto да бъде еднакво за двамата. Нищо по-лесно от това, когато са искрени един към друг. „Колко я обичам! Какъв шанс, че я срещнах!“ — повтаряше си той, за да поддържа настроението си.

Изпи две чаши кафе и се прибра в стаята си. Голи стени, полупразни лавици, стаята му бе неузнаваема. Вещите я бяха напуснали, преди самият той да я напусне. Всичко тук му говореше за неговото предстоящо отпътуване. Пусна грамофона, седна до масата си и отвори тетрадката по физика. „Показателят на мощността на един променлив ток е отношението между реалната мощност, измерена във ватове от ватметър, ѝ очевидната мощност, изразена във волтампери“. Той нищо не разбираше от електричество. Светлината от оголената електрическа крушка изморяваше очите му. Матура, после брак. Пропадане на изпита, успех в женитбата. Внезапно разбра, че се страхува и от едното, и от другото. „В какви кълчища съм се оплел? Но не! Всичко е много добре! Трябва да бъде много добре!“ Какво казваше тя? „Щом като бог ми е изпратил дете...“ Той въздъхна. Тревогата не го напускаше. Грамофонът свиреше старата песен „Бурно време“. Взе червен молив и подчерта наслуки няколко изречения в тетрадката си, за да си даде вид, че учи.

VI

Филип натисна един бутон, за да пренавие магнетофонната лента, после друг, за да я прослуша отново. Излязъл от магнетофона, собственият му глас, променен, дрезгав, почти неузнаваем, повтаряше дума след дума писмото, което беше издиктувал. Утре неговата секретарка ще напише текста на машина и ще му го поднесе за подпис. От известно време той ходеше в кантората си след вечеря, за да работи с отпочинала глава и в отсъствието на персонала. Това дори беше най-хубавият момент от деня му, момент, в който си възвръщаше равновесието, необезпокояван от посещения, от разговори и повиквания по телефона. Сега трябваше да уреди следната сделка: предложението на сдружението „Макуел и Хъдзън“ — за покупка на патентите; използвани от „Френско дружество за обработени кожи“. Той размисли една минута, включи апарата за записване и като закричи напред-назад, започна изложението си. Обикновено този вид работа извършваше без каквото и да било усилие. Но тази вечер беше уморен, разсеян, не знаеше как да свърже една с друга фразите си. Заради магнетофона очевидно! Всъщност той все още предпочиташе да диктува на чернокосата госпожица Бигарос, която стенографираше всичко с бързи движения, с наведен гръб и с лъскав нос. Чу се как говори. Гласът му попадеше без отзвук в механичното запаметяване. Този усъвършенствуван технически апарат утежняваше чувството му за самота. Шареше с поглед по бежовите тапети, по кестениявото кадифе, по телефона с множество бутони, по магнетофона, чиито две ролки се въртяха бавно, и откриваше, че е единственото живо същество в една жестока среда. Още веднъж беше вечерял само с Даниел. Карол прекарваше вечерите си навън. Тя живееше своя живот, той — своя. Това беше последица на едно споразумение. Когато той ѝ бе говорил за развода, тя веднага беше поставила условията. Не само бе поискала една прекомерно голяма издръжка, но обосновавайки се на факта, че са се оженили при условие имотите им да бъдат общи, претендираше за половината от адвокатската му кантора. Ако искаше да остане господар на кантората, Ейглетиер трябваше да ѝ плати

обезщетение. Размерът щеше да се определи съобразно средния доход през последните три години. Навярно тя се беше консултирала с хора, познаващи закона. Той не можеше да изпълни искането ѝ, без да се разори. Най-голямата глупост, която беше извършил в живота си, бе, че се ожени за нея без брачен договор. Но по това време тя изглеждаше толкова млада, така лекомислена, така уязвима, щото никога не би допуснал, че е способна на такава постъпка. По силата на тия обстоятелства сега бе принуден да приеме начина на живот, който тя бе измислила. Карол използваше всички облаги на омъжена жена, без да понася трудности. Той дори трябваше да действа тънко, за да не си разменят ролите и тя да поиска развод. Защото тя имаше доказателства за неговите изневери, в това той бе уверен! Забеляза, че от доста време не говори. Магнетофонната ролка, продължавайки да се върти, беше записала само неговите стъпки, въздишки и мълчание. Завърши набързо диктовката. Утре щеше да я провери.

Десет минути след полунощ. Той подреди книгата си, мина през стаята на машинописките, където пишешите машини спяха под калъфките си, премина през празния хол, угаси всички лампи и излезе на тъмната улица. Не бързаше да се прибере у дома си. Какво щеше да намери на улица „Бонапарт“? Една студена, празна и бездушна къща. След уволняването на Мерседес Карол беше наела на надница една полусаката жена, която, вместо да помага на Агнес, усложняваше работата ѝ. Домакинството беше занемарено, не се спазваха часовете за ядене, всичко вървеше с главата надолу. Този безпорядък огорчаваше Филип, но му липсваше смелост да се справи с него. Струваше му се, че това е бавната победа на една пасивна разложителна сила, едно фатално безпомощно състояние, неизбежната последица от неговото отвращение.

Когато влезе в апартамента, добре познатото му безпокойство прониза сърцето му: сякаш се беше вмъкнал в нужда къща. Тук всичко, стени и мебели, беше напоено с присъствието на Карол. Пристъпвайки на пръсти, той влезе в салона и се втрени в тъмнината пред себе си. Никакъв светъл лъч под вратата на спалнята. Имаше две положения — Карол или спеше, или не се беше прибрала. Второто беше възможно. Откакто се бяха скарали, те се срещаха само по време на ядене и си разменяха думи само при крайна необходимост. Прав сред салона, той отново се вслуша. После продължи, подгонен от тишината.

Сега спеше в кабинета си, на дивана, опрян до стената с лавици за книги. Легло на млад мъж, тясно и кораво. На малка масичка, до която стигаше ръката му, една лампа с медна стойка, пепелник, вестници, нож за рязане — всички удобства за един самотник. Седна тежко на края на дюшека. Изведнъж почувствува в кръста тежестта на годините си. Спомни си за своя сътрудник, Зурели, който получи инфаркт в началото на годината и който оттогава не бе вече човек — бледен, предпазлив, замислен, едва живуркащ... Сега той беше също болен. Ударът, който Карол му нанесе, го беше поразил и отвратил. Енергията му изтичаше през невидима рана.

Той се привдигна, премина през коридора и влезе в малкото помещение на банята, съседно на бившата стая на Жан-Марк. Отражението му се появи в огледалото над умивалника. Долната част на лицето му беше надебеляла. Сякаш отново имаше двойна брада!... Нямахше вече желание да спазва режима. „За какво ли ми е?“

Съблече се и застана под душа. Хладна и силна, водата обливаше раменете му, замрежваше очите му, квасеше устните му. Кой ли беше сега любовник на Карол? Само един ли имаше? Разбира се! Беше още млада, хубава, свободна! Само да се покажеше — и пленяваше. А той? Всичките му успехи бяха на базата на парите. Нито една от тия жени не го беше обичала заради самия него. Той винаги беше плащал — повече или по-малко. Избърса се с една хавлиена кърпа, навлече синята си пижама и изми зъбите си. Вкус на мента изпълни устата му. Търкаше грубо с четката и издраска венците си. Може би беше много възрастен за Карол? Като се ожениха, той се бе увлякъл не по силите си. Задъхваше се. Не! Дори мъж на тридесет и пет, дори на тридесет щеше да бъде изтощен от нея. Тази уличница притежаваше инстинкта на разрушението. Радваше се не толкова, че се харесва, а защото покваряваше всичко, до което се приближеше. Изплакна устата си и плю силно. Червена вода потече в умивалника. Беше спала с Жан-Марк не защото го е обичала, а защото бе открила необикновен случай да омърси, да унизи, да отчае... Сега, когато бе превърнала този хлапак в нищожество, тя сигурно не се интересува вече от него. Филип затвори тубата с паста за зъби. Припомни си едни думи на Агнес: „Но, господине, това беше през миналата година...“

Върна се в кабинета, вмъкна се в леглото, взе вестника и се опита да чете. Редовете се сливаха. С нежелание си сложи очилата. Искаше

му се да избягва да ги употребява колкото може по-дълго време. Но не можеше да се направи нищо срещу бавното изтощаване на тялото. Проследи няколко заглавия. „А Жан-Марк къде ли е?“ Всеки път, когато помислеше за първородния си син, удряше глава в бяла стена. Нито гняв, нито тъга, нито злоба, нито съжаление. Нищо. Пустош. Захвърли вестника. Библиотеката беше обляна в жълтеникавата светлина на лампата като със сироп. От всички тях книги той не бе прочел дори половината! Седна на възглавницата си. Издърпа наслука една книга от лавицата: „Озарените“ от Жерар дьо Нервал. За какво му беше тази изящна литература? Очите му се носеха от ред на ред, но умът му не следеше съдържанието. Беше му горещо. Разкопча пижамата си. Устата му горчеше. Стана, отиде в кухнята и взе бутилка минерална вода от хладилника:

Докато пълнеше нашата си, чу тихо притваряне на входната врата. Карол! Откъде ли се връщаше? Какво ли го интересуваше! Нищо не го интересуваше! Изпи водата, остави чашата и излезе. В коридора се сблъска с Даниел, който се движеше крадешком срещу него с тетрадки под мишницата. Смутен за миг, Филип изръмжа:

— Ти по това време ли се прибиращ?

— ... Не е късно! — смънка Даниел.

— Откъде идваш?

— От дома на семейство Совело.

— Какво си правил там?

— Преговарях математика с Лоран.

— Кой Лоран?

— Лоран Совело, моя приятел... Нали го знаеш, татко...

— А, да! — каза Филип. — Отивай да спиш...

Но Даниел не мръдна. Разглеждаше баща си с едно дръзко, но смесено с боязън изражение. Адамовата му ябълка подскочи нагоре при едно преглъщане. Той измърмори през зъби:

— Можеш ли да ми отделиш една минутка, татко?

— Кога?

— Сега. Искам да ти кажа нещо. Много е важно!

Филип се подвоуми, после каза:

— Е, добре!

Погледът на Даниел обходи мрачните врати в коридора. Всички еднакви — сиви, правоъгълни, лакирани, те блестяха под светлината

на електрическата крушка.

— Тук ли? — прошепна той.

— Ела — каза Филип.

Влязоха в кабинета. Филип седна накриво до работната си маса. Изпод око той гледаше с недоволство бялото петно на леглото до библиотеката. Тия измачкани чаршафи, тая самотна възглавница — какво признание!

Но, изглежда, Даниел нищо не бе забелязал. Той стоеше прав, вдървен, съсредоточен, сякаш готов да скочи във водата. Изведнъж се устреми.

— Татко, става нещо много сериозно. Даниела Совело... сестрата на моя приятел Лоран... тя... чака дете от мене... Задължен съм да се ожения за нея...

След последната дума изпъчените му гърди се свиха, раменете му се отпуснаха. Филип мълчеше, за да има време да възприеме новината, да я отхвърли и да усмири първия си изблик на гняв. В лицето на ужасения Даниел той каза спокойно:

— Ти си пълен идиот, бедни ми приятелю!

— Но, татко... нищо друго не може да се направи...

— Винаги може да се направи нещо друго!

— Тя иска да роди детето!

— Аха! — каза Филип, като се усмихна. — Съмнявах се малко, представи си! Тя иска да те изнуди! Детето, детето! Само че от тебе ли е това дете?

Очите на Даниел се разшириха. Изумлението му беше като на фанатик пред богохулник.

— О, татко! — простена той. — Как можеш... Даниела е едно младо момиче, много почтено...

— Едно младо, много почтено момиче, което забременява и се опитва да те зароби!

— Кълна ти се!

— Какво ми се кълнеш? — каза Филип, като повиши тон. — Ти нищо не знаеш! Затънал си в бунци! И сега аз трябва да се напъвам, за да те извадя! Трябва да се хване за гушата твоята хлапачка...

— Защо?

— За да се научи как се живее! Най-напред трябва да откажеш да признаеш, че детето е от тебе! Да отиде другаде да му търси баща! Или

пък да направи като другите!

— Какво искаш да кажеш, татко?

— Да абортира!

— Никога!

— Какво?

— Казах: никога! — измърмори Даниел. — Не само тя не иска, но и аз! Ще си родим това дете! Ние ще се оженим, татко!

Филип дори нямаше сили да се възмути. Глупостта, наивността, упоритостта на сина му убиваха в него желанието да го убеждава. „Много е глупав!“ — мислеше си той с отегчение. Прокара ръка по лицето си, като притискаше челото и носа си.

— Предполагам, че вече е говорила с родителите си — каза той.

— Не... Искаше най-напред аз да говоря с тебе... Но с родителите си тя няма да има трудности... Те са ме виждали, обичат ме много... Ако познаваш само майка й!... Тя е толкова нежна!... И баща й е толкова мил!...

Седнал върху масата, Филип отпуснато люлееше крака си и мислеше със злобна наслада: „Едва може да напише на френски език две изречения, без да допусне правописна грешка, в училище не прави нищо, мисли се за нещо, защото носи дълги коси, защото пуши, защото се натиска с момичета, направил дете, без да иска, настоява да се ожени, без да има пукната пара, разчита на другите, за да го хранят, няма нито ум, нито възможности, нито вкус към труда и с такива именно като него самонадеяни ахмаци, с такива дъждовни плужеци се надяваме да изградим утрешна Франция!“ Той се гневеше, нервите му бяха изопнати, главата гореща. Един малък мускул подскачаше в ъгъла на десния му клепач.

— На колко години е? — попита той сухо.

— Два месеца по-малка от мене — каза Даниел.

— Браво! И като се ожените, какво ще правите?

— Ще продължа учението си.

— Разбира се! А къде ще живеете?

— Точно за това говорихме с Даниела. Ще живеем при родителите й.

— На техен гръб?

Даниел вдигна глава като обиден.

— Защо? Тя и сега живее при родителите си! Един човек в повече няма да промени много нещата. Впрочем ние ще им внасяме нашите семейни добавки.

— Какви добавки?

— Те не са малко! — каза Даниел. — Ние се осведомихме, да знаеш!... Помощта за бременност, добавките за майчинство, възнаграждението за кърмене, семейните добавки... Добра сума, като се съберат, знаеш ли!

— Говориш за семейните си добавки като за някакво положение в бъдещето! — изръмжа Филип. — Не се ли отвърщаваш поне малко, че навлизаш в живота с тия подаяния, които държавата отпуска на носачките на деца? На твоє място бих се срамувал да се ожения, без да имам пари да я храня! Не е мъж тоя, който не изкарва прехраната си! А който не е мъж, не се жени!

— Разбира се, да — измънка Даниел, — имаш право... Аз също бих предпочел да съм завършил образованието си и всичко... Но тъй като така се случи!... Няма да се правим нещастни заради някакви си принципи...

Пред този затъпал от нежелание да разбере образ Филип капитулира. Той нямаше нищо общо със своя син. Всеки път, когато бяха сами с него на масата, оставаше с впечатлението, че тази угодническа бойскаутска мутра е олицетворение на неговото нещастие. Не можеше повече да го гледа как дъвчи пред него и на обед, и на вечеря. Какво облекчение, ако Даниел напусне къщата! Филип стана и каза:

— Във всеки случай не разчитай, че и аз ще ти давам добавки.

— Не разчитам — каза Даниел.

Филип закопча яката на пижамата си. „Да, да, да върви да гради щастието или нещастieto си другаде! Да се измита оттук! Досажда ми!“ Той нервно взе цигара от пакетчето върху кръглата масичка. Даниел драсна клечка кибрит и му я поднесе.

— Щом като си направил глупостта и щом като имаш намерение да отидеш докрай в глупостта си, като се ожениш за нея, на мене не ми остава нищо друго, освен да замълча — каза Филип, като пусна дим през ноздрите си.

— Значи си съгласен?

— Точно така!

— О, благодаря, татко! — каза Даниел.

Усмиваше се широко. Преливаше от щастие! Раздразнен, Филип отвори вратата. Но Даниел се двоумеше да излезе. Усмивката му беше изчезнала. Отново устните му бяха свити и очите му гледаха тъпо — признаци, че преживяваше сериозна вътрешна борба. Той каза:

— Сега ще трябва да се срещнеш с нейните родители...

— Какво? — извика Филип.

— За да знаят какво е положението, нали разбираш!...

Възмущението на Филип спадна така бързо, както се беше повишило. Невъзможно беше да откаже. Работата можеше да се уреди с няколко думи. Той наведе глава.

— Добре! Ще мина да ги видя.

Усмивката се върна върху лицето на Даниел. Изглеждаше щастлив до смайване. Като бързаше да го изпрати, Филип сложи ръка върху рамото му и промърмори:

— Хайде, тръгвай! Лека нощ!

— Лека нощ — прошепна Даниел.

И изведнъж добави:

— Искан да те попитам, татко... Ти имаш необикновен вид от известно време... Имаш си неприятности, добре разбирам!... Не искаш ли да ми кажеш?...

— Няма какво да ти казвам! — възрази сурово Филип. — Всеки човек има лоши моменти в живота си. Ще разбереш това по-късно въпреки твоите семейни и други добавки!

Той го изтика навън, пак си легна и взе отново книгата. Звучните фрази на Жерар дьо Нервал го дразнеха, прескачаше пасажки, цели страници. Погледна часовника на нощната масичка: два часът след полунощ. Угаси лампата. Няколко минути по-късно, в тишината на апартамента, той чу отново как входната врата се отваря. Този път наистина беше Карол. Остана с отворени очи в тъмнината. Започна да го обзема странно спокойствие: тя се беше прибрала.

VII

На вратата се чукаше. Карол се попривдигна на лакти. Трябваше да напегне паметта си, за да си припомни най-последно, че беше позвънила на Агнес за чай. Навярно междувременно Карол е заспала отново, а Агнес чукаше. Тежък утринен сън. Истински сън може би, откакто снощи се беше вмъкнала отмяляла в леглото си. Каква ужасна нощ! Стегнати слепоочия, горчилка в устата, пламнал стомах! Сгреши, като яде пиле с лимон, в този африкански ресторант. Бяха пили ракия от смокини. Черният оркестър свиреше шумно. Тя още чувствуваше във вените си думкането на там-тама. Цялата ѝ кожа беше настръхнала. Стаята плуваше в полумрака.

— Влезте — каза Карол.

С две ръце Агнес носеше подноса със сутрешната закуска.

— Колко е часът? — попита Карол.

— Десет, госпожо.

Както всяка сутрин, Агнес остави подноса върху леглото, широко отвори прозореца и дръпна пердетата. Карол примижа в светлината. Слънцето и свежият въздух изведнъж я замаяха.

— Щорите, Агнес!

Агнес спусна щорите и излезе. Карол напълни чашата и я поднесе към устните си. Топлата струя чай се разля в тялото ѝ, изми всичко, попари всичко, пречисти всичко по пътя си. Миризмата от тостовите погъделичка ноздрите ѝ. След снощното прекалено ядене и пиене разумно беше да остави организма си да почине. През деня ще изяде само няколко плода и ще изпие три чаши минерална вода. Навярно имаше вид на мъртвец. Взе със страх едно огледало от нощната масичка. О, не! Видът ѝ беше съвсем приличен! Очите ѝ бистри, по ъгълчетата на устните и на очите имаше само леки бръчки... Наистина този нощен крем ѝ действуваше добре. Тя можеше да мине почти без грим. Олимпия често ѝ беше казвала, че я намира по-красива, като става от леглото, отколкото докарана за излизане. Да не се доверява на Олимпия, Нима съществува женско приятелство без коварство? Тя плъзна ръка по шията си, чиято кожа беше увиснала

малко под брадичката. „Изглежда, че ако всяка сутрин си протяга двадесет пъти напред долната челюст... Идиотщина!“ После пръстите ѝ стигнаха в косата, повдигнаха я и я разпръснаха на кичури, както в една картина, която тя дълго бе изучавала. Наблюдаваше се в огледалото, поздравяваше образа си и съжаляваше, че следобед си беше определила час при фризьора. Откровено казано, би могла да мине още осем дни, без да се накъдри. Още повече че Харолд отсъствуваше и навярно Раул ще трябва да ѝ прави фризура. Последния път Раул я беше обезобразил. Няма да отиде. Но изведнъж разбра, че ако не отиде на фризьор, следобедът ѝ ще се провали. Ще се проточат празни, сиви часове. Никога през живота си не беше оставала така незаета. Дължеше се на вчерашната вечер, на това много тежко ядене, на този шум... Пък и Ксавие не беше забавен! Откъде тази идея да я заведе там с две двойки, които едва познаваше. Мъжете говореха за сделки (те всички бяха от търговията със зърнени храни), жените нямаше какво да си кажат, оркестърът се развихряше под червено лакирания свод, светлината беше толкова слаба, че пилето в чиниите изглеждаше бледолилаво, сервираха едри, отпуснати негри. След вечерята танцуваха. Ксавие притискаше силно Карол. Той имаше чувство за ритъм. И най-малките му движения бяха съгласувани с музиката. Тя още не беше се любила с него. Това ще стане утре или вдругиден. Когато пожелае... Жалка беше съвсем животинската похотливост в това сближаване. Като я изпращаше до вкъщи, той я беше поканил да замине с него на Антилите. Луксозна яхта на италиански кораб. Отплаване от Кан след осем дни. Продължителността на пътуването седем седмици с престои на най-живописните острови. Не беше казала нито да, нито не. Наистина Ксавие съвсем не я блазнеше със своето лице като пита, с досадната си любезност и с липсата на всякакво чувство за хумор, но архипелагът я привличаше като някакъв голям географски десерт. Да напусне Париж. Да отиде, където и да е към слънцето. До гуша ѝ беше дошло от този шумен град от тия хора, винаги едни и същи, хора, които се познаваха един друг, от тези задръствания, от тези интриги, от тези вечери, от тази миризма на бензин... Тя замечта за безлюден плаж, по който се разбиват вълни. Вятър в кокосовите гори. Млад гол мъж, изправен на върха на вълните върху сърф. И океанът го носи от гребен на гребен сред кипежа на пияната чак до брега. В кой ли филм беше видяла това?

Този млад мъж приличаше на Жан-Марк. Тя рязко пропъди тия мисли. Впрочем навярно на Антилите няма водни ски. Ксавие нямаше нищо спортменско. Жан-Марк също!

Тя въздъхна бавно и започна да гримира очите си. Четчицата с аркансил се плъзгаше по миглите, натежаваше и ги удължаваше. Погледът на Карол в огледалото ставаше по-дълбок и загадъчен. Нищо още не беше решила — нито за фризьора, нито за Антилите. Тази нерешителност ѝ беше приятна като хладината на чаршафите, еластичността на дюшека, мекотата на възглавницата под гърба ѝ. „Покъсно, ще видим. Имам време. Уморена съм. Днес е ден на двоумение — това е всичко!“ С очите си беше „свършила“. Няма да гримира нищо друго. Ще бъде малко бледа, но интересна. За опит само. Но за кого? Мисълта за самотата я смрази. Почувствува около себе си трептене, разширяване на концентрични вълни като ония около гонг, ударен с дървен чук. Главата все повече я болеше. Ако не беше толкова светло, щеше на драго сърце да заспи пак. Отново три почуквания на вратата. Агнес се връщаше да вземе подноса от сутрешната закуска. Ще ѝ каже да спусне пердетата. Ще прекъсне телефона. Ще се преструва на болна, на много болна... Не влезе Агнес, а Жана, домашната прислужница, една хилава жена с подутини и топчест нос, осеян с виолетови нишки. Носеше прахосмукачката. Маркучът висеше на врата ѝ като голямо безжизнено влечуго.

— Мога ли да почистя стаята, госпожо?

— Нали виждате, че не може! — каза Карол с досада.

Жана примигна като плесната от този отговор и тръгна обратно със ситни крачки. Но когато бе пред вратата, тя се спря и преви гръб до земята. Появи се Филип. Карол не може да потисне сепването си от изненада. „Все пак съм щастлива, че имах време да гримирам очите си!“ — помисли си тя бързо. Жана офейка, като чукна прахосмукачката в рамката на вратата.

— Внимавай де! — каза Карол.

После, като се обърна към Филип, тя попита:

— Няма ли да ходиш в кантората?

— Не. Имам в единадесет часа среща в града — каза той.

За пръв път се осмеляваше да влезе в стаята на жена си, откакто се бяха скарали. Какво ли искаше от нея? Тя реши да се предпази и не го покани да седне.

— Как си? — попита той след миг.

— Немного добре. Прибрах се късно. Болна бях през цялата нощ.

— Трябваше да ме повикаш!

Тя го прониза с ироничен поглед.

— Каква полза щеше да има?

Филип не отвърна. Отново беше затлъстял. Очите на пълното му и розово лице бяха безизразни. Като го гледаше прав пред себе си с отпуснати ръце, тя не можеше да повярва, че има авторитет пред клиентите си и пред сътрудниците си. Как да си обясни, че увереността на неговите съждения, професионалната сръчност и изисканият стил, които с удоволствие всички му признаваха в работата, така жестоко му липсваха в частния живот? От няколко дни тя го считаше не толкова циничен и не толкова груб, както в миналото. Дълбоко засегнат, той таеше всичко в сантиментална отпуснатост и мълчалива съпротива. Беше груб с нея, груб с децата си. Презираше го, но вече нямаше желание да му причинява болка. Той се обърна с гръб към прозореца. Тя го видя като силует на светъл екран. Въпреки полуспуснатите щори цялата дневна светлина блестеше пред нея. При това осветление изпъкнаха и най-малките недостатъци на лицето. Познаваше слабостите си и се отмести, за да избегне предателските лъчи на слънцето.

— И аз спях лошо — каза той. — От кабинета ми се чуват всички шумове от улицата...

Нима искаше да го съжали, да му предложи да спи в нейната стая, чиито прозорци гледаха към тихия двор? Това единствено предположение я накара да изпита радостен гняв. Беше по-силната, няма да го щади, ще му плати за любовниците, за Жан-Марк и за всичко друго... След този изблик на злоба тя потъна в безразличие, още по-страшно от омразата. Тъй като тя мълчеше, той подзе смирено:

— С кого беше снощи?

— С приятели.

— На театър или на концерт?

— Не, в един африкански ресторант.

— Хубаво ли беше?

— Не лошо.

Всъщност заведението не беше интересно. Но Антилите, Антилите... Фосфоресциращото море, дивашките танци. Ксавие... Тя

пресметна, че ако тръгне на това пътешествие, ще ѝ трябват пари. Не за да плаща за пътуването (това ще направи Ксавие), но за рокли, за всеки случай, за непредвидени разходи... Между нея и Филип беше сключено финансово споразумение поради скъсване на отношенията. Той ѝ беше открил банкова сметка и я поддържаше редовно, без никога да ѝ иска обяснения. От своя страна, тя се въздържаше да прави прекалени разходи. От благородство, от коректност. Играеше „честно“, както казваше Олимпия. Малко пресилено наистина. След като се бе ограничавала в продължение на седмици, сега считаше, че е дошъл моментът да навлезе в по-охолен живот. Мислено си състави списък: „Два костюма, четири-пет много хубави блузи, една следобедна рокля...“ Сумата нарастваше. Отпрати към Филип изпитателен поглед. Той беше на нейно разположение, ще се съгласи на всичко.

— Всъщност — каза тя — не знам в какво състояние е моята банкова сметка, но ще имам значителни разходи през седмицата...

— Ще направя необходимото — каза той.

Галантен, героичен, възхитителен, с бистър поглед и с портфейл в ръка. Нещастен тип!

— Можеш ли да ми кажеш на колко да възлиза влогът? — подзе той.

— Не знам точно. Смятам да замина за Антилите с приятели. Така че, както виждаш, ще трябва да се осведомя...

— За Антилите ли? — измърмори той.

— Не одобряваш ли идеята?

— Много е хубава... Няма да бъдеш дълго време в Париж тази година... През януари на Капри, сега на Антилите...

Той имаше вид на измамен — с бръчка на челото и увесен нос. Тя се учуди на бързината, с която беше решен въпросът за пътуването. Това, което преди минута беше мечта, двоумение, бавно премисляне за или против, се превърна въпреки волята ѝ в действителност. Изведнъж се почувствува много заета, трябваше да ходя на сто места в четирите краища на Париж, не ѝ стигаше време. Колко ли бе часът?

— Кога смяташ да тръгнеш? — попита Филип тъжно.

— След осем дни.

— А!...

Настъпи мълчание. Филип беше на перона на гарата. Казваше ѝ сбогом. Той въздъхна.

— Е, добре! Аз пък имам да ти съобща една безумна новина: Даниел ще се жени.

— За малката Совело?

— Да. Ти си очаквала?

— Почти...

— Тя забременя от него!

— Много е добро това момиче!

— Все пак...

Тя го изслуша да изрежда основателните възражения. Имаше право по всички точки. И именно това най-много я дразнеше. Отвращаваше се от тази фамилия. Колкото повече затъваха Ейглетиерови, толкова по-щастлива щеше да бъде. Какво ли имаше тази сутрин във въздуха, че така много я ободряваше? След една нощ на главоболие и кошмари тя възкръсваше подмладена, жизнена, егоистична, с чиста кожа, с остри зъби пред този победен мъж. Ще отиде при фризьора — разбира се! — после у шивачката си, после в този магазин в квартал Сен Оноре, който Олимпия толкова й беше хвалила! Даниел оженен и глава на семейство — букет от бенгалски огън на нелепости!

— Доволна съм за Даниел — каза тя, като се усмихна.

Филип я изгледа с безпокойство. Тя протегна ръце напред. Нощницата й беше прозрачна.

— Сега ме остави — каза тя. — Закъсняла съм!

Той си излезе.

VIII

— Госпожата тук ли е? — попита Мадлен, като свали мушамата си и я подаде на Агнес.

— О, не! — каза Агнес. — Замина завчера.

— Замина?

— Да, на пътешествие. С кораб, както каза. Ще се върне след два месеца!

Мадлен се учуди, че сутринта по телефона Филип нищо не й бе казал за това пътуване. Бяха говорили само за предстоящата женитба на Даниел. От едно писмо на Франсоаз Мадлен бе научила за събитието. И веднага бе повикала брат си. Той само можа да потвърди фактите и да изкаже съжаление, че не е могъл да го възпре. Мадлен имаше впечатление, че, противно на характера си, той не беше недоволен от нейното идване в Париж. Погледна часовника си: седем и десет.

— Господинът няма да закъснее — каза Агнес.

— А господин Даниел?

— Той има изпити днес.

— Наистина! — каза Мадлен. — Той трябва да е в голямо напрежение!

— Така ли мислите: днес е третият ден!... Най-тежкият беше вчера, както той каза!...

Мадлен влезе в салона с фенека си подръка и се отпусна върху възглавниците на дивана. Каква горещина! Беше яла солено на обяд. Устата й беше пресъхнала. През цялото време на пътуването, по пътя, размекнат от слънцето, беше мечтала за чаша бяло вино, чисто и студено.

— Агнес — каза тя, — много съм жадна! Смилете се над мене!...

— Уиски с лед, госпожо?

— Нямате ли бяло вино?

— Не.

— Е, добре! Дайте уиски — каза Мадлен със съжаление.

Агнес изчезна. Мадлен запали цигара: тази сватба след две седмици — каква глупост! Естествено, ако малката е бременна... След Франсоаз Даниел! Вятър на умопобъркването духаше върху фамилията. Филип и Карол не бяха в състояние да налагат волята си в къщата. „Истина е, че сегашните младежи не слушат вече никого. Те са буйни, хвърлят се във водата...“ Залязващото слънце ръсеше в салона златист прах. Стари фотьойли, скъпи тапети, ценни килими, протъркани до основата... Мадлен си каза, че някои хора от типа на нейния брат и на Карол натрупват мебели, бибела, пари, връзки, сякаш се подготвят за приятен живот, а всъщност никога не живеят щастливо. Тези хора вярват, че най-важното в живота им не е самият живот, а неговият декор. Не беше ли малко подобен и нейният случай? Тя погали фенека си. Агнес се върна, тласкайки една масичка на колела с бутилки и чаши. Мадлен си наля в чаша уиски с много газирана вода, изпи половината и попита:

— Децата ще вечерят ли с нас тази вечер?

Агнес погледна изплашено.

— О, не, госпожо! Господин Даниел да, но не и другите!

— А? — каза Мадлен. — Жалко! Бих желала да ги видя!

— И аз, госпожо! — простена Агнес.

Тя притисна с юмрук устата си и очите ѝ се напълниха със сълзи. Цялото ѝ лице се изкриви.

— Какво ви е, Агнес? — попита Мадлен. — Грижи ли си имате?

Хълцане разтърси раменете на Агнес.

— О, госпожо! — измърмори тя. — Да знаехте само! Проклятие има над тази къща! И всичко това по моя вина! Бог никога няма да ми прости!

— Какво толкова лошо сте направили?

— С тоя нещастен господин!... Мерседес му каза, че съм знаела... и че само да ме попитал!... Той ми зададе толкова много въпроси! Като съдия! Никога не съм лъгала! Казах всичко! Не трябваше да казвам, а казах всичко! Ах, каква беда!...

— Какво му казахте?

— За госпожата и за господин Жан-Марк!

Ледено безпокойство обви Мадлен като мъгла. Всичко се смрази и скова в нея.

— И после? — отсече тя.

— Мисля, че господинът прокле господин Жан-Марк! Във всеки случай господин Жан-Марк не стъпва вече тук, за него не говорят вече на масата. Освен това господинът спи в кабинета си. Да! А госпожата, питам се дали ще се върне някой ден от пътешествието, дали не е отпътувала за хубаво! Господинът е съвсем объркан. Ако не беше така печален, нямаше да позволи на господин Даниел да се жени! Не мислите ли, че и това е едно нещастие! Всичко се обърка. Съвсем скоро господинът и мене ще пропъди! А не съм го ограбила, кълна ви се!

Изсекна се чак до издъхване в една голяма кърпа. Мадлен, отначало учудена, почувствува някакво особено успокоение да измества смущението ѝ. Не беше ли за предпочитане едно страшно, но ясно положение пред благовидното лицемерие? Сега се чувствуваше засегната, че Жан-Марк не беше я повикал на помощ, когато е избухнал скандалът. Франсоаз също, макар че е била в течение, не е намерила за необходимо да я уведоми. А и как да си обясни защо Даниел не ѝ е написал един ред за своите намерения? Бяха ли престанали племенниците ѝ да разчитат на нея? Тази мисъл я натъжи, без да предизвика възмущение. Едно такова откъсване беше в реда на нещата. Агнес продължаваше да хленчи. Мадлен нямаше вече желание да я разпитва. Отпрати я в кухнята с няколко утешителни думи. После си наля втора чаша уиски. Изпи я на един дъх. Силният алкохол я съвзе. Фенекът се беше свил на коленете ѝ. Той наостри уши. Входната врата се затвори шумно. Филип? Даниел? Беше Филип.

Той влезе в салона с бързи крачки. Господи, колко бе застарял!

— Отдавна ли си тук? — попита той.

— Току-що пристигам.

— Как си?

Той седна, наля чаша уиски и протегна краката си с наслада.

— Много добре — каза Мадлен. — А ти?

— Чудесно! Всъщност толкова добре, колкото може да бъде един човек, чийто син е пред прага да извърши величествена глупост. Всичко опитах, да знаеш, за да променя решението му. Но тъй като господинът е имал благоразумието да направи една глупост и иска да бъде кавалер докрай...

— Ти видя ли се с родителите?

— Необходимо беше! Хора по-скоро симпатични. Бащата е инженер. А колкото до дъщерята, тя е блудкаво миловидна блондинка, закръгленичка, бледичка и глуповата... Все пак, щом като такъв тип му харесва!...

Той разклати парченцата лед в чашата си и изпи глътка алкохол.

— Карол е заминала? — попита Мадлен.

— Да. На пътешествие до Антилите.

— А с тебе какво става?

— Съсипвам се. Никога не съм имал толкова работа! Вдругиден отлитам със самолет за Ню Йорк. Ще остана там три седмици или месец...

— Значи няма да присъствуваш на сватбата?

— Не! Впрочем и да искам, нямаше да мога! Съвпадение. Но при нашето положение така е по-добре, не намираш ли?

Той се кискаше. Тя го погледна със съжаление.

— Не, не намирам, Филип. Тъжно! Много тъжно!

— Защо? Ти ще бъдеш тук. Децата те обожават!

— Аз съм им само леля!

— Та какво? Вярваш ли, че имат нужда от баща си? За да си развърже кесията — само за това! Не бъди толкова сантиментална с младите; те не се отнасят така с нас! Те са лъвчета, сурови, коравосърдечни, жестоки, егоисти!... Те са гладни, те са жадни, бързат да живеят... Нищо друго не ги интересува!...

— Даниел е малолетен... Необходимо му е твоето съгласие...

— Ще му го дам писмено, преди да замина.

— Кога ще се състои сватбата?

— В началото на юли. Ще бъде много скромна!

— Както на Франсоаз, предполагам.

— Още по-скромна: няма да има църковен брак!... Да, просто да си умреш от смях!...

Той се наведе към Мадлен с оживено лице, сякаш за да ѝ разкаже циничен анекдот, и рече полугласно:

— Представяш ли си, че госпожа Совело е толкова малко уверена в сериозността и здравината на бъдещото младо семейство, че внуши този брак да не бъде благословен от свещеник. Така в случай на развод нейната дъщеря ще може отново да се омъжи — какво казах? — да се омъжи в черква! Едва се сдържах да бъда сериозен, докато тя се

мъчеше да ми обяснява своя номер! Едно благоговееие пред религията, което води към отказ от религиозен брак!...

Той избухна в дрезгав смях и изпразни чашата си наведнъж. Мадлен изчака да мине един миг на мълчание. Колкото повече наблюдаваше брат си, толкова повече го намираще посърнал и жалък. С ловка преднамереност, измервайки думите си и пресмятайки риска, тя прошепна:

— А какво става с Жан-Марк?

— Него пък отдавна не съм го виждал! — каза той.

— Защо?

— Не знам... Много е зает... Има изпити...

— Сега ли ги държи?

— Навярно...

— Сигурно ще успее!

— И аз така мисля.

— Бих искала да го видя тази вечер вкъщи!

— Е, добре, няма да го видиш!

Мадлен отправи поглед към очите на своя брат, потопи се цяла в тази тъмна, искряща вода и каза бавно:

— Филип, аз знам защо Жан-Марк не идва вече тук!

Чертите на Филип се изопнаха. Лицето му повехна.

Той изръмжа през зъби:

— Малкият мръсник! Трябваше любовните му подвизи да станат достояние на цялата фамилия. Това е славата му сега! Откога знаеш, не мойт син е спал с жена ми? Предполагам, че си била в течение много преди мене!

— Да, Филип.

— И нищо не си ми казала!

— Не можех! Аз нямах право! Бях с намордник!... Но, Филип, ти, изглежда, не знаеш всичко... Жан-Марк може да бъде извинен, докато Карол не!... Той е много млад, бил е съблазнен, страдал е повече, отколкото си въобразяваш... А освен това той е скъсал връзката; имал е смелостта! Месеци и месеци са изминали оттогава! Всичко е свършено между тях, кълна ти се! Не може безкрайно да отказваш да видиш сина си!...

За пръв път в живота си тя чувствуваше, че брат ѝ има нужда от нея. Това убеждение я сгриваше, повдигаше духа ѝ. Вече вярваше, че е

спечелила играта. Но той поклати тежко глава.

— Има неща, които са извън моите сили, Мадлен. Ти не знаеш какво значи за един мъж мисълта, че е бил измамен от своя син! Това е гнусно! Това е безвъзвратно! Като ампутация!

Той направи с две ръце жест, сякаш прерязва тялото си наполовина. После каза с глух, оскърбен глас:

— Моля те, никога вече не ми говори за него!

Здрачът нахлуваше в стаята. Мадлен протегна ръка.

Светлина бликна от лампата с големия копринен абажур в бананов цвят.

— Много е смешен твойт фенек — каза Филип, като докосна с върха на пръстите си муцуната на животното.

Фенекът се сви с разширени от страх очи и с щръкнали уши.

— Не така, моя малка Жулия! — каза Мадлен. — Успокой се! Това е приятел! Тя се ужасява, щом види непознато лице! А пък с мене е толкова спокойна, толкова мила! Откакто я имам, не се чувствам толкова самотна!

— Само защото в Тюке не е много весело през зимата!

— Да, не е много весело... Но има нещо друго... Нещо друго, много привлекателно...

Агнес дойде да попита господина дали искат да минат веднага на масата, или ще чакат господин Даниел.

— Осем часът! — забеляза Филип. — Малко го е грижа за нас! А му бях казал, че ще вечеря тук! Сигурно е изтичал до „Дани“ след изпита. Вчера и завчера резултатите бяха катастрофални. Днес навярно ще бъдат същите. Иначе щеше да ни телефонира. Можете да сервирате, Агнес.

Седнала в трапезарията срещу брат си, Мадлен почувствува леко замайване на главата, сякаш земята се беше завъртяла наопаки. Виждаше се отново на същото това място временно като господарка след развода на Филип. Но сега столовете на децата бяха празни. Притисна я умора, меланхолично чувство по нещо преживяно. Не знаеше вече какво да каже на Филип. В откровението, до което бяха стигнали, всяка дума можеше да причини рана. Изведнъж Филип попита:

— В хотел „Моне“ ли си отседнала?

— Не, но ще отида там след вечеря.

— Не намираш ли това за малко смешно?

— Кое?

— Да спиш в хотел, когато тук си имаш стая.

— Винаги съм правила така.

— Не, Мадлен, невинаги. Не би ли останала тази вечер?

Развълнувана, тя го изгледа с изненада. Не беше свикнала на такова внимание. Само прошепна:

— Е, добре, оставам!

— Пригответе стаята на сестра ми — каза Филип на Агнес, която разтребваше масата.

Входната врата хлопна. Даниел нахълта като вятър. Лицето му беше зачервено и гузно.

— Отчаян съм, Маду! Пет препълнени автобуса минаха покрай носа ми! Накрая тръгнах с метрото, но нали има две прехвърляния...

Той целуна леля си и баща си, после повтори: „Наистина съм отчаян“, и се отпусна на един стол.

— Е? — попита Филип сухо.

— Горедолу — каза Даниел.

Агнес му поднесе две парчета говеждо печено и цял куп пържени картофи. Филип и Мадлен ядяха плодове.

— Какво разбираш под „горедолу“? — каза Филип.

— Избих английски, история, естествена.

— Да, но всички тия предмети не повишават бала! Вчера ти ми каза, че си бил добре по математика!

— Може да се каже добре! Реших само първата задача... Е, да, първата... Не исках в момента да те тревожа... По математика и физика всичко беше от рода на висшата математика... Отвратително... Впрочем уверен съм, че имаше грешка в условието на задачата по математика. Няма да се учудя, ако вестниците пишат... Трябваше да видиш мутрите на момчетата при излизане... Крещяха страшно... Опасно общество, да!

Говореше, като ядеше, не дъвчеше, поглъщаше направо.

— Нищо чудно, ако анулират изпита... — добави тон.

Мадлен се възхити на тая склонност на младите да се обграждат с извинения дотолкова, че да се самозалъгват със собствените си измишльотини.

— И накратко, ти блестящо ще провалиш матурата си!

— Ех, не чак толкова! Тази година сигурно няма да бъде допуснат до устните!... Но аз те бях предупредил, татко... Програмата е много тежка... Не е, както преди...

— Очевидно — изръмжа Филип. — Преди елементарната математика беше основният предмет.

— Не исках да кажа обратното, но в края на краищата с напредъка на науката ние сме принудени да изучаваме много повече. А във физиката, в химията, в алгебрата, в тригонометрията аз се обърквам като в гора!

— Значи ще трябва да повтаряш? — попита Мадлен.

— За да ме спукат още веднъж ли? Ах, не! Ще се прехвърля в класическия отдел. Татко е съгласен.

Той беше унищожил месото, препържените картофи, салатата и нападаше сиренето.

— Лоран го спугаха като мене — добави той. — Сигурен съм, че тази година процентът на пропадналите ще бъде рекорден!

Мадлен хвърли бегъл поглед към брат си. Той ядеше череши, плюеше костилките в ръката си, свита като фунийка, и от време на време поглеждаше с тъжен и враждебен поглед към сина си. Очевидно бе, че вече нямаше желание да се гневи. Погледна часовника си и каза:

— Ще ме извиниш, Мадлен, непременно трябва да телефонирам в Ню Йорк.

Той излезе от трапезарията. Даниел го изгледа и прошепна:

— Не е много спокоен напоследък!

— Навярно има защо — каза Мадлен.

— О, не трябва да се пресилва! Не е, защото изпортих матурата си...

— Не намеквам за матурата ти, а за брака ти. Да си принуден да се ожениш на осемнадесет години!...

— Не съм принуден!

— Как не? Щеше ли да се ожениш за Даниела, ако тя не чакаше дете от тебе?

— Може би! Само че нямаше да може заради родителите й. Бебето, разбираш ли, ги принуди. Те нямаха време да кажат ох и всичко се нареди. Както виждам, и ти си като татко, мислиш, че съм извършил голяма глупост. Но като опознаеш Дани! Тогава, значи, извинявай!...

Беше се надигнал от стола си. Лицето му сияеше. Ръката му описа във въздуха една великолепна арабеска.

— Тя е стра-ш-на! Винаги мила, нежна, както обичам! Разбираме се, без да си говорим! Когато съм с нея, няма грижи! Посрещам всички удари с усмивка. Ето на — провалих матурата си. Би трябвало да бъда като посран. Е, добре, но тъй като се обичаме, никак не ме е грижа!...

От известно време Мадлен имаше чувството, че хванала под ръка племенника си, се разхожда из цъфнала градина. За него всичко бе просто, красиво, съвсем ясно, загладено, лъчисто. Тя би искала да сподели възторга му, но беше немоощна. Защо трябваше този вид сънища да са забранени за възрастните?

Разнежена, тя запитва:

— Как изглежда външно?

— Знаеш ли Дорис Брукс?

— Не.

— Знаеш я! Американската актриса... Гледала си я стотици пъти в киното, по снимки. Дорис Брукс... Помисли...

— Да, да, може би...

— Е, добре! Дани прилича — дори е по-хубава — на Дорис Брукс. Очите, носът, усмивката. Няма големи гърди, но след раждането, ще видиш! Един път жена, да! Жена и половина! Не мога по-хубаво да ти обясня! Дори татко я хареса, чувствавам това! Но колко е труден татко!

Той натика цяла шепа череши в устата си, замисли се с издута като топка за тенис буза, започна да дъвчи, изплю костилките и каза:

— Стра-ш-ни са! Хрущялки! Глупаво е, че татко не може да присъствува на сватбата! А пък Карол ще се развява из Антилите! Питам те аз тебе: не можеше ли да избере друго време? Истинско щастие е, че си тук ти, ти заедно с Франсоаз и Жан-Марк. Видя ли ги?

— Не още.

— Струва ми се, че те се наредиха добре. Франсоаз прави чудесна любов, по руски, със своя преподавател. А пък Жан-Марк е в стихията си. И това е съвсем естествено, той дори няма време да мине въщи! Зубри за изпитите си и работи странично, за да изкара някоя пара! Не му стига това, което татко му дава. Навярно добре се забавлява със своята Валери!

Отекна телефонен звън.

— Аха! Говорил е с Ню Йорк! — каза Даниел.

После, като се удари по челото, попита:

— Боже мой! А фенекът ти? Какво го направи?

— В салона е; завързах го за радиатора.

— Не му ли даде да яде?!

— Дадох му — каза тя, като се усмихна. — Успокой се. Всичко е наред! Получи си порцията месо в колата!

Станаха от масата. Виждайки господарката си, фенекът нададе гърлени звуци. Тя го отвърза. Даниел го взе на ръце. Но ужасено, животното се изскубна от него, скочи на земята и се сви в краката на Мадлен.

— Не ме ли познаваш, Жулия? — каза Даниел с упрек. — Колко са неблагодарни все пак тия малки животни! Като си помисля само, че аз те доведох във Франция!

— Добре че ми припомни — каза Мадлен. — Какво става с твоя доклад до фондацията „Зелиджа“?

— Пълен провал — каза Даниел. — Нищо не съм направил — това е истината, между нас казано! Занемарих работата си! Но не съжалявам за нищо! За нищо не трябва да се съжалява в живота! Вярно ли е, моя Жулия?

Той се смееше. Мадлен притисна фенека към гърдите си. Филип се върна. Беше се свързал с Ню Йорк. Всичко беше в ред. Агнес поднесе кафето. Даниел се въртеше в един фотьойл. Хвърли поглед вдясно, после вляво и каза:

— Няма ли да ви е много неприятно?... Задължен съм да изляза...

— Защо? — попита Филип.

— Обещах на Дани...

— Бил си при нея преди малко!

— Минах като вихрушка, но почти нямахме време да говорим... В края на краищата матурата мина, нямам вече работа... Пък и ще се прибера рано...

— Добре, отивай! — въздъхна Филип.

— Преди да излезеш — каза Мадлен, — донеси ми куфара. Той е в колата.

— Вкъщи ли ще спиш? — попита Даниел.

— Да.

— Прекрасно!

Тя му подаде ключа на своя ситроен. Той тръгна, върна се след десет минути със светнало лице.

— Занесох куфара в стаята ти — каза той. — Но колата ти беше лошо паркирана... Поизместих я малко. Ще видиш...

Мадлен се усмихна. Даниел не можеше да погледне кормило, без да си поиграе с него. Той пожела лека нощ на баща си, на леля си и се измъкна. Стана така, сякаш угасна една лампа. Останала насаме с брат си, Мадлен потъна в спомените си. Той пушеше, зареял поглед в далечината. Зад тази уморена маска тя изведнъж видя да изниква лицето на едно затворено, измъчено, свадливо дете. Тя беше по-голямата сестра. Той не я слушаше. Един вик отдалече прониза ушите ѝ. „Фил, ако не пуснеш тоя гущер, ще кажа всичко на мама!...“ После обляната в слънце градина се разпръсна в спомена ѝ. Пред нея Филип със сбърчено чело прошепна:

— Да знаеш само колко съм отровен, че трябва да замина вдругиден за Ню Йорк.

IX

Прав, съвсем гол пред огледалото на умивалника, Александър се бръснеше.

— Ако побързаш малко, ще можем да тръгнем заедно — каза Франсоаз.

Той се завъртя около себе си. Тя се изненада от неговата дръзка циничност. Безсрамен, с насапунисана брада, той я гледаше разгневено. Кожата му бе матова, мускулите му продълговати, коремът хлътнал, гърдите космати.

— Колко си досадна, когато се запъваш! — каза той.

Тя се почувствува смешна със своята бежова рокля и бели ръкавици от филе пред това космато животно. Белегът от операцията на апендикса се виждаше ясно над слабините. Косата му се спускаше много ниско над тила и слепоочията. Беше го помолила да я подстриже късо. Той бе отказал. Поклащаше се леко от крак на крак, като се бръснеше. Краката му бяха хубави.

— Най-последно, Александър, направи малко усилие! Брат ми се жени! Какво ще си помислят, ако отида сама?

— Да си помислят каквото си щат! Ще измислиш нещо! Нима баща ти ще бъде? Не, разбира се! Той е в Ню Йорк. Разхожда се! Аз също имам намерение да се поразходя! Без да отивам толкова далече, бъди спокойна.

— Би могъл поне да бъдеш с мене след това у семейство Совело...

— Там ще се отегча още повече, отколкото в кметството!

— Къде ще обядваш тогава?

— Ако огладнея, ще отида у Пауло.

— Без мене?

— Няма да ми бъде за пръв път, нали?

Беше се обърнал към умивалника, за да довърши бръсненето си. Тя гледаше гърба му.

— Нямах ли лекции днес следобед? — каза тя.

— Не.

— Ще превеждаш ли?

— Може би... Но е толкова горещо! Предпочитам да работя през нощта...

Тя беше обезкуражена. Наистина този човек не се подчиняваше на нищо. „Аз те отклоних от правия път“ — казваше ѝ той гордо. Оттогава тя се луташе. Беше вече десет часът и половина. Време за тръгване.

— Е, добре, аз отивам — каза тя тъжно.

Той я прегърна. Притисната с тая тънка рокля към голото мъжко тяло, тя се съпротивляваше. Той се смееше и закачаше...

— Не, остави ме! — каза тя.

Целуна я продължително по устата. Тя бе разгневена, че ѝ отказа да я придружи. С голямо усилие се изскубна от него и се запъти към вратата.

Улицата бе позлатена от слънцето. Франсоаз избра сенчестата страна и закрачи бързо, защото бе закъсняла. Когато стигна в кметството на VII район, тя се изненада, като видя вътрешния двор, пълен с народ. Подредени към стената в дъното, половин дузина коли развяваха на радиоантените си по едно парче бял тюл. Шест момичета в булчински рокли образуваха центъра на шест семейни кръга, празнично облечени и радостни. Всички бяха млади, но нито една не беше красива. С малки букетчета в ръце, те кокетничеха под воалите, докато майките им с изпитателен поглед бдяха и за най-малката гънка по тоалетите им. Професионални фотографи с апарати през рамо сновяха като акули сред това ято от хамсии. Шареха насам-натам запотени, тромави шаферки и немирни деца шаферчета, които трябваше да се укротят. Всичко това, каза си Франсоаз, изглежда необикновено целомъдрено и провинциално в сърцето на Париж. Александър имаше право, когато твърдеше, че въпреки големите им претенции французите са си малки буржоа, привърженици на спокойствието, пестеливостта и традицията. Нима само Даниел и Дани от тая група нямаше да се оженият в църква? Франсоаз ги потърси с очи, изкачи стъпалата и влезе в хола на кметството. Външен блясък, монументално стълбище, мозайка в черно и бяло — и те се намираха там, явно съвсем неразвълнувани от този републикански блясък. Отсъствието на Филип и Карол улесняваше сближаването на двете фамилии. С лека гримаса Франсоаз отбеляза, че тъмносинята рокля и

шапчицата от полски цветя не правеха майка ѝ по-млада. Ив Мерсие в бисерносив костюм дишаше тежко и си вееше с шапката. Тази очебийна елегантност с контраста си правеше още по-семпъл тъмния тоалет на господин и госпожа Совело, заобиколили дъщеря си, която се усмихваше в своята жълта сламена шапка и бледорозова рокля. До нея Даниел, отпуснат и сериозен, облечен в морскосин костюм, приличаше на важен хлапак при първо причастие. Тук бяха още Жан-Марк, Мадлен, Агнес и няколко други хора, роднини на Совело, които Франсоаз не познаваше. След възклицанията и прегръдките Мадлен попита:

— А Александър?

— Зает е със своя издател — измънка Франсоаз. — Съжалява много...

Поразтърпкаха се още пет минути, след което изскочи един разсилен, облечен цял в черно, с верижка на корема и с папка подръка. Изведнъж нахлуха семействата, които чакаха отвън. Вестибюлт се препълни от поток нетърпеливи посетители. Притиснати от всички страни, младоженките в бяло предпазваха нежните си тоалети. Невъзмутим, разсилният оповести имената в списъка. Тъй като бе събота, бракосъчетанията се извършваха на опашка. Даниел и Дани бяха от първата група. Въведени от разсилния, те преминаха през една двукрила врата. Близките им тръгнаха след тях. Прекрачвайки прага, Франсоаз се намери в пищно позлатена зала с таван в квадрати и плетеници от синьо кадифе. „Бъдещите“ съпрузи седнаха в два фотьойла срещу едно привдигнато бюро. Близките им седнаха до тях и зад тях. Свидетели бяха Мадлен и един чичо на Даниела.

— Посгъстете се, господа и дами — каза разсилният. — Трябва да подреда още две сватби.

И наистина след групата Ейглетьер-Совело влязоха още две сватби. Новодошлите се настаниха, като си шепнеха. Какво общо имаше между тези три брачни двойки? Като извърна глава, Франсоаз видя един червендалест и шеговит момък, лепнал се до едно дебело момиче с очила. Тя си ги представи: той — момче от месарницата, размахал сатъра, а тя — с търговска усмивка на устните поздравява клиентите и връща рестото. А там, най-отзад, тази анемична госпожичка с венец от портокалови цветя и този мършав мустакат младеж, не са ли и двамата пощенски чиновници? Когато самата тя се

бе омъжила, имаше по-малко хора. А пак беше събота... Извърна очи към брат си и към бъдещата си снаха. Седнала точно зад тях, тя виждаше само главите им, които стърчаха над облегалките на фотьойлите. Сламената шапка на Дани се клатеше. Тя говореше с майка си. „Защо ли са се отказали от църковен брак?“ — помисли си Франсоаз.

Спомни си думите на Даниел: „Разбери, че най-напред искаме да видим дали ще си подходдаме... Като се уверим, ще се легализираме и в църквата...“ Положително бе, че не той е направил тази долна сметка. Модата на пробния брак току-що си пробиваше път в бита. Франсоаз дори бе чела статии по този въпрос във вестниците. Колко много католически семейства вършеха грях от прекалена предпазливост! Кметът все още не се появяваше. От височината на своя пиедестал една статуя на Републиката гледаше строго с кухите си очи тия безгрижни двойки. Франсоаз се почувствува остаряла, обезнадеждена и сякаш закоравяла от опита.

Внезапно всички хора станаха. Една едра жена с решителен вид застана на подиума зад бюрото. Кметът отсъствувал, замествала го помощничката му. Франсоаз си каза, че не би застанала така пред общински чиновник в пола. Обаче имаше ли някакво значение дали процедурата се извършва от един истински кмет и един истински свещеник? Всички отново седнаха. Заместничката на кмета заговори. Типично за времето и трите брачни двойки, които се намираха пред нея, бяха много млади и не можеха да сключат брак без съгласието на своите родители. С нежен и ясен глас тя им описа пропастта, която разделя младежките блянове от суровата брачна действителност.

— Семейният живот е възможен при непрекъснато взаимно разбирателство. Само като желаете щастието на другия, можете да изградите вашето собствено щастие...

Франсоаз си представи Александър как се бръсне гол пред умивалника. Щастието на другия! Той съвсем не се интересува от това. Не беше променил живота си, като се ожени. Просто си беше осигурил нова публика вкъщи. Не ставаше и въпрос да дава отчети на жена си.

Пък и, от своя страна, той не искаше това от нея. Всеки за себе си, срещаха се на масата, в леглото... Тя пресметна, че той вече е приключил с тоалета си. Навярно сега се шляеше, вирнал нос нагоре, с

ръце в джобовете, по крайбрежието на Сена. Самотата беше негова страст. Кое го бе накарало въпреки отвращението му към разписания и правила да приеме да преподава в Института за източни езици? Желанието да парадирва пред своите ученици любовта си към руския език или несъзнателното удоволствие да бъде сред младежи? Във всеки случай тя бе изоставила следването и посвещаваше цялото си време да пише на машина въщи за фирмата „Топ-Копи“. Толкова полезно за дипломата. Трябваше да се живее. Засега тя печелеше колкото Александър.

С ловък преход в речта си заместничката на кмета, след като похвали жизнеността на младите и спомена за немотията на старците, призова присъстващите да се включат в благотворителните акции на района.

Разсилният плъзна между пейките. Монетите звънтяха, падайки в кошницата му. След като събра помощите, той заповяда на трите брачни двойки да станат прави, другите останаха седнали. Човек би си представил, че се намира в клас по време на изпитване. Но този път учителят трябваше да каже урока си. Заместничката на кмета четеше извадки от гражданския кодекс:

„... си дължат взаимна вяност, взаимопомощ и закрила... Като глава на семейството той упражнява тази дейност в защита на общите интереси и на децата...“

Завчера Александър се беше прибрал в два часа сутринта. Тя бе писала на машина, докато го чакаше. Той беше много весел, малко пийнал. Приятели го били „завлекли“, казваше. Не беше ли всъщност „отвлечен“ от някоя жена? Тя дори не му бе задала този въпрос от страх да не отговори: „Да! И що от това?“ Синьо кадифе, позлатена ламперия! През прозореца се виждаше една градина.

„Жената подпомага мъжа за осигуряване на морала и материалното положение на семейството, за издръжката му, за възпитанието на децата и подготовката им за живота...“

Тържественост при тия изтъркани проповеди. Светско щастие и формули! А зад всичко това Александър, който си пие сам, който си ходи свободно насам-натам, който е циничен присмехулник и неуловим... Поне обичаше ли го още тя? Да, но с отчаяние, с безпокойство, по един мъчителен, непълен, осакатен начин. Откакто разбра, че той не иска да има дете, тя вече не си правеше никаква илюзия за бъдещето на тяхното семейство. Беше потулила в себе си мечтата за дълбока връзка. Той я беше покорил, покварил до такава степен, че в неговите обятия тя търсеше само силно физическо и мимолетно удоволствие. В началото се чувствуваше шокирана от някои негови изисквания. Сега приемаше всичко, наслаждаваше се на всичко, понякога дори биваше по-настървена от него. Но когато телата се отдръпваха и дишането се възстановяваше, каква тъга и какъв срам я обземаха!... Даниел каза „Да“ с решителен глас. Сламената шапка се наведе с шепот на съгласие. Заместничката на кмета обяви в името на закона, че са свързани с връзките на брака. Всичко бе свършено. Отсъствието на бога жестоко се чувствуваше. Нито молитва, нито песен, нито дума, обещаваща вечния живот. Една светкавица, две светкавици — фотографът снимаше.

— Моля, елате за подпис — каза разсилният. — Първо господинът, после госпожата, след това свидетелите.

С писалка в ръка, Даниел и Дани се наведоха като ученици над големите регистри.

— Втората сватба, станете и минете напред — каза разсилният.

Момъкът касапин и булката му с очила прескочиха пейките, тапицирани с кадифе, и отидоха с цялата си свита да заемат още топлите места на първата сватба. Чиновническата двойка мина две редици напред. Отново прозвуча гласът на заместничката на кмета, поставяйки ритуалните въпроси. Това серийно производство на гражданските бракове не беше наскърбило Франсоаз, когато тя и Александър минаха през него. Защо страдаше сега? Даниел и Дани имаха толкова щастлив вид! Докато церемонията се повтаряше зад гърба им, те се отправиха към изхода. В хола двете фамилии ги обкръжиха. Както се страхуваше Франсоаз, майка ѝ се просълзи. Лоран и Даниел се шегуваха.

— Бяхме приятели, сега сме братя! — каза Лоран. — Смешно, нали?

Изведнъж Франсоаз пое в своите обятия снаха си, нежна, розова и лъчезарна. Те се целунаха по двете бузи. Сламената шапка леко одраска челото на Франсоаз. „Бременна е“ — помисли си тя и почувствува леко безсилие, нещо трепна в гърдите ѝ.

В двора Жан-Марк хвана ръката на сестра си.

— Много е мила тази малка Дани — каза тя.

Жан-Марк само промърмори: „Да, да...“ Очевидно считаше този брак за едно предизвикателство в добрия смисъл или пък не се интересуваше от нищо. Живееше далеч от другите, над другите, сред димен облак. Дори не се радваше, че бе издържал изпита си по право. А при това съвсем не очакваше този успех. Чуден момък, винаги мрачен, далечен, нерешителен, загрижен...

Последни пози за фотографа на перона. Младоженците сами, после с родителите им, после с приятелите им...

— Идваш ли, Франсоаз?...

Не можеше да откаже. Застана до брат си сякаш със слънце в очите. Подходяща за случая усмивка. Сватбата на момчето от месарницата точно пристигаше зад тях. Отстъпиха им стъпалата за възпоменателната снимка. Мъже се суетяха около колите.

— Кой ще се качи при мене? Имам две места!

— Лоран! Къде е Лоран?

Жан-Марк изчезна в колата на господин Совело. Мадлен повлече Франсоаз по улицата и спря едно минаващо такси.

— Е, добре, свърши се! — въздъхна тя, като се тръшна на седалката до племенницата си. — Ожениха го и този! Каква история! Но кажи ми защо не ми пишеш често?

— Имах много работа напоследък — измънка Франсоаз.

— Щастлива ли си поне?

Франсоаз вдигна глава, сякаш за да дойде на себе си.

— Лудо щастлива, Маду! Александър е прекрасно същество, нежен, внимателен, интелигентен. Ние се разбираме много добре...

Тя говореше словоохотливо, като контролираше израза на лицето си. Но под проникателния поглед на Мадлен изгуби желанието да се преструва. Ако искаше да ѝ повярва, не трябваше да прекалява. Тя измърмори:

— О, случва се и да се поскараме!...

— Защото сте се скарали ли, не дойде в кметството?

— Съвсем не! — извика Франсоаз. — Наистина беше зает. По много важна работа!...

— И за обяда ли?

— Ами да! — каза Франсоаз.

Нервираще я тази много прозорлива и много благосклонна леля. Каква е тая мания на Маду да се бърка в живота на другите. Прозорците на таксито бяха отворени. В колата нахлуваше топлият и мръсен въздух на града. Франсоаз се сви в ъгъла и извърна гневно глава към къщите, покрай които минаваха.

* * *

Шестнадесет души, събрани натясно в трапезарията на Совело. Бяха вдигнали прибора за Александър. Дребната домашна прислужница, блъскана от две професионални сервитьорки, наети за случая, тичаше във всички посоки, изпадаше в ужас, объркваше се, като сменяше чиниите. Четири-пет разговора се кръстосваха през масата. Жените повишаваха глас, за да ги чуват. Оглушена от това бърборене, Франсоаз напразно се мъчеше да изглежда радостна. Срещу нея Даниел ядеше, смееше се, непринуден, откровен и щастлив до младата си, съвсем преbledняла съпруга. Внезапно Дани трябваше да напусне масата. Майка ѝ я последва със загрижен поглед. Тя се върна след малко смутена и облекчена. Даниел ѝ прошепна няколко думи на ухото. Размениха си бърза целувка. Ив Мерсие и господин Совело критикуваха финансовата политика на правителството. Жан-Марк пушеше, отправил очи надалече. Франсоаз го попита какво смята да прави през ваканцията.

— Навярно ще отида у Шарнерай, в Солон — каза той. — А ти?

— Не съм говорила още с Александър. Възможно е да си останем в Париж...

След благоговейно мълчание бе сервиран десертът: една гигантска торта с крем. Преди да я хапне, Франсоаз почувствува отвратителен вкус на езика си. В чиниите падаха триъгълни меки, пихтиести парчета. Една ръка с бутилка обиколи масата. Неизбежното шампанско. Ив Мерсие почука с нож по края на чашата си и стана. „О, не! Не трябва!...“ — помисли си Франсоаз. Но той вече беше взел

думата. Не беше въодушевен, за щастие. След три банални фрази отново седна сред аплодисменти. Люси, наместила се на края на стола, го обгръщаше нежно с очи. Франсоаз завидя на майка си, която малко смешно обожаваше този човек. Всички присъстващи омъжени жени имаха подръка съпрузите си, една необходимост — практична, преносима като ръчна чанта. С чувство на собственички в душите си, те се гордееха с това като парвенюта. Само тя имаше вид на изоставена. Да, но Александър правеше изключение от общото правило. Пиха за здравето на младото семейство. После Дани поиска да покаже как е преобразила своята моминска стая в съпружеска стая. Тя повлече Франсоаз в дъното на апартамента. Един голям диван легло в пещера от розови книжни тапети, етажерки с цяла фамилия от кукли, метален пепелник, тоалетна масичка ебяла покривка.

— Не е лошо, нали? — каза Даниел на Франсоаз. — Тя подреди всичко.

Върнаха се в салона, чиито прозорци гледаха към авеню „Бурдоне“. Когато пиеха кафето под гравюри, изобразяващи лов с хрътки, прислужничката донесе телеграма за господин и госпожа Даниел Ейглетьер. Разтвори я с нетърпение и зачете с опрени една до друга глави:

„Мисля за вас. Пожелавам щастие. Целувки Филип“.

Телеграмата беше от Ню Йорк.

— Много ми е приятно! — каза Даниел.

Възторгът му остана без отклик. Люси се приближи до Мадлен и прошепна:

— Все пак е могъл да отложи за по-късно пътуването си, не намирате ли?

— Да — каза Мадлен, — глупаво е.

Отдавна не беше се срещала със своята бивша снаха. Сблъскването с това лице, което принадлежеше на миналото, изведнъж я обърка. Изправена пред нея, тя я гледаше отблизо, намираше я повехнала, обикновена и ненормално вълнуваща се.

— Вие не сте се променили! — каза й Люси с любезна усмивка.

Малки бръчки трептяха под грима ѝ. Клепачите ѝ бяха покрити със синьо-сребрист пласт. Лично Мадлен нямаше нищо против нея и въпреки това все повече обвинения изскачаха от дъното на паметта ѝ: изоставянето на децата, разбиването на братовото ѝ семейство.

— О, не — каза тя. — Промених се! Годиците, килограмите...

— Много ви отива да сте малко по-ячка! — заяви Люси.

А след един момент на размишления добави:

— Много съжалявам, че не се виждаме вече!

Какво да отговори? Мадлен, затруднена, мълчеше.

— Животът е глупав! — подзе Люси.

И се отдалечи с гримаса на тъжно момиче. Мадлен я видя да шари между децата си. Отиваше от едното към другото, хващаше ръцете на Жан-Марк, шепнеше нещо на ухото на Франсоаз, прилепваше се към Даниел и ровеше с ръка в косата му. Човек би казал, че е на представление у семейство Совело. Отсъствието на Филип ѝ позволяваше да играе ролята си на майка, без да се смущава. Тогава защо се възмущаваше, че бил далече? След като обиколи децата си, без да забрави Даниела („Сега имам втора дъщеря! Приятно ли ще ви бъде и аз да ви наричам Дани?“) тя седна на едно канапе до госпожа Совело. Коляно до коляно, двете жени трябваше да разменят мисли, нежни и горчиви, за децата, които растат, откриват света и напускат семейния кръг, за да си създадат собствен дом. Даниел направи знак на Даниела и двамата се изпариха. Навярно бяха отишли да стегнат куфарите си. Беше уговорено да прекарат сватбената си нощ в една странноприемница в околностите на Париж: малко пътешествие, предложено от семейство Совело.

— Очарователни са наистина! — изкудкудака Люси.

Този вик нарани ушите на Мадлен. Положително тя предпочиташе Карол с всичките ѝ недостатъци. Дребната прислужничка минаваше повторно с кафе. Едно рязко движение. Чашата на Ив Мелене се плъзна от чинийката. Той я улови при падането. За щастие бе празна. Някой каза:

— Браво! Вие сте много сръчен!...

Той ликуваше скромно. От спортуването, нали? Люси нежно се облегна на рамото на своя съпруг. Мадлен почувствува, че все повече минава на страната на Филип. Тя беше по-голямата сестра до мозъка на костите си. Беше се развела с Люси едновременно с брат си.

Комично! Даниел и Даниела се появиха пак. Поруменели и блажени, те бяха дошли, за да се сбогуват. Очите на Люси бяха изпълнени с майчина любов и долната ѝ устна трепереше: мигновената откровеност на някои жени, които се натъжават, въздишат, плачат така, както биха отишли по нужда, а после забравят всичко.

— Значи обещано? Щом се върнете, идвате вкъщи! — каза Ив Мерсие.

В същия миг вратата на салона се отвори и Мадлен изненадана видя, че влиза Александър. Беше облечен в сиво сако от дебело трико, с риза на дребни карета, с прашни обувки.

— Съкрушен съм! Не можах да се освободя по-ра-но — каза той, като се поклони при ръкуването с госпожа Совело.

„Все пак дойде — помисли си Франсоаз. — Заради мене!“ Веднага паднаха обвиненията, които мислено беше направила. Разсърди се на себе си, че го бе осъдила много прибързано. Но какво удоволствие изпитваше той да прави обратното на това, което казва, да се появява там, където не го очакваха, винаги и навсякъде да ѝ противоречи? Тя сияеше в своето отново намерено брачно щастие. Той поздрави младоженците, прие кафе и чашка питие. Изведнъж Мадлен почувствува празнота: Даниел и Дани не бяха вече тук. Не беше ги видяла, когато тръгнаха. Александър и Франсоаз я заобиколиха.

— Как е кракът ви? — попита той.

— Дори не мисля вече за него!

— С колата ли дойде? — попита Франсоаз.

— Не, този път с влака. Бях малко уморена. Еднакво бързо и удобно.

Седнаха до един прозорец. Разговорът вървеше вяло и Мадлен наблюдаваше двойката със същите очи, с каквито би изследвала една скъпоценна вещ, за да открие пукнатината, отнетия блясък, несръчното реставриране. Обаче нищо подобно, всичко изглеждаше солидно, споено, уеднаквено от любовта, от навика и от подчинението на по-слабия пред по-силния. Александър беше покорил и подчинил Франсоаз. Беше я преобразил. Беше я направил себеподобна. Тя не съществуваше вече като отделна личност, а само като допълнение на един мъж. Ако можеше да се задоволи с това...

— Оставаш ли за няколко дни? — попита Франсоаз.

— Не. Искам да си замина тази вечер — каза Мадлен. — Не мога да оставя за повече магазина в разгара на сезона. В неделя правя най-добрите продажби!

Всъщност нищо не я принуждаваше да се върне толкова бързо. Но какво би правила в Париж? Ако останеше, Франсоаз щеше да се счита задължена да я покани на вечеря, както и миналия път, а това нямаше да бъде приятно на никого.

— Жалко! — каза Франсоаз. — Можехме да вечеряме заедно... Не тази вечер, трябва да отидем у приятели на Александър. Но утре...

— Скоро ще дойда пак...

— За сватбата на Жан-Марк ли? — попита Александър.

Той се усмихваше с извита на една страна уста, с очи, блеснали като топчета от черен кехлибар между свитите му клепачи. Тази подигравка не се хареса на Мадлен.

Уплаши се да не би Жан-Марк да е чул. Той беше на две крачки и разговаряше с Лоран.

— Защо говориш така, Александър? — измънка Франсоаз с упрек.

— А защо не? Това е в кръга на възможните неща. Сигурен съм, че ако го кажа на него...

И той повика:

— Жан-Марк!

Франсоаз го хвана за ръката.

— Млъкни, Александър, моля те! Знаеш колко е чувствителен...

Жан-Марк отиде при тях с питащи очи. Настъпи мълчание. Мадлен отправи към Александър поглед, изпълнен едновременно с упрек и молба. Изражението на лицето му бе като на момче, което подготвя неприятна шега.

— Леля ви ни съобщи, че си заминава тази вечер — каза той. — Не бихте ли настояли пред нея да остане още един ден?

Успокоена, Мадлен влезе в играта.

— Не, невъзможно е. Впрочем трябва веднага да се измъкна. Иначе ще изпусна влака. Имам време само да приготвя куфара си...

— Ще те придружа — каза Жан-Марк.

Разтопена от благодарност, тя се възпротиви:

— Смешно е!

— Щом на мене ми е приятно!

Изведнъж се почувствува удовлетворена, с изпълнена душа, сякаш самата тя бе омъжена. Жан-Марк тръгна с нея към госпожа и господин Совело. „Довиждане!... Тръгвате ли вече?... Беше прекрасно!... Благодаря!...“ Той я водеше, той я отвличаше!

На улицата я хвана под ръка. Тя вървеше с голяма момчешка стъпка до него, горда и щастлива.

— Много ли бързаш? — попита той.

Тя се засмя.

— Мислиш ли! Влакът ми е чак в осем и нещо!

— Значи имаме време да вървим пеша! Времето е толкова хубаво!

Тя не посмя да му каже, че от злополуката бързо се изморява и с кимане на глава се съгласи.

До площад „Дез Енвалид“ всичко вървя добре; после тя започна да влачи краката си. Но Жан-Марк не забелязваше: описваше перипетиите на своя изпит с такова изобилие от подробности, че тя се изненада от тоя младеж, който обикновено беше толкова въздържан. Мислеше си, че слуша Даниел, увлечен в някой от своите разкази, в които той беше постоянният герой. Изведнъж разбра: Жан-Марк говореше за изпитите по право, за да не ѝ даде възможност да го разпитва за друго нещо. Това, което бе взела за младежко самохвалство, беше в действителност отбранителна маневра. Тя не поиска да го прекъсне, докато той се спасяваше зад тази димна завеса. Освен това беше много изморена, за да задава въпроси. Всяка крачка отекваше болезнено в коляното и в ханша ѝ. Булевард „Сен Жермен“, тълпата по тротоарите, колите, опрени броня до броня, шумните бистра, книжарниците, пълни с нови книги с пъстри корици, витрината на един натуралист с картини на замръзнали животни с изцъклени очи и мъртва козина, мебели от „високата епоха“ до една галерия със скулптури от железен тел, църквата, огромна и далечна, а срещу нея един мрачен магазин, тържествен, предназначен за сребърните купи и кръстовете на Почетния легион... Улица „Бонапарт“, Жан-Марк се спря пред хотел „Моне“ и се отдръпна, за да мине първа Мадлен. Тя поклати глава:

— Не съм отседнала тук, Жан-Марк.

— А къде?

— У баща ти.

Той сви устни и очите му се разшириха.

— А? — измънка той. — Тогава ще те оставя...

— Няма ли да се качиш с мене?

— Не.

— Защо?

— Предпочитам...

— Баща ти и Карол са заминали: аз съм сама в апартамента.

Той още се двоумеше.

— Хайде, ела! — подзе тя. — Не се прави на идиот!

Той дълго я гледа напрегнато и произнесе с тих глас:

— Ти знаеш, нали?

— Да.

— Кой ти го каза?

— Няма значение.

— Татко?

— Да. Ела, Жан-Марк.

— Ако научи, че си ме завела вкъщи...

— И какво от това? Все един ден ще трябва да се върнеш! Ела, моля ти се!

Тя закричи. Той я последва. Имаше чувството, че влачи теле, тежко и отпуснато в края на една връв. Портиерът, който събираше такси пред портиерната, ги поздрави. Жан-Марк беше бледен. Когато тя позвъни на вратата на апартамента, той нервно примигна. Вратата се отвори.

— Господин Жан-Марк! — извика Агнес.

Тя изглеждаше щастлива и едновременно изплашена. Бързо минаха пред нея. Салонът беше окъпан в слънце. Мадлен се тръшна в един фотьойл. Жан-Марк стоеше прав и гледаше около себе си с пронизателен, болезнен и загрижен поглед. Без някой да ѝ е поръчал нещо, Агнес донесе бяло вино за Мадлен, уиски и газирана вода за Жан-Марк. Мадлен изпи една голяма глътка вино и отиде да вземе фенека, който бе оставила в стаята си. Когато се върна с Жулия в ръце, Жан-Марк не бе мръднал. С мътен поглед, той сякаш изцяло се бе отдал на спомените. Ръката му гладеше облегалката на един фотьойл. После докосна статуетката от саксонски порцелан върху еднокраката масичка. Усмивка се появи по устните му.

— Ужасява ме тази малка вещ — каза той. — И все пак много ще се натъжа, ако някой я счупи.

— Имаш ли нужда от нещо? — попита Мадлен.

— От какъв характер?

— Предполагам, че баща ти не те подпомага вече...

— Не, но всъщност аз се справям доста добре... Много си мила... Благодаря...

— А Валери?

— Какво?

— Все още ли си с нея?

— Да.

— Обичаш ли я?

— Не.

— Защо ходиш с нея, щом не я обичаш?...

Изглежда я учуден и не отговори. Тя реши в себе си, че разсъждението ѝ е смешно. Кога най-после ще излезе от розовите и сините романи на своето юношество? Жан-Марк бе навел глава. Бръчка пресичаше челото му. Той внезапно стана. Тя видя да блести в очите му едно безумие, една молба. Устните му се изкривиха; той прошепна:

— Има нещо страшно, Маду: не мога да забравя Карол. Не искам да я виждам, мразя я и всеки път, когато се опитвам да се излекувам с някоя друга, получава се такава несполука!...

— Защото още не си срещнал жената, която...

Той не я остави да довърши.

— „Жената, която“, „жената, която“!... Не, истината е, че аз съм загубен!

— Какво разправяш?

— Ти не вярваш в белега, който едно същество оставя върху друго за цял живот?

— Вярвал, когато бях на твоите години. Но ми мина. И на тебе ще ти мине...

Той ѝ хвърли злобен поглед, с какъвто я гледаше, когато беше дете и тя му отнемаше някоя приключенска книга, за да го принуди да си учи уроците.

— Обичам я — каза той с глух глас. — Никой не може да направи нещо срещу това. Дори и аз!

Наля в чашата си уиски, глътна го и обърна глава. Погледът му обходи помещението, като се спираше на всяка мебел. Следеше кръженето на някаква сянка. Виждаше, душеше Карол.

— Ела в стаята ми — каза Мадлен. — Трябва да приготвя куфара си.

Отведе го, отегчен и разсеян. Не беше вече с нея. Когато му говореше, той отговаряше със секунда закъснение. Все пак поиска непременно да я придружи до гарата.

— Ще си провалиш вечерта — каза тя. — Нямах ли нещо предвид?

— Имам. Трябва да видя Валери в осем и половина часа. Тя ще чака!

— Не е много учтиво...

— Защо? Момичетата обичат да чакат! Колкото повече са пренебрегнати, толкова повече се увличат!...

Мадлен предположи, че като се подиграва така с младите момичета от своето поколение, той косвено пак изразяваше почитанието си към Карол.

На гара „Сен Лазар“ мрачна, плътна и мълчалива тълпа изтичаше през вратите. Мадлен намери свободно място в първа класа. Жан-Марк настани куфара на багажника и стоя на перона до тръгването на влака.

Когато композицията се разклати, той вдигна ръка. Сгърчената му усмивка, която тя видя там, между две непознати лица, прободеше сърцето на Мадлен. Опасността, която тя смяташе за отстранена, се преобразяваше зад нея. В дъното на страданието на Жан-Марк, мислеше си тя, имаше смътна надежда за подновяване на връзката. Той не можеше да се примири с мисълта, че всичко е свършено, че Карол няма да му бъде върната благодарение на някакъв катаклизъм. Това двойно чувство на недостойна упоритост и на срамно изоставяне още го разтърсваше, макар че се бореше да не желае невъзможното. За него никога не ще има развръзка. Освен ако с течение на годините Карол не загуби в неговите очи цялата си притегателна сила. Всъщност не, той дори не ще види бръчките ѝ. Той ще обича в нея красотата и прелестта, които тя не ще има вече за другите. Той ще бъде от ония луди, които не признават времето.

Друсанията на влака я люлееха. Около нея бяха седнали непознати хора, сериозни и мълчаливи, които мътеха грижите си като

квачки яйцата си. Зад прозорците нощта се стъстяваше отвъд заспалото поле. И всичко това — монотонният шум на колелата, виолетовите сенки на небето, слети с черната земя, далечните светлини, трепкащи при движението на влака — увеличаваше тревогата на Мадлен. С фенека на колене, тя пътуваше към една все по-дълбока нощ. Една фраза на брат ѝ възникна в нейната памет: „Ти не знаеш какво значи за един мъж мисълта, че е измамен от собствения си син...“ Ако Карол искаше, ако Жан-Марк склонеше, ако Филип... Тя се спря потисната и погледна съседите си, сякаш беше говорила на висок глас. Но никой не изглеждаше изненадан. Една стара жена, седнала срещу нея, ѝ се усмихна, наведе се напред и попита:

— Това е малък фенек, нали?

— Да, госпожо.

— Лесно ли се гледа?

— Много лесно.

— Аз не бих могла да имам такова животно. Имам си вече две кучета и две котки...

Чувство на покой обзе Мадлен: имало, значи, тук-таме в света и обикновени хора, и живот без усложнения.

Вагонът се раздруса, минавайки през една железопътна стрелка.

Х

Пак печатна грешка! Франсоаз изтри с гума сгрешената дума върху петте екземпляра, направи поправката, като удряше клавишите отсечено, и продължи да преписва по-бавно. Винаги в края на деня вниманието ѝ се отпускате, изнервените ръце не бяха сигурни в атаката. Текстът, който днес имаше за преписване, беше изобщо отегчителен: „Доклад, изнесен на колоквиум в Екс ле Бен по въпросите за авторското право в индустрията, и по-специално върху авторското право за рисунките, моделите и фабричните марки“. Двеста и петдесет страници. Беше преписала само сто и десет. А трябваше да предаде всичко вдругиден вечерта. Сигнала до двадесет ѝ шестия ред, тя извади петте листа, отдели ги от индигото и ги подреди. Звънецът на входната врата я накара да стане на крака. Погледна часовника си: седем часът и двадесет. Можеше да бъде само Александър: той често забравяше ключа си. Мина в антрето, отвори вратата и изненадана се намери пред един младеж, облечен в червено поло и прилепнал панталон от дебело светлокафяво кадифе.

— Домът на господин Козлов ли е? — попита той.

— Да.

— Бих искал да го видя.

— Господин Козлов не е тук.

— На път ли е?

— Не.

— Значи ще се върне скоро?

— Без съмнение.

Младежът се подвоуми за известно време. Беше висок, слаб, чернокос, с широка уста и тъмни очи, блестящи като кестени, току-що олющени от бодливата обвивка. Беше на около шестнадесет-седемнадесет години...

— Ако дойда пак след около час — час и половина? — попита той.

— Мисля, че ще го намерите — отговори Франсоаз. — Но кой сте вие, господине?

— Никола Верне.

Като произнесе името си, той погледна Франсоаз в очите с известно предизвикателство. Тъй като тя не реагираше, той подзе:

— Никола Козлов, ако така по ви харесва.

Франсоаз потрепери. Всъщност още при първия поглед тя бе познала несъзнателно кой беше той. Не приличаше черта по черта на баща си. Но в това юношеско лице наистина блестеше настойчивият, нахалният поглед на Александър.

Тя повтори машинално:

— Никола Козлов...

— Да — каза той. — А вие коя сте?

— Госпожа Козлова.

По лицето му се появи лека усмивка, която се превърна в гримаса.

— Добре — каза той. — Тогава до скоро виждане...

Един вътрешен порив раздруса Франсоаз: тя нямаше право да остави това момче да си тръгне; прошепна:

— Не предпочитате ли да го чакате тук?

— Искам, разбира се.

Той се наведе и взе малкия куфар от фибър, смачкан и издраскан, който беше оставил на пода. Франсоаз не бе го забелязала отначало. Тя се отдръпна, за да му направи място да влезе, и му показа един стол. Той седна. Тя се върна при пишещата си машина и за да си придаде някакъв вид, изписа още няколко реда. Ръцете ѝ бяха несръчни, умът ѝ разсеян. Правеше грешка след грешка. Въпреки това не искаше да спира. Всеки път, когато вдигаше нос от клавишите, виждаше Никола, седнал със скръстени ръце пред нея. Разглеждаше стаята с остър поглед, който пламтеше изпод веждите му. След известно време той преглътна и въздъхна.

— Искате ли да пиете нещо? — попита Франсоаз.

— Имате ли кока-кола?

— Не.

— Тогава дайте ми вода.

Тя отиде в кухнята, напълни от чешмата една чаша и му я поднесе. Той я изпразни и каза:

— Благодаря. Беше студена...

— В Париж ли живеете? — попита Франсоаз.

- Не. Идвам от Тулуза.
- Какво правехте в Тулуза?
- Ами живеех, това.
- Отдавна ли?
- От самото начало.
- Искате да кажете, че никога не сте напускали този град...
- Не, никога...

Тя покри пишещата машина с калъф, подреди листовите в едно чекмедже. Значи Александър я беше излъгал, като ѝ каза, че майката на Никола се била омъжила, била напуснала Франция и отишла в Чили заедно със сина си! „Защо бе направил това? — помисли си тя. — За да прекрати моите въпроси ли? За да приспи моите скрупули ли? Ще трябва да го попитам, когато бъдем сами. Но нали го познавам: няма да си даде труд да ми обяснява. И ще си остана смешна с моите съмнения, с моята злопаметност. Тогава каква полза? Никога няма да узная истината от него“.

— За пръв път ли идвате в Париж? — попита тя.

— Да.

— А майка ви остана в Тулуза?

— Майка ми умря в болницата преди осем дни — каза Никола.

Тревогата на Франсоаз се увеличи, причиняваше ѝ главоболие. Лицето на Никола беше неизразително. Би казал човек, че си мисли за друго нещо.

— Прощавайте! — измънка тя. — Много е тъжно.

— Да, тъжно е — каза той. — Най-вече, че страда много. Рак. Имаше болки в стомаха. Отнесоха я и тя умря.

Той остана замислен за миг, после подзе с пресипнал глас:

— Моят баща говорил ли ви е за мене?

— Много малко — каза Франсоаз.

— Това не ме учудва. Той дори никога не е пожелал да ме види.

Каква професия има?

— Вашата майка не ви ли е казала?

— Не. Знаете ли, той отдавна я беше зарязал!

— Преподавател в Института по източни езици.

— Преподавател! Интересно!

Той поклати глава и добави:

— Хубаво е у вас! О, а какво е това?

С пръст показваше голямата черна глава от дърво.

— Негърска скулптура — каза Франсоаз. — Произхожда от Брега на слоновата кост.

— Купили ли сте я?

— Брат ми я донесе оттам.

— Изследовател ли е?

— Не.

— Много обичам такива неща — каза той.

Тя не го намираще толкова фин и толкова загадъчен като баща си, но все пак със същия вълнуващ чар в погледа. Грубо издялан, но симпатичен. И толкова нещастен в самотата си! А този смачкан малък куфар до стола...

— На колко сте години, Никола? — попита тя.

— Ще стана на седемнадесет след девет месеца. А вие?

Дързостта на въпроса я накара да се усмихне.

— На двадесет години.

— Шегувате ли се? Мислех ви за по-възрастна!

— Така е! Нали виждате...

— Но тогава баща ми... Та това е страшна разлика между вас двамата...

Той се въодушевяваше. С живи очи, с гънки по лицето, приличаше на фенека на леля Маду. Необикновена веселост обзе Франсоаз. Вратата хлопна. Александър влезе. Беше мокър.

— Я, вали ли? — попита тя.

— И още как! — каза. Александър.

Той свали мокрото си сако, хвърли го върху един стол и погледна момчето, което бе станало при неговото приближаване. Никола бе пъхнал двете си ръце в задните джобове на панталона си и стоеше така с изпъчен корем и разкراчен като каубоите от киното.

— Вие кой сте? — попита Александър Козлов.

— Никола Верне.

Клепачите на Александър се свиха. Цялата му фигура като че ли се обтегна върху стоманена греда.

— А! — каза той.

— Майка му е умряла преди осем дни — каза Франсоаз. — Дошъл е тук, защото не знае къде другаде да отиде.

Беше се хвърлила буйно напред, за да избегне спречкването между двамата мъже. Но изглеждаше, че Александър е господар на нервите си. Разглеждаше сина си от главата до краката хладно и проникателно. След дълго мълчание каза:

— Кой те посъветва да дойдеш да ме видиш?

— Никой. Майка ми беше оставила вашия адрес...

— Нещо друго не ти ли е оставила?

— Да, остави дългове.

— Виждам — изръмжа Александър, като нави ръкавите на ризата си.

Той взе чаша от шкафа, напълни я с вода, която глътна наведнъж. Тя забеляза, че бащата и синът по един и същи начин, рязък и лаком, изпиват водата от чашата, хванали я здраво в ръка, размърдали адамовата ябълка и отпуснали брадата. Той седна на края на дивана, под руския пейзаж с небе като на Лазурния бряг.

— И така, какво смяташ да правиш? — каза той, прехвърляйки празната чаша от една ръка в друга като фокусник.

— Да, именно — каза Никола, — това зависи донякъде от вас...

— От мене?

— Да... Тъй като ще трябва да започна нещо, помислих, че вие може би ще можете да ми помогнете, на първо време...

— В лошо време си дошъл, драги. Ако майка ти е имала дългове, аз също имам! И то повече от нея, разбира се.

— Не става въпрос непременно за пари...

— Става, това е! Единствено за това!

— Все пак няма да ме оставите да загина? — каза Никола.

Панически страх удължи лицето му. Франсоаз се приближи до съпруга си. Той размишляваше. Чашата отскочи от дясната в лявата му ръка.

— Ние трябва да направим нещо за него, Александър — прошепна тя. — Той е твой син.

— Мой син! Мой син! Лесно е да се каже! Вмъква се в живота ми един божи ден с всичките си нещастия и всичките си нужди! Какво искаш да направя?

— Така — каза Никола, — разбрах! Отивам си.

Той взе куфара си и се отправи към вратата с мека, разлюляна походка.

— Не! — каза Франсоаз. — Моля ви да останете!

Александър остави чашата си и я изгледа с изненада.

— Да не би да искаш все пак да живее с нас?!

— Да — каза тя.

Момчето се бе спряло, изпълнено с надежда в последната минута.

— Сега мястото му е тук — продължи Франсоаз.

Враждебното лице на Александър се проясни изведнъж, засия, прихна, избухна в гръмък смях.

— Ами да! Ти имаш право! Мястото му е тук! Между нас двамата! За щастие, ако аз забравя бащинските си задължения, ти имаш развито майчинско чувство!

Враждебността му така бързо се преобрази в ликуване, че Франсоаз го погледна с недоверие. Но не, той беше искрен. Той винаги бе обичал резките обрати, скоковете в настроението, смелото залагане на случайността, всичко, което нарушаваше монотонността на живота. Сериозното решение, което тя бе взела, беше за него някакъв забавен облог. Той тупна Никола по рамото и заключи:

— Чу ли? Освободи се от товара си! Задържаме те!

Никола остави куфара си и прошепна:

— Благодаря.

Детско изражение смекчи лицето му. Погледът му блуждаеше влажен и смирен.

— На колко си години сега? — попита Александър.

— Седемнадесет... Е, не точно, почти...

— Вече? И докъде стигна с учението?

— Имам диплома!

— И после?

— Не можах да уча повече: веднага трябваше да работя. Майка ми беше най-добрата продавачка в „Драпери дьо Франс“. Тя ме нареди в магазина като момче за разнасяне на поръчки, после станах домакин. Тя познаваше добре управителя, струва ми се... Един мръсник... Когато легна болна, той ме изхвърли... Трябваше да назначи сина на един свой приятел...

Докато разказваше, той беше дошъл в средата на стаята. Франсоаз се питаше къде можеше да го настани за спане. В антрето, разбира се! Там имаше място. Чувствуваше се необикновено

развеселена, сякаш новосъздаденото положение беше развеселило и нея. И все пак, освен задоволството, че е в съгласие със съвестта си, обземаше я някакъв смътен, объркан, неопределен страх.

— Ще вечеряме ли скоро? — попита Александър.

И като хвана Никола за ръка, добави:

— Ти ще ми помагаш да сложим масата.

Влязла в малката кухничка, Франсоаз наблюдаваше двамата мъже, които сновяха около масата. Изведнъж си представи едно нормално семейство: бащата и синът, които живеят заедно от много години, навици на мъжка дружба, традиции, топлота на семейното огнище... Беше купила за вечеря само шунка. Четири парчета. Не беше достатъчно за трима. Но имаше яйца. Пригответи омлет.

Седнала на масата между Александър и Никола, тя ги гледаше развълнувана как ядат, как разговарят, толкова подобни въпреки разликата в годините, толкова близки, въпреки че едва се познаваха! Както винаги, Александър дори не виждаше какво има в чинията си. Той въртеше чевръсто и с безразличие вилицата си, ядеше бързо и лакомо, наливаше догоре чашите с вино. Колкото на себе си, толкова и на сина си. След кафето запушиха. Изпрати ги да вземат един дюшек от килера на шестия етаж. Те го донесоха със смях. Щели да си счупят вратовете по тясното и стръмно стълбище.

— Колко добре ще бъда тук! — каза момчето, като разглеждаше антрето с възторжени очи.

Франсоаз разстла дюшека върху пода и извади от шкафа два чисти чаршафа и едно шотландско наметало за завивка. Така сложено, импровизираното легло заприщи входа. Трябваше да се прескочи, за да се стигне до вратата. За нощна масичка поставиха един кафез, който покриха с червена кърпа. Шнурът за нощната лампа включиха в един от разклонителите в стаята.

— Легни, да видим — каза Александър.

Никола се изтегна, както бе облечен, върху дюшека и каза:

— Великолепно!

Той гледаше отдолу нагоре с учуден вид: родителите се бяха надвесили над него.

— Великолепно! — повтори той.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.